

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**PEYZAJ DÜZENLEMELERİNDE BİTKİSEL TASARIM
“BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI ÖRNEĞİ”**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Peyzaj Mimarı Ebru ERBAŞ**

Anabilim Dalı : ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA

Program : PEYZAJ PLANLAMA

MAYIS 2003

**PEYZAJ DÜZENLEMELERİNDE BİTKİSEL TASARIM
“BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI ÖRNEĞİ”**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Peyzaj Mimarı Ebru ERBAŞ
(502001712)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 5 Mayıs 2003
Tezin Savunulduğu Tarih: 26 Mayıs 2003**

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILMAZCI
Diğer Jüri Üyeleri Doç. Dr. Hakan ALTINÇEKİÇ
Yardımcı Doç. Dr. Reyhan YİĞİTER**

MAYIS 2003

ÖNSÖZ

Tezi min ortaya konma sürecinde araştırmalarıma yön veren ve bana gerek tez çalışmamda gerekse eğitim hayatım boyunca doğru yolu gösteren değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'ya teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim

Çalışma alanı molan Bahçeşehir Doğa Parkı'nın planlarını elde etme sürecinde bana çok yardımcı olan ve aynı zamanda Doğa Parkı'nın tasarımı olan Sayın Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN'a çok teşekkür ederim

Bu çalışmada bana bilgileriyle ışık tutan, her zaman her konuda desteklerini benden esirgemeyen sevgili arkadaşları ve meslektaşları Araş. Gör. Ayçi TÜRER, Araş. Gör. Bahar BAŞER'e sonsuz teşekkürler. Bu zor süreçte beraber yol aldığım ve her zor anımda gerek bilgisiyle gerekse manevi olarak her zaman yanımda olan sevgili arkadaşım ve meslektaşım Funda KAVI'ye çok teşekkür ederim. Manevi anlamdaki büyük katkılarından ötürü sevgili yüksek lisans arkadaşlarım Zeynep ERDAL, Gülnur TAHRALI, Devrim İŞBECER ve Bengü BİLGİÇ'e de ayrıca teşekkürlerimi sunarım

Hayatım boyunca bana verdikleri sevgi ve tüm olanaklarıyla sağladıkları ortamı imkan ve desteklerinden dolayı aileme ve sonsuz sevgiler ve teşekkürler. Bugüne kadar her daim her koşulda yanımda olduklarını bildiğim can dostlarıma, çalışmamın ortaya çıkma sürecinde bana gösterdikleri sabır, anlayış ve manevi anlamdaki desteklerinden ötürü çok teşekkür ederim

Mayıs, 2003

Ebru ERBAŞ

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	xi
SUMMARY	xxi
1. GİRİŞ	1
1.1. Giriş ve Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı	2
2. BİTKİSEL TASARIMIN TANIMI VE AMACI	3
2.1. Bitkisel Tasarımın Tanımı	3
2.2. Bitkisel Tasarımın Amacı	4
2.3. Başarılı Bir Bitkisel Tasarım Nedir?	6
3. BİTKİ MATERYALİ	9
3.1. Bir Tasarım Aracı Olarak Bitkiler	9
3.1.1. Tasarımın Bitkilere Bakış Açısı	10
3.2. Bitki Materyali	11
3.2.1. Tavan Elemanı Olarak Ağaçlar	12
3.2.2. Dikine Alan Bölücüler: Çalılar	17
3.2.3. Taban Elemanı: Yer örtücüler (Zemin örtüsü)	20
4. BİTKİLERİNİŞLEVLERİ	23
4.1. Bitki Materyalinin Mühendislik ve Ekolojik (Çevresel) Kullanımı	23
4.1.1. Görüntü (Işık) Kontrolü	23
4.1.2. Gürültü Kontrolü	26
4.1.3. Erozyon Kontrolü	30
4.1.4. Trafik Kontrolü	33
4.1.5. Kirli Hava Temizleme	35
4.1.6. İklim Kontrolü	37
4.1.6.1. Sıcaklık Kontrolü	38
4.1.6.2. Rüzgar Kontrolü	39
4.1.6.3. Güneş Radyasyonun Kontrolü ve Bitkilerin Gölge Yapıcı Etkileri	43
4.1.6.4. Yağış ve Nem Kontrolü	45
4.1.7. Doğal Hayatı Koruma	46
4.2. Bitki Materyalinin Mimarî Kullanımı	47
4.2.1. Bitkilerin Yapısal Özellikleri	48
4.2.2. Mekan Oluşturma	52

4.2.2.1. Mekan Kavramı	52
4.2.2.2. Açık (Dış) Mekan Kavramı	54
4.2.2.3. Btkilerin Meksansal Fonksiyonları	54
4.2.2.4. Btkilerle Ousturulan Mekan Tipleri	67
4.2.3. İlişkilendirme (Bağlama)	71
4.2.4. Perdelendirme	72
4.2.5. Mhremiyeti Sağlama (Gzlilik)	74
4.3. Btki Materyalinin Estetik Kullanımı	76
4.3.1. Tamamlayıcılar	77
4.3.2. Birleştiriciler	78
4.3.3. Vurgulayıcılar	79
4.3.4. Fon Ousturma	82
4.3.5. Yumuşatıcılar	83
4.3.6. Görüş Çerçeveleme	84
4.3.7. Dekorasyon Malzemesi Olma ve Görsel Çekiciliğin Sağlanması	85
4.4. Bölüm Sonucu	88
5. BİTKİSEL TASARIMIN TEMEL İLKELERİ	89
5.1. Estetiğin Kaynağı	89
5.2. Btkisel Tasarım Öğeleri (Btkilerin Görsel Özellikleri)	90
5.2.1. Görsel Özelliklerin Analizi	91
5.2.1.1. Gzgi (Ht)	92
5.2.1.2. Form	96
5.2.1.3. Tekstür (Doku)	107
5.2.1.4. Renk	115
5.3. Kompozisyonda Üç Temel Kavram	128
5.3.1. Görsel Enerji	128
5.3.2. Kompozisyon Öçeğı	130
5.3.3. Net Görüş Açısı	132
5.3.4. Bakış: Görünenin Yeni Yöntemleri	133
5.4. Btkisel Tasarımda Görsel Kompozisyon İlkeleri (Sanat Prensipleri)	136
5.4.1. Uyum ve Zıtlık (Kontrast)	136
5.4.2. Tekrar	139
5.4.3. Denge	142
5.4.4. Vurgu	145
5.4.5. Dizi – Sıra (Koruma)	148
5.4.6. Öçek	150
5.4.7. Birlik ve Çeşitlilik	153
5.5. Bölüm Sonucu	157
6. BİTKİSEL TASARIM SÜRECİ	158
6.1. Kompozisyon (Geriye Doğru Yöntemi)	158
6.1.1. Form İncelenmeleri	163
6.1.2. Tekstürün İncelenmesi	165
6.1.3. Renk İncelenmesi	167
6.1.4. Btki Seçimi ve Arajmanı	175
6.2. Tıpkı Peyzaj Btkilendirmeleri	180
6.2.1. Soliter Btkiler	182

6.2.2	Grup Btkilendir me	184
6.2.3	Mnотip Btkilendir me	187
6.2.4	Çalı Kitleleri	191
6.3	Bölüm Sonucu	192
7.	BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI NIN BİTKİSEL TASARIM NIN İŞLEVSEL VE GÖRSEL AÇIDAN İNCELENMESİ	194
7.1.	Parkın Konumu ve Genel Özellikleri	194
7.2.	Parkın Bitkisel Tasarımının İşlevsel Kullanımlar Açısından Analizi	199
7.2.1.	Mühendislik ve Ekolojik Kullanımlar Açısından Değerlendir me	199
7.2.1.1.	Trafik Kontrol ü	200
7.2.1.2.	Havayı Temizleme	201
7.2.1.3.	İklim Kontrol ü	201
7.2.1.4.	Doğal Hayatı Koruma	203
7.2.2.	Mimari Kullanımlar Açısından Değerlendir me	205
7.2.2.1.	Mekan Ouşturma	205
7.2.2.2.	İlişkilendir me (Bağlama)	208
7.2.2.3.	Perdeleme	208
7.2.2.4.	Mihremiyeti Sağlama	209
7.2.3.	Estetik Kullanımlar Açısından Değerlendir me	210
7.2.3.1.	Tamamlama	210
7.2.3.2.	Birleştir me	211
7.2.3.3.	Vurgulama	211
7.2.3.4.	Fon Ouşturma	214
7.2.3.5.	Yumuşatma	215
7.2.3.6.	Görüş Çerçeveleme	217
7.2.3.7.	Dekorasyon Malzemesi Olma	217
7.3.	Parkın Bitkisel Tasarımının Kompozisyon İlkeleri Doğrultusunda Görsel Analizi	221
7.3.1.	Uyum ve Zıtlık	221
7.3.2.	Tekrar	225
7.3.3.	Denge	228
7.3.4.	Vurgu	231
7.3.5.	Dizi – Sıra (Koruma)	233
7.3.6.	Öçek	234
7.3.7.	Birlik ve Çeşitlilik	238
7.4.	Bölüm Sonucu	239
8.	BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI ÖRNEKLEM ALANINDA YAPILAN ARAŞTIRMA	240
8.1.	Araştırmanın Yöntemi	240
8.1.1.	Anket Formlarının Hazırlanması	241
8.1.2.	Örneklem Modeli	241
8.1.3.	Araştırmanın Hipotezi	242
8.2.	Verilerin Analizi	242
8.2.1.	Tasarımcıların Sosyo- Demografik Yapısına İlişkin Bulgular	242
8.2.1.1.	Gnsiyet Durumu	242
8.2.1.2.	Yaş Grupları	243

8.2.1.3	Meslek Durumu	244
8.2.1.4	Akademik Kariyer	244
8.2.1.5	Çalışma Süresi	245
8.2.2	Tasarımcıların Parkın Btkisel Tasarımın Görsel Açısından Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	246
8.2.2.1	Bir Btkisel Tasarımın Görsel Başarısı İçin Öncelikli Olan Kompozisyon İlkesinin Tercih Sırasına Göre Değerlendirilmesi	246
8.2.2.2	Tasarımcıların Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkilendirmesini Btkisel Tasarım Öğelerini Kompozisyon İlkeleri ile İlişkisi Bakımından Değerlendirmesi	249
8.2.2.3	Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkisel Tasarımının Mutlak Öçek (İnsan Boyutlarına Uygunluk) Bakımından Tasarımcılar Tarafından Değerlendirmesi	253
8.2.2.4	Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkisel Tasarımının Relatif (Cöreceli) Öçek Bakımından Tasarımcılar Tarafından Değerlendirmesi	254
8.2.2.5	Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkisel Tasarımında Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Tasarımcılar Tarafından Değerlendirmesi	255
8.2.2.6	Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkisel Tasarımının Görsel Açısından Sıfat Gıftlarına Göre Değerlendirilmesi	256
8.2.2.7	Parkın Btkilendirmesine Dayanarak Tasarımcıların Parkta Bulunmayı İsteyip İstemelerini Değerlendirilmesi	257
8.2.3	Yapılan Çapraz Tablolardan Hedef Edilen Bulgular	257
8.2.3.1	Mesleğe Bağlı Olarak Btkisel Tasarımda Öncelikli Olan İlkenin Saptanması	258
8.2.3.2	Akademik Kariyere Bağlı Olarak Btkisel Tasarımda Öncelikli Olan İlkenin Saptanması	259
8.2.3.3	Mesleğe Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Saptanması	260
8.2.3.4	Akademik Kariyere Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Saptanması	261
8.2.3.5	Tasarımcıların Çalışma Süresine (Tecrübeye) Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Saptanması	262
8.3	Genel Değerlendirme ve Bölüm Sonucu	263
9.	SONUÇ	270
	KAYNAKLAR	273
	EKLER	278
	ÖZGEÇMİŞ	293

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 5.1.	Tasarı möğelerini n görsel enerji sınıflandırması..... 129
Tablo 8.1.	Tasarı nıların cinsi yeti..... 242
Tablo 8.2.	Tasarı nıların yaş gruplarına göre dağılımı..... 243
Tablo 8.3.	Tasarı nıların meslek durumu..... 244
Tablo 8.4.	Tasarı nıların akademik kariyeri..... 244
Tablo 8.5.	Tasarı nıların çalış na sürelerine göre tecrübe durumu..... 245
Tablo 8.6.	Kompozisyon İlkesi 1. Tercih..... 246
Tablo 8.7.	Kompozisyon İlkesi 2. Tercih..... 247
Tablo 8.8.	Kompozisyon İlkesi 3. Tercih..... 248
Tablo 8.9.	Çizgi ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi..... 249
Tablo 8.10.	Form ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi..... 250
Tablo 8.11.	Tekstür ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi..... 251
Tablo 8.12.	Renk ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi..... 252
Tablo 8.13.	Mutlak ölçeğin değerlendirilmesi..... 253
Tablo 8.14.	Relatif ölçeğin değerlendirilmesi..... 254
Tablo 8.15.	Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Durumu..... 255
Tablo 8.16.	Parkın bitkisel tasarımı nın görsel açıdan sıfatlara göre değerlendirilmesi..... 256
Tablo 8.17.	Parkta bulunma isteğinin değerlendirilmesi..... 257
Tablo 8.18.	Mesleğe göre 1. Tercih..... 258
Tablo 8.19.	Akademik Kariyere göre 1. Tercih..... 259
Tablo 8.20.	Mesleğe Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi..... 260
Tablo 8.21.	Akademik Kariyere Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi..... 261
Tablo 8.22.	Çalış na Süresine (Tecrübeye) Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi..... 262

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 3.1 : Dış hacimleri oluşturan üç temel düzlem.....	12
Şekil 3.2 : Tasarım elemanı olarak bitkilerin üç farklı boyutu	12
Şekil 3.3 : Boylarına göre ağaç tipleri.....	13
Şekil 3.4 : Ağaçların çeşitli işlevleri.....	14
Şekil 3.5 : Kısa boylu ağaçların odak noktası olarak kullanımı.....	15
Şekil 3.6 : Geniş Yapraklı ve İğne Yapraklı (İbrelî) Ağaçlar.....	17
Şekil 3.7 : Boylarına göre çalı tipleri.....	18
Şekil 3.8 : Yapraklı ve İğne Yapraklı (İbrelî) Çalılar.....	20
Şekil 3.9 : Taban Düzlemini oluşturan yer örtücü bitkiler.....	20
Şekil 3.10 : Yer örtücü bitkilerin yaya sirkülasyonunu yönlendirmiş işlevi.....	22
Şekil 3.11 : Yer örtücü bitkilerle mimari deki çirkin ve sert görüntüler yumuşatılabilir.....	22
Şekil 4.1 : Bitkiler far ışıklarının ve güneşin sürücüler ve çevre yerleşimleri üzerindeki rahatsız edici etkisini azaltırlar.	23
Şekil 4.2 : Çeşitli yüksekliklerdeki ve konumardaki bitkiler, gün içerisinde güneşin durumuna göre değişen gün ışığının parlaklığını kontrol etmede kullanılabilirler.....	24
Şekil 4.3 : Bitkiler aydınlatma elemanlarının rahatsız edici ışıklarını engelleyebilirler.....	25
Şekil 4.4 : Yansıyan ışığın büyük ve küçük su yüzeylerinde bitkilerle kontrolü.....	25
Şekil 4.5 : Güneşten gelen ve yansıyarak pencerelere veya yerleşim alanlarına giden ışık bitkilerle bloke edilebilir.....	26
Şekil 4.6 : Gürültüyü önlemek için kullanılan çeşitli bitkilendirme yöntemleri.....	28
Şekil 4.7 : Yapraklı ve ibrelî ağaç ve çalıların gürültüyü önleme dereceleri.....	29
Şekil 4.8 : Yapraklı ve ibrelî bitkilerle karışık olarak oluşturulan gürültü perdeleri tek tür ile oluşturulanlara oranla daha iyi sonuç verir.....	29
Şekil 4.9 : Bitkilerle kombin edilerek oluşturulan toprak tepeciğler gürültü kontrolünde mimnun edici sonuçlar verir.....	30
Şekil 4.10 : Erozyonu etkileyen faktörler.....	31
Şekil 4.11 : Eğimin dik olduğu yerlerde yer örtücüler iyi bir koruma şeklidir.....	32
Şekil 4.12 : Bitkilerin erozyon kontrolündeki yararları	32

Şekil 4 13	: Kentiçi yollarda bitkiler özellikle de yol ağaçları araç trafiğini yönlendirmede oldukça etkilidirler.....	33
Şekil 4 14	: Yapılan yol ağaçlandırmaları ile hem sürücünün ilgi alanı sınırlanarak dikkatini yola vermesi sağlanır hem de ışın engellenmiş olur.....	34
Şekil 4 15	: Bitkiler yaya sirkülasyonu üzerinde de kontrol edici etkiye sahiptirler.....	34
Şekil 4 16	: Bitkiler hava filtresi gibi görev yaparak kirli havanın temizlenmesine büyük katkıda bulunurlar.....	36
Şekil 4 17	: Bitkilerle kötü kokuları nemli güzel kokuların alana hakim olması sağlanabilir.....	37
Şekil 4 18	: Yapraklı ağaçların yaz ve kış nemleriindeki sıcaklık kontrolü.....	39
Şekil 4 19	: Rüzgarın bitkiler ve çeşitli yapı elemanlarıyla engellenmesi.....	40
Şekil 4 20	: Bitkilerle oluşturulan rüzgar perdesinin etki alanı bitkilendirmenin yüksekliğine bağlıdır.....	41
Şekil 4 21	: Her dem yeşil iğbrelili bitkilerle yapılmış bir rüzgar perdesi.....	42
Şekil 4 22	: Binalara yakın yapılan bitkilendirme hem binanın etrafındaki rüzgarı kontrol altına alır hem de iç mekanda doğal havalandırma sağlar.....	42
Şekil 4 23	: Bitkiler güneş radyasyonunu engelleyerek ve filtre ederek kontrol ederler.....	43
Şekil 4 24	: Bitkiler gölge sağlayarak iklimi düzenlenmesine katkıda bulunurlar.....	44
Şekil 4 25	: Bitkilerle yağış kontrolü.....	45
Şekil 4 26	: Bitkiler kökleriyle topraktan aldıkları suyu buhar halinde tekrar atmosfere vererek nem kontrolünü sağlarlar.....	46
Şekil 4 27	: Bitkiler pek çok canlı türü için yaşam ortamı sağlar.....	47
Şekil 4 28	: Bitkiler yapısal özellikleri sayesinde büyük ölçekli yeryüzü kullanımlarının iskeletini oluştururlar.....	48
Şekil 4 29	: Küçük ölçeklerde de bitkiler peyzajın yapılandırılmasına önemli katkılarda bulunurlar.....	49
Şekil 4 30	: Mimarideki tavan, duvar ve taban elemanlarına karşılık gelen dış mekandaki bitkisel elemanlar.....	50
Şekil 4 31	: Dış mekânı oluşturan üç temel düzlemin (Duvar, Tavan, Taban) işlevleri.....	51
Şekil 4 32	: Taban elemanı bitkiler.....	51
Şekil 4 33	: Tavan elemanı bitkiler.....	51
Şekil 4 34	: Duvar elemanı bitkiler.....	52
Şekil 4 35	: Negatif ve Pozitif Mekân Gösterimleri.....	53
Şekil 4 36	: Lao Tzu'nun vazolara göre pozitif-negatif mekân hiyerarşisi.....	53
Şekil 4 37	: Yer seviyesinde bitkilendirmenin özellikleri.....	56
Şekil 4 38	: Yer örtücü bitkiler mekânın sınırlarını belirleyerek mekân oluşumuna katkıda bulunurlar.....	57
Şekil 4 39	: Alçak Boylu Bitkilendirmenin özellikleri.....	57

Şekil 4 40	: Sarılıcı ve yerörtücü bitkiler yatay düzlemde düşey düzlem birleştirip aralarındaki sert açığı yumuşatırlar	58
Şekil 4 41	: Düz ve göz seviyesi arasındaki bitkilendirme ile fiziksel hareket engellenir ama görüş açıktır.....	58
Şekil 4 42	: Orta boylu bitkilendirmenin güvenlik amacıyla mekanları fiziksel olarak ayırma kullanımı.....	59
Şekil 4 43	: Göz hizasının üzerinde olan boylu çalılar dış mekanda fiziki ve görsel açıdan bariyer oluştururlar.....	60
Şekil 4 44	: Ağaçların gövde ve taçlarıyla mekan oluşurması.....	60
Şekil 4 45	: Ağaç gövdeleri tek başına mekanda sınırlar yaratabilirken, küçük ağaç veya çalılarla kullanıldığında mekanda tam bir kapalılık oluşturabilirler.....	61
Şekil 4 46	: İbrelili her dem yeşil ağaçlarla yapraklı ağaçların mevsimlere göre mekan oluşumu ve kapalılık üzerindeki etkileri.....	62
Şekil 4 47	: Ağaçlar taç yapılarıyla bir dış mekânın üst yüzeyini oluşturabilirler.....	62
Şekil 4 48	: Çok katlı yapıların yer aldığı alanlarda ağaçlar çatı etkisi yaratarak mimari tarafından tanımlanan ana mekânı alt mekânlara bölerler.....	63
Şekil 4 49	: Ağaçların tepe düzlemini belirleyerek insan ölçeğinde alt mekânlar oluşurması.....	63
Şekil 4 50	: Bryant Park (Manhattan- New York).....	64
Şekil 4 51	: Ağaçların oluşturduğu mekânlarda, yaprakların yoğunluğu, taç yapısı, dalsız gövde yüksekliği, dikey aralıkları gibi değişkenler o mekânın tepe düzleminin kapalılık derecesini etkileyen faktörlerdir.....	64
Şekil 4 52	: A'daki gözlemci mekânı çevreleyen ağaçlara, ağaçların yüksekliklerinin 3 katından daha az bir mesafede bulunduğu için kapalılığı üç tarafta da hisseder. Fakat B'deki gözlemci bulunduğu mesafeden ötürü kapalılık hissiyi kaybetmeye başlamıştır.....	65
Şekil 4 53	: Mekânın kapalılığını etkileyen 3 değişken yer düzlemi (taban), düşey düzlem (duvar) ve tavan (üst düzlem) dış çevredeki mekânların şekillenmesi üzerindeki etkiler.....	66
Şekil 4 54	: Tamamen Açık Mekân (Görsel ve fiziksel olarak açık)	67
Şekil 4 55	: Açık Mekân (Görsel açıdan Açık, Fiziksel açıdan Kapalı).....	68
Şekil 4 56	: Yarı Açık Mekân (Görsel açıdan Kısımlı, Fiziki açıdan Tamamen Kapalı).....	68
Şekil 4 57	: Fiziki olarak kapalı, görsel olarak sadece bir tarafa açık mekânlar bakışını istenen manzaraya yönlendirmesi için sağlar.....	68
Şekil 4 58	: Üstü Kapalı Yanlı Açık Mekân (Görsel olarak kısmen açık fiziki olarak açık).....	69
Şekil 4 59	: Ağaçlarla oluşturulmuş “tünel mekânlar”.....	69
Şekil 4 60	: İki Yanı Kapalı Mekân (Dikey Mekân).....	70
Şekil 4 61	: Örtülü Mekân (Görsel ve fiziki olarak tamamen kapalı).....	70

Şekil 4 62	: Bir parktaki değişik mekan tipleri.....	71
Şekil 4 63	: Mevcut yapılar bitkilerle birbirine bağlanarak alanda eksik olan mekansal tanımlama sağlanabilir.....	72
Şekil 4 64	: Bitkilerle istenmeyen görüntülerin perdelenmesi.....	72
Şekil 4 65	: Farklı bir peyzaj elemanı (yapay tepe) ile bitkilerin birlikte oluşturduğu perdeleme.....	73
Şekil 4 66	: Bir bitkinin perde elemanı olarak kullanılması için yüksekliğinin en az göz hizası olan 175- 180 cm ve üstünde olması gerekir.....	73
Şekil 4 67	: Bitkiler mahremiyeti sağlayarak mekanı onu çevreleyen alandan ve istenmeyen bakışlardan izole edebilirler.....	74
Şekil 4 68	: Perdeleme sadece seçilen (kötü) bakışları örterken, mahremiyet kontrolü ile tüm bakışları engellenerek alan kuşatılır ve etrafindan ayrılır.....	75
Şekil 4 69	: Değişik boyda ve türdeki bitki materyalinin mahremiyet kontrolündeki etkileri.....	76
Şekil 4 70	: Bitkilerle mimari biçimin devamlılığı sağlanabilir.....	77
Şekil 4 71	: Bitkilerle içerideki mekanın dışarıya uzanması sağlanabilir.....	77
Şekil 4 72	: Ağaçlar bir yandan cadde ve sokaklarda yapıların arasında birlikteliği sağlarken diğer yandan da mekana çeşitlilik katarlar ve kentlerin monoton görünümünü hareketlendirirler.....	78
Şekil 4 73	: Kentlerdeki büyük kütleler sahip yapıların bitkiler sayesinde çevredeki peyzajla bütünleşmesi sağlanabilir ve kötü görünümünü izole edilerek çevreyle uyumlu bir hale getirilebilir.....	79
Şekil 4 74	: Değişik mekanlarda renkle yapılmış vurgu örnekleri....	80
Şekil 4 75	: Biçimsel zıtlıkla binanın girişinin vurgulanması.....	80
Şekil 4 76	: Çeşitli amaçlara yönelik vurgu örnekleri.....	81
Şekil 4 77	: Bitkilerle sokak ayrımlarının vurgulanması.....	81
Şekil 4 78	: Bitkilerle topografyanın vurgulanması.....	82
Şekil 4 79	: Mimari bir öğenin yanında veya arkasında kullanılan bitkiler, öğeye fon oluşturarak daha ön plana çıkmasını sağlarlar.....	82
Şekil 4 80	: Arka planda bulunan bitkiler ön planda bulunan dekoratif bitkilere fon oluşturmaktadır.....	83
Şekil 4 81	: Bitki materyali ile yapılan düzenlemelerle kentlerdeki binalar, sağır ve çıplak duvarlar, yapı kitlelerini sert köşeleri vb. gibi keskin çizgili mimari öğeler daha doğal bir görünüme kavuşturulabilirler.....	84
Şekil 4 82	: Bitkilerle görüş çerçevelenmesi.....	85
Şekil 4 83	: Mimari materyallerin bitkilerle güzelleştirilmesi.....	86
Şekil 4 84	: Bitkilerin gölgelerini suya ve duvara yansıtmalarıyla ortaya çıkan görüntüler mekanları dekoratif açıdan güzelleştirir.....	87
Şekil 4 85	: Bitkilerin budanarak dekoratif eleman olarak kullanılması.....	87
Şekil 4 86	: Yer örtücü bitkilerin dekoratif olarak kullanılması.....	88

Şekil 5 1	: Tek bir bitkinin oluşturduğu çizgi.....	92
Şekil 5 2	: Bitki topluluğunun oluşturduğu çizgi.....	92
Şekil 5 3	: Grup halindeki bitkilerin oluşturduğu çizgi mekanlar arasında görsel bir bağ oluşturur.....	93
Şekil 5 4	: Yatay çizgiler potansiyel enerji içermezler ve huzur vericidirler; diagonal çizgiler ise daha hareketli ve enerjiktirler.....	94
Şekil 5 5	: Sarkık (Ağlayan) Hatlar gözü aşağı doğru yönlendirirler.....	94
Şekil 5 6	: Kompozisyonda “doğrusal hatlar”.....	95
Şekil 5 7	: Bitkinin tüm kısımları (gövde, dallar, yapraklar) beraberce “form”u oluştururlar.....	96
Şekil 5 8	: Çeşitli bitki formları.....	97
Şekil 5 9	: Fastigiata formlar kompozisyona yükseklik verirler ve vurgulamaya sağlarlar.....	98
Şekil 5 10	: Yayılıcı ve Yatay formlar gözü yatay yönde yönlendirirler ve kompozisyonda genişlik hissi uyandırırılar.....	99
Şekil 5 11	: Yatay formlu bitkiler binaların yatay çizgilerini alana taşırlar.....	99
Şekil 5 12	: Yuvarlak formlu bitkiler gözü yönlendirmezler ve kompozisyonda “nötr” etkiye sahiptirler.....	100
Şekil 5 13	: Konik (Piramidal) formlu bitkiler dikkat çekicidirler ve yuvarlak ve yayılıcı formların arasında vurgu elemanı olarak kullanılabilirler.....	100
Şekil 5 14	: Sarkık (Ağlayan) formlu bitkiler gözü aşağı doğru yönlendirirler ve görsel enerjileri yüksektir.....	101
Şekil 5 15	: Fagus sylvatica “pendula”.....	101
Şekil 5 16	: Düzgün olma - Resimsi (pitoresk) formlu bitkiler...	102
Şekil 5 17	: Bir bitkinin formu, kendisiyle benzer veya aynı formdaki bitkilerle grup oluşturduğu zaman bireysel özelliğini yitirir.....	103
Şekil 5 18	: Uzun ve ince forma sahip olan bitkilerin yanyana gelerek oluşturduğu bitki grubu, tamaksine toplamda yatay bir forma sahip olabilir.....	103
Şekil 5 19	: Daha aralıklı bir şekilde yan yana gelen bitkilerin oluşturduğu gruplarda bitkiler bireysel formlarını koruyabilirler.....	103
Şekil 5 20	: İlgi çekici ve zıt formların yanyana ve fazla kullanılmasıyla ortaya çıkan uyumsuzluk.....	104
Şekil 5 21	: Sütun formlu bitkinin oluşturduğu odak noktası.....	105
Şekil 5 22	: Zıt formlardaki bitkiler, iyi ve dengeli bir kompozisyonla karışıklık yaratmadan ilginç bir hale gelebilir.....	105
Şekil 5 23	: Sütun formlu bitki tekrar edildiğinde odak noktası yerine ritim ve hareket yaratmış ve minariyi tanımlamıştır.....	105
Şekil 5 24	: Mesafeye göre tekstürün algılanma şekilleri.....	

Şekil 5 25	: Uzak mesafeden göze fazla çarpmayan ve karanlık ve büyük bir kitle hissi veren bitki topluluğunun, yakın mesafeden görünümü.....	108
Şekil 5 26	: Kışın ince tekstüre sahip olan bir bitki, yazın yapraklandığında daha kaba bir tekstüre bürünebilir....	108
Şekil 5 27	: Tekstür tipleri.....	109
Şekil 5 28	: Kaba Tekstürlü bir bitki (<i>Aesculus hippocastaneum</i> - Beyaz çiçekli Akestanesi).....	109
Şekil 5 29	: Kaba tekstürlü bitkiler (<i>Verbascum</i> spp.) nemanın olduğundan daha küçük gözükmelerini sağlarlar	110
Şekil 5 30	: Orta Tekstüre sahip <i>Quercus robur</i> (Saplı Mşe) ile İnce Tekstüre sahip <i>Fagus sylvatica asplenifolia</i> (Avrupa Kayını).....	110
Şekil 5 31	: İnce tekstürdeki “Hercai Menekşeler” kendisiyle çok zıt olan kaba tekstürlü “Süs Lahanaları” ile bir denge meydana getirene miştir.....	111
Şekil 5 32	: Tekstürdeki yavaş değişimin oluşturduğu uyumlu görüntü.....	113
Şekil 5 33	: Kaba, orta ve ince tekstürlerin tedrici geçişleri.....	114
Şekil 5 34	: Kaba dokudan ince dokuya doğru bir gelişme gözleyici de derinlik izlenimi uyandırır ve daha yakın gözüktür; İnce dokunun en arkada olduğu ve kaba dokuya doğru olan geçişlerde ise göz kompozisyonu daha uzaktaymış gibi algılar.....	114
Şekil 5 35	: Kompozisyonun belli noktalarında tekstürde yapılan ani değişiklikler kompozisyona canlılık katar ve vurgu yaratır.....	115
Şekil 5 36	: Sıcak ve Soğuk renkler (Hue).....	116
Şekil 5 37	: Renkte “değer” bir rengin açıklığını ve koyuluğunu ifade eder; açık tonlar “tint”, koyu tonlar “shade” olarak adlandırılır.....	117
Şekil 5 38	: Açık tonlar gözleyen kişi üzerinde uzaklaşıyormuş etkisi yaratırken, koyu tonlar gözleyici de yakınlıyormuş hissi uyandırır.....	118
Şekil 5 39	: Arkaplanda bulunan koyu renkli bitki, ön plandaki açık renkli bitkiye fon oluşturarak onu vurgulamaktadır.....	118
Şekil 5 40	: Renk Çemberi.....	119
Şekil 5 41	: Analog renkler kullanılarak oluşturulmuş bir kompozisyon.....	120
Şekil 5 42	: Tamamlayıcı renkler kullanılarak yapılmış bir çiçek parteri.....	121
Şekil 5 43	: Pek çok rengin birarada kullanımla oluşturulmuş bir düzenleme.....	121
Şekil 5 44	: Bir kompozisyonda değişik nevsi nlerde meydana gelen renk değişimleri.....	122
Şekil 5 45	: Açık renk yapraklar ve dallar, zemindeki koyu renkli taban üzerinde daha göze çarpıcı ve etkili bir görünüme sahip olurlar.....	123

Şekil 5 46	: Ar ka fonda bul unan koyu renkli bit ki ön fondaki açık renkli bit ki yi vur gul ayarak kompozisyonda daha etkili ol ması nı sağ lar.....	123
Şekil 5 47	: Or ta tondaki yeş iller kompozisyonda nö tr ton lar ol arak gö rev yapar lar ve koyu ve açık yeş iller arası nda bir ge çiş ol uş tur urlar.....	124
Şekil 5 48	: Parlak ve sıcak renkler tropi kal i kli m veya Ak deniz i kli ni ğ i bi güneş ış ı n ları nı n güç lü ol du ğ u böl gel er de past el renkler den daha et ki ley ci gö zükür ler.....	125
Şekil 5 49	: Il ı n lı i kli ne sa hip ve güneş ış ı n ları nı n daha yu muş ak ol du ğ u böl gel er de ise kı rı m zı ğ i bi sıcak renkler güneş ış ı n ları nı n güç lü ol du ğ u böl gel er de ki ğ i bi et ki ley ci bir gö rünt ü ye sa hip ol a ma dı kl arı n dan, bu ra lar da past el renkler daha i yi de ğ er len di ri le bi lir.....	125
Şekil 5 50	: Fil di Gardens’ ta güneş li ve bul ut lu gün le re ait i ki far klı gö rünüş.....	126
Şekil 5 51	: Sar ı ve yeş il ğ i bi ta na m ay ı cı renkler bir ar a ya gel di k le ri nde güç lü bir renk kontrast ı ol uş tur urlar ve bir bir le ri ni n et ki si ni daha da artır ı r lar.....	126
Şekil 5 52	: Aç ık renkler beyaz la daha i yi gö zükür , koyu renkler ise beyaz la güç lü bir kontrast ol uş tur urlar.....	127
Şekil 5 53	: Gri ile sol uk ve past el renkler parlak lık ka za nı r ken, koyu renkler ise gri ni n yar at tı ğ ı kontrast saye si nde or ta ya çı kar lar.....	127
Şekil 5 54	: Bet on du var ve pe nbe ç i ti n ön ü ne yer le ş ti ri len her i ki re si nde ki bit ki ler, ken di le ri ni çev re ley en veya fon ol uş tu ran bu ya pı sal ele man lar ı n ren ğ i saye si nde daha et ki li ve gö ze ç ar pı cı gö rün mek te di r ler.....	127
Şekil 5 55	: Tas a rı m ö ğ e le ri nde ki zı t lık e ğ er bel li bir m ık tar da uy u m da var sa daha göz le gö rül ü r ol a caktır.....	137
Şekil 5 56	: Aynalı Bahçe, Chelsea Flower Show 2000 (Alison Armour Wilson).....	138
Şekil 5 57	: Tek stür ve yeş il ton lar ı y la renk ol arak uy u m lu ol an kompozisyonda sar ı lı cı gül ün sar kan for mu ve ya z ı n aç an çi çek ren ğ i ile ol uş tu r du ğ u kontrast.....	139
Şekil 5 58	: Robert Ir win’ in bu ta sa rı m nda renk uy u m i ç i n sa bit tu tu lu muş fakat tek stür ve for m de ğ i ş ti ri le rek kontrast ol uş tu ru lu muş tur.....	139
Şekil 5 59	: Tek rar.....	140
Şekil 5 60	: Tas a rı m ö ğ e le ri nden bir i ni n dü zen li veya dü zen si z ar al ı kl ar la bel li bir nö de le gö re tek ra r ı ile ol u ş an “riti m”.....	140
Şekil 5 61	: Federal Rezerv Bankası Çat ı Bahçesi, Dallas- Texas.....	141
Şekil 5 62	: For m da tek ra r ı n de ğ i ş i k tür de bit ki ler le sağ lan mas ı.....	142
Şekil 5 63	: Si metrik ve As i metrik Denge.....	142
Şekil 5 64	: Si metrik dengede eksenin bir tara f ı nda ki gö rünt ü di ğ er tara f ı n ayna da ki ya nı s ı nı ğ i bi dir.....	143
Şekil 5 65	: As i metrik denge.....	143

Şekil 5 66	: Asi metrik dengede eşitlik, tasarı möğelerini n her birinin görsel enerjisini temel olarak yapılan seç me ve aranj man vasıtasıyla sağlanabilir.....	144
Şekil 5 67	: Si metrik (for mel) denge ile Asi metrik (infor mel) dengenin başarılı bir kombi nasyonu.....	144
Şekil 5 68	: Odak noktalarının fazlalığı dengeyi bozar.....	144
Şekil 5 69	: Gör me alanı içerisinde sadece “bir” vurguya yer ver nek kompozisyonu kar naşadan kurtaracaktır.....	146
Şekil 5 70	: Değişik şekillerde yapılan “vurgu” örnekleri.....	147
Şekil 5 71	: For m ve tekstürün kontrollü bir şekilde dizilişi (kora m) gözü istenen vurgu noktasına götürür.....	148
Şekil 5 72	: Derece derece değişim ve ilerlemeler şeklinde duşan di zi veya sıra (kora m).....	149
Şekil 5 73	: Mutlak ve Göreceli Öçek.....	150
Şekil 5 74	: Görüş mesafesine bağlı olarak bitki gruplarının algılanması.....	152
Şekil 5 75	: Küçük ölçekli tasarı mlarda bakış mesafesi kısaldığı için daha çok detaya ve çeşitliliğe yer verilebilir; kent parkı gibi daha büyük ölçekli tasarı mlarda ise görüş mesafesi arttığından dolayı daha az çeşitliliğe ve daha çok tekrara yer verilip büyük bitki kitleleri oluşturulması daha doğru olacaktır.....	152
Şekil 5 76	: Tasarı mın heybetini vurgulamak amacıyla ölçeğin abartıldığı bir örnek.....	153
Şekil 5 77	: Sanat prensiplerinin tasarı möğelerine başarılı bir şekilde uygulanması sonucu birliğin sağlandığı bir kompozisyon.....	154
Şekil 5 78	: Çeşitlilik.....	155
Şekil 5 79	: Fazla çeşitliliğin yol açtığı kar naşa.....	156
Şekil 5 80	: Birliğin ve ilgi nin beraberce sağlandığı iki örnek.....	156
Şekil 6 1	: Çalı kitlesi örnekleri.....	161
Şekil 6 2	: Grup bitkilendir mesi örnekleri.....	161
Şekil 6 3	: Soyut bloklarda tekstür incelenmesi ne bir örnek.....	165
Şekil 6 4	: Soyut bloklarda renk incelenmesi ne bir örnek.....	168
Şekil 6 5	: Bir parkın bitkisel tasarım için yapılmış plan, soyut blok ve perspektif görünüş çalışması (Park 200 Square- Ted Harper’ter).....	170
Şekil 6 6	: Soyut blok çalışması tanımlanmış (for m tekstür, renk seçimi) bir kompozisyonda tür seçimi.....	176
Şekil 6 7	: Bir konut çevresinde oluşturulan doğru ve eğrisel hatların yerinde ve doğru kullanımı.....	177
Şekil 6 8	: Bitkilerle yapılan düzenlemeninin zemin döşeme şekli ile uyumu ve uyumsuz olduğu durumlar.....	178
Şekil 6 9	: Ağacın görsel etkisinin tanımlanmasıyla sağlanabilmesi.. için ağaç altına getirilen kısa boylu çalıların ağacın tepe çatısının altındaki mekanları kapatması ve ne çok boşluk bırakması ne de tanımlı ile doldurması gerekmektedir.....	180
Şekil 6 10	: Açık çim alanında tek başına kullanılan “soliter” bitki.....	182

Şekil 6.11	: Bir çalı kitlesi içinde özel ilgi çekmek amacıyla kullanılan “soliter” bitki.....	183
Şekil 6.12	: Yer örtücü bitkiler soliter bitkilerin altında kullanılarak onların altına ulaşarak görsel olarak kompozisyonda baskınlık yaratmasında etkili olurlar...	183
Şekil 6.13	: Çeşitkenar üçgen yöntemiyle oluşturulmuş bitki grupları.....	185
Şekil 6.14	: Grup bitkilendirme için iki örnek.....	187
Şekil 6.15	: Çalı kitlesini grup bitkilendirmeden ayırt eden özellik çalı kitlesinde tüm bitkilerin birbirine temas edecek, örtecek şekilde düzenlenmesidir.....	192
Şekil 7.1	: Bahçeşehir Doğa Parkı’nın konumunu gösteren haritalar.....	194
Şekil 7.2	: Doğa Parkı’nın Bahçeşehir toplu konut alanı 1. etap içerisindeki konumu.....	195
Şekil 7.3	: Bahçeşehir Doğa Parkı.....	196
Şekil 7.4	: Yaya yolunda boylu ağaçlarla ve kısa boylu çalılarla yapılmış yönlendirme.....	200
Şekil 7.5	: Park Alisi’nin bitkilendirme sayesinde kazandığı yönlendirici etki.....	200
Şekil 7.6	: Boylu ve geniş yapraklı ağaçların gölge amaçlı kullanımı.....	201
Şekil 7.7	: Bazı oturma elemanları arkasında kullanılan iğneli ve yere yakın dallanan ağaçlar.....	201
Şekil 7.8	: Çok Amaçlı Çim Alan.....	201
Şekil 7.9	: Parkın kuzey kesiminde bulunan Arboretum kuzeyden gelen rüzgarları kesme işlevini görmektedir.....	203
Şekil 7.10	: Su kıyısında yapılan bitkilendirme.....	204
Şekil 7.11	: Parkta ördek, kuğu vb. gibi kuş türlerine rahatça yaşabilecekleri bir ortam sunulmuştur.....	204
Şekil 7.12	: Kuğuların barınakları (ahşap kuğu evi) dışında su kenarında rahatça hareket edebilecekleri ortam yapay tepelerin üzerindeki bitkilendirme ile sağlanmıştır.....	204
Şekil 7.13	: Göl çevresindeki mekan oluşumunu destekler şekilde bitkilendirme.....	205
Şekil 7.14	: Sadece yapraklı ağaçlarla oluşturmuş bir mekan örneği.....	206
Şekil 7.15	: Fiziki olarak bir tarafı alçak su kenarı bitkileriyle kapalı diğer tarafı ise boylu ağaçlarla kapatılmış, görsel olarak ise sadece bir tarafa açık mekan örneği...	206
Şekil 7.16	: Kapalılığın sadece bir tarafta iğneli ağaçlarla sağlandığı ve kuğular için oluşturulmuş bir mekan örneği.....	206
Şekil 7.17	: Parkta ağaçlarla oluşturulmuş üstü örtülü mekan ve tamamen açık mekan örnekleri.....	207
Şekil 7.18	: İngiliz Bahçesindeki tamamen açık çim alan.....	207
Şekil 7.19	: Yapay tepelerden oluşan topografyanın oluşturduğu mekan hissinin bitkilerle kuvvetlendirilmesi.....	207
Şekil 7.20	: Aydınlatma elemanlarının yer örtücü bitkilerle perdelenmesi.....	208

Şekil 7.21	: Ot oparkı perdelenekte yetersiz kalan bitkilendirme.....	209
Şekil 7.22	: Bitkilerle nahre ni yetin sağlandığı bir mekanın dışarıdan ve içeri den görünüşü.....	209
Şekil 7.23	: Göl nanzarasının bitki örtüsü ile tana nlanması.....	210
Şekil 7.24	: Bitkilendirme sayesinde ya maçlardaki binaların çevreye entegrasyonu.....	210
Şekil 7.25	: Park Alesinin bitkilendirme ile vurgulanması.....	211
Şekil 7.26	: Koşu yolu girişi n sütun for mlu bitkilerle vurgulanması.....	212
Şekil 7.27	: Bazı girişlerde büyük hacimli bitkilerin kullanılması girişlerin algılanmasını zorlaştırmaktadır.....	213
Şekil 7.28	: Topografyanın bitkilerle vurgulanması.....	213
Şekil 7.29	: Parka fon oluşturan Ar boret um.....	214
Şekil 7.30	: Parktaki bir heykelle fon oluşturan i breli ağaçlar.....	214
Şekil 7.31	: Bitkilerin fon oluşt u r d u ğ u mekan örnekleri.....	215
Şekil 7.32	: Heykeli n i breli çalılarla yu muşatılması.....	216
Şekil 7.33	: Damışma kul übesi ni n sert hatlarını örtmek için kullanılan bitkiler.....	216
Şekil 7.34	: Kütük çiti n arkasındaki bitkilerle yu muşatılması.....	216
Şekil 7.35	: Yaz Yol u'ndan bir görünüş.....	217
Şekil 7.36	: İlkbahar Yol u'ndan bir görünüş.....	218
Şekil 7.37	: Balık Lokantası önündeki Japon Bahçesi sayesinde daha dekoratif görünmektedir.....	218
Şekil 7.38	: Göl kenarındaki söğüt ağaçlarını n suya yansıyan gölgeleri dekoratif açıdan parka güzelli k kat maktadır..	219
Şekil 7.39	: Soğanlı ve Yu mru lu Bitkiler Bahçesinden bir görünüş	219
Şekil 7.40	: Alandaki mevcut dere yatağı çok yıllık çiçekler kullanılarak daha dekoratif hale getirilmiştir.....	220
Şekil 8.1	: Tasarı mları n cinsi yeti.....	242
Şekil 8.2	: Tasarı mları n yaş gruplarına göre dağılı m.....	243
Şekil 8.3	: Tasarı mları n neslek durumu.....	244
Şekil 8.4	: Tasarı mları n akade mik kari yer durumu.....	245
Şekil 8.5	: Tasarı mları n çalışma süreleri ne göre tecrübe durumu	245
Şekil 8.6	: Ko mpozisyon İlkesi 1. Terci h.....	246
Şekil 8.7	: Ko mpozisyon İlkesi 2. Terci h.....	247
Şekil 8.8	: Ko mpozisyon İlkesi 3. Terci h.....	248
Şekil 8.9	: Çizgi ile kompozisyon ilkel eri ilişkisi.....	249
Şekil 8.10	: For mile kompozisyon ilkel eri ilişkisi.....	250
Şekil 8.11	: Tekstür ile kompozisyon ilkel eri ilişkisi.....	251
Şekil 8.12	: Renk ile kompozisyon ilkel eri ilişkisi.....	252
Şekil 8.13	: Mutlak Öçe ği n değ erlendiril mesi.....	253
Şekil 8.14	: Relatif Öçe ği n değ erlendiril mesi.....	254
Şekil 8.15	: Birlik ve Çeşitlili ği n sağ lan ma durumu.....	255
Şekil 8.16	: Parkın bitkisel tasarımı nın görsel açıdan sıfatlara göre değ erlendiril mesi.....	256
Şekil 8.17	: Parkta bul un ma iste ği ni n değ erlendiril mesi.....	257
Şekil 8.18	: Mesle ğe göre 1. Terci h.....	258
Şekil 8.19	: Akade mik kari yere göre 1. Terci h.....	259
Şekil 8.20	: Mesle ğe göre birlik ve çeşitlili ği n sağ lan ma derecesi...	260
Şekil 8.21	: Akade mik kari yere göre birlik ve çeşitlili ği n sağ lan ma derecesi.....	261

Şekil 8 22	: Çalışma süresi ne (tecrübeye) göre birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi.....	262
Şekil B1	: Bahçeşehir Doğa Parkı Planı 1/1000.....	288
Şekil B2	: Bahçeşehir Doğa Parkı Bitkilendirme Planı : 1/500.....	289

PEYZAJ DÜZENLEMELERİNDE BİTKİSEL TASARIM BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI ÖRNEĞİ

ÖZET

İnsan, kendi mükemmelliğine yakışır bir şekilde çevresini düzenleyip güzelleştirdiği kadar insandır. Bitki örtüsü ise yaşadığımız çevrenin önemli bir parçasıdır. İnsanoğlu gerek ekip biçmek gerekse kendisine bir bahçe yapmak gibi çeşitli sebeplerle yaşadığı çevrenin bu önemli parçasını bilinçli olarak kullanmayı öğrenir öğrenmez, bitkilerle tasarımı için olanaklar yaratmaya başlamıştır ve bu konu zamanla gelişerek bugün peyzaj mimarlığının temel disiplinlerinden biri haline gelmiştir. Bu çalışmada bitkilerle nasıl tasarımı yapılacağı hakkında.

Bitkilerle tasarımı yaparken doğayla tasarımı yaparız. Çünkü tüm bitkiler yaşarlar, büyürler ve değişirler. Bu özellik bitkileri diğer tasarımı araçlarından farklı kılan şeydir. Onların doğal şekillenmelerini ve büyüme süreçlerini anlamak hortikültürel açıdan gerekli olduğu kadar, ayrıca bitkilendirme sanatı için bir ilham oluşturmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak, bitkisel tasarımı ve bir tasarımı amacı olarak bitki materyali kavramları tanımlanmış ve tasarımı onların bitkilere bakış açısındaki farklılıklar ile getirilmeye çalışılmıştır.

Tasarımlanan çevrelerin başarısı, işlevsel olmalarının yanı sıra görsel anlamda ne kadar doyurucu olduğu ile de orantılıdır. Bu durumda bitkilendirmenin estetik rolünün iyi kavranması tasarımı için büyük bir ihtiyaçtır. Bitkisel tasarımı görsel ve mekansal kalitesi, onun estetik anlamda başarısını sağlayan birincil etkidir ve bu sebeple bu çalışmada bitkilerin işlevsel anlamda tasarımı kullanılmalarının yanı sıra, mimari ve görsel özelliklerinin de sistematik bir şekilde incelenmesini ve böylelikle bitkilerin tüm potansiyellerini üç boyutlu bir tasarımı amacı olarak açığa çıkarıyamaçlanmaktadır.

Bitkisel Tasarımı peyzaj mimarlığı mesleğinde çok önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte bitkisel tasarımı mimarları, kent planlarını ve inşaat mühendislerini de ilgilendirmektedir, çünkü bitkilendirme onların karşılaştıkları bazı estetik ve teknik problemlerin çözümünde olanaklar sağlamakta ve ayrıca başarılı bir planlama için binaların, yolların, köprülerin ve diğer yapısal elemanların çevreye entegrasyonunda büyük rol üstlenmektedir.

Mekansal ve dekoratif tasarımı pek çok ilkesi peyzaj mimarlığı, mimarlık ve diğer tasarımı disiplinlerinde ortaktır. Bu çalışmada, tasarımı için bitkileri araç yapan özellikleri keşfetmenin yanı sıra ayrıca tasarımı disiplinleri arasındaki ortak ilkelere bitkisel tasarımı da uygulanabileceğini göstermektedir. Bu kapsamda bitkisel tasarımı öğeleri ve görsel kompozisyon ilkeleri açıklanmış ve tüm bu bilgiler ışığında

anlatılan “Geriye Doğru Yöntemi” ile bu kavramların tasarımı nasıl uygulanacağı üzerinde durulmuştur.

Tezin çalışma alanı olan “Bahçeşehir Doğa Parkı” ile ilgili araştırma kapsamında ise yukarıda açıklanan tüm bu kriterler değerlendirilerek parkın bitkisel tasarımı işlevsel ve estetik açıdan irdelenmiş ve son olarak da tasarımcılarla yapılan anketlerle profesyonel açıdan parkın görsel kompozisyon ilkelerine uygunluğu ve estetik başarısı değerlendirilmiştir.

Alanla ilgili yapılan çalışmalar sonucunda; Bahçeşehir Toplu Konut Alanı içerisinde bir kent parkı niteliğinde düzenlenmiş olan Doğa Parkı’nın bitkilendirmesinde, işlevsel, ekolojik ve estetik açıdan bir bitkisel tasarımda başarıya ulaşmak için gerekli kriterlerin büyük çoğunluğunun yerine getirildiği ve buna ek olarak da yapılan iyi uygulama ve bakım çalışması sayesinde parkın bitkilendirme açısından başarıya ulaştığı görülmektedir.

PLANTING DESIGN IN LANDSCAPE ARRANGEMENTS: THE CASE OF BAHÇEŞEHİR NATURE PARK

SUMMARY

Vegetation is an essential part of our environment. As soon as we begin consciously to modify the vegetation in our human habitat, whether for farming, building or to make a garden, then we created possibilities for designing with plants and today this subject has become the main disciplines of landscape architecture by gaining importance in time. This study is about how to design with plants.

When we design with plants we design with nature. Because all plants are living, growing and changing. This characteristic makes plants different from any other medium of design. An understanding of natural forms and processes is necessary for horticulture, but it can also be an inspiration for the art of planting. In this connection, firstly the concepts of planting design and plant material as a medium for design were described and designer's view of plants was expressed.

The success of designed environments are directly proportional to their visual quality in addition to their functional quality. Therefore, understanding of the aesthetic role of planting design is an important necessity for designers. The visual and spatial quality of planting design is the primary factor that provides its success in the meaning of aesthetic, and so this study is an attempt to examine the architectural and visual qualities of plants systematically in addition to using them in the meaning of functional and by this way it aims to uncover the full potential of plants as a three dimensional medium of design.

Planting design plays a primary role in the professions of landscape architecture. It is also of relevance to architects, urban designers and civil engineers because it holds possibilities for the solution of some kind of aesthetic and technical problems that they encounter and because buildings, roads, bridges and other structures must frequently be integrated with planting in order to achieve successful site planning.

Many of the principles of spatial and decorative design are shared by landscape architecture, architecture and other design disciplines. This study aims to show both what planting design have in common with other design disciplines, as well as to explore the delightful characteristics which make plants a medium for design. In this concept, planting design elements and visual design principles were explained and how these concepts can be applied through design by "Feed Back Method" was considered.

In the investigation of “ Bahçeşehir Doğa Park” which is the study area of this thesis, the planting design of the park in terms of functional and aesthetic was examined by to be evaluated all topics which described above and finally the appropriateness of the park to visual design principles and its aesthetic success were determined by the questionnaires that were made with designers.

As a result of the studies related to the research area, it is being seen that the planting design of Bahçeşehir Nature Park is successful by the meaning of all the criteria of planting design.

BÖLÜM1. GİRİŞ

1.1. Giriş ve Çalışmanın Amacı

Doğal denge özellikle 20. Yüzyılın başından beri hızla tahrip edilmeğe başladı. Bu tahripten nasibini alan insan ise alabildiğine yalnız ve huzursuz. Dağları, ovaları, dereleri, ağaçları, ormanları, denizleri; kısaca maddi getiri sağlayabilecek herşeyi, fütursuz ve kualsız bir kazanma hırsı adına tahrip edilen ve kirlenen dünya, bu haliyle misafirlerine gerekli hizmeti veremeyen mahzun bir ev sahibi gibi adeta.

Tamamıyla tahrip edilen ve kirlenen böylesi bir ortamda insan, huzur duyabileceği tabii ve ahenkli çevreyi yeniden oluşturmak zorunda ve çabasında. Dış mekan ve çevre düzenleme sanatı olarak tanımlanan peyzaj mimarisi çevrenin bu denli tahribatıyla son yıllarda giderek artan bir öneme sahip bulunmaktadır. Peyzaj mimarının geleneksel ve en gözle görülür görevlerinden biri “Bitkisel Tasarım”dır. Aslında peyzaj mimarının insanların kafasındaki rolü genel olarak sadece bitki seçimi ve bitkilendirme planlarının hazırlanmasıdır. Doğru veya yanlış, bu algılamaya doğru bitkisel tasarımın öneminin altını çizmektedir.

Bitkisel tasarım ardından miras kalan doğa, geleceğe bir bakış atmamızı gerektirmektedir. Çünkü bitkiler dinamik elementlerdir, sürekli değişimhalindedirler, büyürler ve gelişip olgunlaşırlar. Bu değişimin göz ardı edilmesiyle ortaya bina ve tesisatların zarar gördüğü ve uzun yıllar süren bakımçalışmaları gerektiren bitkisel tasarım hataları çıkabilir.

Bu çalışmamışlevsel anlamayn zamanda çekici, göze hoş gelen ve sürdürülebilir peyzaj uygulamaları oluşturması için yaşayan materyaller olan bitkileri birer tasarım aracı olarak görüp onlarla nasıl tasarımıyapılması gerektiğini ve böylelikle bitkisel tasarım sürecinin daha iyi kavranıp iletilebilmesini amaçlamaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Yapılan tez çalışması sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tezin oluşumundaki amacın ne olduğu ve çalışma kapsamında yapılan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Bitkisel tasarım konusu beş başlık altında irdelenmiş ve daha sonra Bahçeşehir toplu konut alanı içerisindeki Doğa Parkı'nda yapılan çalışmayla, alanının verilen teorik bilgilere uygunluğu değerlendirilmiştir.

Bu beş başlık altında; ikinci bölümde bitkisel tasarım kavramı ve hangi amaçlara hizmet ettiği kısaca tanımlanmaya çalışılmış, üçüncü bölümde bitki materyali hortikültürel açıdan değil, çalışmanın amacına uygun olarak bir "tasarım aracı" olarak tanımlanmıştır. Dördüncü bölümde bitkilerin mühendislik, ekolojik, mimari ve estetik kullanımlarından bahsedilmiş, beşinci bölümde ise bitkisel tasarım temeli oluşturan ilkeler ve tasarım möğeleri ve bunlar arasındaki ilişkiler açıklanarak görsel anlamdaki teorik bilgiler verilmiştir. Altıncı bölümde anlatılan "Geriye Doğru Yöntemi" ile de tüm bu kavramların tasarıma nasıl uygulanacağı üzerinde durulmuştur.

Yedinci bölümde çalışma alanı olan Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkisel tasarımı anlatılanlar ışığında işlevsel ve estetik açıdan irdelenmiş, sekizinci bölümde de tasarımcılarla yapılan anketlerle profesyonel açıdan parkın görsel kompozisyon ilkelerine uygunluğu ve estetik başarısı değerlendirilmiştir.

BÖLÜM2. BİTKİSEL TASARIMIN TANIMI VE AMACI

2.1. Bitkisel Tasarımın Tanımı

*“ Tanrı mı
Dileği m odur ki sende yaşadıkça, kitap dolu
bir evle çiçek dolu bir bahçe. ”*

Konfüçyüs

Bitki örtüsü (vejetasyon), içinde yaşadığımız çevrenin önemli bir parçasıdır. İnsanoğlu gerek ekip biçmek gerekse kendisine bir bahçe yapmak gibi çeşitli sebeplerle yaşadığı çevrenin bu önemli parçasını bilinçli olarak kullanmayı öğrenir öğrenmez, bitkilerle tasarımı için olanaklar yaratmaya başlamıştır. Bitkilerin seçimi, düzenlenmesi ve ayrıca bakım gibi konuları içeren bitkisel tasarım bugün peyzaj mimarlığının temel disiplinlerinden biri haline gelmiştir [9, s. 62-63].

“ Bitkisel Tasarım”, bilim ve sanatın beraberce ele yürüdüğü bir süreçtir [2].

Bitkisel Tasarım “Görsel Sanat”tır. Çünkü her görsel sanat dalı gibi hem bir ilham gerektirir hem de tasarım öğelerinin (çizgi, form, tekstür, renk) sanat prensipleri ışığında düzenlenmesini içerir. Fakat bir sanat dalı olarak bitkisel tasarım heykeltıraşlık, resim ya da mimarlık gibi geleneksel sanat dallarıyla karşılaştırıldığında, bunlardan çok farklıdır. Çünkü tasarım oluşturan materyaller statik (durağan) değildir. Tasarımı bitkilerle tasarım yaparken aslında doğayla tasarım yapmaktadır. Bu da bitkileri diğer tasarım araçlarından farklı kılan şeydir. Güzel sanatlardaki kil, boya ve taşın ya da mimarlıktaki tuğla, cam ve çeliğin aksine bitkiler sürekli değişim halindedir. Genç bitki bireylerinin yetişkin bireyler haline gelmesi ve günlük çağın erişilebilir sürecinde yaşadıkları değişimler, mevsimsel değişimler ve ayrıca güneşin doğuşundan batışına kadar, gölge ve ışık şekillerindeki varyasyonlar sonucu bitkilerin görsel karakterlerindeki değişimler; tüm bunları anlamak ve kavramak hortikültürel bir bilgi birikimi gerektirir. İşte bu da, bitkisel tasarımın “Bilimsel” kısmını oluşturmaktadır [5, s. 1; 37, s. 141-142].

Sanat ve bilimin beraber işlediği bitkisel tasarım soyut anlamda bir kavram oluşturulmasını ve hem güzel hem de işlevsel ve doğru bir bitkilendirme planı üretmek için alanın çevresel istekleriyle bu soyutlanmanın kombine edilmesini gerektirir. İyi tasarım bunları takiben gelen doğru uygulama ve bakıma tabi tutulur. Bir başka deyişle, bu süreç beceri, görüş ve sabır gerektirir [2].

2.2 Bitkisel Tasarımın Amacı

“Neden Tasarım yapıyoruz?” ve “Bitkisel Tasarımın bir bütün olarak çevresel tasarımdaki yeri nedir?”

Tüm bu soruların cevabı aslında gayet basittir: “İnsan hayatının kalitesi ve bizim yaşayan dünyanın kalan kısmıyla olan ilişkimiz.” Peyzaj tasarım ve özellikle de bitkisel tasarımbize her ikisini de iletmek için fırsat tanımaktadır [1, s.3]. Çünkü insan kendi mükemmeliyetine yakışır bir şekilde çevresini düzenleyip güzelleştirdiği kadar insandır. Çevrenin farkına varmak ve onu huzurlu bir şekilde yaşanabilecek bir güzelliğe ve ahenge kavuşturmak çabası, insanoğluna yakışan yegane davranış biçimi olsa gerek

İlk olarak bitkisel tasarım yaşadığımız çevre için elimizden gelenin en iyisini yapmamıza yardımcı eder. İyi bir bitkisel tasarım işlevsel bakımdan doğru bir peyzajın yaratımındaki ve yönetimiindeki başlıca elemandır. Tasarımı arazi kullanımından, kentlerdeki yoğun kullanıma sahip veya sadece özel kişilerin kullanımına açık peyzajlara kadar geniş bir yelpazede planlama yapabilmektedir. Bu değişik kullanımlar oyun, çalışma, okuma gibi faaliyetler ile aktif ve pasif rekreasyonu içermektedirler. Burada ihtiyaç duyulan şey, bu fonksiyonları üzerine uygun olarak oturtan bir çevredir ki bu da yeterli miktarda mekan, uygun iklim ve uygun estetik özelliklerin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bitkilendirme, fonksiyonu üzerine uyduran, yakıştıran bir çevre yaratmaya yardımcı eder [1, s.4].

Pek çok insan aktivitesi binalara, yollara, otoparklara vb. gibi pek çok yapısal elemana ihtiyaç duyar. Bitkisel tasarım bu yapısal elemanların sert hatlarını yumuşatarak mevcut bitki örtüsündeki tahripleri tamir ederek görsel çirkinliği azaltarak ve göze daha hoş gelen, çekici alanlar yaratarak yapıların çevreye entegre edilmesini sağlar [1, s.4].

Eğer iyi tasarlanmışsa, bitkilendirme fonksiyonun ve kullanıcı isteklerinin ifadesi eğilimindedir. Örnek olarak çocuk oyun alanlarına bakalım Salıncak, kaydırak v. b. gibi ekipmanlar çocukların belli aktivitelerle meşgul olmasını sağlar, fakat oyun için en elverişli çevreyi yaratmazlar. Bunun için daha çok şey gerekir. İhtiyaç duyulan tanımlanmış ve hoşagiden bir mekân, güvenlik açısından trafikten ayrılmışlık, korunma için kapalılık, gürültü ve sessiz oyunları ayırma, ve daha büyük çocuklar için bağımsızlık duygusu, keşif ve macera için olanaklar, fantastik ve yaratıcı oyunlar için işlenmiş materyallerdir. Bunların pek çoğu bitkilendirme ile sağlanabilmektedir [1, s.4]. Yani bitkisel tasarımın ilk amacı, mekân işlevsel olarak katkıda bulunmak ve bu şekilde tüm kullanıcıların isteklerine cevap verebilmektir [1, s.4].

İkinci olarak, bitkisel tasarım değerli doğal bitki topluluklarının tanımlanmasını, bakımı ve ayrıca yabancı hayat için sağlıklı, farklı ve güçlü bir yaşam ortamı temin eden yeni vejetasyonlar oluşturulmasını sağlayarak, insan ile doğa arasındaki dengeyi onarmasına yardımcı olur. Ekosistemin bir parçası olan bitkiler böylelikle yabancı hayat ve insanlar için yaşam ortamlarını şekillendirir ve özellikle kentsel alanlarda biyolojik çeşitliliğin oluşmasına katkıda bulunmaktadırlar [9, s.63].

Son olarak, bitkisel tasarım bu iki amacın yanı sıra özel olarak yetiştirilmiş veya doğal bitkilerin güzelliğinden haz almak yani estetik zevk ve hoşlanma için olanaklar sunma amacıyla da yapılmaktadır. Çiçekleri, dalları ve meyveleri koklamak, seyretnmek ve hissetmek, hatta rüzgarın ve yağmurun bitkiler üzerinde oluşturduğu sesleri işitmek, tüm bunlar insanların günlük hayat kalitesini ölçülemeyen derecede yükseltir. Bitkisel tasarımın amaçlarından biri olan estetik hoşnutluk göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Çünkü insanlara daha hoş ve yaşamılır bir çevre sunmak, doğayla temas etmelerini sağlamak hem günlük hayatı daha eğlenceli hale getirir hem de insan ruhunu iyileştirir. Bu sebeple de estetik amaçlar için yapılan bitkilendirme çalışmaları hiç de yadsınmayacak bir öneme sahiptir [1, s.8].

2.3 Başarılı Bir Bitkisel Tasarım Nedir?

Bitkisel tasarımın üç temel amacıdan bahsettik: İşlevsel, ekolojik ve estetik. Bu amaçlar aynı zamanda tasarımın ne ölçüde başarılı olduğunu yargılayabilmek için de gerekli kriterlerdir.

Elbette ki, değişik bitkilendirme projeleri farklı önceliklere sahiptir. Örneğin, bir rüzgar perdesi veya şeridi birincil amaç olarak rüzgarı koruma fonksiyonuna sahip olacaktır. Başarılı bir rüzgar perdesi rüzgarın hızını ve belli bir mesafedeki türbülansı azaltmanın yanı sıra bulunduğu bölgedeki ekolojisi geliştirmeli veya en azından yok etmemeli ve bununla beraber çekici, göze hoş gelen bir görüntüye sahip olmalı ve yerel peyzaj karakteri ile de uyum içinde olmalıdır.

İşlevsel başarı ve ekolojik uygunluk kriterleri, estetik değerlerden daha objektif bir biçimde değerlendirilebilir. Çünkü estetik anlamda tasarımın başarısı konusunda kesin bir yargıya varmak, estetik güzelliğin ya da zevklerin kişiye göre değişmesinden dolayı o kadar da kolay değildir. Hatta tek bir kişinin bile zevki, hayat süreci sırasında günden güne, kişini içinde bulunduğu moda göre değişebilmektedir.

Bitkisel tasarımın estetik başarısını değerlendirirken tasarımı kendine şu soruları sormalıdır: “Bunu beğendi mi?” eğer cevap evet ise “Neden beğendi mi?”, hayır ise “Neden beğenmedi mi?”. Tasarımın estetik ile ilgili bu sorulara doğru yanıt vermesi için öncelikle ileriki bölümlerde anlatılacak olan bitkilerin görsel karakteristiklerini, tasarım öğelerini, sanat prensiplerini ve tüm bunların bitki kompozisyonunda bir araya geldikleri zaman ne gibi sonuçlar ve etkiler ortaya çıkardıklarını iyice kavramış olmaları gerekmektedir.

Tasarımın kendisine sorduğu bu sorulara ek olarak, ayrıca “Kullanıcılar bunu beğendi mi?” sorusunun da sorulması gerekmektedir. Çünkü kullanıcıların beğenisi ile tasarımın zevki zaman zaman uyushmayabilir ve bu yüzden kullanıcıların tercihlerini ve ihtiyaçlarını anlamak ve bunu sağlamak tasarımın başlıca görevidir. Tasarım olarak estetik başarı konusunda çok güçlü bireysel stillerimiz veya bağlı olduğumuz firmanın belli fikirleri olabilir, fakat eğer kullanıcının hoşnut olacağı tasarımlar yapmışsak, mesleğimizi gerçekten yapmış sayılırız [1, s. 8-9].

Bitkisel tasarımı nın başarıya ulaşmasında bu üç amaçla maca hizmet etmesinin yanı sıra bitki materyalinin yetişme şartlarının da dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurulması yatar. Çünkü bitkilerin yetişme koşulları dikkate alınmadan yapılan bir bitkisel tasarım istenilen sonucu veremeyeceği gibi istenilen amaçlara da ulaşamayacaktır [13, s. 11].

Bitkisel tasarımı nın amacına ulaşp başarılı olmasında üç faktör özellikle önemlidir [5, s. 1];

- Görsel algılama süreci,
- Kullanılan materyal hakkında derin bilgi sahibi olmak, bir başka deyişle bitkisel tasarımı nın “bilimsel” kısmını iyi kavrayıp bitki materyalinin özelliklerini ve az önce anlatılan yetişme koşulları hakkında yeterli bilgi sahibi olmak,
- Sanat prensiplerini iyi kavrayıp bunları sistematik bir şekilde uygulamak.

Bitkilerle tasarımı gözlemci üzerinde yaratılacak görsel etkilere karşı bir duyarlılık gerektirdiğinden görsel algılama süreci tasarımı için büyük önemi taşımaktadır. Bu süreç, bitkilerin ve bitki kombinasyonlarının kritik bir gözle gözlenmesi, yani göz alıştırmalarıyla sağlanabilir [5, s. 1].

Göz alıştırması, yalnızca bitkilere bakmak olmayıp daha fazlasının yapılmasını gerektirir. Göz alıştırmasında sadece bitkilere bakılmalıdır, bilakis bakılanlar algılanmalıdır. Görnek, çevremizdeki işmaları alan optik sistemin bir işlevidir. Fakat görülenin algılanması zihni mizin bir fonksiyonudur. Zihni neyi göre mi yorsa gözlerinin de ona karşı kör olduğu söylenir. Bundan dolayı algılama, yalnızca görüntülere karşılık vermekten daha fazlasını kapsar ve zihni mizin görsel elemanların özelliklerine yani çizgi, form, tekstür ve renge karşılık verebilmesi için alıştırmayı yapmayı gerektirir. Göz alıştırmaları sayesinde algılama becerileri güçlendirilebilir ve bu süreç içinde, bitkiler ve bunların kompozisyonu konusundaki bilgilerle bir veri bankası oluşturulabilir. Bu tür veriler gelecekte yapılacak tasarımı için çok yararlı bir temel oluşturabilir [5, s. 1].

Göz alıştırması, bitkileri tek tek incelemek aşamasında, bitkinin bireysel özelliklerini bilinçli bir şekilde algılamaktan başka bir şey değildir. Burada hedef bitkiyi tanımak olmalıdır. Yalnızca bitkinin adı doğrudan bitkinin çizgi, form, büyüme şekli, renk ve

tekstürü hakkında zihni nitelikler oluşturmalıdır. Bunu yapabilmek için göz ve zihin, bu öğelerin tümünü kaydedebilmek amacıyla bilinçli bir şekilde yönlendirilmelidir. Aynı şekilde göz ve zihin tasarım öğelerini temel alarak sanat prensiplerine göre tertiplenmiş bitkisel kompozisyonları değerlendirmek için de alıştırmalar yapılmalıdır.

Göz alıştırmalarına ve görsel çalışmalara yalnızca tek bir bitkiyi ele alarak başlanır. Daha sonra, nasıl kullanıldığı tasarım öğelerinin, diğer bitkilerin tasarım öğeleriyle nasıl kombine edilebileceği, yani biraraya getirilebileceği konusu özellikle dikkate alınır. Çok kısa bir zaman sonra ağaçlar ve çalılar artık yalnızca ağaç ve çalı olarak kalırlar, onlar aynı zamanda akıllıca kullanıldıklarında görsel sanat formları yaratabilecek belirli anlatım nitelikleri olan eşsiz materyallerdir. Bundan dolayı algılama yeteneğini güçlendirmek başarılı bir tasarım için şarttır [5, s.2].

Özetleyecek olursak “Başarılı bir Bitkisel Tasarım”, estetik açıdan hoşnutluk verici, işlevsel ve ekolojik olmalı ve yetişme şartlarına uygun tür seçimiyle de mevcut ve planlanan alan karakteristiklerini canlandırmalı, tanımlamalı ve birleştirmelidir. Tüm bunlara ek olarak da iyi bir uygulama ve bakımcılığı gerektirmektedir [31].

Bitkiler eğlencedir ve doğanın bize verdiği büyüleyici hediyelerdir. Onların artistik kombinasyonları sınırsızdır. Biz tasarımcılar ise anlamı, devam eden ve dayanıklı çevreler yaratmak için iyi bir görüş, sabır ve beceri edinmeliyiz [2, s.xv].

BÖLÜM3. BİTKİ MATERYALI

3.1. Bir Tasarım Aracı Olarak Bitkiler

Çeşitli dallardaki tüm tasarımcılar ortak olarak aynı temel tasarım ilkelerini paylaşırlar, fakat çalıştıkları materyaller işlevsel ve estetik özellikler bakımından farklılık gösterir. Bitkisel tasarımın en ayırt edici özelliği ise ortaya çıkartışının “kendi hayatının dması”dır [1, s. 10].

Tasarım aracı olarak bitkiler statik değil, dnamiktirler. Bir başka deyişle bir bitki yaşayan, büyüyen bir yapıdır ve hayatın bir parçasıdır (Eckbo, 1950) [34, s. 25]. Bitkiler “hareketli” dir; çünkü her yıl ve her mevsim her ay ve her gün hatta her an hayat gösterileriyle yani tomurculanma ve yapraklanma, çiçeklenme, tozlaşma ve dölllenme, meyve tutma ve olgunlaşma, yaprak rengini değiştirme ve yaprak dökme gibi çeşitli yaşamevreleriyle devamlı gelişme, değişme, biçimlenme, renklenme ve habitüs kazanmalarıyla dmi “dnamizm” i içinde bulundurlar. Bu, doğal bir olgudur ve biz bunu kontrol edebilir ama değiştiremeyiz [12, s. 5; 1, s. 10].

Bitkiler, doğa içinde çoğunlukla kendi iç dnamizmleriyle ve doğa güçleri (klimatik ve edafik, biyolojik etmenler) tarafından biçimlenir ya da insan eliyle biçimlendirilirler. Bu özellikleriyle de “plastik” mekanelerlerdir. Ahşap, taş ve metaller mmarlar tarafından nasıl gölge, sıcaklık koruma ve mekanyaratma amacıyla kullanılıyorsa bitkiler de aynı şekilde mmari yapı elemanlarının işlevlerini yerine getirebilecek şekilde mekanyaratmada kullanılabilirler [12, s. 5; 4, s. 1].

Bitkiler, çevreleme (sınırlama ve kuşatma), perdeleme ve gölgeleme, örtme (gizleme) ve koruma, yönlendirme ve toprak koruma v.b. gibi “fonksiyonları” yanında “psikolojik” etkileri ve “ekonomik” yararları olan olağanüstü doğal elemanlardır [12, s. 5].

Bitkiler, sayısız nor m biçim(for m), doku (tekstür) ve renkte olan morfolojik yapıları (gövde, tepe, sürgün ve dal, kabuk, yaprak ve çiçek, meyve ve kozalaklarıyla...) hatta kokularıyla “estetik ve dekoratif” değerleri yüksek tasarım elemanlarıdır [12, s. 5].

3.1.1. Tasarımın Bitkilere Bakış Açısı

Bitkilerin insan hayatındaki yeri farklı önemlerde de olsa her zaman varlığını sürdürmüştür. İnsanların bitkilere karşı her daim gerek onlardan yemek ve yakıt elde etme, gerekse bir sığınak ya da bir araç olarak kullanma bakımından ilgileri olmuştur. Fakat son yıllarda aynı zamanda bitkilere bilimsel ve estetik açıdan da bakılmaya başlanmıştır. Bugün, bitkileri anlamak için gayret gösteren ve onları yaratıcı ve yararlı yollarda kullanan çok sayıda teknik ve bilimsel disiplin ve direk veya dolaylı yollardan bitkilerden ilhamalarak yapılan pek çok sanat ve zanaat dalı bulunmaktadır [1, s. 13; 38, s. 59].

Asıl soru ise, peyzaj mimarlarının bitkilere bakış açısındaki ayırt edici şeyin ne olduğudur. Bu anlayışı botanikçinin, ekolojistin, bahçıvanın, ormancının, ressamın ya da çiçek aranjmancısının yaklaşımından farklı kılan şey nedir?

Bu sorunun öncelikli cevabı; peyzaj tasarımı yaklaşımının daha geniş ya da engin olmasıdır. Tasarım olarak bizler, hem bir miktar botanik bilgisine sahip olmalı, hem ekolojinin temel prensiplerini bilmeli ve aynı zamanda da bahçecilik ve ormanlıktaki bazı teknikleri kullanabilmeliyizdir. Tüm bunlarla beraber ayrıca, çizgi, form, tekstür ve rengi anlayabilmek için bir ressamın gözüne sahip olmalı ve bitkileri iyi kombine edebilmek için çiçek aranjmanı yapan bir kişinin yeteneğine sahip olmalıyızdır.

Peyzaj mimarının sahip olması gereken tüm bu bilgi yelpazesine ek olarak, diğer disiplinlerde olmayan, özel ve kompozisyonun görsel ve mekansal aslını teşkil eden bir anlayış bulunmaktadır. Bu da bitkilerin peyzajda birer “yapısal eleman” olarak kavranmasıdır [1, s. 17].

Bitkiler, modern anlamda mekânın, özellikle yeşil mekânın “ana yapı” elemanlarıdır. Tasarım için amaç, bitkileri birer mimari eleman olarak görebilmek olmalıdır. Peyzaj mimarı, bitkileri yapı elemanları ile birlikte bir bütün oluşturacak yeşil

elemanlar olarak değerlendirilmelidir. Bu yolla oluşturulan bir tasarım estetik ve işlev açısından daha etkileyici olacaktır [12, s. 5; 4, s. 1].

Bitki materyali genellikle orman ve ziraat mühendisleri için bir üretim elemanı, mimarlar ve sanatçılar için estetik bir eleman, şehir plancıları için ise yaşam koşullarını iyileştiren malzemeler olarak görülmektedir. Peyzaj mimarları ise bitkileri, sadece canlı, yaşayan veya üretim amaçlı eleman olarak görmekten öte onlara mekan tasarımının bir parçası, mimarinin tamamlayıcı ögesi olan bir eleman gözüyle bakmalıdırlar [4, s. 1].

3.2 Bitki Materyali

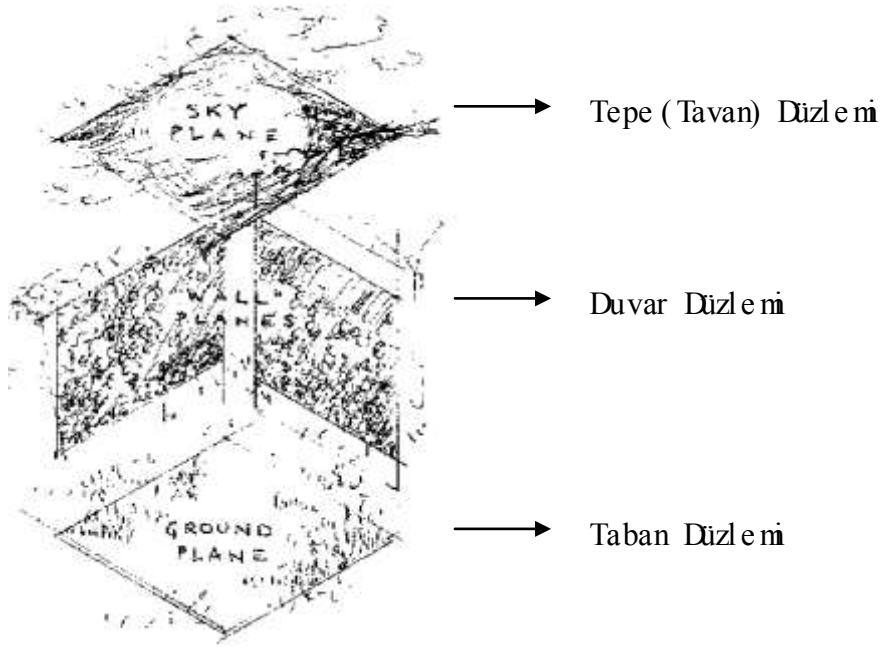
Peyzaj tasarımına katılan canlı ve cansız elemanların taşıdığı özellikler ne olursa olsun, herşeyden önce kompozisyonun ana iskeletini meydana getirmede katılan payları bizi için çok önemlidir. Nasıl ki bir binayı meydana getiren elemanlar binanın iç duvarına asılacak bir tabloda çok daha önemlidir, bitki materyalinin de aynı şekilde kompozisyonu oluşturma gücü, bu kompozisyonu bezenme özelliğinden önce gelir.

Her bitkinin düşey ve yatay yönde kazandığı hacim onun “ölçü”sünü meydana getirir. Peyzaj düzenlemelerinin ana strüktürünü oluşturan özellik ise materyalin ölçüsü yani boyutudur. Bu sebeple de peyzaj tasarımının materyali ölçü ya da boyut sınıflaması içinde ele alınarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır [13, s. 9].

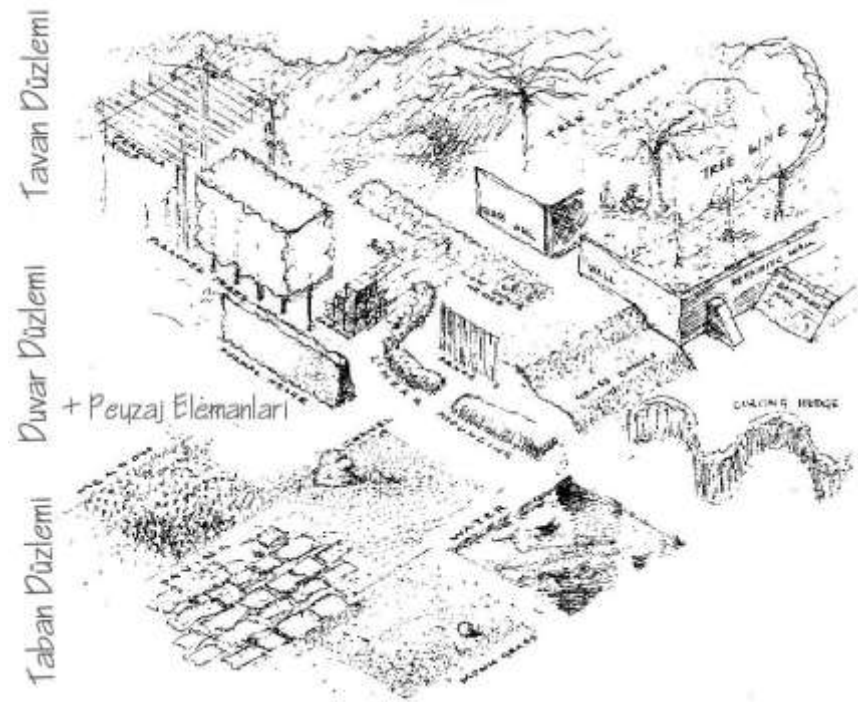
Bütün dış hacimler üç eleman tarafından kontrol edilirler. Bunlar; 1. Tepe düzlemi 2. Taban düzlemi 3. Dikine alan bölücülerdir (Şekil 3.1).

Tasarım elemanı olarak bitkiler, boyutlarına dayanılarak yapılan bir sınıflandırmada bu üç ana tasarımgrubunda toplanabilir (Şekil 3.2) [4, s. 2].

1. Tavan elemanı (Tepe örtüsü): Ağaçlar-ağaççıklar
2. Dikine alan bölücüler: Çalılar
3. Taban elemanı (zeminin örtüsü): Çimler, çayırlar, çiçekler.

Şekil 3. 1. Dış hacimleri oluşturan üç temel düzlem [9, s. 34]

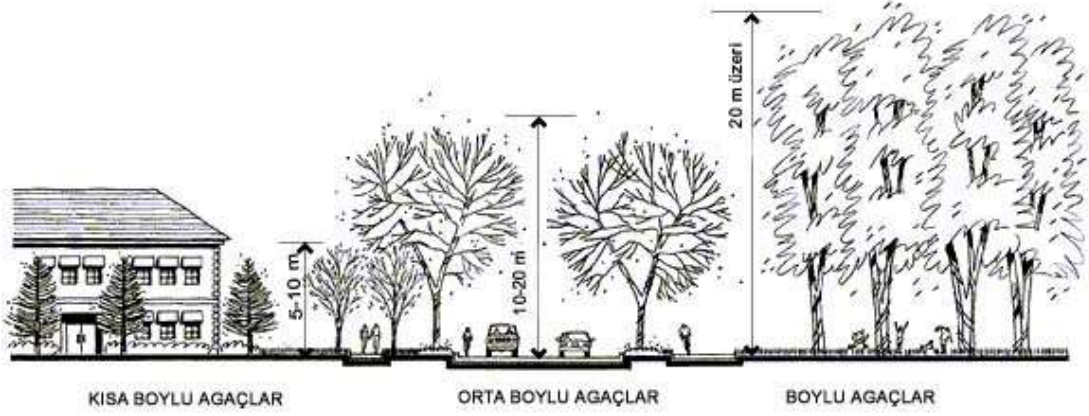

Şekil 3. 2. Tasarım elemanı olarak bitkilerin üç farklı boyutu [9, s. 35]

3.2.1. Tavan Elemanı Olarak Ağaçlar

Bir bitkisel tasarımda ana dokuyu veren tasarım elemanlarıdır. Peyzajda en uzun ve baskın ve en çok çeşide sahip olan bitki grubudur.

Ağaç bilimsel olarak “Tepesi, gövdesi ve kökü olan, en az 5 metre boyda ve 10 cm gövde çapı yapabilen uzun ömürlü ve odunsu bitki” olarak tanımlanır. Bunlardan 5-10 m boyundaki ağaçlara “kısa boylu ağaçlar” (ağaççık), 10-20 m boyundaki ağaçlara “orta boylu ağaçlar”, 20 m’den büyük boydaki ağaçlara “uzun boylu ağaçlar” denir (Şekil 3.3) [14, s.47].

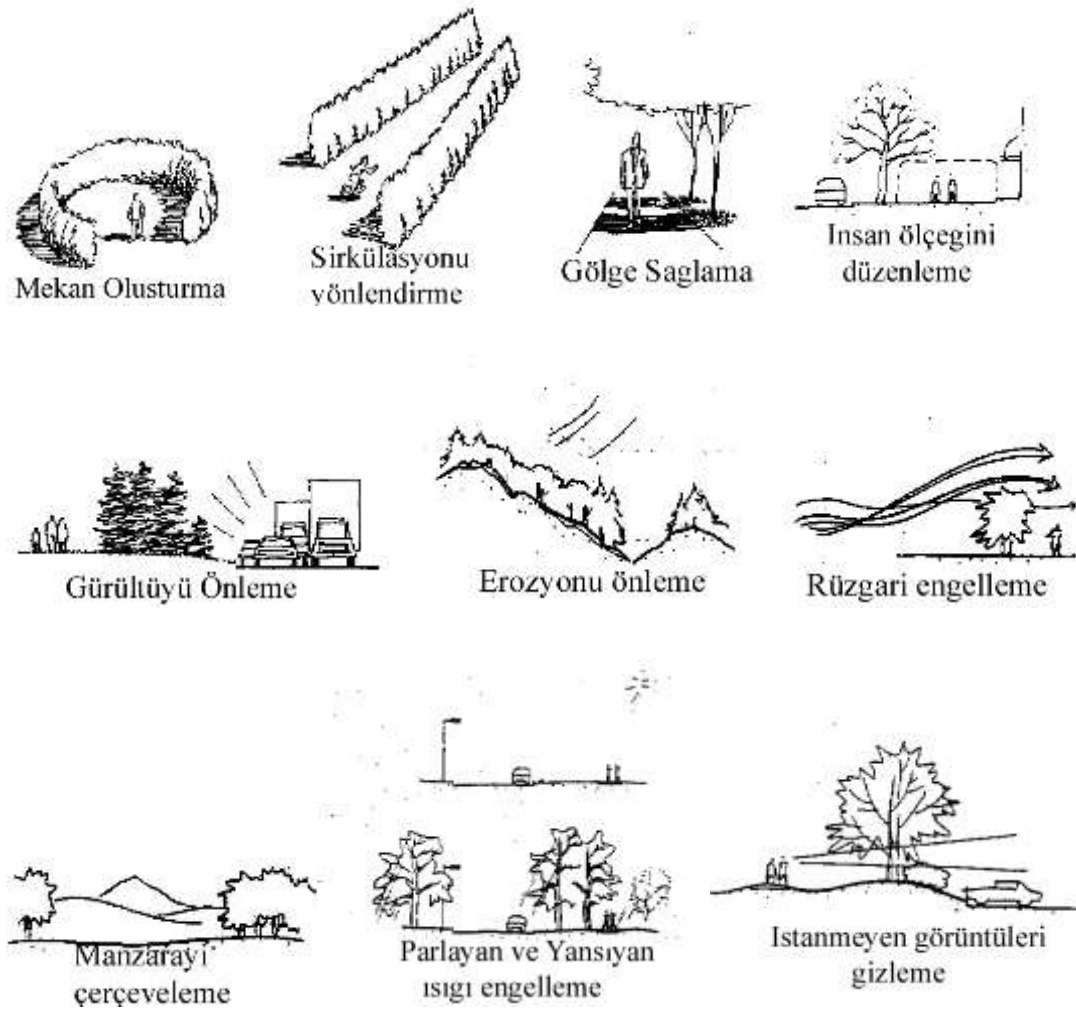

Şekil 3.3 Boylarına göre ağaç tipleri [31]

Görsel olarak en baskın bitki tipi olan ve estetik anlamda peyzajda önemli yeri olan ağaçların etrafı güzelleştirmenin yanında pekçok farklı işlevi bulunmaktadır. Bunlar;

- Mekan oluşturma
- Gölge temini
- Kapalılık oluşturma
- Perdelenme (Kötü görüntüleri gizleme)
- Bariyer oluşturma
- Yansıyan ışığın azaltılması
- Yaprak, meyve ve çiçeklerle mevsimsel farklılık sağlama
- Peyzajı çerçeveleme
- Havayı temizleme
- Erozyon kontrolü

- Yabaml hayat ve yiyecek kaynağı olma
- Mekansal ölçeği düzenleme
- Sirkülasyonu, araç ve yaya trafiğini yönlendirme
- Gürültüyü önleme
- Rüzgar kontrolü şeklinde sıralanabilir (Şekil 3.4) [31].

Şekil 3.4 Ağaçların çeşitli işlevleri [18, s.166-171; 19, s.68-69]

Kısa boylu ağaçlar genelde küçük mekanlarda kullanılırlar. Özellikle çiçekli ve estetik değeri yüksek alanlarının tasarımı odak noktası olarak kullanılan bu ağaçlara örnek olarak Acer Palmatum (Japon Akçaağacı) ve Prunus ceracifera “Pisardi Ngra” (Kan Eriği) verilebilir (Şekil 3.5).

Şekil 3. 5. Kısa boylu ağaçların (özellikle süs ağaçlarının) odak noktası olarak kullanımı [6, s. 87]

Kısa boylu ağaçlar;

- Yaya yollarında
- Ev bahçeleri ve avlularda
- Grişlerde vurgu elemanı olarak
- Orta boydaki binaların önünde veya yanında temel bitkilendirme elemanı olarak
- Cazebo, pergola veya bank gibi çeşitli peyzaj yapılarının yanında
- Bina ölçeğini insan ölçeğine indirmek amacıyla kullanılabilirler [31; 1, s. 15].

Orta boylu ağaçlar genellikle kent peyzajı oluşumunda etkilidirler. Çoğunlukla şu mekanlar ve kullanımlar için uygundur;

- Yol ağaçlandırmaları
- Binalar arasındaki açık alanlar
- Parklar özellikle de mahalle parkları
- Rekreatiyonel alanlar

- Yazın gölge temini, kışın ısı kazancı
- Özellikle ılıman iklimlerde rüzgarı engelleme [4, s. 2, 31].

Bunlara örnek olarak *Acer Saccharum* (Şeker Akçaağacı) ve *Sophora Japonica* (Japon Soforası) verilebilir.

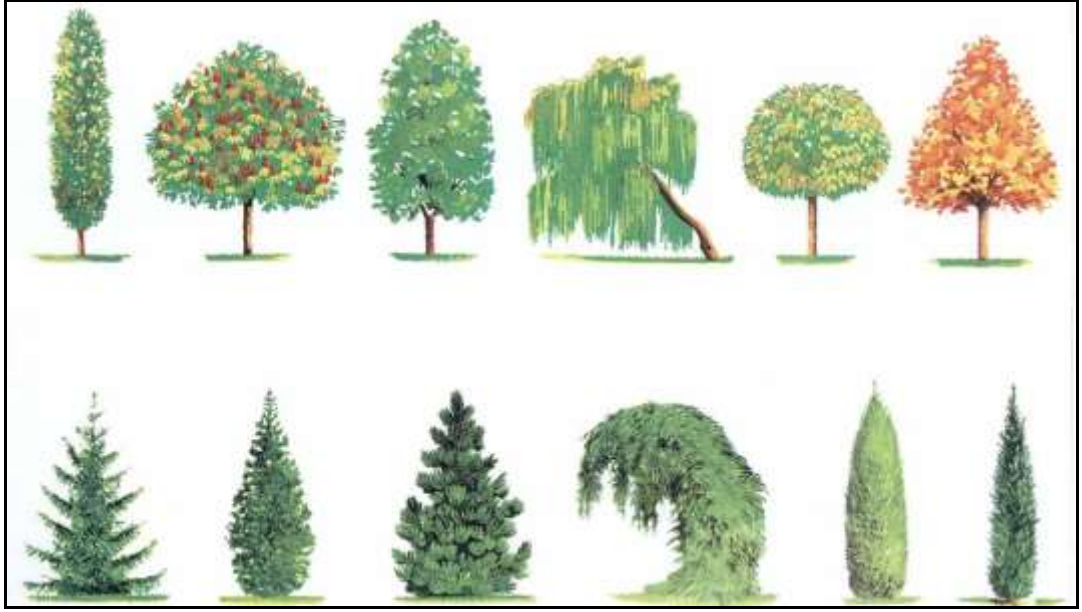
Uzun boylu ağaçlar ise daha çok;

- Geniş alanlarda
- Kent parklarında
- Çok katlı ve büyük binaların ölçeğini indirmede
- Mekan sınırlarını belirlemede
- Gölge amacıyla
- Rüzgarı kırarak veya yönünü değiştirmek gibi sebeplerle kullanılırlar.

Bu gruptaki ağaçlara örnek olarak da *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı) ve *Fagus sylvatica* (Avrupa kayını) verilebilir. Tasarımda öncelikle boylu ağaç yerleri seçilmeli ve bunların küçük mekanlarda kullanılmadan olabildiğince sakınılmalıdır.

Ağaçların dokusunu oluşturan elemanlar yapraklar, dallar çiçekler ve meyvelerdir. Ağaçlar yaprak tiplerine göre Geniş Yapraklı Ağaçlar ve İğne Yapraklı (İbrelî) Ağaçlar olmak üzere iki gruba toplanmaktadır (Şekil 3.6) [4, s. 4].

1. Geniş Yapraklı ağaçlar: Yaprak dökme özelliklerine göre iki alt gruba ayrılırlar. “Yaprak döken” ağaçlar (kışın yaprak dökerler) ve “Her daim yeşil” yapraklı ağaçlar (kış boyunca yeşil kalırlar).

Şekil 3. 6 Geniş Yapraklı ve İğne Yapraklı (İbrelî) Ağaçlar [16, s. 17]

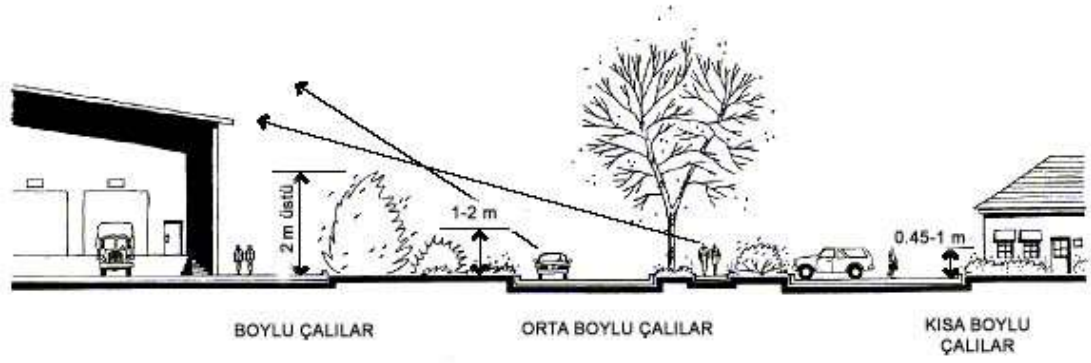
2. İğne yapraklı (i brelî) ağaçlar: Yaprakları iğne şeklindedir ve daima yeşil dırler yani kışın yaprak dökmezler [38, s. 64-65].

Ağaçların uzun yaşama ları ve yaşları arttıkça artan değ erlerinden dolayı kullanılacak yerlerin dikkatli seçi mi gerekir. Uygun yere dıkil miş olan bir ağaç bir binadan daha daimi olabilir [4, s. 5].

3.2.2. Dıki ne Alan Böl ücüler: Çalılar

Dıki ne alan bölücü olarak kullanılan bitkiler genellikle çalılardır ve peyzajda geniş bir estetik ve fonksiyonel kullanı m yelpazesine sahiptirler. Toprak seviyesinden itibaren aynı kalınlıkta (çapta) birçok gövdesi bulunan ve fazla boylanmayan odunsu bitkilere “çalı” denir. Boyları genellikle 45 cm (diz boyu yüksekli ği) ile 2,5-3 m (nadiren 5 m) arasındadır [39, s. 6].

Ağaçlara benzer olarak çalılarda boylarına göre boylu, orta boylu ve kısa boylu çalılar olmak üzere üç gruba ayrılırlar (Şekil 3.7).

Şekil 3. 7. Boylarına göre çalı tipleri [31]

Çalılarda ağaçların sağladığı yararları sağlarlar. Fakat en önemli işlevleri zemin düzlemi ile tavan düzlemi arasında bir bağlantı oluşturmalarıdır [4, s. 6].

Kısa boylu çalılar (45 cm-1 m);

- Açık boylu bariyer veya çit olarak
- Bordür bitkisi olarak
- Vurgu elemanı olarak
- Açık pencereci binaların etrafında temel bitkilendirme elemanı olarak
- Birbiriyle ilişkisi olmayan mekan, obje ve bitki gruplarını ilişkilendirme vb. gibi amaçlarla kullanılırlar [6, s. 90-91; 31].

Kısa boylu çalılara örnek olarak Pitosporum tobira “Nana” (Japon Pitosporumu), Buxus sempervirens (Adi Şişir) gibi türler verilebilir.

Orta boylu çalılar (1-2 m) ise şu amaçlar için kullanılırlar [31; 4, s. 7]:

- Mekan oluşturma
- Farklı kullanımları arasında fiziki bariyer oluşturma
- Kötü veya görünmesini istenmeyen görüntüleri perdelene (gizleme)
- Toza, gürültüye ve rüzgara karşı baraj oluşturma

- Mahremiyeti sağlama
- Arka fon olarak
- Boylu çalılarla kısa boylular arasında geçiş sağlama

Örnek olarak Forsythia x intermedia (Altın çam), Chaenomeles speciosa (Bahar dalı) gibi bitkiler verilebilir.

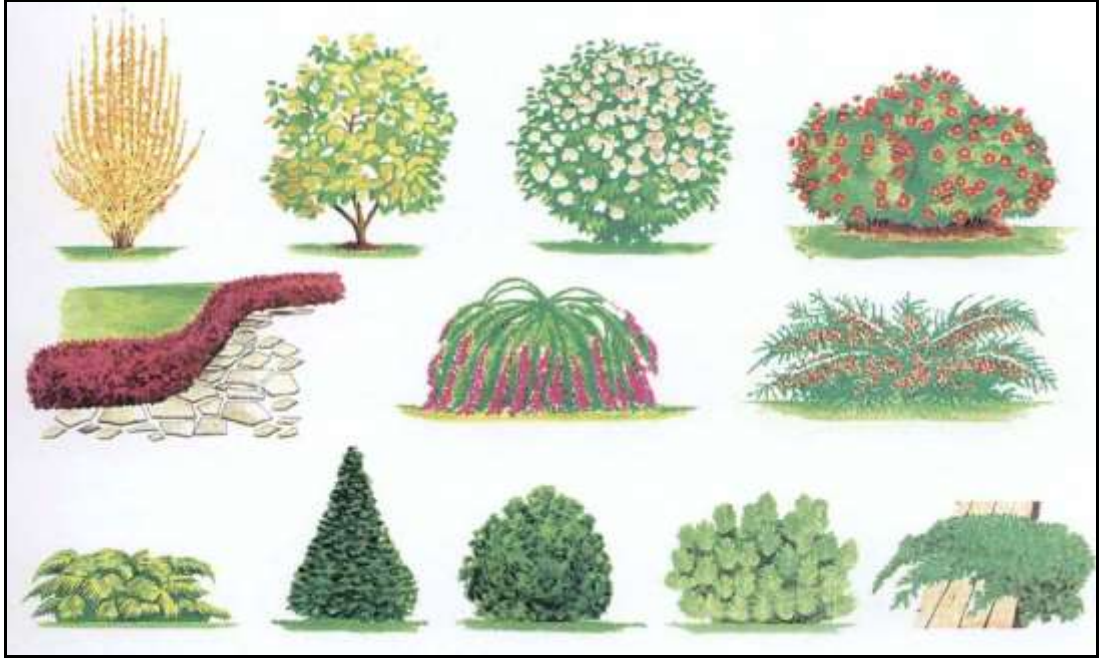
Uzun boylu çalıların (2 m ve üstü) kullanıma amaçları da şöyle sıralanabilir;

- Görsel ve fiziki bariyer oluşturma
- Mekan tanımlama, oluşturma, sınırlama
- Ön plandaki bir vurgu elemanına arka fon oluşturma
- Rüzgarı kesmek
- Tozu, gürültüyü engellemek
- Büyük binaların etrafında temel bitkilendirme elemanı olarak
- Güvenliği sağlamak amacıyla
- Büyük ve ilişkisiz binalar veya arazi kullanımları arasındaki ilişkiyi sağlamak
- Mahremiyeti sağlama

Arbutus unedo (Kocayemiş), Taxus tetrandia (Ilgın) boylu çalılara verilebilecek örnekler arasındadır [31; 6, s. 88-89].

Çalılar çoğunlukla doğal biçimleriyle kullanılabilirler gibi, budamak suretiyle şekillendirilerek de kullanılabilirler.

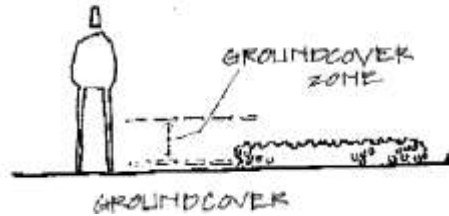
Çalılar da ağaçlarla benzer olarak yaprak tiplerine göre “yapraklı” (herdaim yeşil yapraklı ve yaprak döken) ve “iğneli” (iğne yapraklı) çalılar olmak üzere iki gruba ayrılırlar (Şekil 3.8).

Şekil 3. 8 Yapraklı ve İğne Yapraklı (İbrelî) Çalılar [16, s.19]

3.2.3 Taban H e m a n : Yer ört ü c ü l e r (Z e m i n ört ü s ü)

Bu gruptaki bitkiler, bitkisel tasarı mda tabanı oluşt ururlar (Şekil 3.9). Diğ er yeş il ele m a n l a r ın ü z e r i n e y e r l e ş t i r i l d i ğ i s ü r e k l i b i r h a l ı v e y a a n a z e m i n ele m a n ı d ı r l a r .

Şekil 3. 9 Taban Düz l e m i n i oluşt uran yer ört ü c ü bitkiler [40]

Z e m i n ört ü s ü n ü oluşt uran bitkiler olar ak

- Ç i m l e r
- Ç a y ı r l a r
- 45 c m i e k a d a r b o y l a n a n ç a l ı l a r
- S a r m a ş ı k l a r v e

- Çiçekleri sayabiliriz [4, s. 7].

Bu gruptaki bitkilerden çi mal anlar, özel bir eki m ve bakı m ste neler i ne karş ın, çayı r alanlar kendili ğ inden yetiş miş ve çevre koş ullar ına uyum sağ la mış olanlardır. Bu sebeple de çi m alanlar gi bi sulama ve bakım sorunları yoktur. Su al na dı ğ ı döne mlerde sararırlar fakat yağ ı ş ald ıkları nda veya sulandı kları nda tekrar yeş erebilirler.

Grubun di ğ er bir elemanı olan çiçekler ise bitkisel tasarı mda kullanılan en göz alıcı, kokulu ve renkli elemanlardır. Bunun iç in çeş itli renklerin birbiriyle nasıl uyuşt u ğ unu bil mek ve ona göre planlama yapmak gerekir [4, s. 8].

Bu gruptaki bitkiler;

- Erozyonu önlemek
- Kompozisyondaki ayırık bitki gruplarını birbirine bağ lamak
- Aç ık hava rekreasyonu iç in alan oluşt urmak
- Yaya sirkül asyonunu yönl endir mek (Ş ekil 3.10)
- Bir alana belirginlik kazandır mak
- Mekanı renk ver mek
- Vurgu a ma cı yla
- Çirkin veya sert gör ü ntüler in yumuş atıl ması (Ş ekil 3.11) vb. gi bi a maç larla iç in kullanılırlar [6, s.91-92; 4, s. 7; 31].

Buraya kadar anlatılan bitki gruplarının kullanım a maç ları ileri ki böl ü ml erde daha ayrı ntılı bi ç i mde verilecektir.

Şekil 3. 10. Yer örtücü bitkilerin yaya sirkülasyonunu yönlendirme işlevi [31]

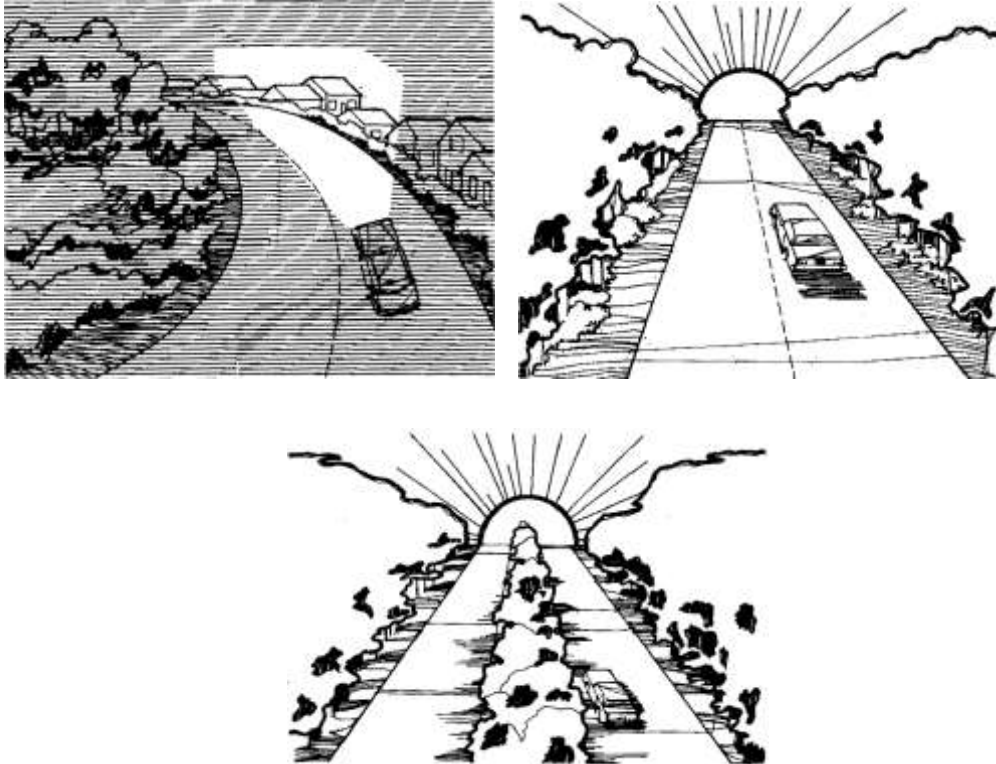
Şekil 3. 11. Yer örtücü bitkilerle mimarideki çirkin ve sert görüntüler yumuşatılabilir [31].

BÖLÜM 4. BİTKİLERİNİŞLEVLERİ

4.1. Bitki Materyalinin Mühendislik ve Ekolojik (Çevresel) Kullanım

4.1.1. Görüntü (Işık) Kontrolü

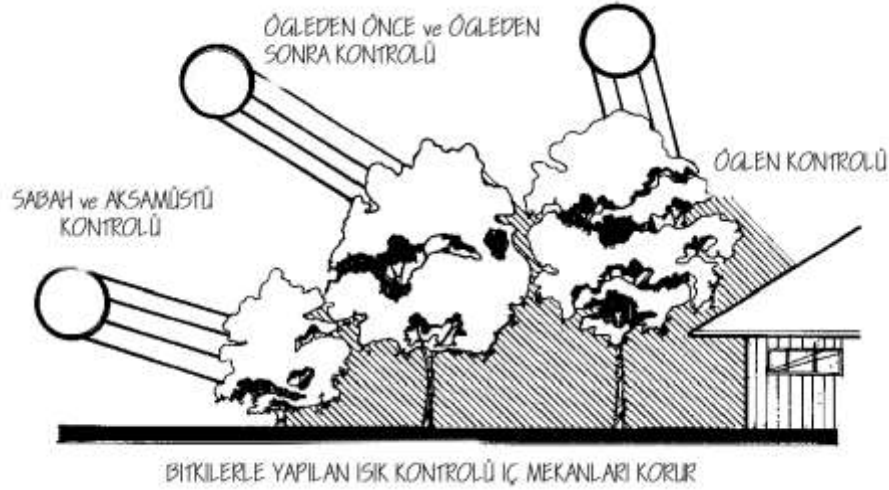
Bitkiler ana caddelerde, orta refüjlerde, ot yol kenarlarında ve özellikle de virajlarda, araba farlarından gelen göz kaşırtıcı (parlayan) ışığın etkisini azaltmak amacıyla kullanılırlar. Bu amaç için kullanılan bitkiler, ayrıca ot yol peyzajının estetik olarak da gelişimine de hizmet ederler. Yol kenarı bitkilendirme, ot yol trafik ışıklarını, ot yola komşu yerleşim alanlarından uzak tutmada, buradaki ev sahiplerine mahremiyet duygusu sağlama ve ot yolu kendisine komşu diğer bir ot yoldan ayırma oldukça yararlıdır (Şekil 4.1) [3, s. 152].

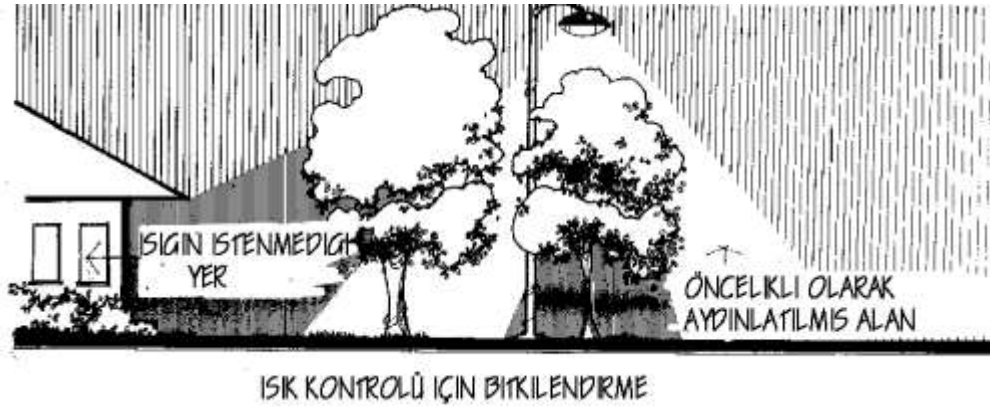
Şekil 4. 1. Bitkiler far ışıklarının ve güneşin sürücüler ve çevre yerleşimleri üzerindeki rahatsız edici etkisini azaltırlar [3, s. 153].

Bitkilendirme yoluyla 2 türlü ışığın etkisi azaltılabilir. Birincisi güneşten veya yapay bir kaynaktan (sokak lambaları, araba farlar vb. gibi) gelen “direk ışık”; ikincisi ise bir yüzeye çarptıktan sonra geriye yansıyan “endirek ışıktır”. Yansıyarak gelen ışık cam yüzeylerin, beyaz duvarların veya parlak renkli döşeme kullanımıyla fazla olduğu gelişmekte olan bölgelerde, göl veya deniz gibi su kütlelerine yakın konumlanan yerleşim alanlarında, ve çoğu zaman karla kaplı soğuk iklim bölgelerinde daha şiddetli ve yoğundur [3, s. 152].

Bitkilendirme bu iki tür ışığı da azaltmak amacıyla etkin bir şekilde kullanılabilir. Önce ışığın kaynağı tanımlanmalı ve daha sonra bu iki tip problem bitkilendirme sayesinde en aza indirgenebilmektedir. Direk olarak parlayan ışığı kontrol etmenin en etkin yolu, bitkileri ışığın parladığı alana olabildiğince yakın olarak konumlandırmaktır (Şekil 4.2 ve 4.3). Fakat, sokak lambalarına ve binaların etrafındaki güvenlik aydınlatmalarına çok yakın konumlandırılmış bitkiler, doğru olmayan kötü ve aşırı budamalara maruz kalabilirler ki bu da bitkinin doğal şeklini ve güzelliğini bozar hasar görmesine, bozulmasına yol açar [29, s. 100]. Aşırı budama ayrıca bazı bitki türlerinin böcek ve hastalıklar yüzünden ölmesine de yol açabilir [3, s. 155].

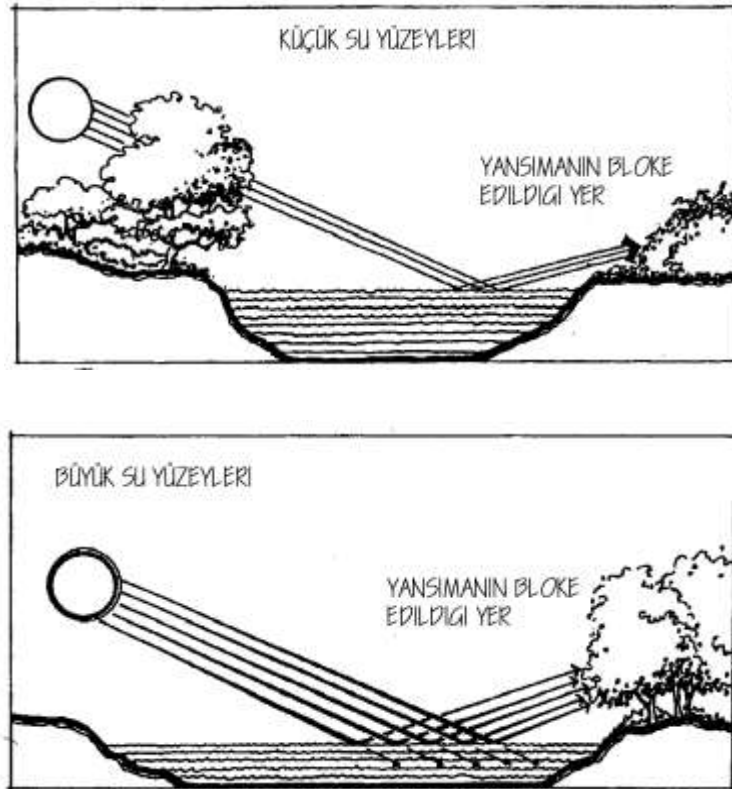

Şekil 4. 2 Çeşitli yüksekliklerdeki ve konumlardaki bitkiler, gün içerisinde güneşin durumuna göre değişen gün ışığının parlaklığını kontrol etmede kullanılabilirler [3, s. 154].

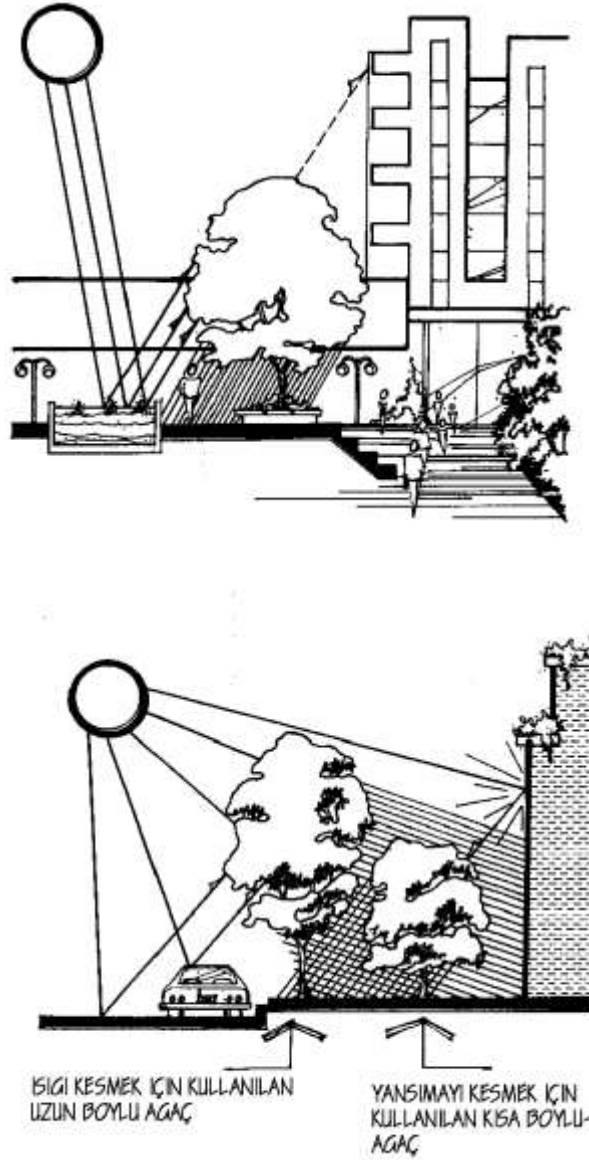

Şekil 4. 3. Bitkiler aydınlatma elemanlarının rahatsız edici ışıklarını engelleyebilirler [3, s. 154].

Yansıyan ışığı kontrol etmek için ise, ışığı gideceği yere ulaşmadan, durdurmak gerekir. Su yüzeylerinin kenarına yakın bitkilendirme, yansıyan ışığı perdelerek engeller (Şekil 4.4) [29, s. 100]. Bina yüzeylerinden ve zemin kaplamalarında yansıyan ışığa karşı ise, geniş tepeli ağaçlar kullanılabilir. Böylece, güneşten gelen ve daha sonra yansıyan ışık pencerelere veya yerleşim alanlarına giden ışık bloke edilmiştir (Şekil 4.5) [3, s. 155, 29, s. 100].

Şekil 4. 4. Yansıyan ışığın büyük ve küçük su yüzeylerinde bitkilerle kontrolü [29, s. 100]

Şekil 4. 5. Güneşten gelen ve yansıyarak pencerelere veya yerleşim alanlarına giden ışık bitkilerle bloke edilebilir [3, s. 155]

Tasarımcılar bitkileri konumlandırırken direk parlayan ve yansıyan ışığın etkin şekilde azaltmak için mevsimsel değişiklikleri dikkate almanın yanı sıra, ayrıca gün içerisinde değişken güneş açılarına da dikkat etmelidirler [3, s. 155].

4.1.2 Gürültü Kontrolü

Ses, insan kulağının duyabileceği mekanik titreşimlerdir ya da başka bir deyişle fiziksel olarak gaz, sıvı veya katı bir ortamdaki titreşimlerin havaya iletilmesinden

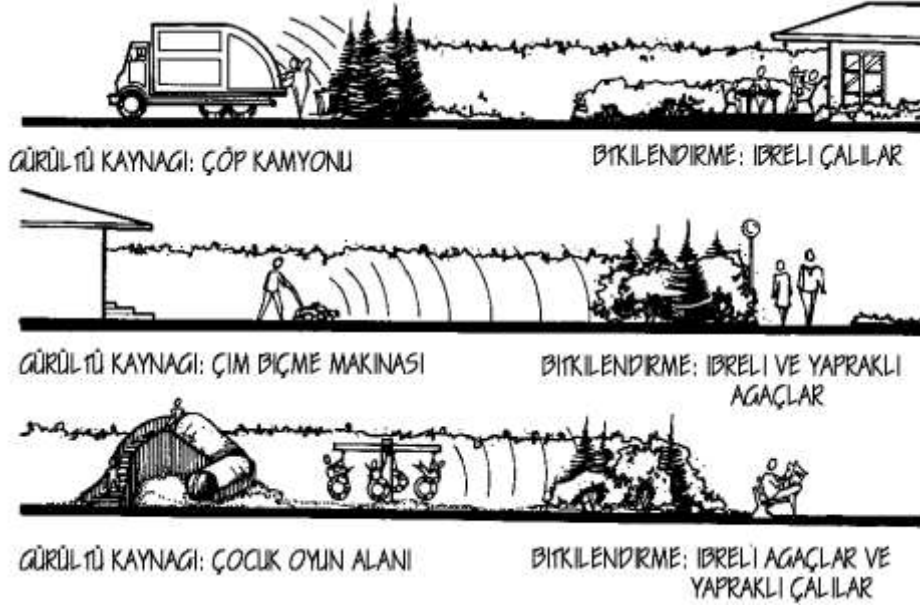
meydana gelen titreşimsel enerjidir. Gürültü ise insanı rahatsız eden ve sağlığını etkileyen seslerdir [21, s.168].

Gürültünün ana kaynakları şu şekilde ifade edilebilir [8, s. 18];

- Yol taşıtları ve trafiği
- Hava alanları ve uçaklar
- Yol çalışmaları ve bina inşaatları
- Sanayi, özellikle ağır sanayi
- Tren yolları ve gemiler

Son yıllarda kentlerde gürültü kaynakları, nitelik ve nicelik bakımından yaşam standartlarının yükselmesine, teknolojinin gelişmesine ve hayatımızda artık vazgeçilmez bir hale gelen motorlu araç kullanımının çoğalmasına bağlı olarak artmaktadır ve dolayısıyla gürültü günümüzde artık önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır [20, s. 284].

Gürültüyü azaltmada en etkin ve en çok kullanılan yöntemlerden birisi bitkilerden yararlanmaktır. Özellikle ağaçlar, gürültüleri ve yüksek frekanslı sesleri azaltmada oldukça etkili tasarımelemanlardır. Bitkiler gürültüyü ya sesi absorbe ederek ya da sesi yolundan saptırıp ses dalgalarını farklı bir yöne göndererek kontrol etmektedirler. Bununla beraber bitkiler sıcaklık, nem rüzgar kuvveti ve şiddeti üzerinde de belirli bir değişiklik yaparak dolaylı olarak sesin yayılmasını kontrol altına almışlardır (Şekil 4.6) [3, s. 168; 4, s. 69].

Şekil 4. 6. Gürültüyü önlemek için kullanılan çeşitli bitkilendirme yöntemleri [3, s. 16]

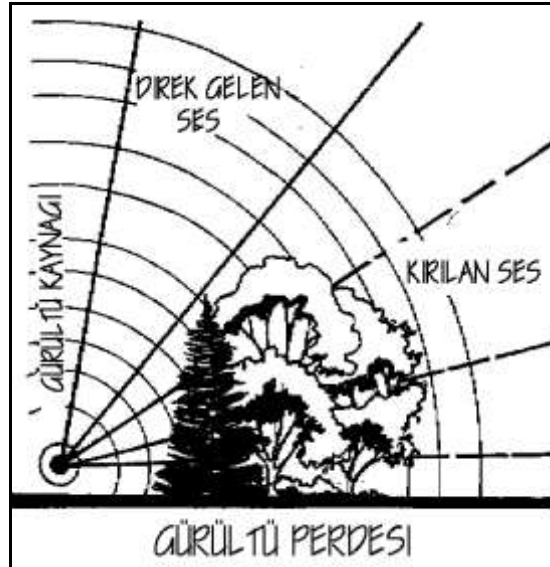
Bitkilerin gürültüyü azaltmasındaki etki derecesi bitkinin cinsine, boyuna, biçimine, dallanma sıklığına, yaprak veya iBRE sıklığına, yaprak büyüklüğüne ve bitkinin tesis tekniğine bağlıdır [4, s. 70].

Ağaçların yansıma özellikleri ve gürültünün bitkiler tarafından absorbe edilmesi, türlere göre büyük farklılıklar göstermesinden dolayı yeşil gürültü perdesinin oluşturulma tarzı da farklılık gösterir. Gürültüyü önlemek için tesis edilecek yeşil kuşaklar için seçilecek türlerin oldukça büyük, kuvvetli ve sert yapıya sahip olmaları, yere kadar inen sık dal ve yaprak dokusu gösteren ve sık sıralar meydana getirecek uzun boylu türlerden olması gerekir [20, s. 285].

Uzun boylu ve yere kadar dallanan koniferler ve her dem yeşil bitkiler diğer türlere oranla daha fazla sesi emme gücüne sahiptirler. Yaprğını döken bitkilerin sesi absorbe etme yetenekleri diğer türlere oranla daha zayıf olmasına karşın sesi dağıtma ve yaymada oldukça etkili olmaktadır (Şekil 4. 7) [3, s. 168]. Karışık tür bitki materyali ile oluşturulan gürültü perdeleri ise tektür ile oluşturulanlara göre daha iyi sonuçlar vermektedir (Şekil 4. 8) [24, s. 111].

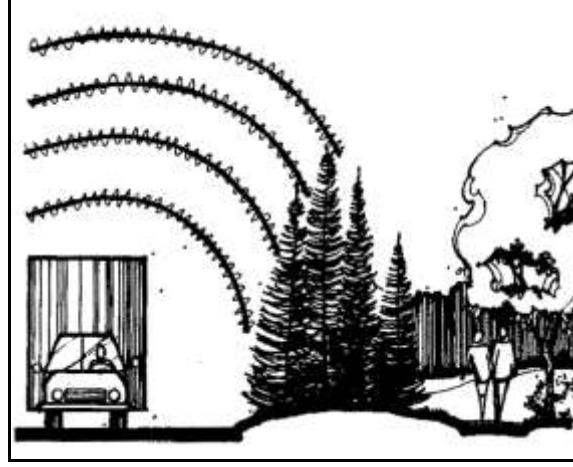

Şekil 4. 7. Yapraklı ve iğbrel ağaç ve çalıların gürültüyü önleme dereceleri [3, s. 167]

Şekil 4. 8. Yapraklı ve iğbrel bitkilerle karışık olarak oluşturulan gürültü perdeleri tek tür ile oluşturulanlara oranla daha iyi sonuç verir [3, s. 166]

Bunların yanı sıra, gürültü yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde bitkilerle kombin bir şekilde oluşturulmuş topraktan tepeci kler, istenmeyen seslerin azaltılmasında oldukça etkili bir yöntemdir (Şekil 4.9) [3, s. 168].

Şekil 4. 9. Bitkilerle kombin edilerek oluşturulan toprak tepeci kler gürültü kontrolünde nemun edici sonuçlar verir [3, s. 166].

İnsanlar kaynağı nı göremedikleri gürültüye karşı daha uzun süre katlanabilirler. Bundan dolayı özellikle yol ağaçları gürültü önlemede insanlar üzerinde psikolojik etki de yaratırlar. Bu açıdan yol kenarına yakın dikim bidadan yol görüşünü engelleyeceğinden daha etkilidir [27, s. 49].

Bitkiler arzu edilmeyen sesleri tutarken aynı zamanda çamlarının ısığa benzer sesi, meşe yapraklarının hışırtısı, titrek kavakların yaprak titreşimleri gibi kendilerine özgü sesler çıkarırlar. Bunun yanı sıra bitkilerin varlığına bağlı olarak bu mekan içerisinde yaşayan kuşlar, böcekler ve diğer canlılar güzel sesler çıkarak insanlar üzerinde dinlendirici etki yaratırlar [41, s. 79].

4.1.3 Erozyon Kontrolü

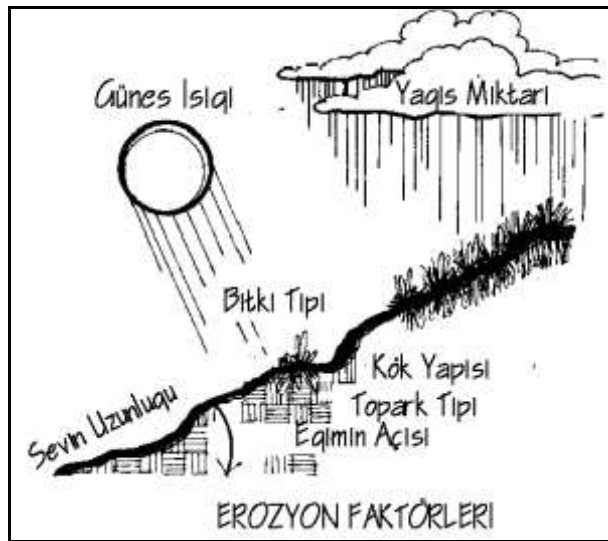
Yerkabuğunun akarsular, rüzgarlar, dalgal ar ve buzullar tarafından aşındırılması esas itibariyle normal bir jeolojik olaydır. “Doğal erozyon” ya da “normal erozyon” olarak adlandırılan bu olay, insan müdahalesinin söz konusu olmadığı doğal çevredeki araziye özgü sürekli bir aşınma ve düzlenme olayıdır. Bu erozyon, hem toprağın oluşup gelişmesine, hemde meydana gelen toprağın başka yerlere taşınarak dağılmasına yardımcı eder. Doğal dengesi bozulmuş bir ortamda normal (doğal)

erozyon öyle yavaş ilerler ki bu erozyonun yararlı bir gelişme olduğu ve zararlı etkilerine çok seyrek rastlandığı söylenebilir.

Öte yandan, doğal dengenin en önemli unsuru olan toprağı yerinde tutan ve koruyan bitki örtüsünün insanlar tarafından değişikliğe uğratılması ya da ortadan kaldırılması toprağın oluşumu ile taşınması arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan hız kazanmış taşınma olayına ise “toprak erozyonu” denmektedir [42, s. 9].

Toprak erozyonu çoğunlukla yapı m aktiviteleri (inşaat çalışmaları), araç ve yaya trafiğı gibi insan faaliyetleri sonucunda hız kazanır. Sürekli toprağın işlendiğı tarımsal arazilerde rüzgar ve yağmur sebebiyle erozyon tehlikesi bulunmaktadır ve bu da büyük miktarda bir toprak kitlesinin her yıl nehirlerden, okyanuslara doğru hareketine neden olmaktadır. Kentsel veya yarı kentsel alanlarda her nerede toprak yüzeyi bir inşaat çalışması ile tahrip edilirse orada toprak erozyonu başlar ve arazi deki bu yapı m çalışmaları sırasında genellikle değerli “üst toprak” tabakası özellikle de şiddetli yağış durumunda kaybolur (Şekil 4 10) [3, s. 168].

Erozyon kontrolü için en etkili yollardan biri bitkileri kullanmaktır. Önceden önlenilerek alana bitkilerin dikilmesi ileri ki üst toprak kayıplarını önleyecektir. Belli bitkiler kök sistemleri sayesinde toprak erozyonunu azaltabilir veya elimine edebilirler.

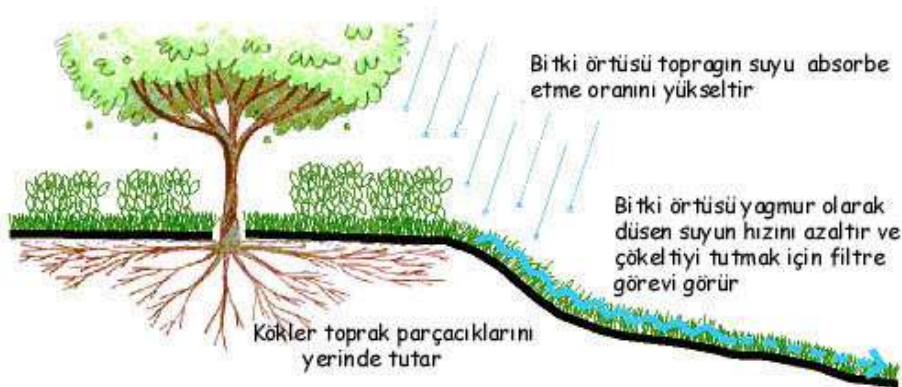
Şekil 4 10 Erozyonu etkileyen faktörler [3, s. 168]

Bitkiler erozyonu 4 şekilde kontrol ederler [3, s. 104; 29, s. 110];

1. Çim ve yerörtücü bitkiler hem kök sistemlerinin yoğunluğu sayesinde toprağı tutma yeteneğine sahiptirler hem de çabuk yayılıp hızlı büyüdüklerinden diğer bitkiler alana getirilinceye veya büyüyünceye kadar ilk etapta iyi bir önlem olacaklardır. Çim ve yerörtücüler genelde eğimin dik olduğu yerlerde önerilirler ve alana renk ve tekstür de katarak, bulundukları yerin estetik değerini de bu şekilde arttırmış olurlar (Şekil 4.11).
2. Bitkiler üzerindeki yaprak ve dallar, düşen (akan) suyun gücünü kırarlar. Böylece bir ölçüde erozyona sebep olan suyu bloke etmiş olurlar.
3. Lifli formdaki kök sistemleri toprağı tutarak yerinde kalmasını sağlarlar.
4. Bitkilerin yere dökülen geniş ve iğne yaprakları birer organik madde olarak görev yaparlar ve böylelikle toprağın havalanmasını sağlar ve toprağın suyu absorbe etme oranını yükseltirler (Şekil 4.12).

Şekil 4.11. Eğimin dik olduğu yerlerde yer örtücüler iyi bir koruma şeklidir [31]

Şekil 4.12 Bitkilerin erozyon kontrolündeki yararları [31]

4.1.4 Trafik Kontrolü

Bitkiler yaya, araç yolları ve otopark alanları gibi trafik açısından önemli alanlar planlanırken, hem araç hem de yaya trafiğini düzenlemeye yardımcı materyallerdendir.

Bitkilerin araç trafiğini düzenlemeye en önemli etkileri “yönlendirme” ve “vurgulama”dır. Kentiçi yollarında birinci derecede yönlendirme işlevini birçok durumda yapılar üstlenirse de bitkiler özellikle de yol ağaçları bu açıdan oldukça etkilidirler (Şekil 4.13). Ayrıca geniş kavşaklarda sürücünün şaşkınlığını önleyerek yön saptamada kolaylık sağlarlar. Bununla birlikte, sokak ayrımları da farklı türde, formda ya da ölçüde ağaçların kullanımı ile daha dikkat çekici hale getirilebilir. Yine bitkilerin estetik özelliklerinden yararlanılarak, yaya geçitleri daha belirginleştirilebilir ya da böyle geçitlerin olduğu yerlerde büyük ağaçlar kullanılarak sürücülerin, yol daralıyor duygusuna kapılarak hızlarını azaltmalarını sağlanabilir.

Şekil 4. 13. Kentiçi yollarda bitkiler özellikle de yol ağaçları araç trafiğini yönlendirmeye oldukça etkilidirler [31].

Kentlerde ana caddeler boyunca renkli ilan levhaları, ışıklı reklamlar, vitrinler sürücünün dikkatini çekici niteliktedir. Yapılan yol ağaçlandırmaları ile sürücünün ilgi alanının sınırlandırılması sağlanarak, dikkatini yola vermesi sağlanmaktadır. Öe yandan daha öncede bahsedildiği gibi ışığın yüksek olduğu caddelerde yol ağaçları gölgeleme yaparak sürücü de göz kamaşmalarını engellemekle birlikte çevreye psikolojik olarak da rahatlatıcı bir etki verirler (Şekil 4.14) [3, s.105; 27, s.50-51].

Şekil 4. 14. Yapılan yol ağaçlandırmaları ile hem sürücünün ilgi alanı sınırlanarak dikkatini yola vermesi sağlanır hem de ışığı engellenmiştir [2, s. 105].

Bitkiler araç trafiği üzerinde etkili oldukları gibi yaya trafiğini ve hareketi üzerinde de kontrol edici etkiye sahiptirler (Şekil 4. 15). Taşıt ve yaya trafiğini birbirinden ayırarak yaya ve taşıt güvenliğini de hizmet ederler.

Şekil 4. 15. Bitkiler yaya sirkülasyonu üzerinde de kontrol edici etkiye sahiptirler [31].

Bitki seçimi, genişliği ve yüksekliği yaya ve araç trafiğini kontrol etmede önemli faktörlerdendir. Açık boylu bitkiler (90 cm ve aşağısı) sadece belli bir miktarda kontrol i nkamı sağlarlar ki bu da fiziki kontrol den çok psikolojiktir. Bu yükseklikteki bir fiziksel bariyer gençlerin, çocukların ve hayvanların üzerinden atlayıp geçebileceği yüksekliktedir ve belirtildiği üzere psikolojik yönlendirme etkisi daha fazladır. Böyle bir durumda fiziksel kontrol, bitkilerle yapılan bariyerin genişliği artırılarak sağlanabilir. Bariyerde kullanılan bitkilerin yüksekliği artırılarak ise yaya hareketinin daha iyi şekilde yönlendirilmesi sağlanabilmektedir [2, s. 105, 29, s. 103].

4.1.5 Kirlili Ğ i Havayı Temizleme

Hava kirlili Ğ i insanlar tarafından atmosfere karıştırılan yabancı maddelerle hava bileşiminin bozulması olayıdır. Atmosferdeki toz, gaz, duman, koku, su buharı şeklinde bulunabilecek kirlleticilerin insan ve diğer canlılara zarar verecek şekilde artması hava kirlili Ğ i sorununu yaratır.

Hava kirlili Ğ i nin başlıca kaynakları;

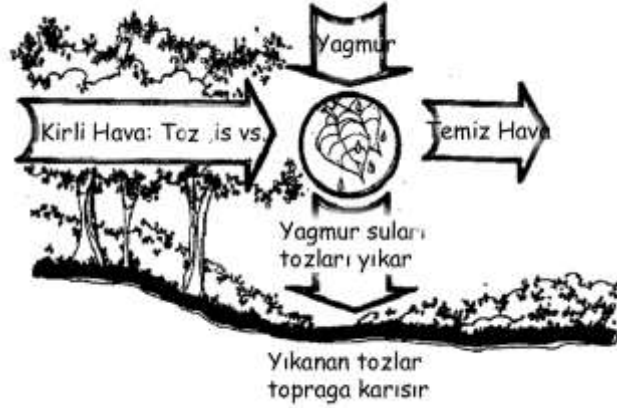
- Taşıt araçları,
- Endüstriyel kuruluşlar ve
- Kentlerdeki konutlar olmak üzere üç grupta toplanabilir [21, s. 114].

Çokan çeşitli tozlar ve zararlı gazlar, “fiziksel” ve “kimyasal” kirleticiler olarak canlı ve cansız çevreyi olumsuz yönde etkiler. Hava kirlili Ğ i; insan, hayvan ve bitkilerin yaşam ve sağlığını olumsuz yönde etkilemesi, yapıların taş, metal ve ahşap kısımlarını tahrip etmesini yanı sıra ayrıca sıcaklık, rüzgar hızı, nem, yağış ve güneş ışınımı üzerinde de etkili olarak iklimsel koşulları da değiştirmektedir [21, s. 114-119].

Hava kirlili Ğ i nin kentleşmeye paralel olarak gittikçe arttığı çağımızda, en büyük atmosferik temizleme kaynağı olarak bitkiler gösterilebilir. Yeşil alanlar özellikle ağaçlandırılmış alanlar ve ormanlar hava kirlili Ğ i ni önlemede ve temiz hava sağlama da oldukça etkili etkilere sahiptirler. Bitkilerin havayı temizleme yönünden etkileri şu şekilde olmaktadır [4, s. 72-76; 27, s. 49];

- Kent içinde bir hava dolaşımı ve akımı meydana getirirler.
- Bitkiler fotosentez esnasında oksijen üretilip, karbondioksit harcıyarak tüm canlılar için gerekli temiz havayı sağlarlar. Fotosentez olayında ormanlar daha büyük bir rol oynar. Sadece karbon gazı tüketicisi olmakla kalmazlar, aynı zamanda biyolojik olarak tespit edilen karbonun başlıca depolayıcılarıdır. Atmosferdeki 700 milyar ton karbonun 2/3 ünü yani 400-500 milyar tonunu depolarlar. Bunun yanı sıra “çim” ise yılda 2400 m³ karbon gazı veya 1000 kg karbon, 1 hektar kayın ormanı 4800 kg karbon tutabilmekte ve 1200 kg oksijen (O₂) üretmektedir [4, s. 72-73].

- Havadaki toz ve partikülleri yaprakları, dalları ve gövdeleri aracılığı ile tutarak “hava filtresi” yani süzgeç görevi görürler. Daha sonra bu tozlar, yağmur suları ile yıkanarak toprağa karışırlar (Şekil 4. 16). Bitkiler özellikle yaprak yüzeyindeki mum tabakası ve yaprak tüyleriyle toz tutma yetenekleri sayesinde kentlerin en tozlu mekanları olan yol boyları için büyük önem taşımaktadırlar. Bitkiler çevrelerindeki toz miktarının %90’a ulaşacak düzeyde azaltabilirler [27, s. 49].

Şekil 4. 16. Bitkiler hava filtresi gibi görev yaparak kirli havanın temizlenmesine büyük katkıda bulunurlar [3, s. 168].

- Ayrıca ağaçlar, zehirli gazları absorbe ederek onların zehirleyici ve olumsuz etkilerini zararsız bir düzeye getirirler. Kentlerde mevcut hava kirliliği %100 olarak kabul edildiğinde, bu değer parklarda %14,4’e, ağaçlandırılmış kentiçi yollarda ise %31’e düşer. Böylece ağaçların parklarda havayı filtre etme oranı %85’in üzerinde olurken, yol üzerinde %70’dir. Hatta ağaçlar yapraksız durumlarda iken dahi havayı filtre etkileri %60’dır [27, s. 49].

Bitkiler her ne kadar günümüz kentlerindeki kirli hava koşullarından olumsuz olarak etkilenip çoğu kez ölme noktasına kadar gelmelerine rağmen havayı temizleme yönünden çok büyük etkilere sahiptirler. Bu sebepten, bir park, kentiçi veya şehirlerarası bir yol v.b. gibi bir mekanın bitkilendirilmesinde hiçbir zaman unutulması gereken nokta bitkilerin kirliliğe karşı dayanma kapasiteleridir. Örneğin, Ginkgo (Ginkgo biloba- Çin Mabet Ağacı), zakkumlar ve çeşitli meşe türleri kirli hava şartlarına karşı daha dayanıklı olmalarına rağmen, orman gülü (Rhododendron) gibi türler daha dayanıksız ve hassastırlar. Bu yüzden hava kirliliğinin yoğun olarak bulunduğu mekan veya alanlarda bitki seçiminde kirli hava

şartlarını tolere edebilecek türlerin seçimi öneme kazanmaktadır [2, s. 106; 23, s. 11-13].

Hava kirliliğini azaltmak amacıyla yapılan bitkilendirmelerde dikim tekniğı açısından ise şu hususlar dikkate alınmalıdır [20, s. 292];

- Dikimler haki mrüzgar yönüne dik olacak şekilde yapılmalıdır.
- Açık ve geçirgen olan dikimler sık engelleyici ağaçlandırmalarla takviye edilmelidir.
- Dikimler, kirlenmeye neden olan kaynağı maskeleyecek şekilde çevresinde yapılarak kötü kokuların emilip güzel kokuların alana haki molması sağlanmaktadır (Şekil 4.17).

Şekil 4. 17. Bitkilerle kötü kokuların emilip güzel kokuların alana haki molması sağlanabilir [3, s. 168].

4.1.6 İklim Kontrolü

İklim bir yerde uzun süre devam eden atmosferik olayların ortalamasıdır. Güneş ışınları ve atmosferin karşılıklı ilişkilerinden ısı, sıcaklık, hava nem, yağışlar ve hava hareketleri gibi iklim öğeleri veya meteorolojik veriler meydana gelmektedir ki bu veriler beraberce “iklim” i meydana getirir [21, s. 31].

İnsanoğlu bitkileri kullandığı sürece, bitkilerin lokal iklimini insanın rahatlığı üzerine yaptığı etkiyi değiştirme yeteneğinden iç güdüyle daima yararlanmış ve bunu kullanmıştır. İnsan konforu veya rahatı, tasarımcılar için önemli bir konu olup,

yukarıda bahsedilen nem, hava sıcaklığı, hava hareketleri veya rüzgar ve güneş ışınları bu konfor üzerinde etkili olan iklim faktörlerindendir [24, s. 112].

Günümüz teknolojisinin arazi topografyası üzerindeki olumsuz etkileriyle yani, bitki, toprak, kaya ve su gibi yer örtüsünün taşınması ve tahribi, doğal alanların kaybolması, taş ve beton yağmurlarından oluşan binaların ve ulaşım araçlarının hızla artışı gibi nedenlerle kent iklimi üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler sonucu kentler kendine özgü bir iklimi, yani “kent iklimi”ni yaratırlar [4, s. 56, 29, s. 103].

Bitkiler iklimi düzenleyici etkileri sayesinde hem kent iklimi üzerinde olumlu etkiler yaratırlar hem de bu sayede arzulanan konfor seviyesinin de oluşmasında etkili istenen olurlar. Bu sebeple tasarımcılar mevcut iklim şartlarını ve konfor için gereken insan gereksinimlerini iyi değerlendirip yorumlayarak iklimi üzerinde etkili olacak doğru bitkiyi seçmelidirler [2, s. 98].

Bitkilerin iklimi üzerindeki etkileri;

1. Sıcaklık kontrolü
2. Rüzgar kontrolü
3. Güneş Radyasyonunun kontrolü ve Gölge yapıcı etkileri
4. Yağış ve Nem kontrolü şeklinde olmaktadır [2, s. 100].

4.1.6.1. Sıcaklık Kontrolü

Kuru termometre sıcaklığı olarak ölçülen hava sıcaklığı, insan ile çevresi arasında taşınım (konveksiyon) ile yapılanısı alışverişini belirler. İnsan ile çevresi arasındaki ısı taşınımı, vücut yüzeyi sıcaklığı ile hava sıcaklığı dengeleninceye kadar devam eder. Sonuçta gerçekleşen vücut yüzeyi sıcaklığı insanın iklimsel açıdan konforunda olup olmadığına en önemli göstergesidir. Bu nedenle “hava sıcaklığı” insanın iklimsel konforunu etkileyen en önemli etkenlerden birisidir [8, s. 95].

Bitkiler hava sıcaklığını ayarlayan bir regülatör görevi yapmaktadır. Kent iklimini planlama ve havasını iyileştirmede yeşil alanlar ilk düşünülen önlemler olmuştur [4, s. 57].

Sıcaklık kontrolü direkt olarak güneş radyasyonunun kontrolüne, rüzgar kontrolüne ve yağış kontrolüne bağlıdır ve bunların sonucu meydana gelir. Sıcaklık kontrolü için bitkiler, toprağa yakın bölgedeki sıcaklıkları ılımlaştırma (ölçülü hale getirme) sayesinde en büyük etkiye sahiptir [10, s. 45].

Bitkiler ve çim gibi yerörtücüler, ışığı ve radyasyonu yayarak, güneş ışınlarını absorbe ederek ve buharlaşma yöntemiyle ısıyı azaltırlar. Gölge verecek kadar uzun olmasalar bile bitkiler bir alanın ısısını düşürebilirler [10, s. 45]. Bu yüzden de çıplak alanlarla bitki örtüsüne sahip alanlar arasında sıcaklık ilişkileri bakımından önemli ayrıcalıklar vardır [4, s. 57].

Geniş yapraklı ağaçlar, iğne yapraklı ağaçlara oranla ısıyı daha iyi kontrol ederler. Geniş yapraklı ağaçlar yazın güneşi perdeleyerek ortamı serinletir, kışın ise yapraklarını dökmelerinden dolayı çıplak dalları arasından güneş ışınlarını geçirerek daha sıcak bir ortam oluşmasını sağlar (Şekil 4.18) [4, s. 58].

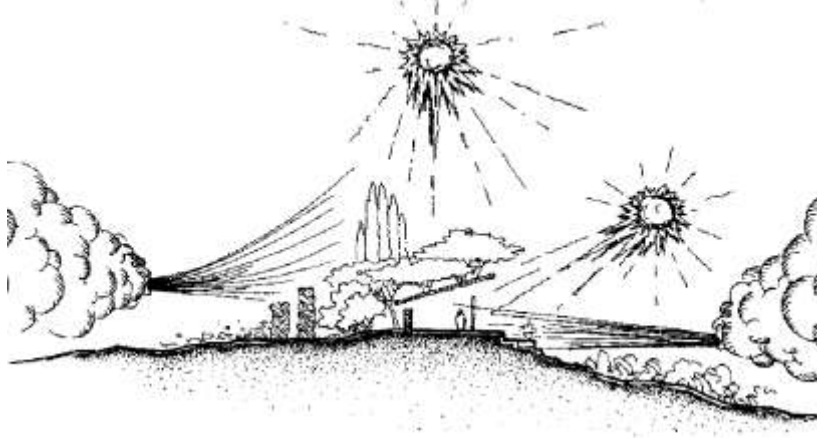
Şekil 4.18. Yapraklı ağaçların yaz ve kış mevsimindeki sıcaklık kontrolü [31]

4.1.6.2 Rüzgar Kontrolü

Rüzgar, herhangi bir yüzeyle hava arasındaki ısı taşıma (konveksiyon) katsayısını etkilediğinden dolayı insanla çevresi arasında konveksiyon yoluyla oluşan ısı transfer miktarını etkileyen önemli bir iklimsel faktördür. Bundan dolayı rüzgar, insan konforu üzerinde de etkili olmaktadır [8, s. 51]. Rüzgar eğer düşük hızında ise zevkli olabilir ve arzu edilir, fakat hız artınca büyük rahatsızlıklara sebep olabilir, konfor düzeyini olumsuz etkileyebilir ve hatta can ve mal kaybına yol açabilir. Soğuk

havada rüzgarın etkisinden korunmak, sıcak havada ise serinletici etkisinden yararlanmak istenilir [4, s. 59; 10, s. 20].

Rüzgar, yapılar, duvarlar, çitler ve bitkiler gibi engeller tarafından kesilebilir veya yönü değiştirilebilir (Şekil 4 19).

Şekil 4 19. Rüzgarın bitkiler ve çeşitli yapı elemanlarıyla engellenmesi [2, s. 100]

Rüzgar, kent planlamasında da önemli rol oynayan bir iklimi m elemanıdır ve bitkilerde rüzgarın dış mekana olan olumsuz etkilerini azaltmada kullanılan en önemli elemanlardan birisidir. Bitkiler rüzgarı;

- engelleyerek
- yönelterek
- yön değiştirerek ve
- filtre ederek kontrol ederler.

Bu for muna tekstürüne ve yüksekliğine bağlı olarak değişebildiği gibi yerleştiril me tekniklerinden de kaynaklanmaktadır [4, s. 60, 2, s.100].

Rüzgarın önüne dik bir engel konursa, engel önünde hemen girdaplı bir basınç oluşur ve basıncın rüzgardan etkilenmeyen kısmında da bir emme girdabı meydana gelir. Bitkilerle oluşturulan bir rüzgar perdesi veya şeridi, şerit arkasında yüksekliğinin 25-30 kadar bir mesafede rüzgarı kontrol edebilir (Şekil 4 20) [4, s. 61].

Şekil 4. 20. Bitkilerle oluşturulan rüzgar perdesinin etki alanı bitkilendirmenin yüksekliğine bağlıdır [3, s. 165].

Rüzgarın ağaçlar veya çalılar üzerinden yön değiştirmesi rüzgar kontrolü için diğer bir yöntemdir. Çeşitli yüksekliklerdeki, genişliklerdeki, cinslerdeki ve bileşimlerdeki bitkiler ya tek ya da sıralar halinde dikilerek rüzgarın yön değiştirmesinde değişik etki yaparlar [4, s. 61].

Rüzgarın ağaçların içinden veya altından geçerken dal ve yapraklar tarafından filtrelenmesi de bir rüzgar kontrol yöntemidir. Ağaçlandırma tekniği ile rüzgar istendiği takdirde artırılır veya azaltılabilir [4, s. 62].

Kentlerde ve kırsal alanlarda rüzgarın olumsuz etkilerini azaltmak için iğne yapraklı, geniş yapraklı ağaçlarla, çalı grubu bitkiler tek veya karışık gruplar halinde çeşitli yükseklik ve genişlikte rüzgar perdeleri veya rüzgar şeritleri oluşturarak kullanılırlar.

Yere kadar dallanan, herdem yeşil, iğneli ağaçlar bütün yıl boyunca rüzgar kontrolünde kullanılabilecek en etkili bitkilerdir. Kışın yapraklarını döken geniş yapraklı ağaç ve ağaççıklar ise yazın yapraklı oldukları zaman rüzgar kontrolünde kullanılabılırlar [2, s. 100]. (Şekil 4.21) de tek tür, iğneli herdem yeşil bitkilerle yapılmış bir rüzgar kırıcı şerit (rüzgar perdesi) görülmektedir.

Rüzgara karşı ağaç perdelerinin tesisinde en etkin yöntem perdenin rüzgar yönüne dik olarak tesis edilmesidir. Seçilecek türler ise, gençliklerinde hızlı büyüyen, uzun ömürlü, rüzgara dayanıklı türler olmalıdırlar. Her ne kadar iğneli ağaçlarla oluşturulmuş bir tesis bütün yıl boyunca etkili olsa da, yapraklılarla karışık olarak tesis edilen bir koruyucu şerit saf iğnelilerle yapılacak bir tesise daha tercih edilir.

İbrelitürler yeteri kadar geçirgen olmadıkları gibi ileri yaşlarda çoğu zaman koruyan alt dallar dolayısıyla rüzgar delikleri de meydana getirirler. Fakat ibrelilerle yapraklı türlerin karışık olarak bulunduğu bir koruyucu şerit, kışın “kar” ın gelişigüzel savrulmasına mani olup, kar dağılışını tanzim eder ve bunun sonucu tarımı için çok önemli olan kış rutubetinin eşit dağılmasını ve hububat ekiminin, eşit bir şekilde karın koruyucu örtüsü altında kalmasını sağlamış olur [20, s. 355-356].

Şekil 4. 21. Herdemeşil ibrelitürlerle yapılmış bir rüzgar perdesi [2, s. 103]

Rüzgarı engellemedeki tüm bu fonksiyonlarının yanı sıra bitkiler, ayrıca yapıların çevresinden veya içinden geçen hava akımını değiştirmek için yüzey şekilleri ve mimari elemanlarla birlikte kullanılabilirler. Binaların yakın yerlerine dikilen bitkilerle rüzgar yönlendirme yapılarak doğal havalandırma sağlanabilir (Şekil 4. 22) [4, s. 60].

Şekil 4. 22. Binalara yakın yapılan bitkilendirme hem binanın etrafındaki rüzgarı kontrol altına alır hem de iç mekanda doğal havalandırma sağlar [3, s. 165].

4.1.6.3 Güneş Radyasyonun Kontrolü ve Bitkilerin Gölge Yapıcı Etkileri

Güneş radyasyonu iklimi etkileyen önemli bir faktördür. Yeryüzüne ulaşan radyasyonun miktarı mevsimler dolayısıyla farklılık gösterir. Güneş radyasyonu yaz mevsiminde güneş ışınlarının direk gelmesi yüzünden daha yoğun, kışın ise daha azdır. Mevsimsel değişikliklerin yanında güneş radyasyonu günlük olarak da değişime uğrar. Örneğin bulutlarla kaplı bir hava, radyasyonun yeryüzüne ulaşmasını etkiler. Yeryüzü tarafından alınan güneş ışınlarının (güneş radyasyonu) miktarı yüzeyin doğasına yani yapısına bağlı olarak da değişimliğe uğrar. Koyu renkli topraklar ve asfalt kaplamalar daha çok radyasyon absorbe eder ve sıcaklığı depolayıp sonradan bulundukları çevrenin havasına geri yansıtırlar. Açık renkli yüzeyler ya da topraklar ve kumsallar ise tamaksine radyasyonu absorbe etmediği yerine yansıtırlar ve dolayısıyla geceleri daha çabuk soğurlar [3, s. 163].

Bazı durumlarda ise maskelenmiş veya filtre edilmiş güneş radyasyonu veya ışınları insan konforu veya rahatı için özellikle yazın rahatsızlık verici sıcaklıklar oluşturabilmektedir. Bu gibi durumlarda bitkiler istenmeyen güneş ışınlarını kontrol etmede önemli bir rol oynarlar (Şekil 4.23).

Şekil 4. 23. Bitkiler güneş radyasyonun engelleyerek ve filtre ederek kontrol ederler [3, s. 164].

Bitkilerin güneş radyasyonunu kontrolü

- Absorbe etme
- Yansıtma

- Yayıma
- Çeçir ne ol nak üzere 4 şekil de ol nak tadır [10, s. 14].

Ağaçların yapraklarına ulaşan güneş ışınlarnın bir kısmı yaprak yüzeyi tarafından yansıtılır ve yayılır, bir kısmı yaprağı geçerek yeryüzüne ulaşır, bir kısmı da yaprak tarafından absorbe edilir [25, s. 18].

Bitkiler, güneş radyasyonunu bu dört yöntemle kontrol ederek hava sıcaklığı üzerinde etki meydana getirirler. Bunun yanı sıra bitkilerin tasarımı da iklimin iyileştirilmesi için en önemli etkilerinden biri de “gölge sağlama”dır (Şekil 4.24).

Şekil 4.24. Bitkiler gölge sağlayarak iklimin düzenlenmesine katkıda bulunurlar [31]

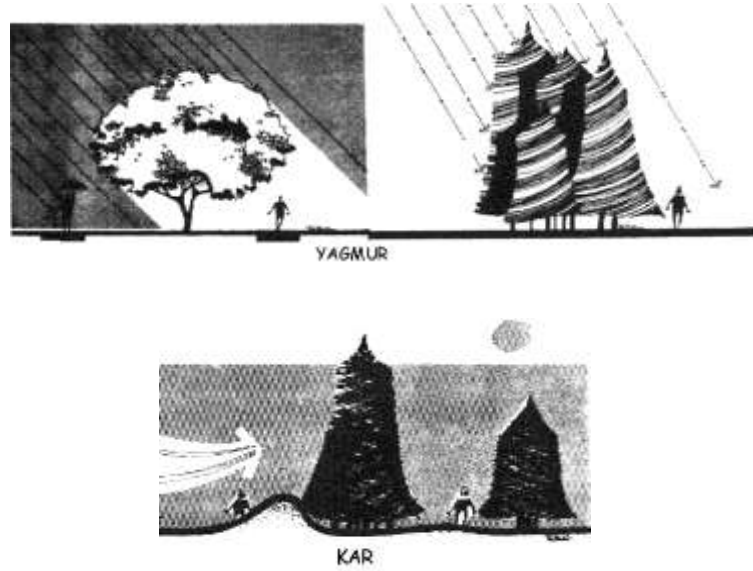
C. A. Federer, “The Effect of Trees in Modifying Urban Microclimate” adlı kitabında ağaçların mikroklima üzerindeki etkileri hakkında şunları söylemiştir: “Ağacın en belirgin mikroklimatik etkisi, gölgedir. Ağaçlar güneş radyasyonunu absorbe eder ve yansıtır. Enerji dengesi için güneş radyasyonunun önemi kanıtlanmıştır. Soğuk havalarda güneş, sıcak havalarda ise gölge arzu ederiz. Yapraklarını dökmeyen her daim yeşil olan ağaçlar tüm yıl boyunca gölge sağlar. Yapraklarını döken ağaçlar mevsimlere göre uygun değişime sahiptir, yazın gölge ve kışın ise en azından kısmen güneş sağlarlar. Ağaçların daha hoşagiden gölgelendirme etkisi olmasaydı binaların gölge yapıcı etkileri kullanılarak daha kalabalık ve birbirine yakın binalardan oluşan sıkıca alanlar oluşurdu” [10, s. 14].

Doğrudan ısı nın engellenmesi (gölgeleme) ve enerji değişimi olayı ağaçların taçlarında oluşur. Ağaçlar, kentlerdeki yapılarla güneş ışınları arasında yalıtkan bir tabaka görevi yaparlar. Gölgeleyen taş, beton ve asfalt yüzeyleri aşırı derecede ısınmadıkları gibi, sonradan depolanan sıcaklığın çevre havasına geri yansıtılması olayı da engellenir. Böylece ağaçlı alanlarla ağaçtan yoksun yollar arasında 2 – 8 °C'lik sıcaklık farkı oluşur [25, s. 18]. Bu nedenle kent içindeki parklar ve çayırılar, kentin yol ve meydanlarından daha serin olurlar. Yol ve meydan kenarlarına dikilen ağaçlar, kent içi iklimi değiştirir [43, s. 16].

4.1.6.4 Yağış ve Nem Kontrolü

Güneş ışınlarını ve rüzgarı kontrol edebilen bitkiler aynı zamanda atmosferdeki ve yeryüzüne düşen yağış ve nem miktarını da kontrol etme yeteneğine sahiptirler [10, s. 39].

Yağış bir dereceye kadar bitkilerle kesilerek kontrol edilebilir (Şekil 4.25). Geniş yapraklar, iğne yapraklar, tomurcuklar, dallar ve ağaç kabukları hepsi yağışları yakalar, hapseder, tutar ve süzer [4, s. 66].

Şekil 4.25. Bitkilerle yağış kontrolü [10, s. 13]

Bitkiler sadece yeryüzüne düşen yağışların yolunu kesmekle kalmaz, aynı zamanda kökleriyle topraktan aldıkları suyu buhar halinde tekrar atmosfere verirler (Şekil 4.26). Bitkiler tarafından verilen su buharı çevre havası içerisindeki nemin artmasına

sebepler olurlar. Bu sebepten ötürü bitkiler atmosfere toprağa ve topraktan atmosfere doğru sürekli bir dolaşım halinde bulunan nem için yol üzerindeki bir durak ya da istasyon gibidir [10, s. 39].

Şekil 4. 26. Bitkiler kökleriyle topraktan aldıkları suyu buhar halinde tekrar atmosfere vererek nem kontrolünü sağlarlar [10, s. 13].

Tüm bu sebeplerden ötürü bitkiler etrafındaki, içindeki ve altındaki sıcaklık, yağış ve nem çevresindeki insanların hissedeceği kadar değişir [4, s. 66].

4.1.7. Doğal Hayatı Koruma

Vejetasyon (bitki örtüsü), kentlerdeki doğal (yabamı) hayat için pek çok türün yaşamını sürdürmesini sağlayan gerekli ekolojik bağları temin eden çok önemli bir hayat çizgisidir. Vejetasyon, özellikle de vejetasyon farklılığı doğal yaşam ortamlarının kurulmasında anahtar faktörlerden birisidir. Bitki örtüsündeki çeşitlilik, yabamı hayat için de çeşitlilik anlamına gelmektedir [22, s. 77]. Çünkü her bitki çeşidi kuşlar ve sincap, tavşan, geyik v. b. gibi diğer yabamı hayat için yiyecek, su ve barınma sağlamaktadır (Şekil 4. 27). Özellikle de bitkilerin ürettiği tohum, meyve, tomurcuk, neşe palamudu, yeşil, nektar, polen v. b. gibi pek çok türde yiyecek yabamı hayat popülasyonunun devamını sağlanmasında oldukça önemlidir [29, s. 112]. Bu nedenle, yabamı (doğal) hayat için daha iyi bir yaşam ortamı teşkil ederek insan ile doğa arasındaki dengenin onarılmasına yardımcı olan bitki materyalinin bu fonksiyonu, tasarımlar için en az diğerleri kadar önemlidir.

Şekil 4. 27. Bitkiler pek çok canlı türü için yaşam ortamı sağlar [9, s. 63].

4.2 Bitki Materyalinin Mimarî Kullanım

*“Tasarım üç boyutlu olmalıdır. İnsanlar
hacimlerde yaşamalıdır, yüzeylerde değil.”*
Garrett Eckbo

Bitkilerin mimarî kullanım dış çevreyle ilgili tüm organizasyonlarda ve dış mekân yaratılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bir tasarımın gelişme sürecinde, mimarî kullanım belirlemek çoğunlukla ilk yapılan çalışmalardan birisidir. Bitkilerin görsel özellikleri genellikle onların mimarî fonksiyonunun ne olacağına karar verildikten sonra seçilir. Bitki materyali mimarî açıdan peyzajda taban, tavan, duvar, pencere ve kapı gibi yapısal elemanların benzeri bir kullanıma sahiptir.

Mimarî olarak, bitkiler bir dış mekânın mekansal sarmalayıcısı veya kuşatıcısıdır. Fakat bilinmelidir ki burada kullanılan “mimarî kullanımı” terimi bitkilerin keskin ve fornel hatlara sahip, katı ve yapay bir çevrede kullanımına gelmemektedir. Sadece mekana çeşitli şekillerde kapalılık sağlayarak mekân hissi vermesini ifade etmektedir. Bu şu demek oluyor ki bitki materyali mimarî olmayan daha doğal alanlarda bile “mimarî fonksiyonunu” (mekân oluşturma, perdeleme, mahremiyeti sağlama vb. gibi) çeşitli yollarla yerine getirmektedir.

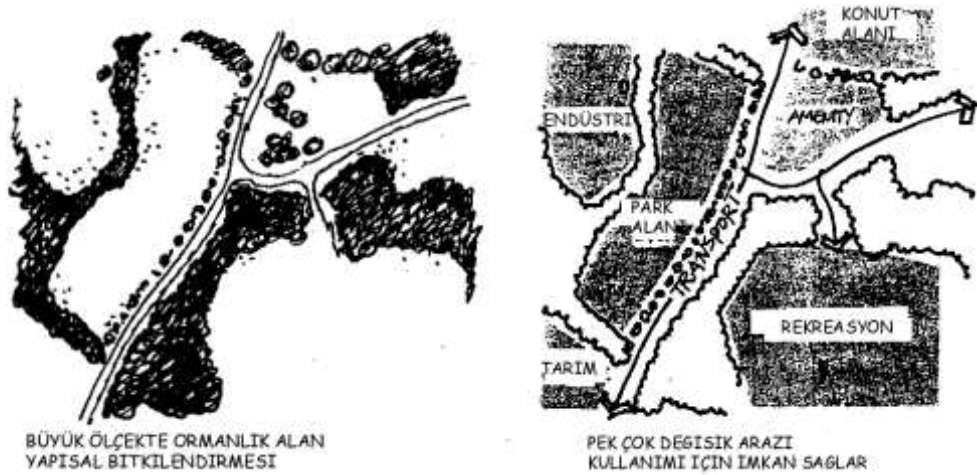
Bitkilerin en önemli mimarî kullanımlarını şöyle sıralayabiliriz [6, s. 71];

1. Mekân Oluşturma
2. İlişkilendirme (Bağlama)
3. Perdeleme
4. Mahremiyeti Sağlama (Gizlilik)

Tüm bu mimari fonksiyonların daha iyi anlaşılması için öncelikle bitkilerin “yapısal özellikleri” incelenecektir.

4.2.1. Bitkilerin Yapısal Özellikleri

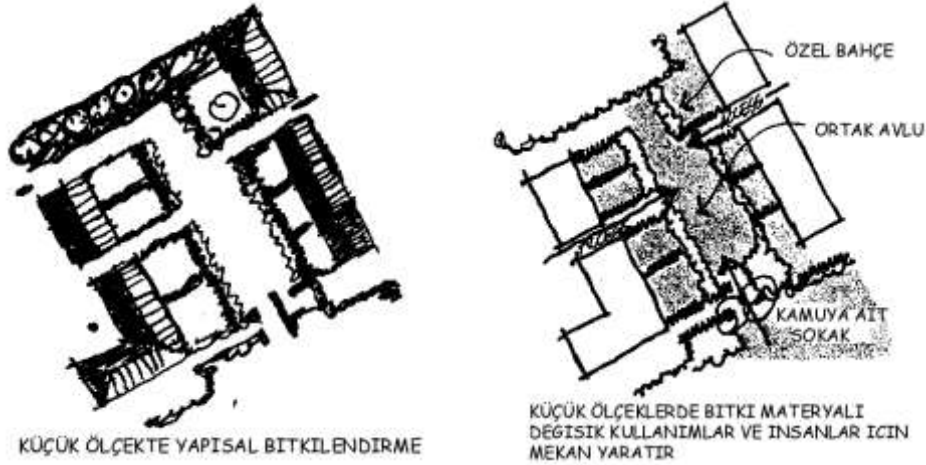
Bitkisel tasarımı, bitkileri mekan oluşumuna yardımcı etmeleri ve bu mekan tanımlayan peyzaj yapılarını yaratma için kullanır. Bu bitkisel yapılar çok geniş bir ölçek yelpazesinde gözlenebilir. En geniş olarak, ormanlar veya ağaçlık araziler, endüstri, yerleşim veya rekreasyon alanları gibi büyük ölçekli yeryüzü kullanımlarında bir peyzaj iskeleti inşa edebilirler (Şekil 4.28). Ayrıca büyük ölçekteki bu bitkilendirmenin daha önceki başlıklarda belirtildiği üzere iklimi iyileştirme, doğal hayatı koruma ve bulunduğu çevreyi güzelleştirme üzerindeki katkıları da göz önünde bulundurulmalıdır [1, s. 17].

Şekil 4. 28. Bitkiler yapısal özellikleri sayesinde büyük ölçekli yeryüzü kullanımlarının iskeletini oluştururlar [1, s. 18].

Daha küçük ölçeklerde olaya baktığımızda ise bitkilerin peyzaj yapılandırılmasında önemli bir rol oynamaya devam ettiğini görmekteyiz. Örneğin, özel veya ortak bahçeler, oyun alanları v.b gibi pek çok mekanın oluşumunda bitkiler tek veya grup halinde bu mekanlar için değişik derecelerde gerekli olan kapalılık, üst örtü (çatı, koruma, barınak) ve mahremiyet kavramlarını sağlayabilirler. Öyle ki bazen bir ağaç bile tek başına bir mekan tanımlamak veya onu oluşturmak için yeterli olmaktadır (Şekil 4.29). Bu sebeplerden ötürü bitki materyali peyzajda mekan yaratma konusunda önemli bir yapısal role sahiptir ve bu durum bir binanın mekansal kapalılığıyla benzeşmektedir. Bu yüzden ki binanın mimarlığının temel dili

ve kavramları, peyzaj tasarımı ve bitkisel tasarımı da uygulanabilecek bir mekansal kelimelerini sunar. Örneğin odalar, cadde ve sokaklar, meydanlar, kemerler ve kolonlar bize aşina olan mimari mekanlar ve terimlerdir ve tüm bunlar benzer şekilde bitkilerle dış mekanlarda oluşturulabilirler [1, s. 17].

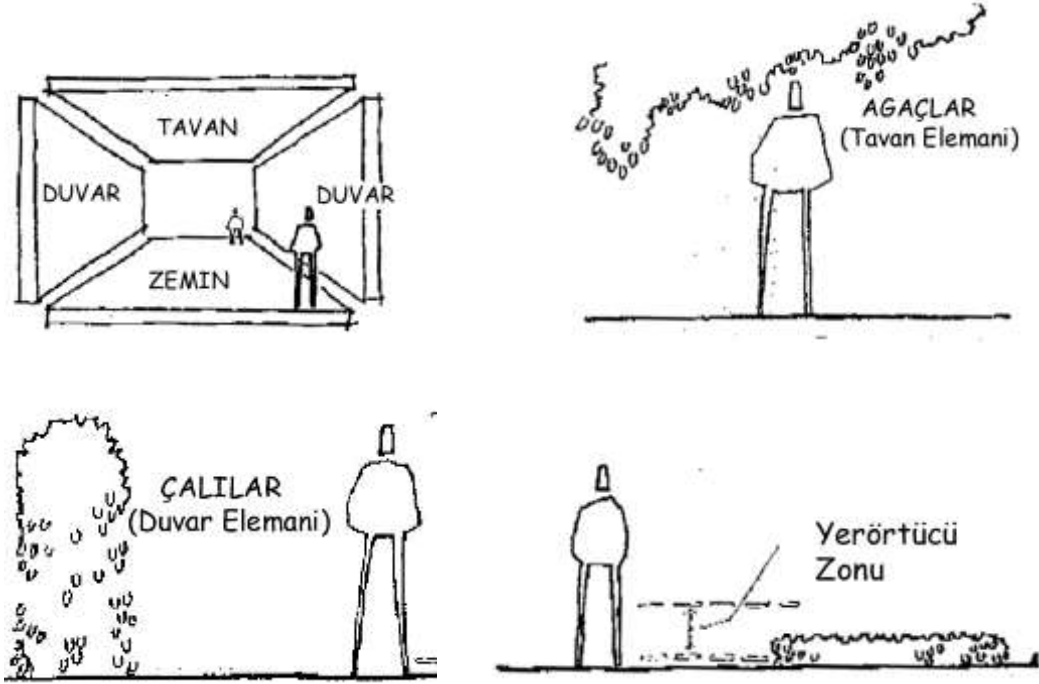

Şekil 4. 29. Küçük ölçeklerde de bitkiler peyzajın yapılandırılmasına önemli katkılarda bulunurlar [1, s. 18].

Henry Arnold, *Trees in Urban Design* adlı kitabında bitkilerin mekansal kullanımı kentsel çevreye de değinerek şöyle özetlemiştir: “Kentlerdeki ağaçlar, mekansal sınırları oluşturan canlı yapı materyalleridir. Dış alanlardaki odaların yani dış mekanların duvar ve tavanını yaparlar fakat bunu en mimari yapı materyallerinden bile daha incelik ve ustalıkla oluştururlar. Onlar dış alanlardaki odalar (dış mekanlar) boyunca hareket deneyimini yükseltmek için mekansal ritmi yaratırlar. Mekan oluşumuna ek olarak ağaçlar dış çevredeki (peyzajdaki) ritmi ve geometriyi birleştirir ve uzatırlar ve aynı zamanda bina ölçeğini de insan ölçeğine indirgeyerek düzenlerler. Bu fonksiyonlar ağaçların herhangi bir dekoratif veya yumuşatıcı etkisinden daha fazla hatta birincil derecede önem taşımaktadır” (Arnold, 1980) [1, s. 17-21].

Mekan yaratma, bitkilerin “mimari” bir fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Buradan anlaşılmalıdır ki mekansal kavramlar mimari ve peyzajda ortaklıklar, fakat “yapısal” teriminin tercih edilme sebebi ise bitkilerin yapıları süsleme işlevinden değil, dış alanlardaki odaların (dış mekanların) iskeletini (çatısını) oluşturmasından dolayıdır [1, s. 21].

Mimarideki “duvar” elemanı dış mekanda bitkilerle oluşturulan perdeleme veya bariyer amaçlı bitki çitleriyle oluşturulan duvarlara karşılık gelmekte, “tavan” elemanı ağaçların gölgeleri sayesinde oluşmakta ve “zemin (taban)” formu ise yerörtücü veya alçak boylu çeşitli bitki grupları ile dış mekanda şekillenmekte ve desteklenmektedir (Şekil 4. 30) [40, s. 71].

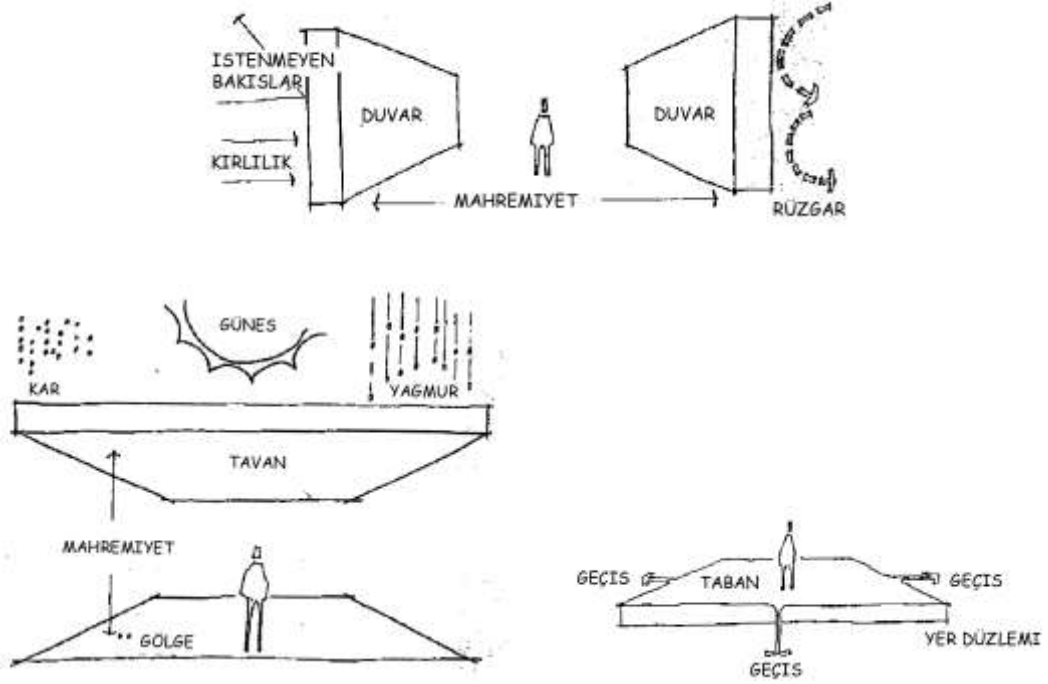

Şekil 4. 30. Mimarideki tavan, duvar ve taban elemanlarına karşılık gelen dış mekandaki bitkisel elemanlar [40, s. 71]

Bir “duvar” dış etkilere karşı kalın görevi görür, bakışı engeller, mahremiyet sağlar ve çevredeki kirlenici maddelerden bizi korur. “Tavan”, üst alanın kısmi ya da tam olarak kapanmasıyla oluşur ve bize gölge, sığınma ve dış etkilere korunma olanağı sağlar. Taban” ise tavan ve duvar elemanlarını birleştirir, devamlılığı sağlar ve bitkisel kompozisyona geçiş sağlar (Şekil 4.31) [40, s. 71].

Tüm bu mimari elemanların dış mekanda bitkiler tarafından da oluşturulabilirdiğinden bahsetmiştik. Şimdi bu açıdan bakarak bu elemanları bir daha inceleyelim (Şekil 4.32) de dış alanlardaki (dış mekanlardaki) odaların taban, (Şekil 4.33) de tavan, (Şekil 4.34) de ise duvar elemanlarına örnekler görülmektedir. Bahçe odaları boyutları ve şekilleri ne olursa olsun, form ve fonksiyonu birleştirir, onlarla bir bütün oluşturur. Bunlar, yürüyüş, oyun, yemek-içme, okuma, konser veya büyük toplantılar yapmak gibi çeşitli ve rekreatif aktiviteler için tertip edilirler. Çünkü bitkiler birer

canlı varlıktır ve dinamikler. Dış mekandaki tavan, duvarlar ve bahçedeki yürüme yolları bitkilerin bu özelliği sayesinde devamlı bir değişim içerisindedir ki bu değişim bitkilerin büyümesi, çiçeklenmesi, meyve vermesi, herdem yeşil veya yapraklı olmaları gibi pek çok etken yoluyla olmaktadır [1, s. 85].

Şekil 4. 31. Dış mekânın oluşturan üç temel düzlemin (Düvar, Tavan, Taban) işlevleri [40, s. 72-73]

Şekil 4. 32 Taban elemanı bitkiler [2, s. 85-86]

Şekil 4. 33 Tavan elemanı bitkiler [2, s. 88]

Şekil 4. 34. Duvar elemanı bitkiler [2, s.55-90]

Bitkiler, tımbu dı na mık, değışen ve büyüyen özellikleri nedeni yle gençlik yıllarında tasarı nı n düşün d ü ğ ü şek il de ta m olarak bir me kan ta m nı layıcı ola m ayabilir veya istenen m i mari bi ç i m i vere m eyebilirler, ta ki belli bir ol gunlu ğ a eriş i nceye kadar. Bu sebeple, bitkilerle me kan oluşt ırurken geç i ci olarak di ğ er ta m nı layıcı bitkilerin kullanıl ması gerekebilir. Tü m bu açıklananlar bir tasarı me le n a m ı olarak bitkilerle çalış n a m ın zorlu ğ unu ortaya koymaktadır ve kullanılan materyalin canlı ve büyüyen bir özelli ğ e sahip ol ması ise peyzaj m i marlı ğ ın, m i marlı ktan farklı kılan en ö ne m li etkenlerden birisidir. Bitkisel tasarı mda tasarı nı i ç in gerekli temel kural, sabır ve ileri yi görebil m ektir [3, s.85].

4.2.2. M e kan Ouşt ırma

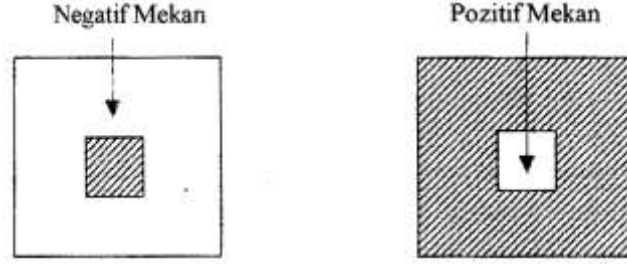
4.2.2.1. M e kan Kavram ı

M e kan genel anlam ile “insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve i ç i nde eyle m leri ni sürdür m esi ne elverişli olan çevril m iş, kuşatıl mış alan” olarak ta m nı lanmaktadır [35, s.305]. M e kan insan ın, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdi ğ i donatıların i ç i nde yer ald ı ğ ı, sınırları, kapsad ı ğ ı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşluktur. Kısaca “insanın kendi varlı ğ ın hissedebildi ğ i yer” me kandır. M e kan üç boyut uyla ölçülebilir, objektif bir gerçeklik olarak vardır. Aynı anda ölçüle m eyen boyutları ile varsayılabilir; duyularla kavranabilir ve subjektif olarak gerçekte var veya yoktur [44, s.26].

M e kan i ki ana grupta incelenebilir: 1. Pozitif M e kan

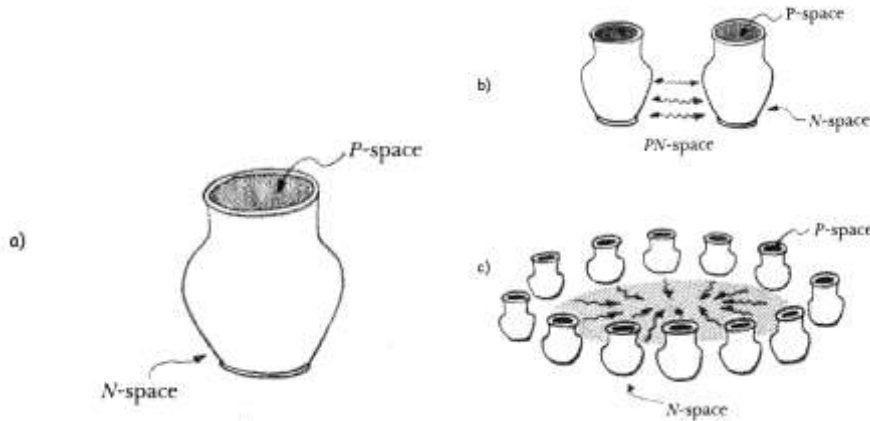
2. Negatif M e kan

“Pozitif Mekan”, belirgin ve keskin biçimli olan, statik gözle görülen ve içten algılanabilen sınırlı bir mekandır. “Negatif Mekan” ise belirli bir biçimi olmayan, dinamik, sınırsız olarak gözlenebilen ve merkezi olarak algılanamayan mekandır. Pozitif mekan bir binanın içi, negatif mekan ise binalar inşa edildikten sonra geriye kalan hacimdir (Şekil 4.35) [4, s. 36; 46, s. 10].

Şekil 4.35. Negatif ve Pozitif Mekan Gösterimleri [46, s. 10]

Çinli filozof Lao Tzu tarafından yapılan diğer tanımlamada ise pozitif ve negatif mekan bir vazo örneği üzerinde farklı açıdan ele alınmıştır. Eğer ortada tek bir vazo varsa bunun içi “pozitif”, dışı ise “negatif” mekandır. Vazo sayısı ikiye çıktığında vazoların içi pozitifken iki vazo arasında kalan dış alan “pozitif-negatif” mekan olacaktır. Vazolar bir daire oluşturacak şekilde dizildiğinde ise ortada kalan dairesel alan “pozitif” bir mekandır ve bir anlam taşır, dairenin dışında kalan alanlar ise “negatif” mekandır ve hiçbir şeydir (Şekil 4.36) [45, s. 55].

Şekil 4.36. Lao Tzu'nun vazolara göre pozitif-negatif mekan hipotezi [45, s. 55]

İyi bir tasarımı ise doğru yerde doğru bitkilendirme ile negatif mekanları, pozitif mekanlara dönüştürebilir.

4.2.2.2 Açık (Dış) Mekan Kavramı

“Açık Mekan” kavramı, şehir, kasaba ve kırsal alanlar gibi farklı ölçeklerdeki dış çevrenin bütünü olarak tanımlanabilir [44, s. 28].

Kevin Lynch dış mekan karakteristiklerini şöyle tanımlamaktadır. “Dış mekan, mîmari mekana nazaran daha büyük, biçimi ise informeldir. Yatay boyutlar dikey boyutlardan daha büyüktür. Yapısı daha az geometrik bağlantılar daha az belirlidir.”

Tavan, duvar ve taban şekillerini verebilen herhangi bir doğal veya insan yapısı bir eleman mekan yaratmada kullanılabilir. Binolar, duvarlar, etrafı çevrili arazi parçaları, kayalar, su, bitkiler ve arazi şekilleri “dış mekanın değişkenlerini” belirler. Tüm bu materyallerin hepsi mekana formu veren elemanlardır; mekan, yer ve malzemenin formunu sergiler [4, s. 36; 34, s. 62].

Tüm bu açıklamaların amacı, dış mekanı oluşturan elemanlardan biri olan bitkileri mekan oluşumunda nasıl kullanıldıklarını görmeden önce mekan ve onu meydana getiren bileşenlerini incelemektir. Çünkü bir alanı ilk kez ziyaret ettiğimizde ve tasarımı için onun potansiyelini hayal etmeye başladığımızda, o alanın ilk dikkatimizi çeken özelliklerinden biri onun mekansal karakteri olacaktır ki bu alan ister açık, geniş ve neşe verici, ister karışık, girintili çıkıntılı ve mahrem (gizli) veya içe dönük ve gizemli vs. olsun farketmez. Kısaca mekansal anlayış çevresel tasarımın tüm alanlarına, özellikle de peyzaj tasarımı ve bitkisel tasarıma temel oluşturmaktadır.

4.2.2.3 Bitkilerin Mekansal Fonksiyonları

Mekan hissi tavan, taban ve duvar düzlemlerini nitek başına veya beraber oluşturduğu kapalılık kavramına bağlı olarak değişmektedir [6, s. 71]. Peyzaj mîmarlığında “dış alanlardaki odalara” mekan denir ve bitkiler daha öncede anlatıldığı üzere bu dış mekanlarda diğer mîmari elemanlar gibi tavan, taban ve duvar düzlemi oluşturup kapalılığı sağlayarak mekan ve mekan hissi oluşumuna olanak sağlar [4, s. 38; 46, s. 62].

Bir mîmar nasıl bir eve şekil verirken tuğla, taş veya ahşap kullanıyorsa, bitkisel tasarımı da bir peyzaj mîmarı da bitkileri tek veya grup halinde yeşil bir bahçe duvarı, çimle veya çiçeklerle kaplı bir zemin veya gölgelik bir alan oluşturmak için kullanır

ki tüm bunlar nın bir mekânı oluşturan tavan, taban ve duvar elemanlarına karşılık gelmektedir [2, s. 84].

İnsanların kullanması için mekânları tasarlarırken insanın vücut yapısının boyutlarına bağlı bitki boyutları kritiktir. Çünkü bitkilerin yüksekliği mekân tasarımı için pek çok değişik olanaklar tanımakta ve ayrıca görsellik, hareket ve insanın fiziksel konforu gibi kavramlarla da doğrudan bağlantılı bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı, bu başlık altında, boyutsal açıdan öne çıkan bitkileri değişik bir sınıflandırma ile inceleyeceğiz [1, s. 28].

Buna göre insan boyutlarına göre kritik bitki boyutları şöyledir [Jakobsen, 1977];

- Yer seviyesi : Çim alanlar, çayırlar, otsu bitkiler, çok alçak boylu ve sürünücü çalılar.
- Düz seviyesinin altı: Bodur çalılar ya da yarı çalılar, alçak boylu otsu bitkiler.
- Düz- Bel seviyesi arası: Kısa boylu çalılar, orta boylu otsu bitkiler
- Bel- Göz seviyesi arası: Orta boylu çalılar, uzun boylu otsu bitkiler.
- Göz seviyesinin üstü: Boylu çalılar, ağaç ve ağaççıklar.

Gerçek ölçülere gelindiğinde, verilen bu kritik yükseklikler tabii ki farklı boyutlardaki insanlara göre değişecektir. Yetişkinler için bu boyutlandırma uygun bir sınıflandırma oluşturmaktadır. Fakat değişik yaşlardaki çocuklar ve tekerlekli sandalye kullanan engelliler için tabii ki bu ölçüler büyük olacaktır ve bu yüzden de onlara yönelik alanların tasarlanmasında onların farklı mekansal deneyimlerini hesaba katmamız gerekmektedir [1, s. 28].

1. Yer Seviyesinde Bitkilendirme (Yerörtücü ve Sürünücü Bitkilerle): Bu gruptaki bitkiler, bitkisel tasarımda tabanı oluştururlar, yani en alçak boylu bitki grubudur. Hızlı büyüyen veya kendiliğinden yetişmiş çim ve çayır alanlar, çok yayılıcı formlaki çalılar (Juniperus “blue carpet”, Cotoneaster dammeri, Thymus

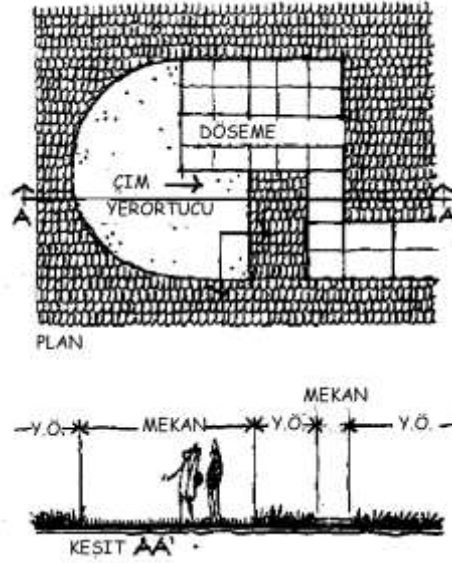
lanuginosus vs.), alçak boylu yıllık ve çok yıllık çiçekler bu grubun içinde yer almaktadırlar.

Bu boyuttaki bitkilerin asıl mekansal özelliği görsel ya da hareketi engelleyici herhangi bir fiziksel engel teşkil etmemeleridir. Bu tür bitkiler kullanıldıkları yerde insanlara üzerinde yürüme, koşma, uzanma, spor yapma, vb. gibi aktivite imkanları sağlamakta ve böylece sert döşeme elemanları gibi yayalar için bir sirkülasyon yüzeyi ve açık hava rekreasyonu için de alan oluşturmaktadırlar. Ayrıca kompozisyonu oluşturan farklı alanlar arasındaki ilişkiyi de sağlarlar (Şekil 4.37) [1, s.30; 11].

Şekil 4.37. Yer seviyesinde bitkilendirmenin özellikleri [1, s.29]

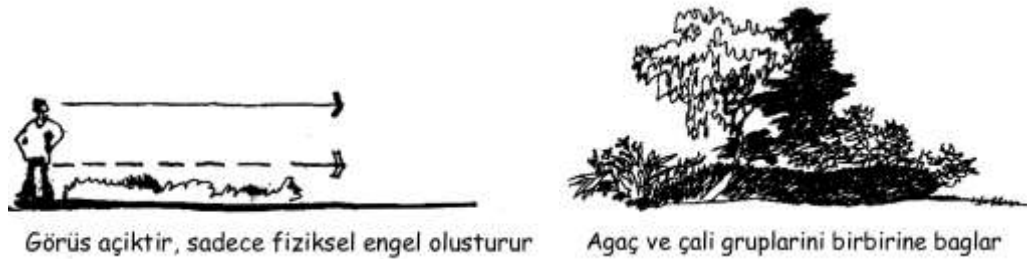
Yer örtücü bitkilerin diğer bir önemli mekansal özelliği ise mekanın sınırlarını belirleyerek mekan oluşumuna katkıda bulunmasıdır. Örneğin, zeminin kaplanması veya bir çim alanının yanında bulunan yerörtücü bitkiler zeminin kaplanmasıyla yumuşak ve sert zemin ayrımı yaparak mekanın sınırlarını belirlerler ve mekana belirginlik kazandırır (Şekil 4.38). Ayrıca bu bitkiler kullanıldığı takdirde arazinin üzerinde var olan herhangi bir şekil, tümsek veya çukur vs. rahatça görülüp, algılanabilir [28, s310-311].

Şekil 4. 38. Yer örtücü bitkiler mekanın sınırlarını belirleyerek mekan oluşumuna katkıda bulunurlar [28, s.312].

2. Açık Boylu Bitkilendirme (Düz Seviyesinin Altındaki Bitkilerle): Yüksekliği yaklaşık düz boyuna kadar yükselen bitkilerdir. Bodur veya yarı çalılarında yer aldığı bu gruptaki bitkilerin çoğu aynı zamanda “yer örtücüler” kategorisine de girmektedir. (Fakat burada sözü edilen yer örtücü bitkiler ilk gruptakilere göre daha boyalıdurlar.)

Bu bitkilerin görsel olarak herhangi bir engellemeleri yoktur. Sadece fiziksel olarak bir bariyer oluştururlar. Bu yüzden bir önceki gruptaki gibi üzerinde yürümek, koşmak, vs. gibi i nkan vermemektedir. Ayrıca herhangi bir bitkisel düzenlemelerde kullanılan ağaç ve çalı grupları bu bitkilerden yararlanılarak birleştirilir ve bağlanabilir (Şekil 4.39) [11; 1, s.30].

Şekil 4. 39. Açık Boylu Bitkilendirmenin özellikleri [1, s.31]

Bu gruptaki yer örtücü türlerinin çoğu duvar, çit, vb. gibi dikey veya eğik yüzeylere tırmanarak kısa sürede üzerlerini kaplarlar. Bu özellik onlara diğer çalı türlerine

nazaran daha kısa sürede perdeleme ve mekana yeşil bir kapalılık sağlama imkanı tanımaktadır. Sarılıcı veya tırnancılı bitkilerin perdeleme ve ayrılma sağlayan diğer çalı türlerine göre diğer bir avantajı ise bir yeri sarıp kuşatmaları için geniş bir dikey ve yatay düzlemde ihtiyaç duyulan alanlarıdır [1, s.30].

Bununla birlikte pek çok sarılıcı veya tırnancılı bitki herhangi bir dış mekandaki dikey ve yatay mekanlar üzerinde yeşil bir pelerin (örtü) oluşturarak mekana ve yüzeylere deva meden (süre gelen) bir form verirler, yatay düzlemle düşey düzlemi birleştirir, aralarındaki sert açığı yumuşatırlar ve ayrıca bu yüzeylerdeki kötü görüntüyü de maskeleymiş olurlar (Şekil 4.40) [1, s. 30].

Şekil 4. 40. Sarılıcı ve yerörtücü bitkiler yatay düzlemle düşey düzlemi birleştirip aralarındaki sert açığı yumuşatırlar [1, s. 32].

3. Orta Boylu Bitkilendirme (Diz ve Göz Seviyesi Arası Bitkiler): Daha önce bahsettiğimiz sınıflandırmadaki diz-bel ve bel-göz seviyesi arasındaki bitkiler yani kısa ve orta boylu çalılar bu grubun içine girmektedirler ve bir önceki gruptaki diz seviyesinin altındaki alçak boylu bitkilendirme ile mekanda benzer bir tasarıma olüne sahiptirler. Bu bitkiler mekanda daha net bir fiziki bariyer oluştururlar, fakat bunu gene görsel olarak herhangi bir engel teşkil etmeden sağlayabilmektedirler (Şekil 4.41) [1, s. 33].

Şekil 4. 41. Diz ve göz seviyesi arasındaki bitkilendirme ile fiziksel hareket engellenir ama görüş açıktır. [1, s. 34].

Bu özelliğe bağlı olarak orta boylu bitkilendirme ile dış mekanların sınırları belirlenebilir ve görsel bir engel teşkil ederler. Bu nedenle bir yandan mekan tanımlanırken aynı zamanda etraftaki diğer alanlara bakış sağlanabilmektedir. Bu, tam bir kapalılık olmaksızın “ayırma” duygusunun istendiği dış alanlarda, eğlence mekanlarında veya giriş mekanlarında istenen bir özelliktir. Bu kısmı sınırlama özelliği mekanda tam bir kapalılıkla (hiçbir bakış açısı olmaksızın) hiç olmayan kapalılık (tüm yönlerde doğru bakışın açık olduğu) arasında iyi bir denge oluşturur [28, s310].

Tüm bunlara ilaveten, güvenlik amacıyla mekanları fiziksel olarak birbirinden ayırma da kullanılırlar. Örneğin, insanları ve araçları dik eğimlerden (uçurum vs.) veya sudan uzak tutmak amacıyla veya bir dış mekan tasarımı mekanda bulunan veya tasarlanan göle yaklaşılmasını istemiyor ama aynı zamanda insanların gölün güzel manzarasından yararlanmasını istiyorsak bu gruptaki bitkileri kullanarak bunu sağlayabiliriz (Şekil 4.42) [1, s.33].

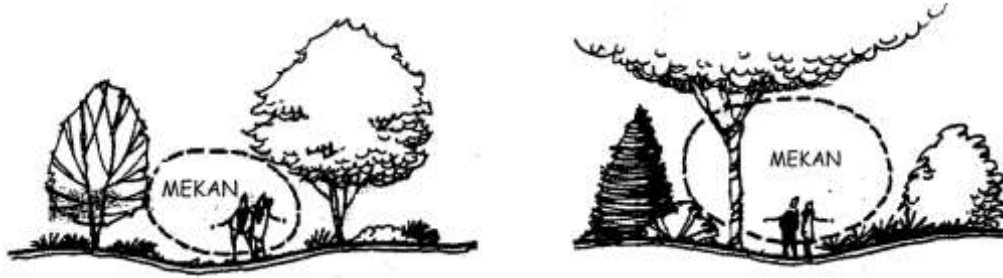
Şekil 4. 42 Orta boylu bitkilendirmenin güvenlik amacıyla mekanları fiziksel olarak ayırma kullanımı [1, s.34]

4. Göz Seviyesinin Üstündeki Bitkilendirme (Boylu Çalılarla): Göz hizasının üzerinde olan boylu çalılar dış mekanda görsel ve fiziksel olarak her iki anlamda da bariyer oluştururlar (Şekil 4.43). Bu onlara mekansal anlamda diğer alçak ve orta boylu çalılara oranla daha kapalı mekanlar oluşturmak imkanı vermektedir. Yani dış mekanda bir duvarın sahip olduğu fonksiyonu üstlenmektedirler [28, s311].

Şekil 4. 43. Göz hizasının üzerindeki bitkilendirme ile hem fiziksel hem de görsel bariyer oluşturulabilir [1, s. 37].

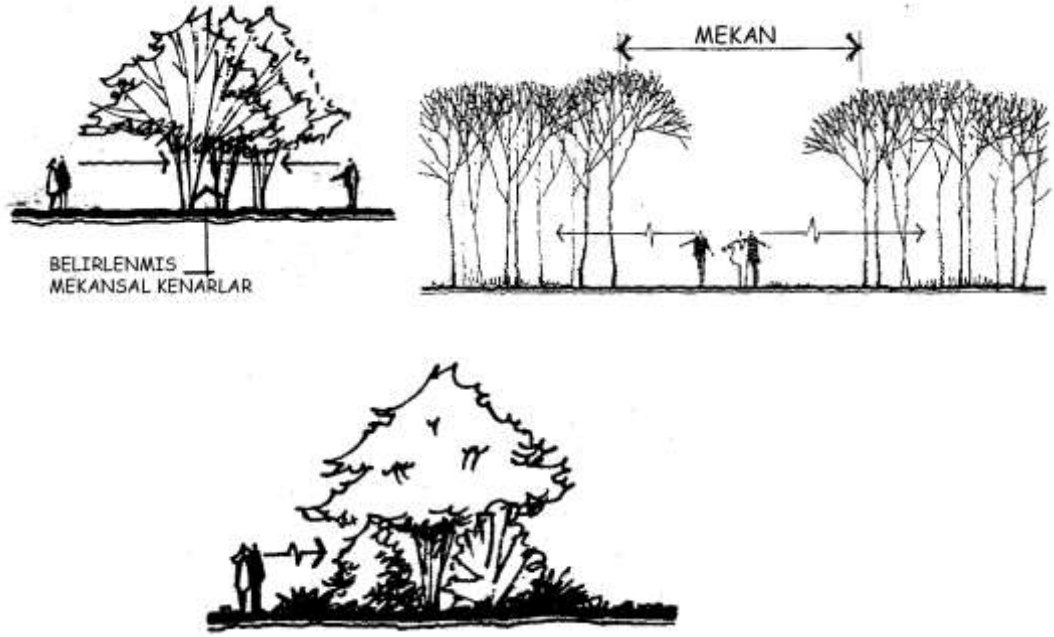
5. Ağaçlarla Bitkilendirme: Her boyuttaki ve tipteki bitki materyali dış mekânı tanımlamada kullanılabilir. Fakat, bitki materyali ile dış mekânlar oluşturulurken önce ağaçlar konumlandırılmalıdır. Çünkü ağaçların boyutları ve yapısı (taç, yaprak, gövde, vs.) mekansal kompozisyonun temel iskeletini oluşturmaktadır [28, s. 307]. Ağaçlar mekânın sınırlarını tanımlayarak onun şekillenmesine yardımcı olurlar ve mekâna karakter ve kimlik kazandırır. Ağaçlar gerek gövde gerekse taçlarıyla mekân oluşturabilmektedirler (Şekil 4.44) [22, s. 79]. Tasarımda ağaçlar konumlandırıldıktan sonra daha küçük boyuttaki bitki materyali yerleştirilerek ağaçların mekansal kompozisyonu tanımlanır.

Şekil 4. 44. Ağaçların gövde ve taçlarıyla mekân oluşturmaları [28, s. 307]

Kentlerdeki ve kırsal alanlardaki pek çok mekân binalarca (yapılar tarafından) tanımlanmıştır. Ağaçlar bu alanların mekân etkisini güçlendirir, ölçeği düzenler ve mimari tarafından tanımlanan bu mekânları alt mekânlara böler. Pekçok büyük açık alanın mevcut olduğu yerlerde, ağaçlar birincil (ana) mekân tanımlayıcı materyal olarak görev yapmaktadırlar [7, s. 51; 26, s. 32]. Bu mekân etkisi “horizontal” ve “vertical” olarak iki farklı düzlemde oluşur.

“Düşey (vertikal) düzlemler”, ağaçlar mekânın algılanmasını iki farklı yolla etkilerler. İlki, ağaç gövdelerinin mekânın kenarını oluşturması şeklinde olmaktadır ki bu da özellikle ağaçlar toplu olarak veya sıra halinde dizilişler etkili olmaktadır. Ağaç gövdeleri bir binada bir odayı diğerinden ayıran kolonlar gibi rol oynayabilirler. Görsel olarak mekândaki bakışları tam olarak sınırlayamadıkları için ağaç gövdeleri sadece mekanda sınır (kenar) belirleyicilerdir. Tam bir kapalılık için, daha küçük ağaçlar veya çalılar ağaç gövdeleri ile bir kombinasyon oluşturulacak şekilde kullanılmaktadırlar (Şekil 4.45) [28, s. 307; 27, s. 46].

Şekil 4.45. Ağaç gövdeleri tek başına mekanda sınırlar yaratabilirken, küçük ağaç veya çalılarla kullanıldığında mekanda tam bir kapalılık oluşturabilirler [28, s. 307].

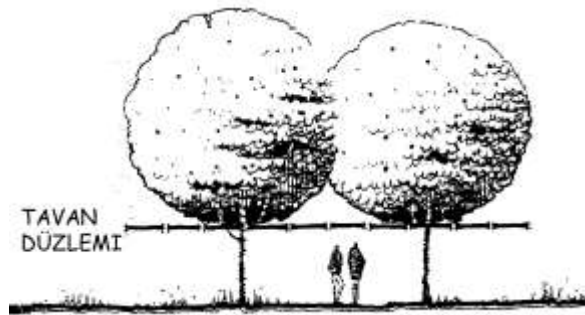
Ağaçların düşey (vertikal) düzlemler mekân oluşturmalarındaki ikinci yol ise yaprak kütleleri sayesinde olmaktadır. Yaprak kütlelerinin yoğunluğu ve yüksekliği mekânın kalitesini ve kapalılığını etkilemektedir. Boylu ağaçların yaprak kütleleri (topluluğu) mekânın üst limitlerini (sınırlarını) belirlerken daha kısa boylu ağaçlar göz seviyesindeki kapalılık için daha alçak bir duvar oluştururlar. Tasarımı kompozisyonda mekansal kapalılık derecesini çeşitlendirme için bu iki sınırı (üst ve alt) göz önünde bulundurmalıdır. Boylu ağaçlar yaprakların altından mekana bakış açıları kazandırırken, daha kısa boylu ağaçlar dallarının altından bakış açısı vermayarak göz seviyesinde kapalılığın arzulandığı yerlerde kullanılabilirler [28, s. 307; 6 s. 73].

Mekanda ağaçlarla düşey (vertikal) kapalılık yaratmak için tasarımı bütün bir yıl boyunca etkili bir kapalılık mı yoksa mevsimlik bir kapalılık mı istediğine karar vermelidir. Sadece her dem yeşil ağaçlar tüm yıl etkili bir kapalılık sağlarken yapraklı ağaçlar sadece geç ilkbahar, yaz ve erken sonbahar dönemlerinde mekanda kapalılık oluşturmak için kullanılabilirler (Şekil 4.46) [6, s.73].

Şekil 4. 46. İbreli her dem yeşil ağaçlarla yapraklı ağaçların mevsimlere göre mekân oluşumu ve kapalılık üzerindeki etkileri [6, s.73]

Ağaçların gerek gövde, gerekse taçlarıyla mekân oluşturduklarından bahsetmiştik. Ağaçlar ayrıca taç yapılarıyla bir dış mekânın üst yüzeyini yani tavanını oluşturabilirler. Bu bitkisel çatı yani tavan yüzeyi gökyüzüne bakışını sınırlar, mekândaki düşey ölçek hissi, rahatlık duygusu ve gölge temin ederler (Şekil 4.47) [6, s.73; 28, s.308]. Bu sebeple, ağaçlandırılmış yollar ve onunla ilişkili diğer mekânlar, çatısı olmayan odalara benzetilebilir [27, s.46].

Şekil 4. 47. Ağaçlar taç yapılarıyla bir dış mekânın üst yüzeyini oluşturabilirler [6, s.73].

Ağaçların bu özelliği insanların dış mekânda oturmak ve sosyalleşmek adına zaman harcadığı yerlerde (oturma, toplanma, eğlence alanları, mekânları, vs.) oldukça istenmekte ve kullanılmaktadır [28, s.308].

Mekânın ağaçlarıntaç yapılarıyla düşey olarak tanımlanması özellikle uzun binaların insan boyutlarının çok üstünde bir ölçek oluşturduğu durumlarda oldukça önemlidir. Çok katlı yapıların yer aldığı alanlarda ağaçlar çatı etkisi yaratırlar ve mimari tarafından tanımlanan ana mekânı alt mekânlara bölerek insan ölçeğine inilme olanağı sağlarlar (Şekil 4.48). Bu fonksiyon mekânda korunma hissi yaratır, mevsimsel olarak uygun yoğunlukta ışığın süzülerek mekâna girmesini sağlar ve mekâna zenginlik katar (Şekil 4.49) [26, s. 32; 7, s. 61]. Manhattan'daki Bryant Park ağaçlarının bir dış mekânı tanımlamak amacıyla kullanımlarına iyi bir örnektir. New York Halk Kütüphanesi'nin mimari yapılarının arasında kalan ve aslında binalarla tanımlanmış olan bu alanda, kullanılan 200 kadar *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı) türü ağaç sayesinde alanda kullanıcılara daha insancıl bir ölçekte çeşitli sosyal aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri bir mekân yaratılmıştır (Şekil 4.50) [7, s. 51].

Şekil 4. 48. Çok katlı yapıların yer aldığı alanlarda ağaçlar çatı etkisi yaratarak mimari tarafından tanımlanan ana mekânı alt mekânlara bölerler ve böylece insan ölçeğine inilme olanağı sağlarlar [6, s. 79].

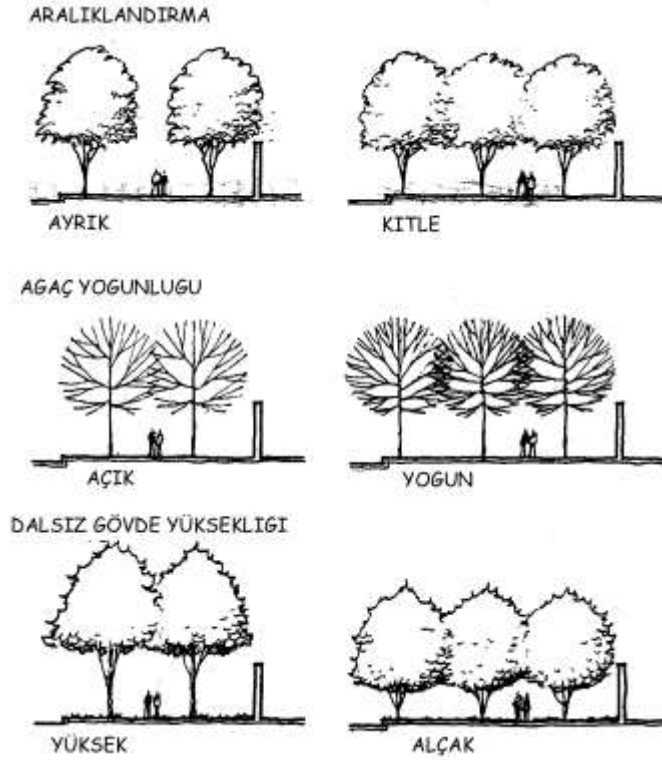

Şekil 4. 49. Ağaçların tepe düzlenimini belirleyerek insan ölçeğinde alt mekânlar oluşturması mekânda korunma hissi yaratır ve uygun yoğunlukta ışığın süzülerek mekâna girmesini sağlar ve mekâna zenginlik katar [7, s. 61].

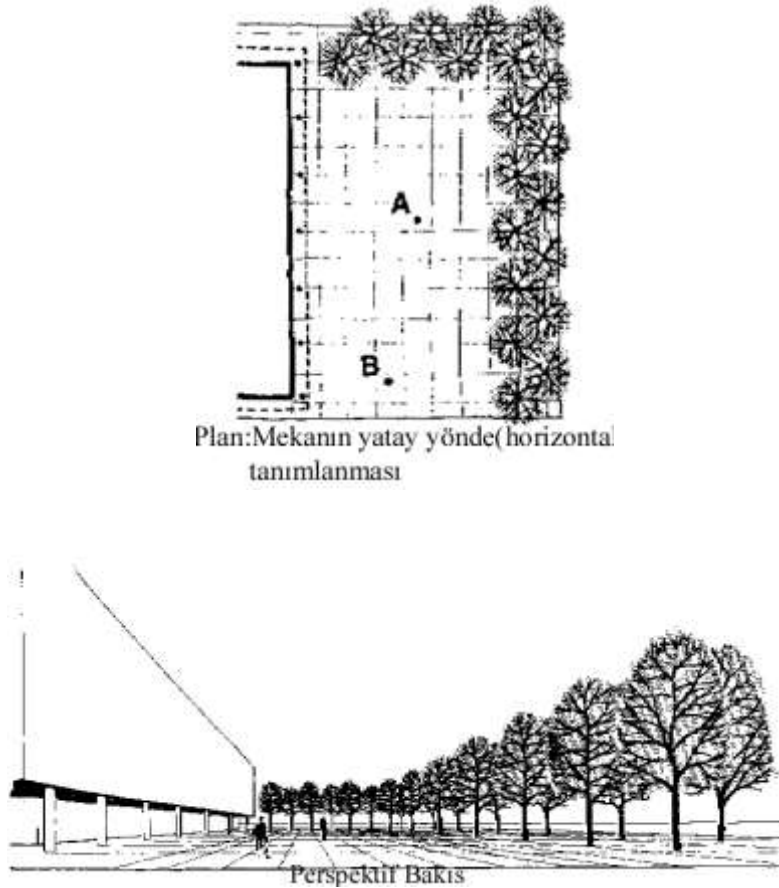
Şekil 4. 50. Bryant Park (Manhattan- New York) [48; 49]

Ağaçların oluşturduğu mekanlarda, yaprakların yoğunluğu, taç yapısı, dalsız gövde yüksekliği, dikey maralıkları gibi değişkenler o mekânın tepe (üst) düzlemin kapalılık derecesini etkilemektedir (Şekil 4.51) [28, s.309]. Ağaçların yapraklarının (taçlarının) üst üste çakışacak şekilde yerleştirilmeleri, mekana güçlü bir “üst düzlem kapalılık hissi” verecektir. Henry F. Arnold kentsel mekanlarda ağaçların 3 m ile 5 m aralıklarla yerleştirilmesi gerektiğini önermektedir. Arnold’ un gözlemleri Orna 9 m den fazla aralıklarla dikilen ağaçların mekan tanımlamadaki görsel etkilerini kaybettiğini göstermiştir [7, s.62].

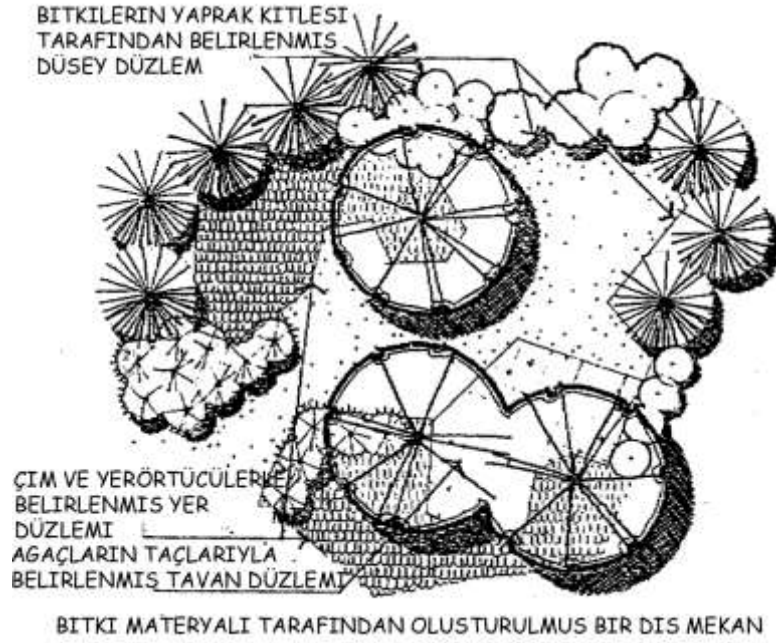
Şekil 4. 51. Ağaçların oluşturduğu mekanlarda, yaprakların yoğunluğu, taç yapısı, dalsız gövde yüksekliği, dikey maralıkları gibi değişkenler o mekânın tepe düzleminin kapalılık derecesini etkileyen faktörlerdir [28, s.309].

Ağaçlar yatay yönde de kapalılık yaratarak dış alanlarda mekan etkisi yaratabilirler. “Horizontal” olarak ağaçlar, görsel kapalılık sağlayarak bir açık alanı tanımlayarak veya tanımlayarak o alanda mekan hissi oluştururlar. Özellikle yol ağaçları horizontal etkileri sayesinde yol güzergahlarını belirlemektedirler. Fakat ağaçlarla oluşturulan yatay kapalılık mimari yapı materyallerinin kullanımıyla oluşandan farklıdır. Bir binanın kesintisiz, tamkapalılığına tersine, ağaçlarınki görsel anlatıma ve illüzyona bağlıdır. Yer düzleminde bir mekana bakarken, o mekanı çevreleyen elemanlar bizi tüm görüş açımızı tam olarak kestiği zaman mekanda yatay yönde yani horizontal olarak kapalılık hissi oluşur. Kurala göre gözlemci kişi mekanı tanımlayan kenarlara, bu kenarların yüksekliğinin 3 katından daha fazla bir mesafede olmalıdır. Örneğin, 15 m yüksekliğindeki ağaçlarla horizontal olarak tam bir kapalılık hissinin oluşması için, mekandaki gözlemci kişinin bu mekanı sınırlayan ağaçlardan en fazla 45 m uzakta durması gerekmektedir (Şekil 4.52) [7, s. 61].

Şekil 4. 52 A'daki gözlemci mekanı çevreleyen ağaçlara, ağaçların yüksekliklerinin 3 katından daha az bir mesafede bulunduğu için kapalılığı üç tarafta da hisseder. Fakat B'deki gözlemci bulunduğu mesafeden ötürü kapalılık hissinin kaybetmeye başlamıştır [7, s. 61].

(Şekil 4.53) de görüldüğü üzere, mekanın kapalılığını etkileyen 3 değişken yer düzlemi (taban), düşey düzlem (duvar) ve tavan (üst düzlem) dış çevredeki mekanların şekillenmesinde beraber iş görürler ve pek çok değişik şekillerde kombin edilebilir ve değiştirilebilirler. Tüm durumlarda, daha önce de belirtildiği üzere algılanan kapalılığın derecesi, mekanı çevreleyen vejetasyonun (bitki örtüsünün) yüksekliğine, dikey marallığına, yoğunluğuna ve kişinin vejetasyona olan uzaklığına bağlı olarak değişmektedir [6, s. 74].

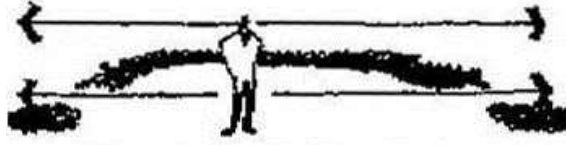
Şekil 4. 53. Mekanın kapalılığını etkileyen 3 değişken yer düzlemi (taban), düşey düzlem (duvar) ve tavan (üst düzlem) dış çevredeki mekanların şekillenmesindeki etkileri [6, s. 74].

Bu başlık altında bitkilerin değişik yapısal özelliklerinin onlara nasıl değişik mekansal fonksiyonlar kazandırdığını inceledik. Bitki materyali ile dış mekanları şekillendirirken, ilk olarak belirlenmesi gereken o mekanın fonksiyonunun ne olacağı veya neye hizmet edeceği yani mekansal niteliğidir (açık, kapalı, gizli, anıtsal, v.s.). Ancak bu şekilde tasarımı istenen kriterlerin yerine getirildiği, bir bitkisel düzenleme yapabilir [6, s. 74; 1, s. 42]. Bitkisel düzenlemeler ile nasıl pek çok değişik karakterde ve değişik amaçlara yönelik mekanlar oluşturulabileceğini bir sonraki başlıkta göreceğiz.

4.2.2.4 Bitkilerle Oluşturulan Mekan Tipleri

Yeşil alanların mimarisi daha önce belirtildiği üzere değişik büyüme ortamlarına ve yapıya sahip bitkiler tarafından oluşturulmaktadır. Tüm bu farklı yapıdaki bitkiler çok çeşitli görsel ve fiziki kapalılık ve açıklık kombinasyonları oluştururlar. Bu geçirgenlik kompozisyonunun kapalılık derecesi ve mekan karakteri kadar önem taşımaktadır.

1. Tamamen Açık Mekan (Görsel ve Fiziksel açıdan Açık Mekan): Düz seviyesinin altındaki yer örtücü, sarılıcı veya çok alçak boylu yayılıcı bitkiler tarafından oluşturulmuş bir mekandır. Görsel ve fiziksel olarak tamamen açıktır. Görsel bir engelleme olmadığı gibi üzerinde yürüme, koşma vb. eylemlere de olanak tanımaktadır. Bu boy ve yapıdaki bitkilerin mekansal kompozisyondaki rolü ayırıcı olmak değil, farklı kullanım alanları arasında görsel bir bağ oluşturmak, mekanlar arası kesintisiz bir akış sağlamaktır (Şekil 4.54) [1, s. 50].

Şekil 4.54. Tamamen Açık Mekan (Görsel ve fiziksel olarak açık) [1, s. 49]

2. Açık Mekan (Görsel açıdan Açık, Fiziksel açıdan Kapalı Mekan): Alçak boylu çalılar ve yer örtücüleri mekân tanımlayıcı olarak kullanarak, bakışın her yöne doğru açık olduğu fakat hareketin engellendiği bu tip bir mekan yaratılabilir. Görüş hizasının altındaki bitkilerin kullanıldığı bu tip mekanlar havadar, dışarıya yönelik mahrumiyetten yoksun ve güneş ışığını direk alan yerlerdir. Örneğin, bordür oluşturmak amacıyla kullanılan çitler, çiçek parterleri bu tip açık mekanlar oluşturabilir.

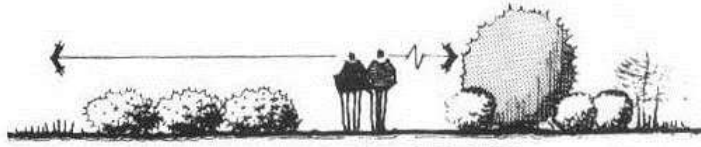
Bu boydaki bitkilerle kuşatılmış bu tip bir mekân, kolayca tanımlanabilir ve etrafındaki zeminden kolayca ayrılır, ayrıca tüm yönlerde açık bir görüşe (manzaraya) olanak tanır. Öyle ki tek bir girişi bile olsa mekân açık hissedilir. Doğaya maruz kaldığından dolayı açık mekânlar genellikle yüksek derecede koruma sağlayan, daha baskın bir kapalılığın olduğu alanlarda yardımcı mekânlar olarak kullanılırlar. Sınırların tanımlanması ve kolay gözetimin gerektiği yerlerde, göz

seviyesinin altındaki bu tip alçak boylu bitkilerle mekanda belirgin bir sınırlama ve etkin bir tanımlama yaratılabilir (Şekil 4.55) [1, s.50; 6, s.75; 11].

Şekil 4.55. Açık Mekan (Görsel açıdan Açık, Fiziksel açıdan Kapalı) [6, s.75]

3. Yarı Açık Mekan (Görsel açıdan Kısımlı, Fiziksel açıdan Tamamen Kapalı Mekan): Yarı açık mekanlar (Şekil 4.56) de görüldüğü üzere bir veya daha fazla tarafta bulunan daha boylu bitki materyalinin (boylu çalı, ağaç vs.) bulunduğu taraftaki bakışları düşey bir duvar gibi bloke etmesi sayesinde görüşün kısmen kapalı olduğu mekanlardır. Fiziksel açıdan engellenmiş ama görsel açıdan sadece bir taraftan kuşatılmış olan bu mekanlar, açık ve tamamen açık mekanlara oranla daha az şeffaftırlar ve kişilerin bakışını istenen manzaraya doğru yönlendirir ve genellikle de yerleşim alanlarındaki teras vb. gibi bir yönden mahremiyetin gerektiği, diğer yönden ise bakışın arzulandığı kullanımlara çok uygundur (Şekil 4.57) [6, s.75].

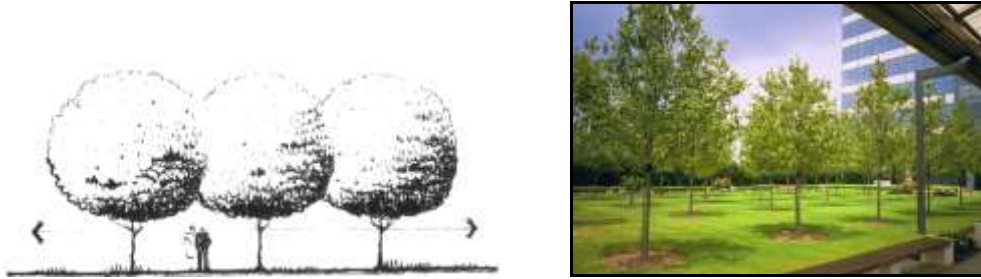

Şekil 4.56. Yarı Açık Mekan (Görsel açıdan Kısımlı, Fiziksel açıdan Tamamen Kapalı) [6, s.75]

Şekil 4.57. Fiziksel olarak kapalı, görsel olarak sadece bir tarafa açık mekanlar bakışını istenen manzaraya yönlendirmesi sağlarlar [1, s.49].

4. Üst ü Kapalı Yanları Açık Mekan (Görsel olarak kısmen açık fiziki olarak açık mekan): Gölge yapıcı boylu ağaçlarla oluşturulan bu mekan ağaç taçlarının mekanın üstünü kapatması ve yeşil bir tavan oluşturması sebebiyle üst ü kapalı fakat aynı zamanda bu ağaçların gövdelerini hareket açısından herhangi bir engel teşkil etmemelerinden dolayı ise fiziki açıdan açık bir mekandır. Görüş açısından gökyüzüne (yukarıya) doğru görüş kapalı fakat ağaçların gövdeleri arasından görüş yanlara doğru açıktır (Şekil 4. 58). Ağaç gövdeleri arasındaki mesafe bu mekanın görsel geçirgenlik derecesini belirlemektedir. Üst ü örtülü bir mekan ayrıca ağaçların taç dokusunun mekanın yüksekliğini belirlemesiyle güçlü bir düşey ölçek hissi oluşturur. Bu özelliği dolayısıyla özellikle kentlerde binaların ezici etkisinden kurtulmak için tercih edilen bir mekan tipidir (Şekil 4. 50) ve ayrıca etrafındaki diğer mekanlarla da iletişimi kolaydır. Bu mekanlara diğer bir örnek ise boylu ve gölge yapıcı ağaçların bir yol boyunca düzenli bir şekilde dizilmesiyle oluşan “tünel” mekanlardır. (Şekil 4. 59) de görüldüğü üzere, bu düzenleme dikkati bir noktaya odaklayarak yolun doğrusal hareketini güçlendirir ve bunu yaparken de ara sıra yan taraflara da bakışa olanak sağlar [1, s. 48; 11].

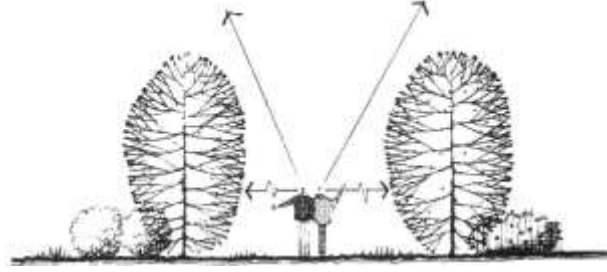

Şekil 4. 58. Üst ü Kapalı Yanları Açık Mekan (Görsel olarak kısmen açık fiziki olarak açık) [6 s. 75]

Şekil 4. 59. Ağaçlarla oluşturulmuş “tünel mekanlar” [7, s. 17-34]

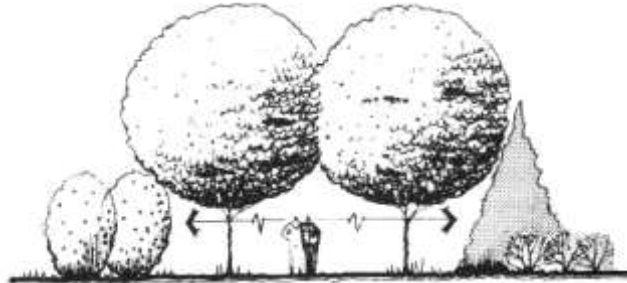
5. İki Yanı Kapalı Mekan (Dikey Mekan): Göz seviyesinin üzerindeki boylu çalılar kullanılarak (Şekil 4.60) deki gibi yönlendirme düşey (dikey) yönde olan ve görüşün sadece gökyüzüne doğru açık fakat yanlara doğru kapalı olduğu mekanlar oluşturulabilir. Fiziki açıdan da hareket engellenmiştir.

Şekil 4.60. İki Yanı Kapalı Mekan (Dikey Mekan) [6, s. 76]

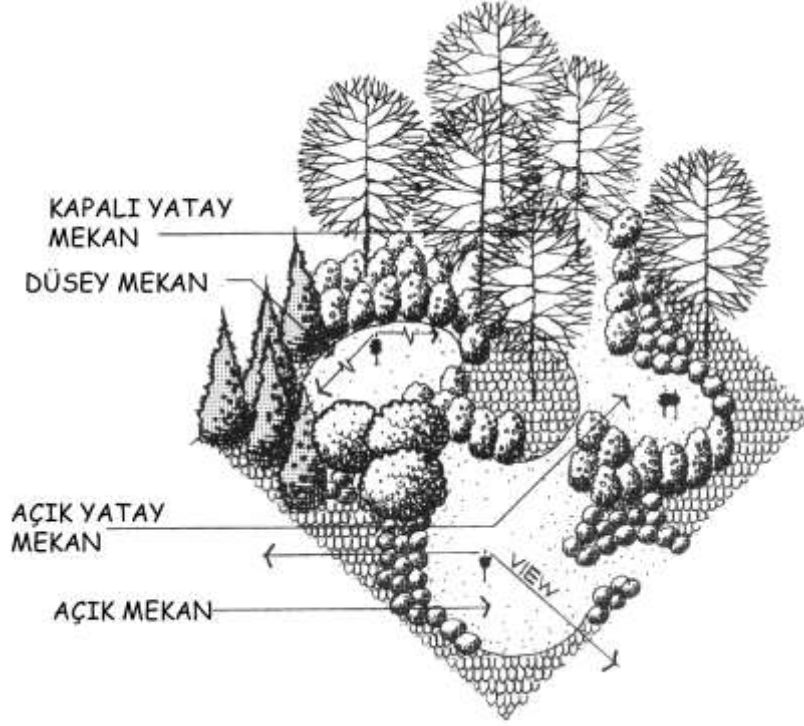
Yukarı doğru yönlendirilen bu hareketin ne kadar arzulandığına bağlı olarak, mekanın yanlara doğru ne ölçüde kapalı olacağı değişir. Bu dikey hareket kişinin dikkatini yukarı doğru gökyüzüne yönlendirir ve potansiyeline sahiptir [6, s. 76].

6. Örtülü Mekan (Görsel ve Fiziki olarak tamamen kapalı): Tam bir kapalılığın söz konusu olduğu mekanlardır. Az önce anlatılan üstü örtülü mekanla benzer nitelikler taşısa da ondantemel farkı sadece üst yüzeyin değil yan taraflarında orta ve boylu çalılarla kuşatılmış olmasıdır (Şekil 4.61). Bu sebeple kendi içine yönelmiş alanlardır. Kullanıcı etrafta ne olduğuna değil mekanın içinde ne olduğuna yönelir. Örtülü mekan, ormanlık alanlarda sıkça rastlanan bir mekan tipidir, diğer mekanlara oranla daha karanlıktır ve insanda mahremiyet ve etraftan ayrılmışlık duygusu oluşturur [6, s. 76; 1, s. 48].

Şekil 4.61. Örtülü Mekan (Görsel ve Fiziki olarak tamamen kapalı) [6, s. 76]

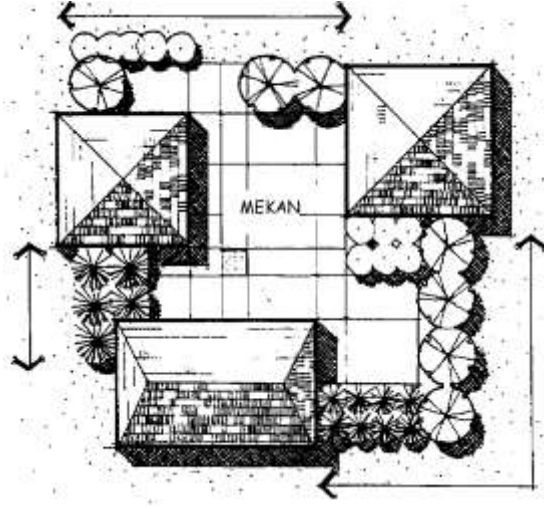
Özetleyecek olursak tasarımcılar bitki materyalini mekan tanımlayan bir eleman olarak kullanarak pek çok değişiktipte mekanlar yaratabilirler. (Şekil 4.62) de küçük bir parkta tüm bu değişik yapıdaki mekanların kombinasyonu görülmektedir [6, s. 76].

Şekil 4.62 Bir parktaki değişik mekan tipleri [6, s. 77]

4.2.3 İlişkilendirme (Bağlama)

Bitkiler bir dış mekanda birbirinden bağımsız durumdaki yapıları birbiriyle ilişkilendirmede, bağlamada kullanılabilirler. Kapalılık gibi, bitki materyali de ayrı yapıları birbiriyle ilişkilendirerek o alanda eksik olan mekansal tanımlamayı oluşturur. (Şekil 4.63) de görüldüğü gibi, bitki materyalinin toplu olarak beraber kullanılmasıyla birbirinden kopuk olan binalar ilişkilendirilebilir ve bu sayede mekansal kapalılık da tanımlanmış olur. Bitkilerin bu mimari kullanım örnek şekildeki gibi daha büyük ölçekli toplu konut alanları, üniversite kampüsleri v.b. gibi pek çok yerde mümkündür [6, s. 84, 11].

Şekil 4. 63. Mevcut yapılar bitkilerle birbirine bağlanarak alanda eksik olan mekansal tanımlama sağlanabilir [6 s.81].

4.2.4 Perdelene

Bitki materyalinin diğer bir mimari kullanımı ise “perdelene”dir. İstenmeyen veya çirkin görünen alanları ve objeleri örtmek için bitkiler maskeleyen (perdelene) elemanı olarak kullanılabilirler. Bitki materyalinin dikey bir bariyer (dikine alan bölücü) olarak kullanılmasıyla istenmeyen görüntüler ve objeler gizlenirken, gösterilmek istenen yerler ortaya çıkarılır, böylece dikkat çirkin olana değil güzele odaklanır [6 s.81-82]. (Şekil 4.64) de görüldüğü üzere bitki materyalinin doğru seçimi ve yerleştirilmesi ile özellikle yerleşim ticaret ve endüstriyel alanlardaki çöp kutuları veya konteynırları, otopark alanları, elektrik trafoları ve direkleri, gaz sayaçları, hafriyat ya da inşaat alanları gibi pek çok yer obje gizlenebilir. Ayrıca yerleşim alanlarında birbirine görünmesi istenmeyen komşu evlerin görünmesi istenmeyen arka bahçeleri, depoları, garajları da gizlenebilir.

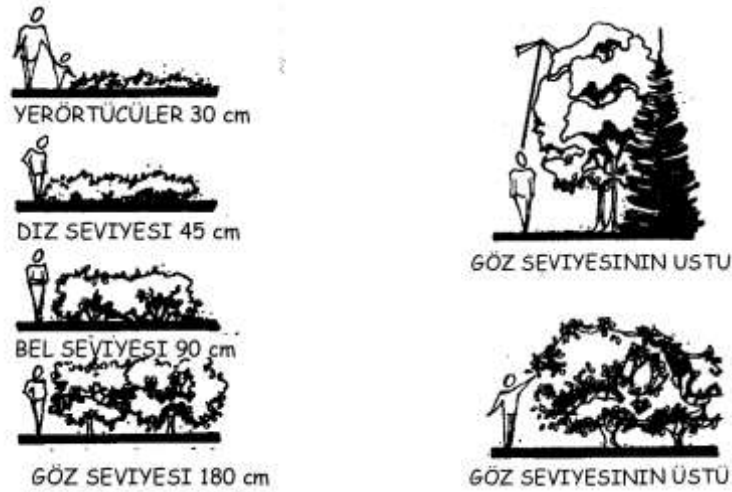

Şekil 4. 64. Bitkilerle istenmeyen görüntülerin perdelenmesi [31]

Bir perde tek bir bitki ile oluşturulabileceği gibi, pek çok bitkinin bir araya gelmesi veya bitkilerin diğer peyzaj elemanları ile kombinasyonu ile de olabilir (şekil 4. 65) [40, s. 73]. Bir bitkinin perde elemanı olarak kullanılması için yüksekliğinin en az göz hizası olan 175-180 cm ve üstünde olması gerekir (şekil 4. 66). Eğer tüm yıl boyunca etkisi süren bir perdeleme isteniyorsa her dem yeşil bitkiler üzerinde tercih edilmalıdır, farklı tekstür, renk ve boyuttaki türler ise perdeleme amacıyla yapılan bitkilendirmenin görsel olarak monoton olmasını sağlar [3, s. 161].

şekil 4. 65. Farklı bir peyzaj elemanı (yapay tepe) ile bitkilerin birlikte oluşturduğu perdeleme [31]

şekil 4. 66. Bir bitkinin perde elemanı olarak kullanılması için yüksekliğinin en az göz hizası olan 175-180 cm ve üstünde olması gerekir [3, s. 161].

4.2.5. Mahremiyeti Sağlama (Gizlilik)

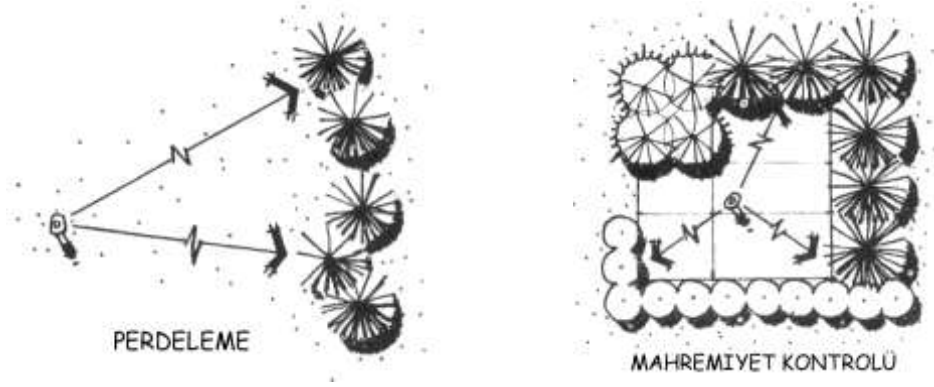
Mekansal insan davranışlarının bir parçası olarak mahremiyet, bireysel olarak tek başına olmanın bazı kademelerini oluşturan alanlara girişin sınırlandırılması ile ilişkilidir. Böylece en keskin mahremiyet hissi, dış dünyaya karşı fiziksel bir engel oluşturulması ile mümkün olur [70, s. 139]. Mahremiyet, bir kişiye veya gruba diğerlerinin optimum yaklaşıma koşulu olarak tanımlanabilir. Örneğin, birinin ya da birilerinin davetsiz misafir olarak bulunduğu mekana girişi ile mahremiyeti nişgali ortaya çıkar [46, s. 40-41].

Mahremiyet bir dış mekânın temel elemanlarından birisidir ve bitkiler de görsel engelleneler oluşturarak özellikle evlerin birbirine yakın konulduğu yerleşim alanlarında mahremiyeti sağlama da oldukça önemli bir rol üstlenirler. Mahremiyet kontrolü, mekânı bitkilerle çevreleyerek oraya dışarıdan gelen bakışları engellemek suretiyle sağlanmaktadır. (Şekil 4.67) de de görüldüğü üzere mahremiyet kontrolünün amacı, mekânı onu çevreleyen alandan, etrafından izletmektir.

Şekil 4. 67. Bitkiler mahremiyeti sağlayarak mekânı onu çevreleyen alandan ve istenmeyen bakışlardan izole edebilirler [28, s. 313].

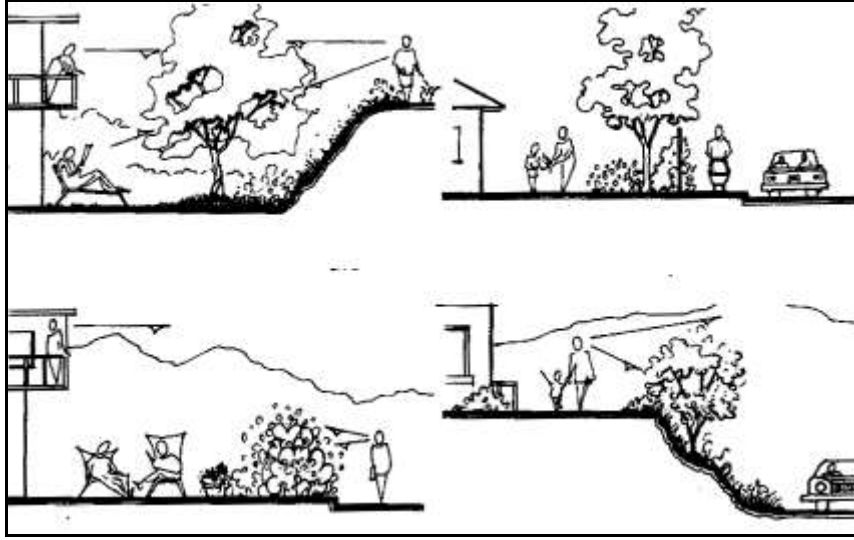
Perdelene ile mahremiyeti sağlama arasındaki ince fark, perdelemenin sadece seçilen (kötü) bakışları örtmesi, mahremiyet kontrolü için yapılan çevrelemenin ise tüm bakışları engelleyerek alanı kuşatması ve etrafından ayırmasıdır (Şekil 4.68).

Şekil 4. 68. Perdeleme sadece seçilen (kötü) bakışları örterken, mahremiyet kontrolü ile tüm bakışları engellenerek alan kuşatılır ve etrafından ayrılır [6 s. 83].

Duvarlar veya çitler bazı durumlarda tam bir mahremiyet teşkil etse de, bitkiler bunu göze daha hoş gelecek şekilde yapmaktadırlar. Duvar veya çitlerle bitkilerin beraberce kullanımı hem çabuk hem de estetik olarak göze hoş gelen bir sonuç yaratabilir [3 s. 158].

Bitkilerle mahremiyeti kontrolünün derecesi direk olarak bu amaç için kullanılan bitkilerin özelliklerine bağlıdır. Bitkinin yüksekliği, yoğunluğu ve yaprak dökmesi veya herdem yeşil olması (yaprak tipi) göz önüne alınması gereken noktalar. Bu konuda istenen mahremiyetin derecesine bağlı olarak değişik boyda ve türde bitkiler kullanılabileceği gibi, boyu 2 m ve üstünde olan yoğun bir bitkilendirme en iyi mahremiyet duygusunu oluşturur. Göğüs hizasındaki bitkilerle otururken tam fakat ayakta kısımlı bir mahremiyet elde edilirken, bel hizasındaki bitkiler bu hissi daha da azaltır. Bununla beraber herdem yeşil bitkiler yapraklı bitkilere kıyasla mahremiyet kontrolünde daha etkili olsalar da, en iyi görsel denge ve ilginin temin edilebileceği çevreleme bu iki türün birlikte kullanılması sonucu oluşur [34, s. 109; 6, s. 83; 28, s. 312]. (Şekil 4. 69) de değişik boyda ve türdeki bitki materyalinin mahremiyet kontrolünde nasıl etkin olduğu görülmektedir.

Şekil 4. 69. Değişik boyda ve türdeki bitki materyalinin mahremiyet kontrolündeki etkileri [3, s. 24]

4.3. Bitki Materyalinin Estetik Kullanımı

Bir önceki başlıklarda bitki materyalinin peyzajdaki işlevsel ve mimari kullanımlarından bahsedildi. Bu başlık adı altında ise bitki materyalinin daha çok görsel özelliklerine dayanan estetik kullanımlarından bahsedeceğiz. Bitkiler, dış mekanlarda doğal özellikleri ile görsel ve estetik açıdan büyük bir potansiyele sahip tasarımların bir parçasıdır. Bu açıdan bakıldığında bitki materyali dış mekanlarda;

1. Tamamlayıcı
2. Birleştirici
3. Vurgulayıcı
4. Fon oluşturucu
5. Yumuşatıcı
6. Görüş çerçeveleyici ve
7. Dekorasyon Malzemesi olarak görev yaparlar.

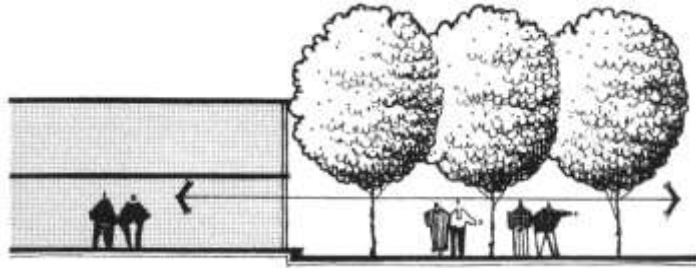
4.3.1. Tanımlayıcılar

Bitkiler tanımlayıcı olarak iki şekilde kullanılırlar. Bunlardan ilki bir düzenlenmeyi tanımlamak veya bitirmek şeklinde olmaktadır. Bu bir tasarımda, bitkilerle donatım safhasında tanımlanması gereken bir hacim, bir bina formu, bir manzara, fiziksel veya kuramsal bir fikir olabilir [4, s. 25].

Bitkilerin tanımlayıcı olarak kullanılması ikinci görüş ise mevcut olan tabii veya yapay bir şeyi tanımlamaktır. Örneğin, bitki materyali kullanılarak mevcut bir binanın çizgileri alana taşınabilir ve böylece mimari biçimin devamlılığı sağlanarak mimari tanımlanır. Bu bitkinin biçimi, rengi veya dokusundan yaralanarak gerçekleştirilebilir. Bir binanın çatısının açısı, yüksekliği veya formu, aynı yükseklikte veya benzer eğiklik açısı veya forma sahip bitkiler kullanılarak tekrarlanabilir (Şekil 4.70). Ayrıca (Şekil 4.71) de olduğu gibi binanın hemen yanında konumlanan ve dalsız gövde yüksekliği binanın 1. katının tavanıyla aynı seviyede olan ağaçlarla iç mekandaki tavan yüksekliği tekrarlanarak, içerdeki bir mekânın dışarıya uzatılması sağlanabilir [4, s. 26; 6, s. 112].

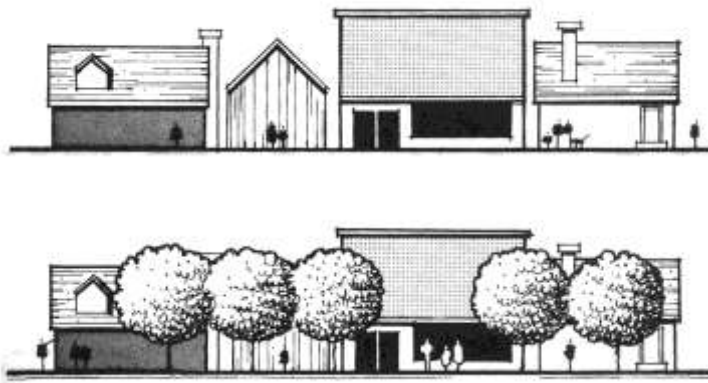
Şekil 4.70. Bitkilerle mimari biçimin devamlılığı sağlanabilir [4, s. 26].

Şekil 4.71. Bitkilerle içerdeki mekânın dışarıya uzatılması sağlanabilir [6, s. 113].

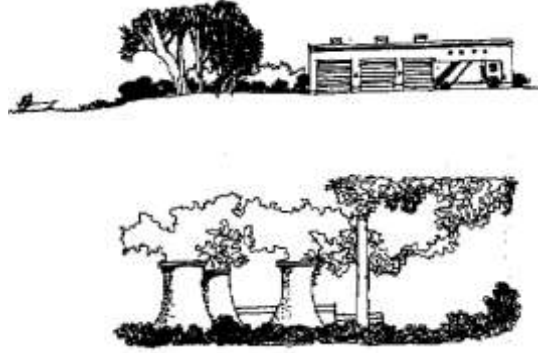
4.3.2 Birleştiriciler

Bitkiler birleştirici, sentezleştirici ve organize edecedir. Bir mekana görünüm bütünlüğü vererek, değişik elemanları kaynaştırmak ve bir manzaranın da ınk kısımlarını düzenlemek için kullanılırlar. Organize edilmiş, da ınk ve görünüm bozukluğu olan mekanlara uyum ve düzen duygusunu vermek için bitkilerden yararlanılır. Çeşitli şekil ve boyuttaki işaret ve reklamlevhaları, teller, binalar, otomobiller, çevrenin görünüm derbederli i olarak nitelendirilebilir. İnsan yapısı olan çevrede, gerçekleştirilen düzene rağmen bir uyum ve organizasyon yoksunluğu görülebilir. İşte burada bitkiler ferahlatıcı, uyumlaştırıcı ve organize edici özelliğe sahiptir. Bitkilerin bu özelliği biçimsel, renk ve dokusal potansiyellerinden gelmektedir [4, s.27]. Örneğin,  n cepheleri farklı olan pek çok binanın yanyana bulunduğu cadde ve sokaklar, yol ağaçları olmadan, birbirinden kopuk ve büyük kötülerden oluşan boş mekanlar havasına b r n rl r. Oysa tek veya gruplar halinde kullanılan ağaçlar bir yandan yapıların arasında sokaktaki birlikteliği sa arken diğer yandan da mevsimlere göre değişen renkte yaprak,  i ek ve gövde renkleri ile mekanda çeşitlilik saçarlar ve kentlerin monoton görünümlerini hareketlendirirler (şekil 4.72) [6, s.112, 27, s.47]. Bu tip yol a a landırılmalarında mekana uygun bitki türleri seçilmelidir. Çok çeşitli binaların bulunduğu bir yerde aynı tipte ağaçlar kullanılmalıdır ki çeşitlilik dengelenmiş ve göz yorulmamış olsun [11].

şekil 4. 72. Ağaçlar bir yandan cadde ve sokaklarda yapıların arasında birlikteliği sa arken diğer yandan da mekana çeşitlilik katarlar ve kentlerin monoton görünümlerini hareketlendirirler [6 s.113].

Bunlara ilaveten kent içinde bulunan alışveriş merkezleri veya sanayi bölgelerinde bulunan fabrikalar, endüstri tesisleri v. b. gibi çok büyük yapıların çevredeki peyzajla bütünleşmesi, bitkilerle özellikle de boylu ağaçlarla sağlanabilir. Bu yolla, büyük kütlelere sahip bu binalar bulunduğu yere daha uyumlu bir hale getirilebilir, çevreyle birleştirilebilir ve aynı zamanda da kötü görünümleri izole edilebilir (Şekil 4. 73) [11].

Şekil 4. 73. Kentlerdeki büyük kütleler sahip yapıların bitkiler sayesinde çevredeki peyzajla bütünleşmesi sağlanabilir ve kötü görünümleri izole edilerek çevreyle uyumlu bir hale getirilebilir [1, s. 39].

4.3.3 Vurgulayıcılar

Bitki materyalinin diğer bir estetik kullanımı da dış mekanlar da bazı belli noktaları vurgulamaya görevi üstlenmesidir. Tasarımı bitkilerle “işte bu yörede veya mekandaki en önemli şey budur” diyebilir [4, s. 27].

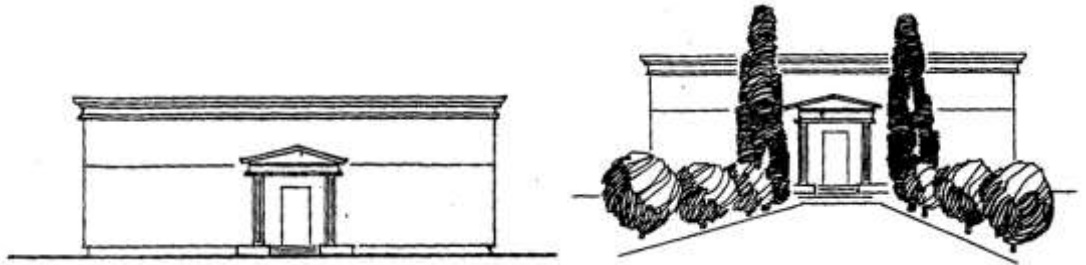
Açık mekanda yürürken gözleyicinin ilgisi dakikadan dakika her bölümde değişir. Vurgu elemanının bitkisel tasarımdaki yararı gözleyicinin ilgisini yakalaması ve kompozisyonun istenen biçimde görülmesini kontrol etmesidir. Bir vurgunun etkili olabilmesi için kuvvetli olması gerekir. İnsan gözü çevresel görme kabiliyetiyle çevresini amaçsız olarak gözleyebilir. Kuvvetli vurgu kullanımla dikkatler o bitki üzerine çekilebilir. Vurguların, düzenlenen alandaki yerinin seçiminde dikkatli olmak gerekir. Çok fazla vurgu noktası gözleyicinin karıştırmasına ve vurgu eşitliğinden dolayı etkisinin kaybolmasına neden olur [4, s. 27]. Vurgunun sınırlı düzeyde kullanıldığı mekanlar gözü dengeleştirir ve düzene yardımcı eder. Gözlemcinin bir mekanda neyin önemli olduğunu bulabildiği tasarımlar daha zevk vericidir.

Vurgu elemanı olarak kullanılan bitkiler gerek renk, gerek biçim bakımından kompozisyonda zıtlık oluşturarak, kişinin dikkatini istenen noktaya odaklayabilir ve bunun yanı sıra mekana görsel bir farklılık ekleyerek kompozisyonu canlandırabilirler [31]. Vurgudaki en etkili tasarım elemanlarından biri renktir. Ani bir renk değişimi veya mekandaki zıt renkler vurguyu yaratabilir [4, s.28]. (Şekil 4.74) de değişik mekanlarda renkle yapılmış vurgu örneklerini görüyoruz.

Şekil 4.74. Değişik mekanlarda renkle yapılmış vurgu örnekleri [31]

Rengün yanı sıra biçimde vurgunun yaratılmasında kullanılan bir tasarım elemanıdır. Biçimsel etki zıt biçimlerin bir arada kullanılmasıyla yaratılabilir. Bu zıtlıklar mimari eleman - bitki zıtlığı ile bitkilerin kendi arasındaki zıtlıklarda düşünülebilir. Örneğin (Şekil 4.75) de bina ile biçimsel zıtlık oluşturan bitkiler, istenilen noktaya doğru perspektif yaratacak şekilde düzenlendiğinde, o noktaya doğru çekiç, vurgulayıcı bir etki oluşturabilirler [4, s.28; 47, s.94]. Bitkilerin bu özelliği sayesinde binaların ve evlerin girişleri önemli tabelalar, yaya yolu ve araç yolu girişleri vurgulanabilir. (Şekil 4.76) de bitkilerle çeşitli amaçlara yönelik olarak yapılmış vurgu örnekleri görülmektedir.

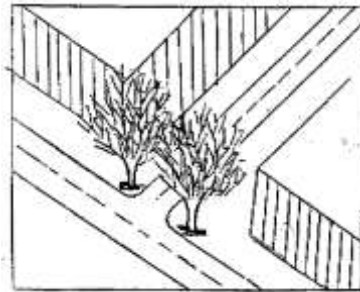

Şekil 4.75. Biçimsel zıtlıkla binanın girişinin vurgulanması [4, s.28]

Şekil 4. 76 Çeşitli amaçlara yönelik vurgu örnekleri [31; 6 s. 114]

Bununla birlikte yol güzergahında var olan sokak ayrımlarını fark etmek için en etkili yollardan bir tanesi de farklı türde, renkte, büyüklükte ağaçların kullanılmasıdır. Ağaçların bu özelliklerinden yararlanarak yaya geçitleri vurgulanabilir ya da yaya geçitlerinin bulunduğu noktalara büyük ağaçlar dikilerek sürücünün dikkati çekilebilir (Şekil 4.77) [43 s. 13].

Şekil 4. 77. Bitkilerle sokak ayrımlarının vurgulanması [43 s. 14]

Bitkilerle yapılan vurgulamaya son bir örnek olarak topografyanın vurgulanması gelmektedir. Vadi ve sırtlardan oluşan bir arazi şeklinde, sırtların üzerine dikilen

bitki materyali tepenin yüksekliğini vurgulayarak ortada kalan vadiyi daha belirgin hale getirir (Şekil 4.78) [11].

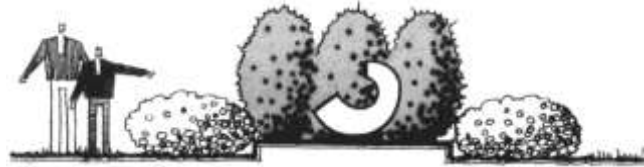

Şekil 4.78 Bitkilerle topografyanın vurgulanması [1, s.41]

4.3.4 Fon Oluşturma

Bitki materyali vurgulama özelliğine benzer olarak dış çevredeki bir mekana veya önemli bir objeye fon oluşturmak amacıyla da kullanılabilir. Bu şekilde mevcut elemanları daha da ortaya çıkararak bir şeyin var olduğunu işaretler ve onun yerini ve önemini belirtebilirler. Bitkiler tasarım düşüncelerini kuvvetlendirmelidir [4, s.30].

Bitkiler görsel olarak ya pozitif ya da negatif bir eleman olarak algılanır. Pozitif eleman olarak kullanılan bitkiler de güzellik faktörü baz alınırken, negatif eleman olarak bitkiler daha çok bir fon veya dekor amacıyla kullanılırlar ve amaç fark edilerek olmadıkları için daha çok grup halinde olup kitle ve devamlılık sağlarlar [4, s.9-10]. Herhangi bir mimari öğenin arkasında ve yanlarında kullanılan fon oluşturu bitkiler böylelikle öğenin ön plana çıkmasını ve uzaktan rahatlıkla algılanabilmesini sağlayarak kişileri o noktaya çekebilir (Şekil 4.79) [26, s.32].

Şekil 4.79 Mimari bir öğenin yanında veya arkasında kullanılan bitkiler, öğeye fon oluşturarak daha ön plana çıkmasını sağlarlar [6 s.114].

Mimari objelerin yanı sıra bitkiler özellikle de boylu çalılar, dekoratif amaçlı kullanılan pozitif bitkisel elemanlara da fon oluşturabilirler. Doğal formu çalılar bu amaçla etkili olsalar da, kırılarak (budanarak) düzgün şekiller verilen çalılar bahçe

ve parklarda geleneksel olarak geçmiş yıllardan beri bu rolü etkin bir şekilde üstlenmişlerdir (Şekil 4.80) [1, s.33].

Şekil 4. 80. Arka planda bulunan bitkiler ön planda bulunan dekoratif bitkilere fon oluşturmaktadır [31].

4.3.5 Yumuşatıcılar

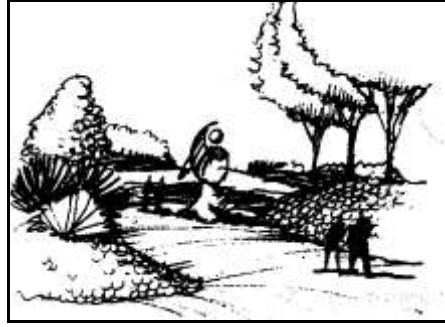
Bitkiler dış çevrede mimariden kaynaklanan sert hatları ve keskinliği kırmak ve yumuşatmak amacıyla kullanılabilirler. Çeşitli bitki materyali ile yapılan düzenlemelerle kentlerdeki binalar, sağır ve çıplak duvarlar, yapı kitlelerinin sert köşeleri vb. gibi keskin çizgili mimari öğeler daha doğal bir görünümüne kavuşturabildiği gibi boş ve ağaçsız kentsel yerleşim alanlarında da bu şekilde çıplak arazinin sertliği kırılabilir (Şekil 4.81). Bitki materyali kullanılarak yumuşatılan objeler veya mekanlar her zaman daha ilgi çekici ve insancıl görüntüler çizerler [6, s.113-114; 27, s.46-47].

Şekil 4. 81. Bitki materyali ile yapılan düzenlemelerle kentlerdeki binalar, sağır ve çıplak duvarlar, yapı kitlelerinin sert köşeleri vb. gibi keskin çizgili mimari öğeler daha doğal bir görünüme kavuşturulabilirler [31; 50, s. 80-99].

4.3.6 Görüş Çerçeveleme

Bitkiler, bakan kişinin bulunduğu yere göre görüşü çerçeveleyerek bir manzara oluşturulabilirler. Sanki bir kapıdan, pencereden veya arkatlı geçitten bakıyor muş hissi uyandıran bu görünüş (vista) veya çerçeve, bakışları ve dikkati önündeki manzaraya veya özellikle seçilen herhangi bir noktaya odaklar [1, s. 36; 6, s. 114]. Bu yöntemle hem “landmarklar” daha belirgin bir hale getirilebilir hem de “senin tamamen görmeni istediğim budur”, “senin hiç görmeni istemediğim budur” gibi bazı düşünceler ortaya konabilir. Bitkileri kullanarak manzarayı itmek veya çekmek ile o manzarayı görsel olarak kontrol etmek mümkün olmaktadır (Şekil 4. 82) [4, s. 24].

Şekil 4. 82 Bitkilerle görüş çerçeveleme [28; 31; 51]

4.3.7. Dekorasyon Malzemesi Olma ve Görsel Çekiciliğin Sağlanması

Bitkilerin estetik açıdan en yaygın kullanımı dekorasyon malzemesi olarak kullanımda ortaya çıkar. Bitkiler güzelliği ile duygusal hazı artırır ve mekan kullanıcıları arasında kendiliğinden iletişimi kurulmasını sağlar. Doğanın mevsimlere göre değişmesi, ilkbaharda ağaçların tomurcukları, yazın gölge, sonbahar renkleri ve kışın çıplak dallar o anın özelliğini vurgular ve doğum, ölüm ve tekrar doğumu ifade eden doğanın döngüsünü hatırlatıcı rol oynar [8, s.15]. En basit örneğiyle her yıl ilkbahar geldiğinde pek çok sayıda insan ağaçların yapraklanması ve çiçeklerinin açmasına şahit olmak için evlerinden çıkıp parklara, bahçelere veya ormanlara giderler. Her yıl süregelen bu doğa gösterisi aslında bitkilerin hayatımızdaki yerini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde yazın canlı renkleri ve sonbaharda etrafı saran kırmızı ve sarı tonları bir insanın hafızasında unutulmayacak görsel imaj yaratır ve bu da bitkilerin dekoratif açıdan önemini vurgulamaktadır [3, s.170].

Estetik açıdan bu kadar önem taşıyan bitkilerin dekorasyon malzemesi olarak kullanımı dış mekanlarda özellikle sokak mobilyası, süs elemanı veya güzelleştirici ve zenginleştirici olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, dış mekanlarda kalıcı ve çabuk sonuçlar elde edebilen sert mimari materyaller ve binalar bitkilerle güzelleştirilerek

estetik açıdan daha dekoratif bir hale getirilebilir (Şekil 4.83) [4, s.30; 3, s.174]. Çiçekler, çalılar ve ağaçlar mekana canlılık katarlar. Bireyler zaman ve enerjilerini harcamak ve zihinlerini dinlendirebilmek için bu mekanları tercih ederler. Ağaç, çiçek ve sarılıcı bitkilerin olduğu mekanlar yayalar için daha fazla çekicidir [8, s.15].

Şekil 4.83. Mimari materyallerin bitkilerle güzelleştirilmesi [31]

Bunların yanı sıra bitkiler, gölet ve süs havuzları gibi durgun sulara yansıyarak ortaya çok hoş ışık-gölge oyunları çıkarırlar. Bitkilerden yararlanılarak duvarlara ilgi, heyecan ve dinamizm katılabilir. Gölge-yansıma-silüet estetik bakımından bazen bitkinin kendisinden daha da önemli olabilir. Bitkilerin gölgeleri duvarlarda ve döşemelerde göze çok hoş gelen ve güneşin durumuna göre her saat değişen şekiller oluştururlar (Şekil 4.84) [3, s.174]. Bitki üç boyutlu bir elemandır ve bu üç boyutlu elemanın şeklinin çıplak bir duvarda yansıması kendisinden daha çok ilgi ve cazibe potansiyeli oluşturur. Bu bitkilerin iki boyutlu kullanımıdır ve gece ve gündüz farklı olabilir. Bitki biçimindeki bir gölgeyi çıplak bir duvara projeksiyonla yansıtan bir gece aydınlatması üç boyutlu bitkinin gün ışığındaki şekline nazaran daha fazla ilgi toplayabilir [4, s.10-11]. Gece veya gündüz duvarlara, döşemelere, pencerelere veya durgun suya yansıyan bitki biçimleri tasarımı tarafından düzenlenebilir ve hatta bitkinin kendisinden daha çok istenen bir tasarım elemanı olabilir [4, s.10].

Şekil 4. 84. Bitkilerin gölgelerinin suya ve duvara yansımalarıyla ortaya çıkan görüntüler mekanları dekoratif açıdan güzelleştirir [51, s.377; 29, s.63].

Kışın ise, dalların üzerini kaplayan kar, bitkilerin kabuk ve dallarının rengiyle ve tekstürüyle zıtlık oluşturarak, ortaya çokilginç ve akılda kalıcı dekoratif görüntülerin çıkmasına sebep olur. Ayrıca bitkiler sadece yaprak, dal ve çiçekleri ile değil kabukları ile de değişik birer dekorasyon malzemesidirler [3, s.175].

Ağaç ve çalıların budama yoluyla istenilen biçimlere sokulabilirler. “Topiary” denilen bu sanat bitkileri şekillendirilerek estetik kullanımda dekoratif eleman sınıfına sokmaktadır (Şekil 4.85) [4, s.30].

Şekil 4. 85. Bitkilerin budanarak dekoratif eleman olarak kullanımı [Erbaş, 2002]

Yer örtücüler, çok yıllık ve yıllık çiçekler de dış mekanlarda oldukça önemli bir dekoratif role sahiptir. Bu tip bitkiler gerek tek başlarına, gerekse kaya, çakıl veya döşeme elemanlarıyla beraber kullanılarak arazide oldukça güzel motif ve şekiller oluşturabilirler (Şekil 4.86) [1, s.30].

Şekil 4. 86. Yerörtücü bitkilerin dekoratif olarak kullanımı [16, s. 21]

Aslında bitkilerin dekoratif olarak kullanımları sınırsızdır ve anlaşılacağı üzere bitkiler estetik olarak taşıdığı değerler bakımından insanların her zaman ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bitkilerin güzelliği ve çeşitliliği insan ruhunu yeniler, rahatlatır ve ilham verir. Yıllar boyunca yazarlar, şairler ve ressamlar bitki materyalinin tüm bu güzelliklerinden büyülenerek onları resmetmişler, yazılarında ve şiirlerinde kullanmışlardır [3, s. 178].

4.4 Bölüm Sonucu

Bahçeler, resim ve heykel gibi, insanlara pek çok yoldan dokunmak için olağanüstü bir kapasiteye sahiptir – iyileştirmek, eğlendirmek, huzur (dincilik) sağlamak, sahibi hakkında bir hikaye anlatmak, bir kültürü tanıtmak, veya filozofik ve politik idealleri göstermek gibi. Bu açıdan peyzaj mimarı bir sanatçıya benzer. Bu nedenle bitkilerin estetik etkileri, mimari, mühendislik ve ekolojik sonuçları kadar önemlidir [2, s. 95].

Bir bitkisel tasarımın estetik olanakları sonsuzdur. “Bitkiler eğlencidir”. Şekilleri bakanları şaşırtır, zevk verir veya kışkırtır. Bitkiler gizemi kokuları, güzel renkleri ve tekstüleriyle heyecan vericilerdir. Bitkisel tasarım mevvela bir “görsel sanattır”, fakat ayrıca duyma, dokunma, koku alma hislerini de uyandırır. Sonuç olarak, bitkilerin estetik kullanımları insanları uyarır ve davranışlarını pek çok şekilde etkiler diyebiliriz [2, s. 95].

BÖLÜM 5. ESTETİKSEL TASARIMIN TEMEL İLKELERİ

5.1. Estetiğin Kaynağı

Bir tasarımın güzel ve hoş ağızdan bir tasarım olup olmadığı hakkında kişilerin nasıl karar verdiklerinin bilinmesi, tasarım çalışmalarının bir ‘‘görsel sanat’’ düzeyine erişmesine yardımcı olur.

Teorisyenler, düşünürler, eleştirmenler ve sanatçılar, güzelliğin kişi üzerindeki etkisini belirlemek ve hüküm vermek amacıyla uygun, yerinde ve kesin anlamlı kavramlar bulma uğraşlarında yüzyıllardan beri yılmıya düşmektedirler. Gerçekte güzellik, nicelik ve nitelik bakımından ölçülemez, ancak gözleyen kişi tarafından farkedilebilir veya ayırtedilebilir bir öğedir.

Güzellik kavramı, sanki güzelliğin fiziksel esası varmış gibi öne sürülür. Bundan dolayı da çoğunlukla, güzellik çirkin olduğu düşünülen herhangi bir şeye eklenebilir, katılabilir güç olarak kabul edilir, burada bir yanlış anlam söz konusudur. Çünkü güzelliğin dokunulabilir anlamda herhangi bir maddesi ve kütlesi yoktur. Daha çok, gözleyen kişi yani gözlemci ile gözlenen obje arasındaki ilişkiyle ilgisi vardır. Görme sürecinde, bir tablonun ya da peyzajın algılanması kişinin reaksiyonuna, yani tepkisine neden olur. Aynı obje ve tabloyu gözleyen iki kişi yetiştirdiği ortam eğitimi dünya görüşü ve bulundukları sosyal çevrenin farklı olması nedeniyle farklı tepki göstereceklerdir. Bu durumda, ‘‘ güzellik seyredeninin gözündedir’’ diyen özdeyiş, iki kişinin bir tablo ya da objenin güzelliği konusunda anlaşamayacağı anlamına geliyor gibi görünmektedir. Fakat, bu doğru değildir; çünkü, yalnızca kişiler farklı görüşleri içine bütün gözleyiciler tarafından beğenilecek ve güzel kompozisyonları yaratmanın mümkün olduğunu Coughlin ve Goldstein’in araştırmaları ortaya koymuştur. Adı geçen araştırmacılar çeşitli peyzajların çekiciliği konusunda kişilerin bir fikir birliği içinde bulunduğuna dikkat çekerek, çevrenin çekiciliğinin belirlenebileceğini ve analiz edilebileceğini ileri sürmektedirler. Söz konusu araştırma, her bir bireyin

gözl enen obje ya da tablo hakk ında güç lü duygulara sahip ol mayacağı nı, a nı genel bir fikir birli ğ i nin yaygın ol acağı nı ö ne sür mektedir. Gerekti ğ i gibi düzenlendi ğ i nde, her bir obje ve peyzaj ın sanda hoş a ğ i den ve tat mın edici duygular ol uş masına neden ol acak fi zi ksel niteliklere sahiptir. Bu duygusal tepki yi çizgi, for m tekstür ve rengin fi zi ksel nitelikleri yaratır. Her obje bu dört tasarı mö ğ esi ne sahiptir. Bunlar estetik ve güzelli ğ in ha mmaddeleridir. Bu ö ğ eler bitkilerin yal n zca fi zi ksel özellikleridir ve tasarı m sı ras ında ma nipüle edilebilirler, yani ustal ıkla kullanılabilirler.

Tasarı mö ğ eleri estetik hakk ında hüküm ver mede temel i ol uş tur du ğ undan, gözleyen kişilerin bunların herbirini analitik olarak de ğ erlendirdi ğ i sanılır. Fakat durum bö yle de ğ il dir. Yal n zca, çok alıştı r ma yapan ve kritik gözle myapabil en kişiler, bir birinden ayrı olarak ele al ınan her bir tasarı mö ğ esi ni temel alarak iyi veya kötü yü analiz ve muhake me edip, ayrırabilirler. Deneyi nsiz bir gözlemci ise, bir obje ya da tabloya di kkatli bak ma dı ğ ı ndan tasarı mö ğ elerinin yal n zca birine de ğ il de, t ümünün kar nı etkisine tepki gösterir. Bu bak ma ve tepki göster me süreci hem bilinçsiz hem de bilinçli safhaları kapsar. ‘ ‘Blinçsiz safha’ ’, istek duyma, zevk al ma veya nefret et me, tiksinn me şeklinde irade dış ı duyguları kapsar. Bunlar gör me, iş it me, dokun ma, koku al ma ve tat al ma duyu organları vası tasıyla al ınan duyu msal bilgilere dayanır. Duyu msal alıcılardan biri, birkaç ya da hepsi birden buna katıl mış olabilir. ‘ ‘Blinçli safha’ ’ ise i kinci aş a ma yı ol uş turur. Gözleyici, gör dükl erini, geç nişte gör dükl eriy le karşı laşt ır ma ya baş lar. Güzellik hakk ında verilecek hüküm aş ınalık ön yargılar, bilgi ve yaş anılan çevre ile yakından ilgilidir. Blinçli ve bilinçsiz safhalar birbirlerinden ayrı fonksiyonlar olarak gör ü l me meli dirler. Bu i ki safha zihni mizde tek bir süreç olarak ortaya çıkar ve birbirinden ayrı l maz. Gör me sürecinin güzellik hakk ında hüküm ver mede ö ne mli bir yeri ol masına ra ğ men, gerçekte güzelli ğ in yal n zca çizgi, for m tekstür ve rengin tasarı m özelliklerine ba ğ l ı ol du ğ u unutul ma nalıdır. Bu nedenle, bitkisel tasarı me lemanları olarak, bunların herbirinin çok iyi bir şekilde bilinmesi ve tanı nması gerekmektedir [5, s. 6-7].

5.2 Bitkisel Tasarı m Ö ğ eleri (Bitkilerin Görsel Özellikleri)

Önceki bölümde bitkilerin yapısal özelliklerinden ve bu özellikler sayesinde sahip oldukları me kan yaratma, mahremiyeti sağ lama, perdeleme vb. gibi mimari kullan ımlarından bahsedil mişti. ‘ ‘Mimari kullan ımlar’ ’ bir tasarı m ın yapısal

bitkilerin ilgilendirirken, ‘‘Estetik kullanımlar’’ ise görsel özellikleri ile ilişkilidir. Bitkilerin görsel özellikleri, bunların kompozisyonda kullanımları ve etrafıyla ilişkileri bir bitkisel tasarımın estetik kalitesini etkileyen faktörlerdir. Bitkisel tasarımın görsel kalitesi çok önemlidir, çünkü insanlar ilk tepki olarak bitkilerin dış görünümlerine reaksiyon verme eğilimindedirler [6, s. 83].

Bitkilerle oluşturulan mekanlarda bitkilerin yapısal özelliklerinden yararlanıldığından bu tip bir mimari kullanımda görsel özellikler ikinci planda düşünülebilir. Fakat bitkilerin yapısal özellikleriyle oluşturulan bu mekana, görsel ve mekansal karakteri geliştiren özel detaylar eklemek ve estetik bir görünüm sağlamak amacıyla yapılan bir bitkilendirmede görsel özellikler tam manasıyla birincil rol oynayacaktır [1, s. 82].

Bitkisel tasarım mekan yaratmak, iklimi düzenlemek, havayı temizlemek ve toprağı stabilize etmek gibi diğer önemli fonksiyonları başarıyla yerine getirmiş olabilir, fakat tüm bunların yanında eğer göze hoş görünmüyorsa tam anlamıyla başarılı olmuş sayılmaz [6, s. 83].

5.2.1. Görsel Özelliklerin Analizi

Bir bitkinin veya bitki topluluğunun dış görünüşü belli görsel özellikleri bakımından analiz edilebilir. Çizgi, form, tekstür ve renk görsel kompozisyonun temel elemanlarıdır. Bu elemanlar meyvelerin, çiçeklerin özel etkilerinden daha soyut olmalarına rağmen, diğer tasarım mesleklerinde de yaygın olarak kullanılan bu özellikler kompozisyonu anlamada temeldirler [1, s. 84].

Çizgi, form, tekstür ve renk birbiriyle yakından alakalı olup, birbirlerinden ayrılabilirler. Örneğin bitkinin tekstürü, kısmen formu, yaprak örtüsünün rengi ve dallanma şekli tarafından oluşmaktadır. Aynı şekilde renk, kısmen form ve tekstürün ifadesidir. Bu temel elemanlar bileşik niteliklere sahip olmasına karşın, her birini ayrı ayrı tartışmak, bunların incelenmesi ve gözlemlenmesini kolaylaştıracaktır. Çizgi, form, renk ve tekstür, tasarımda kullanılan materyallerin hepsinin sahip olduğu niteliklerdir ve burada konu bitkilerle ilgili tasarım öğeleri üzerinde yoğunlaşmaya karşın, aynı kuram hemen hemen tüm yapısal materyaller için de geçerlidir [5, s. 8].

5.2.1.1. Çizgi (Hatt)

Şekli ve for mu belirleyen kenarlar ‘ ‘çizgi’ ’dır. Çizgi her yerde mevcuttur. Hemdoğal, heminsan yapısı tüm materyaller çizginin kaynağını oluşturmaktadır. Dallar, bir çiçek yastığının kenarı, bitkilerin oluşturduğu bir sıra veya bir bitki topluluğunun siluet çizgisi doğrusal bir biri olabilir [5, s. 8].

Bitkilerde çizgiler ya bitkinin kontüründen ya da dallanma yapısından kaynaklanır (Şekil 5. 1). Birçok bitki biraraya gelip, grup oluşturduğunda, bitki bireylerinin kontür çizgilerinin önemi kaybolmaktadır. Bu durumda çizgi, bitkilerin beraberce oluşturdukları grubun siluetinde görülen dış hatların ya da kontürün ürünüdür (Şekil 5. 2) [5, s. 8].

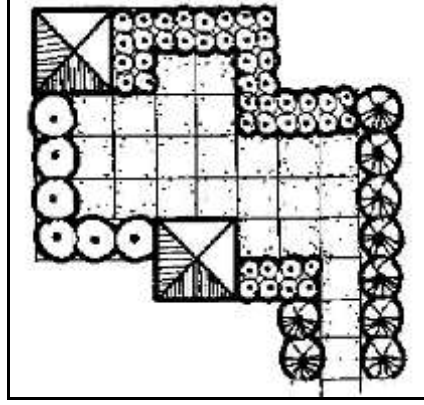
Şekil 5. 1. Tek bir bitkinin oluşturduğu çizgi [2, s.113]

Şekil 5. 2. Bitki topluluğunun oluşturduğu çizgi [2, s. 81]

Tasarımda çizginin göze yön ve hareket vermesi, duyguyu ifade etmesi, mesafeyi belirtmesi ve perspektif oluşturmaları şeklinde işlevleri vardır. Ayrıca çizgi bir mekanın belirlenmesi, sınırlandırılmasında ve mekanlar arasında görsel bir bağ oluşturmada da kullanılır (Şekil 5. 3) [3, s.130; 5, s. 8]. Örneğin, yol veya

caddeler boyunca oluşturulan ağaç sıraları, yolların doğrusal karakterini güçlendirir ve yol kenarlarında vardan farklı mimari elemanları birleştirir [52, s.76]. Bu fonksiyonların her birinin bitkisel tasarımda büyük önemi vardır ve bu yüzden üzerinde durulması gerekir.

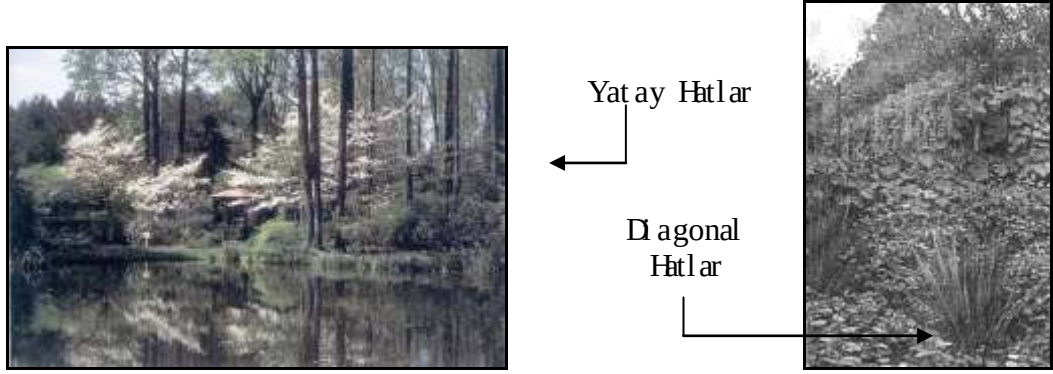

Şekil 5. 3. Grup halindeki bitkilerin oluşturduğu çizgi mekanlar arasında görsel bir bağ oluşturur [52, s.76].

Çizginin aslı yöndür. Bir çizgi, mekandaki bir noktanın hareketinin sonucudur. Görsel tasarımda çizginin birincil etkisi gözü yönlendirmesidir [1, s.92]. Çizgi, kaynağı ister bir kütlenin kenarı olsun, isterse bir doğrusal birim olsun, gözü daima kendi üstünde tutar ve uzamış yönünde aşağıya yukarıya veya yataya da diagonal olarak hareket ettirir. Bunun bilinmesi ve kabul edilmesi halinde, tasarımcı gözleyicinin hareketlerini kontrol edebilir ve gözü seçtiği, belirlediği yere getirilebilir. Örneğin, tasarımcı bitkilerde ‘allé’ oluşturarak hareketi ve gözü istenen noktaya yönlendirebilir. Bundan dolayıdır ki çizgi tasarımda, manzaranın görsel keşfini yönlendirmek için kullanılabilir [5, s.8, 1, s.92].

Gözün hareketi gözleyici duygusal ve ruhsal tepkilere sevkeder. Örneğin, ‘dikey hatlar’ yani çizgiler sert, katı ve kesindir. Dikey hatlara sahip bitkilerin (örneğin cupressus sempervirens) çok fazla ve yanlış kullanılması ürkeklik, çekingenlik ve gerginlik yaratır. Çünkü dikey çizgiler gözü devamlı aşağı - yukarı doğru hareket ettirir ve yorar. ‘Yatay çizgiler’ ise gözleyiciye huzur verici ve tatmin edici hislerin ortaya çıkmasına neden olur. Çünkü gözün doğal hareket şekliyle uygun göstermektedirler. Yatay hatlar potansiyel enerji içermezler ve bu yüzden de hareketi veya eforu ifade etmezler. Bu görsel sabitlik yüzünden, güçlü yatay çizgiler içeren bir bitkilendirme kompozisyonundaki daha aktif elemanları destekleyen bir ‘temel’ niş gibi rol oynar. ‘Diagonal çizgiler’ ise, yatay ve dikey çizgilerle kaynaştırılmadığı

sürece sert, katı ve eksiktirler. Çünkü enerjik, dinamik ve heyecan vericidirler ve yüksek bir potansiyel enerjiye sahiptirler. Bu özellikler diagonal hatları, enerji dolu bir eleman haline getirir ve bu yüzden de doğru kullanılmalıdır. Özellikle çok durağan yatay çizgilere zıtlık oluşturur ya da yatay ve dikey çizgilerle kombin edilip aşırı uç noktalar arasındaki geçişleri etkili bir biçimde sağlanabilir (Şekil 5.4). ‘‘Ağlayan veya sarkan’’ diye adlandırığımız ‘eğri’ hatlar gözü yere doğru yönlendirdiklerinden dramatik ve eşsizdirler ve gözleyen kişiye büyük bir haz verirler. Çünkü göz üzerlerinde daha fazla kalır. Bunun sonucu olarak göz aşağı doğru geldiğinde bu hattın sonunda tatmin edici bir şey bulmayı beklemektedir ki bu da bir su yüzeyi, ilginç bir döşeme elemanı, bir heykel ya da plastik bir obje olabilir. Örneğin, Salık mSöğüt kullanılan bir yerde bir su yüzeyi, yer örtücü bitkiler veya plastik bir obje olabilir (Şekil 5.5) [1, s.92-96; 5 s.8].

Şekil 5. 4. Yatay çizgiler potansiyel enerji içermezler ve huzur vericidirler; diagonal çizgiler ise daha hareketli ve enerjiktirler [2, s.119; 1, s.95].

Şekil 5. 5. Sarkık (Ağlayan) Hatlar gözü aşağı doğru yönlendirirler [Erbaş, 1999].

Kompozisyonda Çizgi: Kompozisyon içinde çizgiyi ele alalım Çizgi karşı konulmaz bir güce sahiptir ve göz onu sürekli takip eder, izler. Çizginin nasıl kullanıldığına bağlı olarak ya karışıklık ya da görsel hareketin planlı organize

şekilleri ortaya çıkar. Bir kompozisyonda düşey düzlemde çizginin etkisini analiz edebilmek için kullanılacak en yararlı araç ‘‘düşey kesit’’ olup, kompozisyonun iskeletini, yani bitkilendirmenin ana çizgilerini gösteren bir ‘‘skeç ezgisine’’ indirgemektir. Bu eskizde bitkiler tek tek ise, dallanma strüktürlerine göre gösterilir, bitki kitleleri için çizgi incelemelerinde ise, materyalin üst kenarından geçen silüet hatları esas alınır [2, s.119; 5, s.9]. Çizginin kompozisyonda kullanımı orantılı olmalıdır, bu da ona kısıtlama ve sınırlama gerektirir, fakat spesifik tasarım amaçlarına ulaşmada etkin de olabilir. Örneğin, hemdüşey hemyatay çizgi, yön ve hareket belirtir, şekillerin ve detayların ortaya çıkmasına imkan sağlar. Ayrıca derinlik hissi yaratır ve kompozisyona bir karakter ve kişilik kazandırır [5, s.9].

Bitkisel tasarımda, tasarım aracıımız olan bitkilerin yaşayan, canlı birer materyal olmasından dolayı insan elinin değmesiyle oluşan basit ve geometrik formların haricinde düzgün bir çizgi yönü bulmak aslında zordur. Bitki topluluklarının tasarımda oluşturduğu düz ve doğrusal olan geometrik hatlar, formel ve kontrol edilmiş olarak algılanır. Tasarımın doğanın güçlerinden çok insan aklıyla ve bilinçli olarak amaçlanıp oluşturulduğu izlenimini verir [1, s.96]. Düz, doğrusal hatlar duraksama olmaksızın harekete yön verir [3, s.130]. Yine bitki kitleleriyle oluşturulan doğrusal olmayan eğrisel hatlar ise tasarımda kendiliğinden doğal olarak oluşmuş bir izlenim yaratır. Kıvrılan bu hatlar, ılımlılık ve rahatlık hissettirir. Doğrusal hatlar gibi görsel ilgiyi bir noktaya odaklamazlar, tam tersine hareketi yavaşlatırlar, insanda daha doğal hisler yaratır ve tasarımda daha naturalistik bir bakış oluştururlar [3, s.132, 1, s.96] (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 Kompozisyonda ‘‘doğrusal hatlar’’ [53]

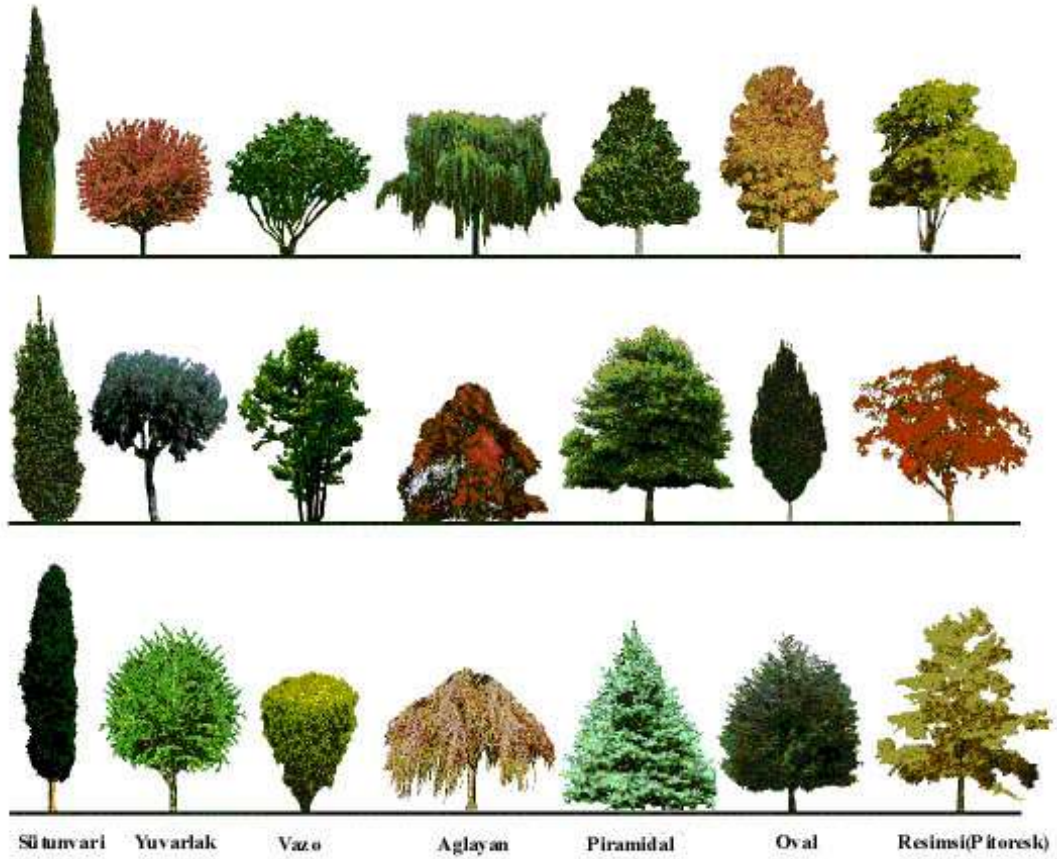
5.2.1.2 For m

Bir bitkinin toplam kütleli for molaraktan ınlanır (Şekil 5.7). Bitkinin tüm kısı ınları yani gövde, dallar, yapraklar beraberce for m u oluşturlar [29, s.70]. Yani for m bitkisinin yalnızca silüeti de ğildir. Genişlik, derinlik ve yüksekli ğe sahip olmasından dolayı, for mbelli bir hacim e sahiptir. Bundan dolayı tasarı mlar, bir kompozisyon oluşturunken, for m un bu üç boyutlu özelli ğini dikkate al malıdır [40, s.56; 5, s.8].

Şekil 5.7. Bitkinin tüm kısı ınları (gövde, dallar, yapraklar) beraberce ‘for m’u oluşturlar [2, s.113].

Doğada her bitki kendini karakterize eden ayrı bir biçim e sahiptir. Genel bitki for mları; yuvarlak ya da küresel, oval, konik veya piramidal, fastigata (i şeklinde) ve sütun biçim i (kolonvari), yukarı doğru genişleyen (vazo şeklinde), sarkık dallı (ağlayan for m u), yayılıcı veya sürünücü, yatay ve düzgün ol mayan (resimsi) şekillerdir [4, s.14; 40, s.56]. Bu çeşitli form grupları tüm bitki sınıflarında mevcuttur. Ağaçlar, çalılar, yer örtücü ve otsu bitkilerde de aynı for mları hatta daha da farklı for mları bile bul mak mümkündür. (Şekil 5.8) de doğada en yaygın olarak bulunan bitki for mları görülmektedir. Eldeki mevcut for m çeşitlili ği, tasarı mıya istenilen for m a sahip bitkiyi seçme olana ğı vermektedir. Her bitki sınıfında bu for mların bulunması ise tasarı mının birbirinden oldukça farklı bitkileri ko m b i n e ederek oluşturacağı uyumlu ve bütünlük arz eden kompozisyonu yarat m a ve geliştirm e çalış malarını kolaylaştıracaktır [5, s.8-9].

Şekil 5. 8 Çeşitli bitki formları [31]

Genel olarak bir bitkinin tabii formu iki faktörün kombinasyonu olarak etkisi sonucunda meydana gelir. Birincisi, o bitkinin sahip olduğu genetik faktörlerin ortaya koyduğu orijinal formu, diğeri ise modifikasyonlar ve çevre şartlarının etkisiyle meydana gelen formdur. Bu sebepten bitki tasarımı ‘‘Doğal form nerede?’, ‘‘Hangi koşullar altında?’ gibi soruları kendisine sormalıdır. Örneğin, açık bir alandaki tek bir çam ağacı, yoğun bir korudaki kalabalık bir çam ağacı grubu ve dağların yüksek kısımlarında veya deniz kıyısındaki büyüme şartlarında yetişen bir çam ağacı, bunların hepsi olgunluk çağlarında tıpatıp aynı formu sahiptirler? [30, s. 230; 34, s. 98-99] Bir bitkisel tasarımda tasarımcının düşündüğü forma uygun bitki seçimi için üç prensibi göz önünde bulundurması gerekir [54, s. 9]:

1. Kompozisyonda estetik ve fonksiyonel yönden uygun formun düşünülmesi ve ele alınması,
2. Bu forma uygun olarak gelişen bitki türünün seçilmesi,
3. Bu formda gelişen uygun ekolojik şartların temini ve araştırılması.

Ağaçların çoğu gençlik yıllarında, olgunluk çağlarında ve yaşlandıklarında değişik formlar kazanırlar, yani bitkinin yetişme ortamı gibi yaş da formu açısından dikkate alınması gereken noktalardan birisidir. Çalılar da ağaçlar gibi olgunluklarıyla beraber karakter değişikliğine uğrarlar. Özellikle daha geniş ve dik formlu ağaç türleri yıllar geçtikçe açılmaya, alt kısımlardaki dallarını kaybetmeye ve bu yüzden de yarı - ağaç formuna girmeye başlarlar. Bu eğilim doğru bir budama ile kontrol edilebilir [30, s. 230].

Şayet bir bitkinin doğal biçiminin değiştirilmesi ve kompozisyonda değişik bir biçimde kullanılması isteniyorsa bu, normal budamanın dışında bitkilere resimsi veya heykelsi biçimler veren ve ‘topiary’ olarak adlandırılan budama sanatıyla sağlanabilir. Bu yöntem yüksek işçilik maliyeti nedeniyle günümüzde çok yaygın olarak kullanılmamaktadır, fakat geçmişte özellikle 17. yüzyıl İngiliz ve Hollanda bahçelerinde oldukça popülerdi. Bugün ise, bitkilerin doğal formlarını vurgulamak daha popüler hale gelmiştir [29, s. 70; 4, s. 14].

Kompozisyonda Form Form bir kompozisyondaki tür seçimi için önemli bir görsel kriterdir. Her formun kendine özgü bir karakteri ve tasarım potansiyeli vardır [1, s. 84].

‘Fastigiata’ formu bitkiler dik, dar ve yukarı doğru gittikçe incelen bir yapıya sahiptirler. Bu bitkilere örnek olarak *Populus nigra* ‘Italica’ (İtalyan Servi Kavağı), *Cupressus sempervirens* (İtalyan Servisi) ve *Thuja occidentalis* ‘fastigiata’ (Batı Mızısı) verilebilir [6, s. 95].

Dik (fastigiata) formlar, kompozisyona yükseklik verirler ve kuvvetli vurgulamaya sağlarlar. Bu dikkat çekici özelliği düzenlenmiş bir kompozisyonda onlara, odak noktası olma ve ilgi çekme imkanı sağlar (Şekil 5.9) [52, s. 76].

Şekil 5. 9. Fastigiata formlar kompozisyona yükseklik verirler ve vurgulamaya sağlarlar [6, s. 95].

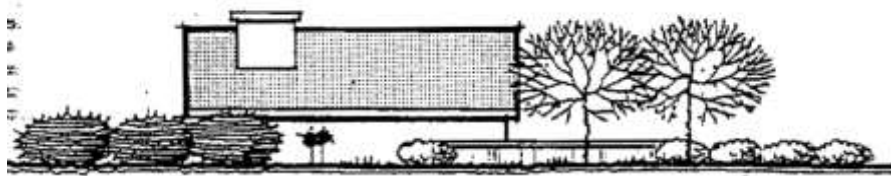
‘‘Sütun Biçimli (Kolonvari)’’ bitkiler şekil olarak fastigiata formu bitkilere çok benzetmekle beraber aradaki fark, yukarı doğru incelen bir dallanma yerine daha yuvarlak bir tepe uç noktasına sahip olmalarıdır. *Acer saccharum* ‘‘Monumentale’’ (Şeker Akçağacı) ve *Taxus media* ‘‘Hicksi’’ (Porsuk) örnek olabilecek bitkiler arasındadırlar. Kolonvari bitkiler tasarıda, fastigiata formu bitkilerle aynı amaç ve kullanımlara sahiptirler [6, s.95]. Ayrıca bu iki benzer forma sahip bitkiler çoğul sayıda yan yana getirilerek perdeleme amacıyla da kullanılabilirler.

‘‘Yayılıcı ve Yatay’’ formlar uzun şekillere genişlik kazandırır. Örnek olarak *Magnolia Soulangeana* (Pembe çiçekli Manolya) ve *Crataegus phaenopyrum* (Geyik Dişeni- A1ç) verilebilir [4, s.14].

Yayılıcı ve yatay formlar gözü yatay yönde hareket ettirirler ve tasarıda genişlik hissi uyandırır. (Şekil 5.10) de görüldüğü gibi özellikle kompozisyondaki diğer formlar arasında bağlantı kurmada etkindirler [6, s.95-96]. Bunun tersi olarak yatay ve yayılıcı formlar aynı zamanda bir kompozisyonda dikey (fastigiata ve sütunsu) formlara zıtlık oluşturmak amacıyla da kullanılabilirler. Bununla birlikte peyzaj bütününde yatay hatlara sahip binaların yatay çizgilerini binayı çevreleyen alana taşıyarak uzatırlar (Şekil 5.11) [6, s.96].

Şekil 5.10. Yayılıcı ve Yatay formlar gözü yatay yönde yönlendirirler ve kompozisyonda genişlik hissi uyandırır [6, s.96].

Şekil 5.11. Yatay formu bitkiler binaların yatay çizgilerini alana taşırlar [6, s.96].

‘‘Yuvarlak veya Küresel’’ formu bitkiler doğada en yaygın olarak bulunanlardır. Örnek olarak *Fagus sylvatica* (Avrupa Kayını), *Tilia tomentosa* (Gümüş İhlamur),

Acer palmatum (Japon Akçağacı) ve Cornus mas (Kızılcık) gibi türler verilebilir. Dikey ve yatay formların tersine, yuvarlak formu bitkiler gözü yönlendirmezler ve kompozisyonda nötr etkiye sahip ve durağandır (Şekil 5. 12). Bu formun tekrarıyla kompozisyona ‘birlik’ kazandırılabilir [52, s. 76; 6, s. 96]. Bu nedenle tasarımda yuvarlak formu bitkileri ana eleman olarak seçmeli ve bunlarla çerçeve oluşturmalıyız. Yuvarlak formu bitkiler bitki topluluklarının çevrelerinde kenar kuşatma elemanı olarak veya yol kenarlarında ‘döl’lerde kullanılabilir. Ayrıca informal düzenlemeler için de uygundur [11, 4 s. 16].

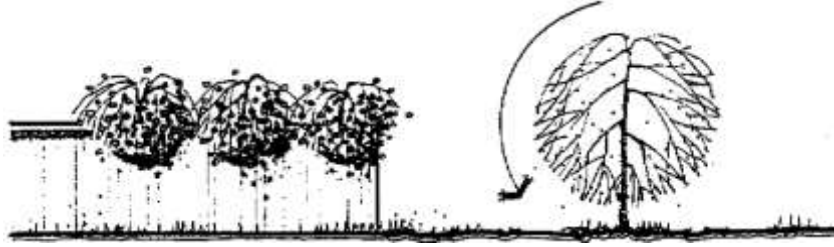
Şekil 5. 12 Yuvarlak formu bitkiler gözü yönlendirmezler ve kompozisyonda ‘nötr’ etkiye sahiptirler [6 s. 97].

‘Koni k veya Pira mital’ formu, şekil itibarıyla daha formel ve mimari bir görünüme sahiptirler. Ekisi, sütun formuna aymıdır. Ancak, sivri tepeyle bitmesi, sütun formu göre daha dikkat çekici olmasını sağlar. Bu yüzden de kompozisyonda görsel vurgu sağlamak amacıyla kullanılabilirler (Şekil 5. 13) [52, s. 76]. Koni k formu bitkilerin dallanması çok aşağıdan başladığından yol ağaçlandırması için uygun değildir ve bu düzgün şekilli dallanma onlara formel ve mimari düzenlemelerde kullanılmalarına sağlanmaktadır. Ayrıca dikey formu bitkilerle olduğu gibi koni k formu bitkilerle de perdeleme yapmak mümkündür [11]. Örnek olarak, Picea sp. (Ladin türleri), Sequoiadendron giganteum (Mamut Ağacı) ve Corylus colurna (Türk Fındığı) verilebilir [1, s. 88].

Şekil 5. 13 Koni k (Pira mital) formu bitkiler dikkat çekicidirler ve yuvarlak ve yayılıcı formların arasında vurgu elemanı olarak kullanılabilirler [6 s. 97].

‘‘Sarkık (Ağlayan)’’ formlu bitkiler doğada genellikle ıslak alanlarda ve su kenarlarında yaygın olarak bulunurlar. Bu tip bitkiler gözü aşağı doğru yönlendirirler ve görsel enerjileri oldukça yüksektir (Şekil 5. 14). Kompozisyonda yumuşak çizgiler yaratmada veya ilginç bir vurgu noktası oluşturmada kullanılabilirler. Sarkık dallı bitkilerin tek başına, soliter olarak kullanılmaları daha uygundur. Kitle bitkilendirmesine uygun değildirler. Çok fazla kullanılması kompozisyonda gözü rahatsız edici sonuçlar ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu form gözü aşağı yönlendirdiğinden, bitkinin altında ilginç bir öge (döşeme, su elemanı, yerörtücü, vs.) bulunması uygundur [40, s.57]. Sarkık formlu bitkilere verilebilecek en yaygın örnekler *Salix babylonica* (Salkım Söğüt) ve *Fagus sylvatica* ‘‘pendula’’ (Sarkık formlu Avrupa Kayını) dır (Şekil 5.15).

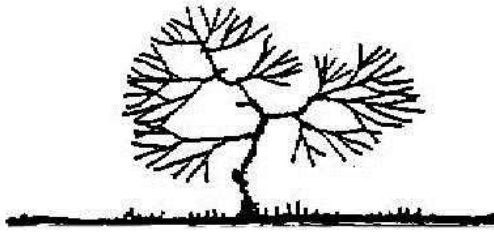
Şekil 5. 14. Sarkık (Ağlayan) formlu bitkiler gözü aşağı doğru yönlendirirler ve görsel enerjileri yüksektir [6 s.98].

Şekil 5. 15. *Fagus sylvatica* ‘‘pendula’’ [53]

‘‘Dizgün olmayan - Resimsi (pitoresk)’’ formlu bitkilerin net bir formu ve simetrisi yoktur. Kesin bir şekli olmadığından çok fazla dikkat çeker. Genellikle dinamik doğal güçlerin etkisi altında oluşurlar. Bunlar eğri bükü dallara ve gövdeye sahiptirler ve özellikle yaşlı bitkilerde daha fazla görülürler. İlginç ve pek yaygın olmayan görünümleri sebebiyle görsel enerjileri yüksektir ve bu yüzden de tasarımda

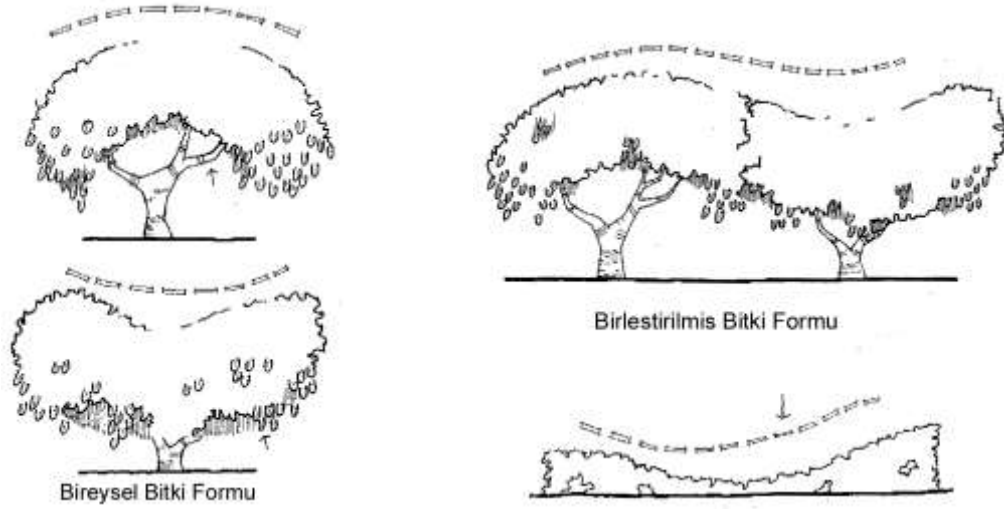
göze çarpan, ilgi çekici bir nokta olarak kullanılabilirler. Tek başına, soliter olarak kullanımları uygundur (Şekil 5.16) [52, s. 76; 6, s. 98].

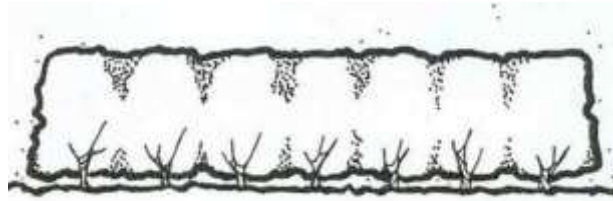
Şekil 5. 16 Düzgün ol mayan - Resi nsi (pitoresk) for mlu bitkiler [6, s. 94; 56, s. 55]

Tüm bu de ği şik for mlar psikolojik yönden de etkilidirler. Geometrik forma sahip bitkiler insanı disipline davet ederken, düzensiz (pitoresk) for mda kiler rahatlık, serbestlik ve hareket hissi uyandırır. Süt un şeklinde büyüyen bir ağaç karşısındaki insanı ni çinde gö ğe doğru yüksel me hissi uyandırması na karşılık, sal kı mfor mlu bir ağaç insanı sakinleştirir, yu muşatır ve iç ale mine kapatır. Süt un for mlu bitkiler statik bir aksan uyandırması na karşılık, pitoresk (düzensiz) for mda kiler di namiktirler [54, s. 10].

Kompozisyonda üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan birisi, tek bir bitki ile grup halindeki bitkilerin sahip oldukları for mların farklılığıdır. Bir bitkinin formu, kendisiyle benzer veya aynı for mda ki bitkilerle grup oluşturduğu zaman bireysel özelli ği ni ve etkisini yitirir ve oluşan bitki grubunun formu kendisini oluşturan bitkilerin bireysel for mlarından farklı olabilirler (Şekil 5.17) [52, s. 76; 6, s. 99]. Örne ği n, uzun ve ince forma sahip olan bitkilerin yanyana gelerek oluşturduğu bitki grubu, düşünül eni nta maksine topl amda yatay bir forma sahip olabilir. Çünkü yeterli sayıda ve birbirine yakın konumlandırılan bu bitkilerin grup olarak genişli ği, uzunlu ğundan büyük olacak ve aslı olan di key formu bastıracaktır (Şekil 5.18) [3, s.132]. Ancak, daha aralıklı bir şekilde yan yana gelen bitkilerin oluşturduğu gruplarda bitkiler bireysel for mlarını koruyabilirler (Şekil 5.19). Tek bir bitkinin bireysel olarak formu, özellikle kompozisyonda bir vurgu veya odak noktası olarak kullanıld ında daha önem kazanmaktadır [3, s.182].

Şekil 5. 17. Bir bitkinin formu, kendisiyle benzer veya aynı formdaki bitkilerle grup oluşturduğu zaman bireysel özelliğini yitirir [40, s. 60-61].

Şekil 5. 18. Uzun ve ince forma sahip olan bitkilerin yanyana gelerek oluşturduğu bitki grubu, tamaksine toplanmada yatay bir forma sahip olabilir [3 s. 132].

Şekil 5. 19. Daha aralıklı bir şekilde yan yana gelen bitkilerin oluşturduğu gruplarda bitkiler bireysel formlarını koruyabilirler [40, s. 61].

Form gözleyen kişinin dikkatini gerektirir. Orta ya da uzak mesafeden görülen ilk tasarım ögesi dir. Eğer kompozisyon form yününden fakir yani zayıf ise, bitkisel tasarım meksi k olacaktır. Bitkilerin formlarına dayanılarak yapılan seçi m tertip ve

düzenlemeler, bitkisel tasarımın güzelliğini ve sanatsal değerini, anlamını belirleyecek önemli işlemlerdir. Daha önce de bahsedildiği gibi, belirli formlar çok fazla derecede baskındırlar. Kompozisyonda bir form ne kadar göz alıcı ve alışılmışın dışında, yani ender ise ve diğer formlarla kontrast (zıtlık) oluşturuyorsa, görsel çekiciliği de o kadar kuvvetlidir. Bu tip formlar, gözü çekmek istediğimiz alanlarda vurgu amacıyla kullanılabilir. Bu farklılık kompozisyondaki monotonluğu önler ve ona ilginçlik kazandırır, fakat fazla kontrast karışıklık ve çekişkenlik yaratır [5, s. 9-10; 2, s. 121]. (Şekil 5. 20) de ilgi çekici ve birbirine çok zıt formların yarattığı uyumsuzluk ve karışıklık görülmektedir. (Şekil 5. 21)'de ise yuvarlak formu bitkilerle aynı kompozisyonda bulunan sütun formu bir bitkinin doğru yerde ve doğru şekilde yerleştirildiğinde, kompozisyondaki uyumu bozmadan nasıl bir odak (vurgu) noktası oluşturduğunu ve kompozisyona ilginçlik kattığını görülmektedir (Şekil 5. 22) de ise yine birbiriyle zıt formlardaki bitkilerin iyi ve dengeli bir kompozisyonla karışıklık yaratmadan nasıl ilginç bir hale gelebildiği açıkça görülmektedir.

Şekil 5. 20. İlgi çekici ve zıt formların yanyana ve fazla kullanılmasıyla ortaya çıkan uyumsuzluk [2, s. 121]

Bir biçim olarak birbirine benzer bitkilerin kullanımı ise mekana bir biçimlilik getirebilir. Fakat bu tekrarın oranı da çok iyi ayarlanmalıdır ki monotonluk oluşmasın. (Şekil 5. 23) de görüldüğü üzere bir önceki şekilde odak noktası oluşturan sütun formu bitkinin tekrar edildiği zaman aynı güçlü etkiyi vermediğini görülmektedir. Burada daha çok, minariyi tanımlamak görevini üstlenmiştir [2, s. 121-122].

Şekil 5. 21. Sütun formu bitkinin oluşturduğu odak noktası [2, s. 122]

Şekil 5. 22. Zıt formlardaki bitkiler, iyi ve dengeli bir kompozisyonla karışıklık yaratmadan ilginç bir hale gelebilir [56, s. 23].

Şekil 5. 23. Sütun formu bitki tekrar edildiğinde odak noktası yeri ne ritim ve hareket yaratmış ve nî nariyi tanımlamıştır [2, s. 122].

Ender ve ilginç formların tersine görsel olarak ‘nötr formlar’ ise kompozisyonun kütlelerini oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Bunlar aynı zamanda çevredeki

peyzaj elemanlarının baskın olan yatay ve düşey çizgilerinin kırılması ve yuvarlatılmasında da etkilidirler [5, s. 10].

Formbir kompozisyonun ana, temel iskeleti olarak düşünülür, fakat aynı zamanda renk ve tekstürde katılmalıdır. Tekstür ve rengin belirlenmesinde seçilmiş olan bitki formu da etkilidir. Formçok ender veya çok güçlü bir kontrast oluşturuyorsa, tekstür ve renk seçimleri daha çekimlik olmalıdır, eğer aksi bir durumsöz konusuise, o zaman tamtersi geçerli olur. Skeç şeklindeki çizgi diyagramları tasarımı içiniyi bir göz alıştırması tekniğidir. Bu çizgi eskizleri yalnızca çizgi ile formarasındaki karşılıklı ilişkilerin anlaşılması ve kavranmasını kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda bitkinin kişiliğinin ve karakterinin hissedilmesi ne de yardımcı olur [5, s. 9].

Yapılacak göz alıştırmaları olgun çağa ulaşmış bitkiler üzerinde odaklanmalıdır, çünkü bitkinin formu ve büyüme şekli yani habitusu, daha önce de belirtilmiştir üzere, gençlik çağından olgunluk çağına geçerken, değişikliğe uğrar. Tasarım uygulamalarının çoğunda genç bitki bireyleri kullanılır, fakat tasarımın başarısı ise büyük ölçüde bunların olgunluk çağındaki formuna ve büyüme şekline bağlıdır [5, s. 10].

Form sürekliliği olantektasarı möğesidir. Tüm mevsimlerde algılanabilir. Oysa renk ve tekstür yapraklanma ile sıkı sıkıya ilgili olduğundan, bitki kış aylarında yaprağını döktüğünde kaybolur. Formun sürekliliğine rağmen, başarılı bir tasarım için mevsimsel değişiklikler yine de göz önüne alınmalıdır, çünkü özellikle yapraklı bitkilerin formu mevsimlere göre değişebilmektedir. Örneğin, yazın çok belirgin bir oval veya yuvarlak forma sahip yapraklı bir ağaç veya çalı, kışın yaprakları döküldüğünde formu, daha az belirgin ve daha zor algılanır bir hal alacaktır ki bu özellikle kaba tekstüre sahip bitkilerde daha sık görülür. Duruma bağlı olarak, mevsimsel çeşitlilik tasarımı da göz önüne alınması gereken etkenlerden birisidir [29, s. 70].

Günümüzde bitkisel kompozisyonlar, genelde bitkilerin doğal formlarına dayanarak oluşturulmaktadır. ‘‘Form’’ hakkında tüm bu anlatılanların amacına ulaşması için temel şart önceden de bahsedildiği üzere bitkiye uygun yetişme koşullarının sağlanması ve bitkiye biçimsel olarak hiçbir müdahale yapılması gerektiğidir. Şayet yanlış bitki seçilirse veya yetişme koşulları uygun değilse veya herhangi bir

şekilde değişirse, tasarımcı tarafından düşünülen estetik ve mimari potansiyele ulaşılabilir [4 s. 14].

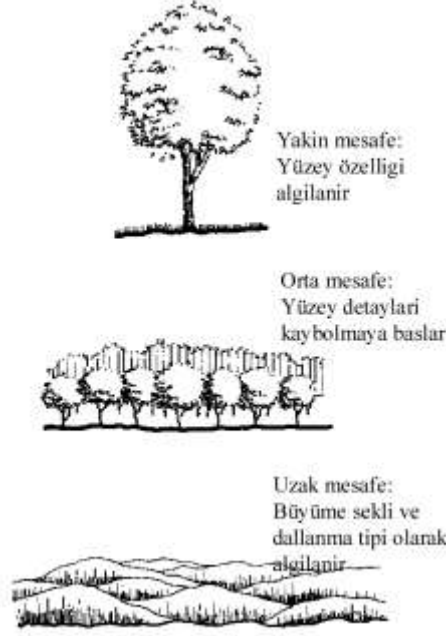
Bu yüzden bitki tasarımları, belli bir formu seçmenin görselliği, bu formu uygun olarak geliştiren bitki türünün seçimi ve bunu teşvik edecek uygun şartların yaratılması arasında bir ilişki kurmalıyız. Bu malzeme ile tasarımcının işbirliği (Eckbo, 19..) [34 s. 99].

5.2.1.3. Tekstür (Doku)

Tekstür yani doku, herhangi bir bitkinin gözle görülebilen veya hissedilebilen yüzey kalitesidir. Tekstür; parçalarının şekil ve büyüklüklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar [4 s. 17]. Bir bitkinin tekstür özelliği ise onun yapraklarının biçimi, boyutu, rengi, yaprak yüzeyinin (alt-üst) dokusu, sürgün ve dalların şekli ile kabuk yapısına ait özelliklerini tümünün birden meydana getirdiği bir sonuçtur [54 s. 10]. Fakat bu tanımlı bitkinin gözleyen kişiye uzaklığı gözönünde bulundurularak yapılmalıdır. Çünkü mesafe, tekstürün algılanmasında etkili olan önemli bir faktördür. Yakın mesafeden tekstür, yaprağın büyüklüğü ve şekline, yaprak yüzeyinin özelliğine, yaprak ve sürgünler arasındaki mesafeye ve yaprak sapının uzunluğuna bağlı olarak ortaya çıkarken, mesafe arttıkça görülen bu detaylar kaybolur. Uzak mesafeden ise tekstür, ışık ve gölge etkisinin ortaya çıkardığı bir nitelik olarak görülür ve bitkinin daha çok büyüme şekli ve dallanma tipi algılanabilir [5 s. 11] (Şekil 5.24). Örneğin, (Şekil 5.25) de de görüldüğü üzere, uzak mesafeden ilk bakışta göze fazla çarpmayan ve sadece karanlık ve büyük bir kitle hissi veren bitki topluluğu, ona yaklaşıldıkça ‘‘Cotoneaster’’lerden oluşan ince tekstürlü bir bitki topluluğu olduğu anlaşılmaktadır [2 s. 130].

Tekstür mevsimlere bağlı olarak değişiklik gösterir. Yaz aylarında tekstürü oluşturan en önemli unsur, özellikle de kışın yaprağını döken bitkiler için, yaprak örtüsüdür. Kışın ise yaprak döken bitkilerin tekstürü, ağacın büyüklüğü, gövde ve dallanma yapısı ile tanımlanır [40 s. 62-63]. Örneğin, yazın yapraklıyken ince bir tekstüre sahip olan bir bitki, kışın yaprakları döküldüğünde dallanma yapısı nedeniyle daha kaba bir tekstüre sahipniş izlenimi verebilir veya bunun tam tersi bir durum söz konusu olabilir (Şekil 5.26). Kışın da, bitki yaz ve kış aynı tekstür yapısını korur ki, bu daha çok küçük yapraklara ve ince bir dal yapısına veya büyük yaprak

ve kalın dallara sahip olanlarda görülür [36, s. 37]. Örneğin, *Magnolia soulangeana*'nın (Pembe çiçekli Magnolia) benzer yaprak ve dal yapısı onun yaz-kış aynı kaba tekstür yapısında kalmasını sağlamaktadır. Herde yeşil bitkiler ise yaz-kış yapraklı olduklarından her daim aynı kalan bir tekstüre sahiptirler [3, s. 183].

Şekil 5. 24. Mesafeye göre tekstürün algılanma şekilleri [52, s. 193]

Şekil 5. 25. Uzak mesafeden göze fazla çarpmayan ve karanlık ve büyük bir kitle hissi veren bitki topluluğunun, yakın mesafeden görünümünü [2, s. 131]

Şekil 5. 26. Kışın ince tekstüre sahip olan bir bitki, yazın yapraklandığında daha kaba bir tekstüre bürünebilir [2, s. 131].

Bitki tekstürü genellikle ‘kaba’, ‘orta’ ve ‘ince’ olmak üzere üç genel gruba ayrılır (Şekil 5.27).

Şekil 5. 27. Tekstür tipleri [52, s. 193]

‘‘Kaba Tekstür’’: Kaba tekstürlü bitkiler, büyük ve yoğun yapraklar ile kalın bir gövde ve dal yapısına sahiptirler. Örnek olarak *Platanus occidentalis* (Batı Çınarı), *Aesculus hippocastaneum* (Beyaz çiçekli Akestanesi), *Magnolia soulangeana*, *Rhododendron* sp. (Orman Gülü) ve *Hydrangea quercifolia* (Mşe yapraklı Ortanca) verilebilir (Şekil 5.28) [6, s. 109].

Şekil 5. 28. Kaba Tekstürlü bir bitki (*Aesculus hippocastaneum* Beyaz çiçekli At kestanesi) [55, s.66]

Kaba tekstürlü bitkiler insanlar üzerinde daha çok etkilidir., yoğun gölge etkisine sahip oldukları için insanlar tarafından daha çok tercih edilirler. Kış mevsimindeki görünüşleri, ince tekstürlülere göre daha çabuk dikkat çeker ve uzaktan bile fark edilebilir [6, s.109]. Bu baskınlık kaba tekstürlü bitkilerin kompozisyonda odak noktası olarak kullanılmasına olanak tanır. Mekanda güçlü ve baskın olmalarından dolayı, insanlara daha yakın görünürler ve mekânın olduğundan küçük algılanmasına sebep olurlar (Şekil 5.29) . Küçük mekanlar insana sıkışmışlık hissi verebileceğinden, kaba tekstürlü bitkiler kompozisyonda dengeli miktarda kullanılmalıdır [52, s.78]. Fakat aynı zamanda insan konforu için çok büyük fiziksel ölçülere sahip olan bir mekanda da ölçeği küçültmek açısından arzulanan bir durum yaratabilirler [6, s.109].

Şekil 5. 29. Kaba tekstürlü bitkiler (*Verbascum* spp.) mekânın olduğundan daha küçük gözükmesini sağlarlar [2, s.129].

‘‘Orta Tekstür’’: Orta büyüklükte yaprak, gövde ve dalların oluşturduğu tekstürdür (*Quercus robur* - Saplı Meşe) (Şekil 5.30). Kaba tekstüre oranla daha az şeffaftır ve daha güçlü, belirgin bir silüete sahiptir. Bitkilerin çoğunluğu orta tekstüre sahiptir ve kompozisyonda genelde nötr bir topluluk oluşturmada kullanılırlar. Ayrıca kaba ve ince tekstür arasında bir ‘geçiş’ oluşturarak, kompozisyonda ‘birleştirici’ eleman rolü oynar [6 s.110].

‘İnce Tekstür’: İnce tekstürlüler ince dal ve yaprak yapısına sahip bitkilerdir. Kaba dokulu bitkisel materyal, bulunduğu mekanda gözlemciye doğru geliyormuş hissi verirken, ince dokulu lar tam tersine uzaklaşıyor muş gibi algılanırlar. Bu sebeple, bu tür bitkileri dar mekanları daha geniş göstermek için kullanabiliriz [6 s.110]. İnce tekstür yumuşak ve narin görünür. Arka fon olarak kullanıldığında, vurgu amacıyla kullanılan kaba tekstürlü bitkilerin görsel etkisini arttırırlar. Örnek olarak, *Acer palmatum* (Japan Akçağacı), *Fagus sylvatica asplenifolia* (Avrupa Kayını), *Geditsia triacanthos* (Gedi çya), *Spirea vanhouttei* (Keçi Sakalı-İspirya), *Cotoneaster apiculata* (Dağ Mısmılası) ve *Pinus strobus* (Veymut Çam) verilebilir (Şekil 5.30).

Şekil 5. 30. Orta Tekstüre sahip *Quercus robur* (Saplı Meşe) ile İnce Tekstüre sahip *Fagus sylvatica asplenifolia* (Avrupa Kayını) [57, s.37]

Tekstür karmaşık bir özelliğe sahiptir. Bunun sebebi de tekstürü oluşturan unsurların fazlalığı ve değişkenliğidir. Bu unsurlar şunlardır; [4 s20; 5 s.11]

- Yaprak ve dalların büyüklüğü
- Yaprak ve dal aralıkları

- Yaprakların şekil ve parçaları
- Yaprakların yüzey nitelikleri (yaprak rengi ve parlaklığı)
- Yaprak saplarının uzunluk ve esnekliği
- Çiçek ve meyve tipi
- Sürgün ve dalların kalınlığı, inceliği ve dallanma yapısı
- Gövde ve kabuk durumu
- Büyüme şekli (habitus)

Kompozisyonda Tekstür: Tekstür bitkilerin en az kullanılan tasarı möğesidir, ancak görsel ilgi yaratma bakımından en fazla potansiyele sahip olanıdır. Yaprak döken yazın yeşil bitkilerde, form ve yaprak rengi çeşitliliğinden çok daha fazla tekstür çeşitliliği vardır. Tasarımcının tekstüre hakim olması halinde, olağanüstü anlamlı ve duygu dolu, tatmin edici ve doyurucu kompozisyonlar ortaya çıkabilir [5, s. 11]. Öncelikle, tekstürün bahsedilen tüm bu özelliklerini hissedebilmek için bitkilere ‘‘2-20 m’’ arasındaki orta mesafeden bakılarak konsantre olunmalıdır ki, yaratılan etki algılanabilsin [1, s. 97].

Tekstür ustaca kullanıldığında, gözleyen kişinin ilgisi belli bir yerlere çekilebilir, çünkü göz konuşu, bitişik tekstürler arasındaki farkları ve zıtlığı inceler, ölçer. Göze hoş gelen bir tasarıma için en iyi yol, üç temel tekstür tipinin dengeli bir çeşitlilik içerisinde kompozisyonda bulunmasına gayret etmektir. Aynı tipte tekstürün fazlaca tekrarı monotonluğa, farklı tekstürlerin yanlış yerlerde fazlaca kullanımı ise tasarımda kaosa ve karışıklığa yol açabilir [5, s. 11; 6, s. 111]. Gerçek veya hayali bir eksenin bir tarafındaki tekstürün ağırlığı, eksenin diğer tarafındakiyle dengeli olmalıdır. Eğer kaba bir tekstür kullanılmışsa, orta ve ince tekstürler onu dengelemek için orantılı bir miktarda tasarımda sağlanmalıdır. (Şekil 5.31) de, ince tekstürdeki ‘‘Hercai Menekşeler’’ kendisiyle çok zıt olan ‘‘Süs Lahanaları’’nın kaba tekstürü ile bir denge meydana getiremiştir. (Şekil 5.32) de ise, görünüşte zıt olan tekstürler oran ve renk ile dengelenmiş ve ortaya ilkinden daha uyumlu bir görüntü çıkmasına sebep olmuştur. Eğer büyük bir grup halinde ince dokulu bitkiler kullanılmışsa, orta ve kaba dokular kompozisyonu dengede tutmak için eklenmelidir [2, s. 129].

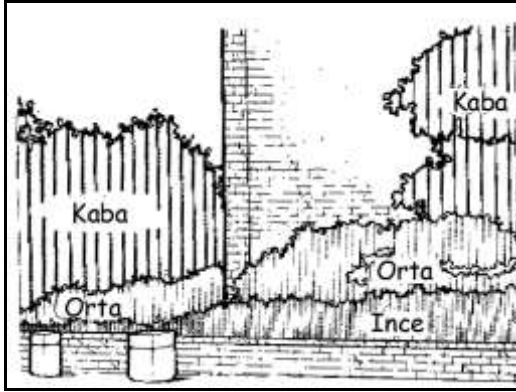
Burada önemli olan nokta, bitkinin tekstüründe yapılacak değişikliğin ‘tedrici’ olması gerektiğidir. Tekstürler arasındaki geçişler ani olmalı, kaba tekstürden ortaya, orta tekstürden inceye yavaşça değişmelidir. Bu şekilde tasarımı gözleyen kişinin dikkatini istediği yere çekebilir [40, s. 63; 6, s. 111]. (Şekil 5.33) de, kaba, orta ve ince tekstürlerin tedrici geçişleri görülmektedir. Bu tip skeç çalışmaları özellikle de orta mesafeden (2-20 m) yapıldığında oldukça yararlı olmaktadır. Bunun için, bitkisel tasarımın yapılacağı alanda göze hoş gelen herhangi bir manzara (bakış) seçilip, hemen bir skeç çalışması yapılabilir ki, bu da alanda tekstürün etkileri ile algılandığı mesafeyi anlamak adına yararlı bir çalışmadır [2, s. 131]. Ayrıca bitkisel tasarımda kaba dokudan ince dokuya doğru bir gelişme gözleyici de derinlik izlenimini uyandırır ve daha yakın gözükür. Bunun tersi durumlarda ise yani ince dokunun en arkada olduğu ve kaba dokuya doğru olan geçişlerde, göz kompozisyonu daha uzaktaymış gibi algılar (Şekil 5.34) [4, s. 18]. Daha önce de belirtildiği gibi, tasarımı bu özellikten yararlanarak, küçük mekanları ince tekstürle olduğundan büyük, çok büyük mekanları da kaba tekstürle daha küçük gösterebilme şansına sahiptir [5, s. 12].

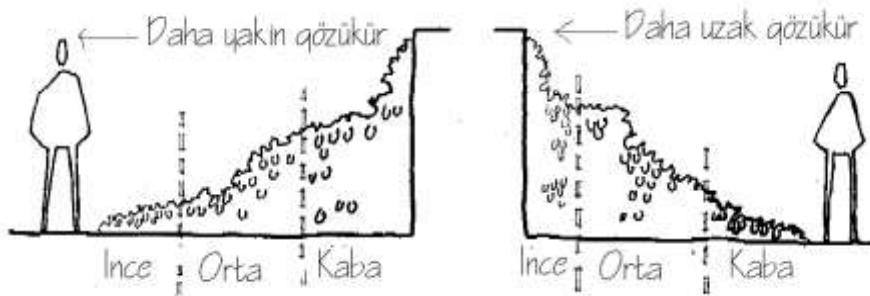
Şekil 5. 31. İnce tekstürdeki ‘‘Hercal Menekşeler’’ kendisiyle çok zıt olan kaba tekstürlü ‘‘Süs Lahanalari’’ ile bir denge meydana getirebilmiştir [2, s. 129].

Şekil 5. 32. Tekstürdeki yavaş değişimin oluşturduğu uyumlu görüntü [2, s. 129]

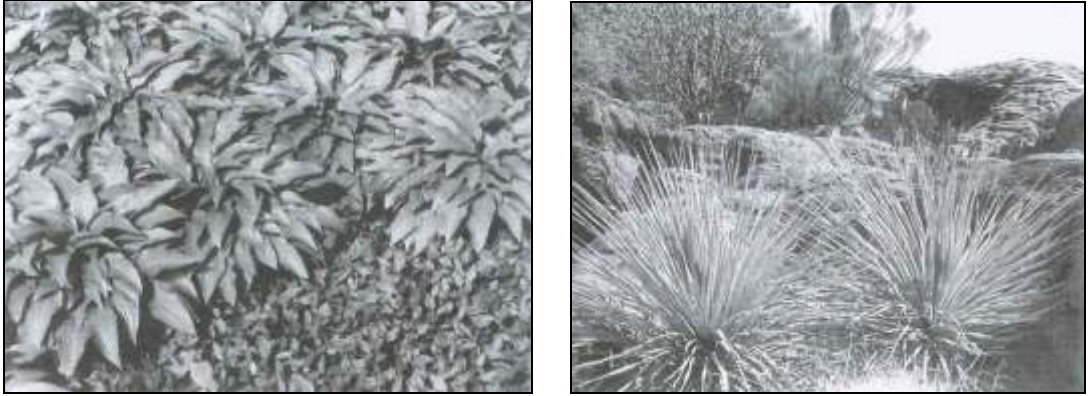

Şekil 5. 33. Kaba, orta ve ince tekstürlerin tedrici geçişleri [3, s. 135]

Şekil 5. 34. Kaba dokudan ince dokuya doğru bir gelişme gözleyicide derinlik izlenimi uyandırır ve daha yakın gözükür; İnce dokunun en arkada olduğu ve kaba dokuya doğru olan geçişlerde ise göz kompozisyonu daha uzaktaymış gibi algılar [40, s. 63].

Tedrici geçişlerin haricinde, kaba dokudan inceye hızlı atlayışlar eğer kompozisyonda bazı yerlerde özel etkiler yaratmak planlanmışsa mümkündür. Özelliğ olan bir bitkinin önemi artırarak veya istenilen noktaya dikkat çekmek ve vurgu yaratmak için yapılacak ani değışiklik gereksinim duyulan görsel gücü sağlayacaktır. Aşarı derecede tekstürel özelliğe sahip iki bitki doğru yerde doğru şekilde yan yana getirildiğinde, kompozisyonun dramatik niteliğini arttırıp, canlılık verirler (Şekil 5.35) [36, s.37].

Şekil 5. 35. Kompozisyonun belli noktalarında tekstürde yapılan ani değışiklikler kompozisyona canlılık katar ve vurgu yaratır [29, s. 84-85].

Konu, yapılara ve mimari elemanlara geldiğinde ise yapıların etrafında renk ve formda yaratılan kontrasta karşılık tekstürde uyum ve benzerlik sağlanmalıdır. Çünkü tekstürde yapılan tekrar yapı ve bitkileri birbiri ile kaynaştırır [4, s.18].

Bitkisel tasarımdaki her tasarım ögesi için geçerli olan nokta, tekstür içinde geçerlidir ki bu tekstürün yalnızca bir öge olduğu ve çizgi, form ve de renk ile birlikte yaşadığıdır. Bazı durumlarda tekstür, renk ve formdan daha güçlü olabilir, bazı durumlarda ise form ve renk daha baskındır. Üçüncü bir olasılık ise bu tasarım öğelerinin birbirini dengeler ve tanımlar durumdur. Bundan dolayı, tasarımı tüm bu öğeleri birbiriyle koordine bir şekilde kullanmalıdır ki başarıya ulaşabilsin [5, s.12].

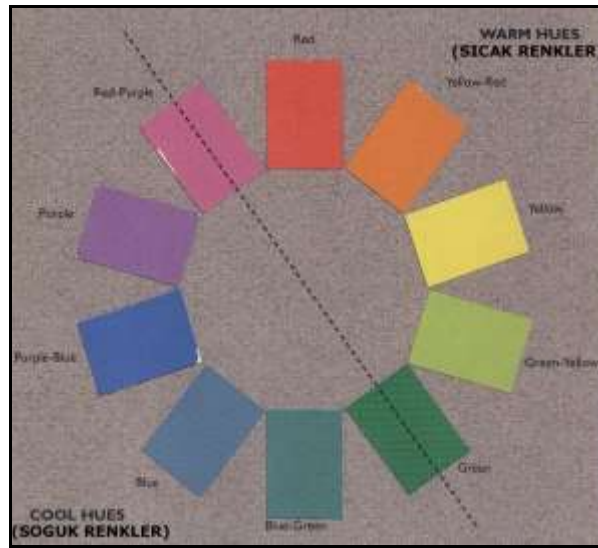
5.2.1.4 Renk

Renk, bir bitkinin en göze çarpan veya dikkat çeken görsel özelliğidir ve bu nedenle bitkisel tasarımda da oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bitkilerde renk denilince genel de ilklakla gelen çiçek veya meyve rengi dir, çünkü bir bitkinin en göze çarpan kısımlarıdır. Oysa yapraklar, dallar ve gövde de bitkilerde rengi oluşturan kaynaklardır [34, s. 100].

Peyzajdaki rengin kaynağı ışıktır. Doğadaki değişik renkler, bazı ışık dalgalarının yansması ve bazılarının da absorbe edilmesi sonucu oluşur. Örneğin yeşil bir yaprak, yeşilin dışında bütün dalga boylarını absorbe eder, yeşil ise yansıdığından dolayı göz tarafından görülür. Tabi ki yeşilin açıktan koyuya, zayıftan güçlüye doğru değişen birçok varyasyonları vardır. Bu varyasyonları anlamak ve etkili bir şekilde kullanabilmek için rengin üç boyutunun yani ‘hue’, ‘değer’ ve ‘yoğunluğunu’ bilinmesi gerekir [5, s. 12; 1, s. 100].

‘Hue’ aslında rengi tanımlamak için kullanılan teknik bir terimdir. Örneğin, kırmızı, mavi sarı, vb. gibi. Hue, aynı zamanda bir rengin görsel etkisi bakımından sıcak mı yoksa soğuk mu olduğunu belirtir (Şekil 5.36).

Şekil 5. 36 Sıcak ve Soğuk renkler (Hue) [58]

Sıcak renkler, kırmızı, turuncu ve sarıdır. Dikkat çekici, pozitif, saldırgan, hareketli ve parlaktırlar. Peyzaj tablosunda canlandırıcı ve uyarıcı bir etki meydana getirirler. Sıcak renklerin görsel etkisinin fazla olmasından dolayı, gözleyen kişiye doğru yaklaşıyor muş gibi görünürler ve bu sebeple sıcak renkler çoğu kez geniş mekanların etkisini azaltmak için kullanılırlar.

Soğuk renkler ise yeşil, mavi ve mordur. Göze fazla çarpmayan, negatif, uzak veya donuk renklerdir. İnsandailetici ve dinlendirici bir etki yaratırlar. Bu renklerin görsel etkisi düşüktür. Gözleyen kişiden uzaklaşıyormuş gibi görünürler. Eğer bir mekana olduğundan daha geniş bir mekan hissi verilmek istenirse, soğuk renklerin seçilmesi gerekir. Renklerin sahip olduğu bu psikolojik etkilerin göz önünde bulundurulması kompozisyonun başarıya ulaşmasında oldukça önemlidir [5, s. 12-13].

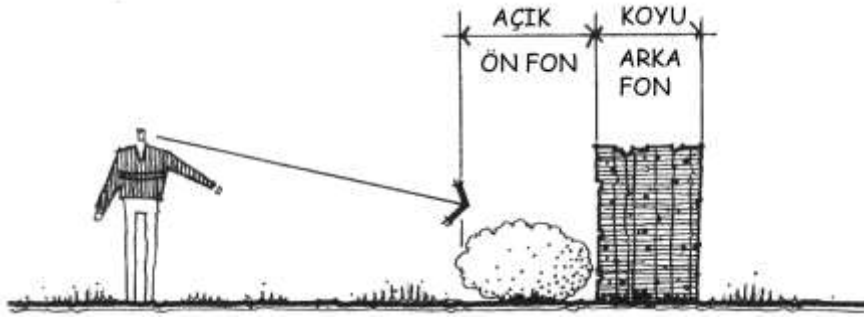
Bir rengin ‘‘değeri’’ (tonu), rengin açıklığı veya koyuluğudur ve yansıyan ışığın miktarına bağlıdır (Şekil 5.37). Çok fazla ışık yansıtan yüzeyler açık bir tona sahiptirler ve ‘‘tint’’ olarak adlandırılırlar. Çok az ışık yansıtan yüzeyler ise koyu bir tona sahiptirler ve ‘‘shade’’ olarak tanımlanırlar [2, s. 133; 5, s. 13]. Açık tonlar yakın mesafeden gözleendiğinde yüksek görsel enerjiye sahiptirler, fakat orta ve uzak mesafelerde görsel etkileri düşüktür. Açık renkler mekana ferahlık ve havadarlık sağlarlar, neşe ve heyecan hissi uyandırırılar. Gözleyen kişi üzerinde uzaklaşıyormuş etkisi yaratırlar. Koyu tonlar ise oldukça yüksek değerde görsel enerjiye sahiptirler ve gözleyici de yaklaşıyormuş hissi uyandırırılar (Şekil 5.38). Bu sebeple açık tonlar küçük alanlarda mekan genişletmek için, koyu tonlar ise çok geniş alanlarda mekan küçültmek için tercih edilmelidir. Koyu tonlar dinlendirici ve huzur verici oldukları gibi çok kullanıldıklarında mekanda kasvetli ve kederli bir hava yaratabilirler. Eğer açık bir tonla kontrast oluşturacak şekilde kullanılırlarsa, diğer bir ifadeyle açık bir renk, koyu bir rengin önünde ya da arkasında kullanıldığında daha çok dikkati çekerler [6, s. 100-101]. Örneğin, (Şekil 5.39) de görüldüğü üzere, ön planda bulunan açık renkli bitkinin arka planda bulunan koyu renkli bitkinin önüne getirilmesi sebebi, açık renkli bitkiye fon oluşturarak vurgulamaktır.

Şekil 5. 37. Renkte ‘‘değer’’ bir rengin açıklığını ve koyuluğunu ifade eder; açık tonlar ‘‘tint’’, koyu tonlar ‘‘shade’’ olarak adlandırılır [58].

Şekil 5. 38. Açık tonlar gözleyen kişi üzerinde uzaklaşıyor muş etkisi yaratırken, koyu tonlar gözleyici de yakınlıyor muş hissi uyandırır [6 s. 100].

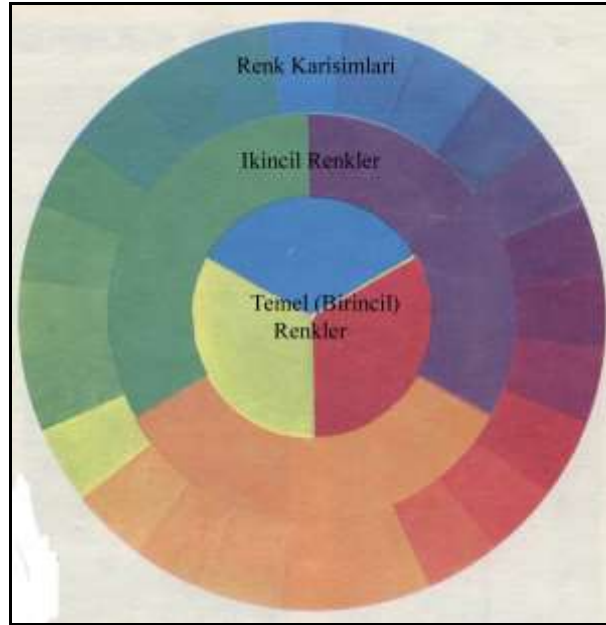

Şekil 5. 39. Arka planda bulunan koyu renkli bitki, ön plandaki açık renkli bitkiye fon oluşturarak onu vurgulamaktadır [6 s. 100].

Rengi ‘yoğunluğu’, gerçek rengin asıl içeriğini ifade eder. Rengi n saflığı, gücü ve doygunluğu dominant rengin miktarı tarafından belirlenir. Örneğin açık pembe, düşük bir yoğunluğa, koyu pembe ise kırmızının yüksek yoğunluğa sahip olanıdır. Vişne çürüğü rengi ise, yoğunluğu yüksek olan kırmızı rengin koyu tonudur. Yoğunluğu zayıf olanların çoğunlukla görsel enerjisi düşük, yoğunluğu güçlü olanların ise görsel enerjisi daha yüksektir [5 s. 13].

Rengi n bu üç özelliği veya boyutu bir birine sıkı sıkıya bağlıdır. Eğer rengin herhangi bir boyutu değiştirilecek olursa, diğer iki boyutu da değişmiş olacaktır. Bu üç özellik rengi tanımlamamızı sağlar. Örneğin, koyu donuk (sönük) bir kırmızı veya soluk açık bir yeşil vb. gibi. Bu özellikler ayrıca bize rengin görsel enerjisini anlamada ve bunu tasarlamamızda yardımcı olurlar [1, s. 101].

Renkle ilgili temel bilgilerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için temel renkler, renk çemberinde grafik olarak gösterilmektedir (Şekil 5.40). Bu çember 3 bölüme ayrılmıştır. Göbekteki bölümde üç temel renk olan 'birincil renkler', yani mavi, sarı ve kırmızı, ortadaki bölümde 'ikincil renkler', yani yeşil, turuncu, mor ve en dıştaki bölümde ise temel renklerin birbirleriyle çeşitli oranlarda karışımlarından ortaya çıkan nüansları (ayrıntıları) yer almaktadır. Bu çember renk çalışmalarında ve renk uyumunu anlamada temel oluşturur. Örneğin bu çemberde birbirinin direkt olarak karşısında bulunan renkler, sıcak ve soğuk renklerdir ve bunlara 'tamamlayıcı' renkler denir. Aralarında güçlü bir kontrast yaratarak aralarındaki farkları çıkarırlar. Renk çemberinde yan yana duran renkler ise 'analog' renklerdir ve birbirlerine benzerler. Bu renklerin oluşturdukları kombinasyonlar hoş, sempatik ve dengelidir. Bir renktekerleği (çemberi) ile çalışmak tasarımda istenen etkiyi sağlanması için iyi bir yöntemdir. Çünkü bir renk çemberi çalışması kompozisyondaki renk kombinasyonları için pek çok ipucu verir ve bu da tasarımcılara büyük kolaylık sağlar [2, s. 134; 5, s. 13].

Şekil 5. 40. Renk Çemberi [59]

Kompozisyonda Renk: Renk, bitkilerin tasarımı elemanı olarak kullanılmalarının en önemli nedenlerinden birisidir. Fakat sık sık yapılan hata, tasarımda renge abartılı derecede önem verilmesidir. Diğer tasarım öğelerinin hemen hemen hepsinin dışlandığı, tamamen renge dayanan tasarımlara sıkça rastlanır. Renk gerçekten de

çok önemlidir, çünkü gözleyen kişi üzerinde duygusal tepki yaratma gücü ve yeteneği vardır. Fakat bu özelliği, bir tasarımın yalnızca kullanılan materyalin rengine dayanılarak yaratılmasını haklı kılamaz [5, s. 12].

Bitki kompozisyonunda tasarımı tarafından kullanılan iki renk tipi vardır. Birincisi ‘fon rengi’, yani ana (temel) renktir, ikincisi ise ‘vurgu rengi’dir. Vurgu rengi bir kompozisyonda önemli şekilleri, yerleri, elemanları belli etmede kullanılırken, ana renk kullanılan vurgu rengine fon oluşturur [40, s. 55]. Renk kullanımını daha geniş olarak üç gruba ayırabiliriz

1. Tek Renkli (Monokromatik): Tasarım boyunca aynı rengi veya o rengin tonlarını kullanmaktır. Doğru bir monokromatik şema, bir başka renk engeli olmadığı için enginlik duygusu yaratır. Ancak her yerde aynı rengi kullanmak monoton bir görüntü oluşturabileceğinden, aynı rengin açık ve koyu tonlarıyla oynamak daha iyi sonuçlar ortaya koyabilir. Bunun için renk çemberinde yan yana duran ‘analog’ renkler kullanılabilir (Şekil 5.41).

Şekil 5. 41. ‘‘ Analog ’ renkler kullanılarak oluşturulmuş bir kompozisyon [60, s. 137]

2. Tamamlayıcı Renkler: Bunun için renk çemberi üzerinde karşı karşıya olan ‘tamamlayıcı’ renkler kullanılabilir. Örneğin, sarı ve menekşe moru gibi (Şekil 5.42). Tamamlayıcı renklerle bahçede çarpıcı, dikkat çekici bir kombinasyon oluşturulabilir.

Şekil 5. 42. ‘‘Tatlı ayıcı renkler’’ kullanılarak yapılmış bir çiçek parterisi [16, s. 26]

3. Karışık Renkler (polikromatik): Rasgele pek çok rengi bir arada kullanarak onlarla sanki renkli bir tablo yapıyor muşçasına kompozisyon oluşturaktır (Şekil 5. 43) [61, s. 125].

Şekil 5. 43. Pek çok rengin birarada kullanımıyla oluşturulmuş bir düzenleme [Erbaş, 2002]

Bu türlü kullanımı çeşitliliğini yani kompozisyonda hangi renklerle nasıl bir organizasyon yaratacağını mekan boyutları, mekanda yaratılacak psikolojik etki, mekanın fonksiyonları gibi nedenler belirler [4, s. 21]. Renginin kullanımı bu yüzden tasarımcılar için çoğu zaman en karışık konulardan biri olmuştur.

Adı geçen bu üç prensipten hangisi uygulanırsa uygulansın, üzerinde durulması gereken en önemli nokta; renginin peyzajın genel form ve kalıbını bozmaktan ziyade,

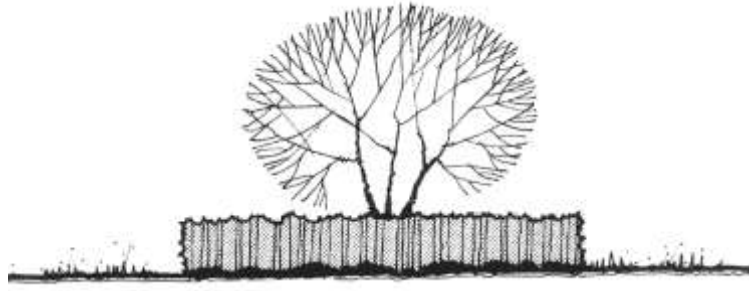
onu kuvvetlendirecek şekilde ele alınmış olmasıdır [54, s. 10]. Bir renk kompozisyon içinde kullanılırken miktar yönünden dozu için titiz davranılmalı ve renk organizasyonu kompozisyondaki diğer görsel bitki karakteristikleri ile koordinasyon içinde olmalıdır. Örneğin, boyutu ve formu yüzünden tasarımda odak noktası olmasına karar verilmiş olan bir bitki buna ilaveten dikkat çekici bir renge sahip olabilir. Bu yaklaşım, mevsimsel değişimlerde bile ilginin istenen noktada sabit kalması sağlanabilir [54, s. 10; 6, s. 99].

Bir bitkinin renginin sadece çiçekleri ve meyvelerinden ibaret olmadığını, onu oluşturan tüm elemanların; yaprak, dal ve gövde dahil olmak üzere rengin kaynağını oluşturduğundan bahsetmiştik. Bu yüzden de bitkilerin mevsimlere göre renk değişimleri bitkisel tasarımda büyük önemi taşımaktadır. Çünkü her mevsim bitkinin değişik bir kısmının önemi ortaya çıkmaktadır. Bitkilerin ilkbahardaki çiçek veya sonbahardaki yaprak renkleri çok güzel ve dikkat çekici görüntüler oluşturur, fakat bu güzellik kısa ömürlüdür. Bu yüzden de sırf kısa bir periyot için geçerli olan bu özelliklere dayanarak bitkilerin seçimi hata olacaktır. Yaz ve kış mevsimindeki renkler daha uzun süreli olduğundan öncelikli olarak göz önüne alınmalıdır. (Şekil 5.44)' de mevsimsel değişiklikler açıkça görülmektedir. Mevsimsel renk değişimlerinin önemselenmesi tasarımı ya yıl boyunca etkili bir tasarıma sağlayacaktır [6, s. 99].

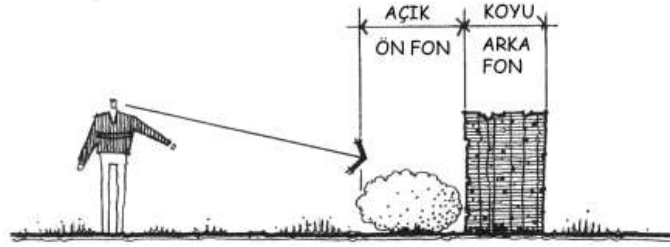

Şekil 5. 44. Bir kompozisyonda değişik mevsimlerde meydana gelen renk değişimleri [56, s. 25]

Yaz aylarındaki yaprak örtüsünün rengi bitkisel kompozisyon için rengin ana kaynağını oluşturur. Yeşilin açıktan koyuya değişik tonları ve sarımsı yeşilden mavimsi yeşile, griimsi yeşilden kırmızımsı yeşile pek çok varyasyonu bulunmaktadır. Bu varyasyonlar bitkisel tasarımda sınırsız imkanlar sağlamaktadır. Yeşilin değişik tonları ve renkleri kombine edilirken, koyu yeşiller zeminde görsel ağırlıkları sebebiyle ya daha açık yeşilleri ortaya çıkararak içi n temel materyal olarak kullanılırlar (Şekil 5.45) ya da daha açık ve değişik renkli bitkilere fon oluşturarak içi n onları n arkaları nda kullanılırlar (Şekil 5.46).

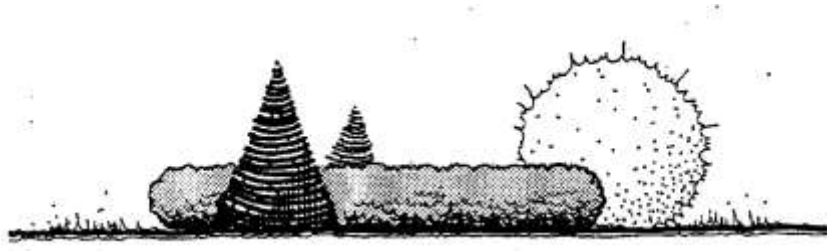

Şekil 5. 45. Açık renk yapraklar ve dallar, zemindeki koyu renkli taban üzerinde daha göze çarpıcı ve etkili bir görünüme sahip olurlar [6 s.99].

Şekil 5. 46. Arka fonda bulunan koyu renkli bitki ön fondaki açık renkli bitkiyi vurgulayarak kompozisyonda daha etkili olmasını sağlar [6 s.100].

Orta tondaki yeşiller kompozisyonda nötr tonlar olarak görev yaparlar ve koyu ve açık yeşiller arasında bir geçiş oluşturarak görsel birliğin ve dengeyi sağlarlar (Şekil 5.47). Ayrıca kırmızımsı, mavimsi veya sarımsı yeşil gibi yeşilin sıradışı renklerini kullanırken de dikkatli olmak gerekmektedir. Bu tip renkli yapraklar oldukça dikkat çekici olduklarından kompozisyonda vurgulanacak noktalara konması daha uygundur. Az miktarda kullanılması daha uygundur çünkü fazla kullanılmaları kompozisyonu karışmaya sürükleyecektir [6 s.101].

Şekil 5. 47. Ortadaki yeşiller kompozisyonda nötr tonlar olarak görev yaparlar ve koyu ve açık yeşiller arasında bir geçiş oluştururlar [6, s. 101].

Yaprakların normal yeşil renkleri içinde de renk derecelerinden yararlanılarak kontrast görüntüler ve vurgu noktaları yaratmak mümkündür. Örneğin, açık yeşile karşı koyu yeşil; donuk yeşile karşı, canlı yeşil kontrast yaratarak ilgi meydana getirirler [54, s. 11].

Eğer yaz aylarındaki yaprak örtüsü tasarımda temel kompozisyon rengini oluşturacaksa, çiçek rengi veya sonbahar renkleri vurgu elemanı olarak kullanılabilir. Bu sebeple kullanılacak türlerin çiçeklenme mevsiminin, çiçek ve sonbahardaki yaprak renginin ve çiçekli kalma sürelerinin iyi bilinmesi gerekir. Kompozisyonda sürekli bir güzellik oluşturmak açısından özellikle çiçekli bitkileri farklı zamanlarda çiçeklenenlerden uygun bir karışım halinde kullanmak daha akıllıcadır [16, s. 15].

Rengi etkileyen diğer önemli bir faktör de ışıktır. Algılanan asıl renk, ışığın kaynağına ve eğer bu kaynak güneşse, iklimsel faktörlere bağlıdır. Çünkü renkler güneş ışığında değişime uğrarlar. Parlak ve sıcak renkler güneşte daha güzel, daha soğuk ve solgun renkler ise neredeyse yok olacakmış gibi gözükürler. Örneğin, tropikal iklim veya Akdeniz iklimine sahip güneş ışınlarının güçlü olduğu bölgelerde parlak ve sıcak renkler pastel renklere daha etkileyici gözükürler (Şekil 5. 48). Ilımlı bir iklim sahip ve güneş ışınlarının daha yumuşak olduğu İngiltere gibi bölgelerde ise pastel renkler daha iyi değerlendirilebilir (Şekil 5. 49) de görüldüğü üzere bulutlu ve karanlık gökyüzü kırmızının etkisini azaltmakta ancak pastel renkler daha iyi gözükmektedir [1, s. 101].

Şekil 5. 48. Parlak ve sıcak renkler tropikal iklim veya Akdeniz iklimi gibi güneş ışınlarının güçlü olduğu bölgelerde pastel renklere göre daha etkileyici gözükürler [2 s. 135].

Şekil 5. 49. Ilımlı iklimlere sahip ve güneş ışınlarının daha yumuşak olduğu bölgelerde ise kırmızı gibi sıcak renkler güneş ışınlarının güçlü olduğu bölgelerdeki gibi etkileyici bir görüntüye sahip olamadıklarından, buralarda pastel renkler daha iyi değerlendirilebilir [2 s. 136].

Bununla birlikte rengin kullanımı, ışığın direkt veya endirekt gelişine, gölge yoğunluğuna da bağlıdır. Bir bitkinin sabah üzerine gelen parlak güneş ışığıyla rengi daha da parlaklaşırken, öğleden sonra bu renk üzerine gölge düşmesiyle değişim uğramaktadır. Gölge kısımlar daha koyu renk tonlarına sahipken güneş alan kısımların rengi, yüzeyin niteliğine ve rengin yoğunluğuna bağlı olarak açılabilir, yoğunlaşabilir veya azalabilir. Açık tonlar gölgeden daha az etkilenirler, koyu tonlar ise gölgede daha kasvetli ve sıkıcı görünürler. (Şekil 5. 50) de Kaliforniya'da bulunan Filoli Gardens'dan bulutlu bir kış günü ile güneşli bir yaz gününe ait iki farklı bakış görülmektedir. Güneşin ve gölgenin yeşil tonları üzerindeki etkisi burada açıkça görülmektedir [5, s. 14; 3 s. 136].

Şekil 5. 50. Filoli Gardens' ta güneşli ve bulutlu günlere ait iki farklı görünüş [2, s. 136].

Rengün algılanması, hangi renkle yan yana kullanıldığıyla da yakından ilgilidir. Örneğin, tanımlayıcı renkler güçlü bir renk kontrastı yaratırlar. Her renk bir diğeri nin etkisini ve yoğunluğunu daha da artırır (Şekil 5. 51). Beyazla beraber kullanılan renkler ise daha derin ve canlı görünürler. Açık renkler beyazla daha iyi gözükürken, koyu renkler beyazla güçlü bir kontrast oluştururlar (Şekil 5. 52). Beyaz ayrıca bulunduğu mekânı aydınlattığından, gölge ve karanlık alanları içini de alır. Gri ile, soluk ve pastel renkler parlaklık kazanır, koyu renkler ise gri ni yarattığı kontrast sayesinde ortaya çıkar (Şekil 5. 53) [2, s. 137].

Şekil 5. 51. Sarı ve yeşil gibi tanımlayıcı renkler biraraya geldiklerinde güçlü bir renk kontrastı oluştururlar ve birbirlerinin etkisini daha da artırır [2, s. 137].

Şekil 5. 52. Açık renkler beyazla daha iyi gözükür, koyu renkleri ise beyazla güçlü bir kontrast oluştururlar [56, s. 24].

Şekil 5. 53. Gri ile soluk ve pastel renkler parlaklık kazanırken, koyu renkleri ise grinin yarattığı kontrast sayesinde ortaya çıkarlar [60, s. 135].

Renk seçimiinde dikkat edilmesi gereken bir nokta da bitkilerin çevrelerindeki diğer materyallerle nasıl bir uyumla da kontrast yaratacağıdır. Örneğin, kırmızı tuğla bir duvarın önüne konulan kırmızı renkli veya çiçekli bir bitki istenilen çarpıcı etkiyi vermezken beyaz bir duvarın önünde görsel etkisi artacak ve daha çekici gözükcektir (Şekil 5. 54) [16, s. 15].

Şekil 5. 54. Beton duvar ve pembe çitin önüne yerleştirilen her iki resimdeki bitkiler, kendilerini çevreleyen veya fon oluşturan bu yapısal elemanların rengi sayesinde daha etkili ve göze çarpıcı görünmektedirler [60, s. 136].

Buraya kadar t  manlatılanlar; rengi n    boyut u, renk, ton ve yoğunluk, renk  e nberi ilişkileri yani sıcak-soğuk, ta namlayıcı-analog (konęu) renkler ile değişen ışık iklimi mevsim et kileri rengi n kompozisyonda kullanımı nda birlikte düşünül m elidir. Fakat asıl önemli olant asarı nda rengi n diğer tasarı m    el eri yle ( izgi, form, tekst  r) iyi kombine edilebil mesidir. Renklerin bir araya getiril mesinde anlatılacak olan ‘Sanat Prensipleri’ daha da yol gösterici olacaktı r.

5.3 Kompozisyonda    Temel Kavram

Kompozisyon, farklı, değişik parça ve biri nleri, görsel bir b t  nl  k oluşturacak şekilde tertiple me ve bir araya getir me yöntemidir. Uyulması gereken ana prensip, kompozisyonun b t  n unsurlarının uyumlu ve bir b t  n oluşturacak şekilde düzenlen mesidir. Buna uymayan herşey ve önemli ol mayanlar eli mine edil melidir. Birlik, ancak hesaba katılması gereken bitkisel tasarı m    el eri nin seçiminde yol gösterici olan sanat prensipleri nin uygulanmasıyla oluşturulur. Tasarı m    el eri nin kullanılması için;

1. Her bir karakteri n ‘Görsel Enerjisi’ nin dikkatli bir şekilde gözlenmesi,
2. Kompozisyon ile gözleyici arasındaki mesafenin (Kompozisyon   eği) ve
3. ‘Net görüş açısı’ nın bilinmesi gerekir [5, s. 16].

5.3.1. Görsel Enerji

Tasarı m    el eri nin kompozisyonda nasıl kullanılacağı büyük ölçüde her bir bitki ile sıkı sıkı ya bağlantılı olan çeşitli çizgi, form, tekst  r ve renklerin görsel gücüne ve görsel enerjisine bağlıdır. Görsel enerji, tasarı m    el eri nin görünümünü, anlatım gücünü ve gözün farklı tasarı m niteliklerini algılayabil me kolaylığını ifade eder. Tasarı m    el eri nin her biri farklı derecede görsel enerjiye sahiptir ve düşük, orta ve yüksek olarak sınıflandırılır.

‘Düşük görsel enerji’; gözleyici kompozisyonun yakını nda değilse, tasarı m   gesi ni algılayamayacak ve doğal olarak bu    el eri n kompozisyon üzerinde çok az bir görsel etkisi olacaktı r. ‘Orta derecedeki görsel enerji’ ise, tasarı m   gesi nin nerede yer aldığı na bakıl naksızın ne zayıf ne de g  l  d r, yani nötrdür. Bundan dolayı, orta

derecedeki görsel enerji tamamen algılanmasına rağmen, gözleyen kişinin dikkatini çekmez. ‘‘ Yüksek görsel enerji’’ ise çok yakın veya uzak olduğuna bakılmaksızın, yüksek düzeyde bir görsel gücü ifade eder. Gözleyicinin gözü tasarımı ögesi nin gücü ve şiddetinden dolayı tasarımı ögesi tarafından çekilir. Tasarımı öğelerinin genel görsel enerji sınıflandırması aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5. 1 Tasarımı öğelerinin görsel enerji sınıflandırması

TASARIMI ÖĞELERİNİN GÖRSEL ENERJİLERİ			
Tasarımı Öğeleri	DGE	OGE	YGE
Çizgi ve Form			
Dik (Fastigata)			X
Sütün Bçim			X
Yatay (Horizontal)	X		
Yuvarlak		X	
Konik (Piramidal)			X
Ağlayan (Sarkık)			X
Resimsi (Plastik)			X
Tekestür			
İnce	X		
Orta		X	
Kaba			X
Renk			
Hue			
Sıcak			X
Soğuk	X		
Ton (Değer)			
Açık			
Sıcak		X	
Soğuk	X		
Koyu			
Sıcak		X	
Soğuk	X		
Yoğunluk (Doygunluk)			
Güçlü, berrak			
Sıcak			X
Soğuk		X	
Zayıf, grileşmiş			
Sıcak		X	
Soğuk	X		
Düşük Görsel Enerji, Orta Görsel Enerji, Yüksek Görsel Enerji			

Görsel enerjinin nasıl kullanılacağı kısmen sanat prensiplerine, kısmen de çalışılacak kompozisyonun ölçeğine bağlıdır [5, s. 16]. Buna ilaveten bitkisel kompozisyonun görsel enerji çeşidinin (yüksek, orta veya düşük) seçimi bitkilendirmenin amacı ve yerleşiminden de etkilenebilmektedir. Örneğin, sessiz bir rehabilitasyon bahçesi veya sadece mimari detayları tamamlamayı amaçlayan bir bitkilendirme düşük görsel enerjiye sahip olmalı, tam tersi olarak bir parktaki gösteri veya sergi bahçesi ya da kasvetli kentsel yerleşimleri ise yüksek görsel enerji ile görülmeye değer ve enerjik mekanlar haline gelmeye ihtiyaçları vardır [1, s. 103].

5.3.2 Kompozisyon Ölçeği

Kompozisyon ile gözleyici arasındaki mesafetasarının ‘kompozisyon ölçeği’ olarak adlandırılır. Her tasarımı yakın mesafeden görünüm, orta mesafeden görünüm ve uzak mesafeden görünüm olmak üzere üç kompozisyon ölçeğine sahiptir. Detayların görülebilirliği ve niteliği, gözleyen kişi ile gözlenen obje arasındaki mesafeye bağlı olduğundan tasarımıöğelerinin görsel etkileri bakış mesafesine bağlı olarak değişir. Bundan dolayı tasarımıda ilk önce, bitkilendirilecek olan alan ile bu alanın en fazla seyredileceği nokta arasındaki mesafeyi belirlemek gerekir.

‘Yakın mesafeden görünüm’ de, tasarımı oluşturacak bitkiler ve parçalar gözleyen kişiye çok yakındır. Bu yakınlık bitki materyalinin detaylarının görülmelerini sağlar. Bu ölçekte dal ve sürgünlerin ortaya çıkardığı çizgilerin karmaşık strüktürleri ile güçlü plastik şekiller ortaya çıkmaktadır. Form yalnızca bitki nintümünü algılandığı anda önemlidir. Yakın mesafeden görünümde, gözleyen kişi bitki nintümünü göremeyeceği için bitkinin formu görsel kompozisyonun dikeye değer bir parçası olmayacaktır, bu mesafede tekstür daha ön plana çıkan bir özelliktir. Bu durumda, büyük bir ağaç saçak, kubbe, gölgelik veya yukarıda, yani başının üzerinde mekan yaratan açıklıklı bir görünecektir. Yakın mesafeden küçük ağaçların formu tamamen görülebiliyorsa, bu durumda formunda çok iyi bir şekilde düşünülmeli gerekir. Yaklaşık 2 m boyunda ya da daha kısa olan çalılar yakın mesafeden bakıldığında tamamen görülebilirler. Bu ölçekte kısa boylu ağaçların seçimi sırasında, ilginç silüeti ve biçimi olup, olmadığına bakılarak yapılmalıdır. Eğer bunlar mimari yapılara yakın ise bu husus daha da önem kazanır. Hem kısa boylu ağaçlarda, hem de çalılarda kabuğun rengi, sürgünler, yapraklar, çiçekler ve meyve çok güçlü bir etkiye sahiptir. Ortaya

çıkarılabilecek yetersiz tasarımlardan kaçınmak için, bütün bunların hepsi dikkatli bir şekilde planlanmalı ve tertiplenmelidir [5, s. 17].

“Orta mesafeden görünüm”, yakın görünümdeki detaylar ile uzak görünümdeki genel kompozisyon arasında bir ara ölçektir. Bu ölçekte bütün tasarımların etkililiği olur, fakat formun önemi biraz daha fazladır. Örneğin dalların hatları form içinde kaybolmaya başlar, çeşitli yeşil renklerin oluşturdukları kontrastlar dışında renk detayları kaybolur. Tekstür, yaprak ve sürgün detaylarının sonucu daha çok yaprak kütle ve strüktürünün yarattığı genel etki şeklinde ortaya çıkmaktadır. Gözleyici ile boylu ağaçlar arasındaki mesafe arttıkça, ağacın tanımının kolayca algılanması mümkün olur ve formun önemi daha da artar. Bundan dolayı ağaç formlarının seçimi tasarımın amacına bağlıdır. Örneğin, çevreleyici, kuşatıcı mı olacak, mimariye kontrast mı oluşturacak, mimariye arka fon olarak mı hizmet edecek, yoksa hakim olan form kütle ve hatların tekrar edilmesiyle mimariyi tanımlayacak gibi bir fonksiyonu mu olacak, tüm bunların daha önceden araştırılması, saptanması gerekir.

Orta ölçekte, tek bir çalı bireyi tek başına kullanlıyorsa, çalı ancak yeterince büyük olması halinde görülebilecektir. Birkaç çalı bir araya getirilip beraberce kullanıldığında çalının kendi formu kaybolur, ama ortaya çıkan çalı kütlelerinin hatları ve silüeti kompozisyonda önemli bir öğe haline gelir [5, s. 17].

“Uzak mesafeden görünüm” kompozisyonun temel yapısını, yani strüktürünü ve çerçevesini oluşturur. Kompozisyonun bu parçası gözleyen kişiye en uzak mesafede bulunan kısımdır. Strüktürün kısmen yapılar, yollar, duvarlar ve çitler gibi, kent peyzajı elemanları tarafından oluşturulmuş olmasına rağmen, bitkilendirmeler peyzaj tasarımının içinde kalan mekanları biçimlendirecek, sınırlayacak ve inceltip kalınlığını giderecektir. Her bir objenin çizgisel nitelikleri bu ölçekte artık görülebilir değildir. Bunun yerine, kombine edilmiş objelerin oluşturduğu kütlelerin kontür çizgileri görülür. Uzak mesafeden görünümde renk minimum etkiye sahiptir, yalnızca bir genel yeşil izlenimi vardır. Daha önce farkedilebilen çok tedrici geçişler, bu kompozisyon ölçeğinde artık algılanmazlar. Bununla beraber tekstür biraz daha belirgindir, çünkü bitkinin formu büyüme şekli, yaprak yüzeyinin niteliği, büyüklüğü ve yaprak sapının uzunluğuna bağlı olarak ortaya çıkan ışık gölge etki şekline algılanmaktadır. Form tüm diğer tasarım öğelerinden daha fazla kendini gösterir. Bu nedenle ağaçların ve boylu çalıların formları, net, açık, güçlü,

dayanıklılık duygusu verecek şekilde seçilmeli ancak sade bir şekilde tanzim ve tertip edilmelidir. Bitki kütesinin silüetinin, uzak görünümdeki formlarla uyum içinde olmasına özellikle dikkat edilmelidir. Aynı zamanda, hoş sempatik bir ışık ve gölge alanı dağılımı sağlayabilecek şekilde biçimlendirilmelidir [5, s. 17-18].

5.3.3. Net Görüş Açısı

Son olarak bitkisel tasarımın net görüş açısı ve algılama mesafesinden etkilendiğini belirtelim. Algılama mesafesi terimi, psikologların insan gözünün görme sınırları için kullandıkları bir terimdir. Göz, benzer nitelikleri olmayan çok sayıda obje ile başa çıkamaz. Hatta, bu objeler ortak niteliklere sahip olsalar bile, algılanabilecek obje sayısı maksimum 'altı'dır. Eğer obje sayısı altıyı aşarsa, zihin hemen harekete geçerek, çok fazla sayıdaki objeleri daha küçük birimlere bölerek, yani sayıları daha küçük birimler şeklinde organize etmeye çalışır. Örneğin sekiz objeden oluşan bir grup beşli ve üçlü alt gruplara ayrılabilir.

Net görüş açısı, gözün objeleri, Göz ile objeler arasındaki mesafeye bağlı olarak, açık ve duru bir şekilde algılayabileceği yatay sınırları tayin eder. İyi bir bitkisel tasarım için net görüş açısı çok önemlidir, çünkü daha geniş ve büyük bitkisel kitle içinde küçük bitki gruplarını organize ederken yatay sınırları oluşturur. Bu alt gruplar, gözün algılama yeteneğini aşan sayılarla başa çıkmasına imkan verirler.

Normal net görüş açısı 22,5°'lik bir açıdır. Bunun anlamı şudur: Herhangi bir obje veya objeler kombinasyonu bu mesafe içinde açık ve net olarak görülmektedir. Bu nedenle, gözleyen kişinin haz alması ve kompozisyonun anlaşılması, birimlerin net görüş açısına uygun olarak gruplar şeklinde düzenlenmesiyle yakından ilgilidir. Bu gruplandırma yöntemi gözleyen kişinin kompozisyonu anlayabilmesi için olanca gücünü harcamasını önler ve objenin çizgi, form, tekstür ve renk bakımından diğer obje ile olan kompozisyon ilişkileri büyük miktarda artar. Bitkilendirme ile gözleyen kişi arasında değişik mesafeler için görüş aralığı şu şekilde olmaktadır. Örneğin kompozisyon gözleyen kişiden 180 cm uzaklıkta ise, net görüş aralığı yaklaşık olarak 90 cm eğer bu aralık 4 m'ye çıkarılırsa gözleyen kişi kompozisyondan yaklaşık olarak 9 m uzaklıktadır. Bu bilgilerden yararlanılarak geniş alanları kapsayan bitkisel kompozisyonlar, seyir noktası ya da gözlem yapılacağı düşünülen noktalara dayanarak alt birimler şeklinde gruplandırılabilirler [5, s. 18].

5.3.4 Bakış: Görme'nin Yeni Yöntemleri

Buraya kadar verilen temel bilgilerle arazi de, çizgi, form, tekstür ve rengin görsel gözlemine başlamak için gerekli hazırlığın tamamlanmış olduğu söylenebilir. Bu süreçte yardımcı olacak bazı ipuçları verilmek istenirse, önce çizgi ve formun nitelik ve özelliklerinden başlamak gerekir. Bunun için gövdenin, dalların, sürgünlerin ve yaprakların hatları incelenmelidir. Önce, gözün dikkatini çeken hatlara bakılmalıdır, yani aranmalıdır. Bunlar belki bireyler halinde yapılmış tektek bitkilendirmelerin, ya da grup bitkilendirmelerinin kontur çizgileri olabilir veya taşıt yollarının, yer şekillerinin, yaya yollarının, ya da mimarinin çizgileri de olabilirler. Bu gözlemlerimizde doğrusal hatların ilginç olmadığı dikkati çekecektir, çünkü göz bunlar üzerinde büyük bir hız ve kolaylıkla hareket eder. Eğri, kavisli bir çizgi ise, yönü sürekli olarak değiştiği için hoş ve çekicidir. Bu tür çizgiler, zarif, ince hoş ve de büyüleyici çizgiler olarak değerlendirilmelidir. Kavisli bir hat üzerinde gözün hareketi, yönün sürekli değişiminden dolayı daha yavaştır. Gözün, tüm hatları sonuna kadar takip ettiği de gözümüzden kaçmamalıdır. Bu şunu ifade etmektedir. Güçlü doğrusal hat niteliklerine sahip kompozisyonlar, istenilen göz hareketini elde edebilmek için dikkatli bir şekilde tasarlanmalıdır. Eğer, göz çizgi boyunca gezintisi yapıyorsa, tamamladığında, çizginin sonunda görülmeye değer bir şey arayacaktır. Çizgilerin de değişik anlamları vardır, yatay çizgilerde huzur ve dinlendiricilik, dikey çizgilerde coşku, heyecan ve vurgu gözlenir. Değişimin geçişli niteliğini diyagonal çizgiler, yumuşaklığı, incelik ve çekiciliği ise yuvarlak (eğri) hatlar ifade ederler [5, s.18-19].

Formları kontur hatları ile betimleyip, hatlardan oluşan iskelet şeklindeki silüetini çiziniz ve kontur çizgisi üzerindeki gözün hareketini inceleyiniz. Dikey formlar, gözü bir güzergah üzerinde aşağı yukarı, hareket etmeye zorlayacağından, rahatsız edici olabilirler. Gözün normal hareketi soldan sağa doğru olduğundan, aşağı yukarı hareket etmesi sonucu göz kasları üzerinde bir gerginlik meydana gelir. Bundan dolayı yatay formlar hoş ve dinlendiricidirler, çünkü form göz hareketinin normal güzergahını tamamlar. Bu iki ana tip arasında ara formlar vardır. Bu formların anlam ve yararları hakkında karar vermek ve değerlendirmek yapabilmek için formların herbiri ayrı ayrı incelenmelidir.

Tekstür incelenmeleri önce yakın mesafeden gözleyerek yapılır. Bu arada bitkinin tekstürünün, yapraklar, sürgünler, bunların dizilişi ve şekli, yüzeyi ve yaprak ayasının bölümlere ayrılıp ayrıldığı, yaprak sapının uzunluğu gibi özelliklerinin kombinasyonu sonucu ne şekilde etkilendiğine bilhassa dikkat edilmelidir. Örneğin, yüzeyin niteliği ışığın yansımamı ne dereceye kadar etkilenmektedir. Bu görsel tekstürün oluşmasında en önemli faktör müdür? Yüzeyin yansıtma özelliği, her esintiyle hareket eden uzun saplı yapraklar söz konusu olduğunda artıyor mu? Kısa ve sert yaprak sapları, yaprağı katı bir şekilde olduğu yerde tutar, tüm bunlar birbirleriyle karşılaştırılmalıdır. Gözlemin daha sonraki aşamasında ise, orta mesafeden görünüm incelenmelidir. Orta mesafeden görünümde tekstür üzerinde etkin olan faktörlerin, tektek etkilerinden daha çok tümünün birlikte yaptığı etkilerin sonucu olarak ortaya çıktığına dikkat edilmelidir. Son olarak uzak mesafeden görünümde, kitlenin tekstürü ışık ve gölge şekilleri olarak görülür, bu mesafede bireysel tekstür özelliklerinin hiçbirisi göz tarafından farkedilemez. Yakın görünümdeki tekstürlerin hangisinin uzak görünümde ışık gölge şekillerinden sorumlu olduğu saptanır. Bu karşılaştırmalar, tasarımlanırken yardımcı olurlar [5, s. 19].

Peyzajdaki renkleri algılayabilmek için de göz alıştırmaları yapılmalıdır. Bitkinin yapraklarını sadece yeşil olarak görme yerine, değişik renk, yoğunluk ve tonlarda, yani koyu yeşiller ve açık yeşiller, mavi yeşiller, sarı yeşiller, gri yeşiller ve kırmızı yeşiller şeklinde olduğunu gözlemlemek gerekir. Açık yeşil renkteki yaprak, algılayan göze, çekici bir tazelik sunar, mavi yeşiller koyu yeşillerle birlikte hoş, sempatik kontrastlar oluştururlar. Eğer mavi yeşiller çok güçlü iseler, renklerinin eşsiz ve eşsizsiz olmalarından dolayı gözü bulundukları yerlere doğru çekerler. Yeşilin çeşitli tonlarının parlaklığına ve matlığına dikkat edilmelidir. Bir ağaç ya da çalı görsel enerjisi yüksek renkli yapraklarla kaplandığında, bu ağaç ya da çalının forminun bulunduğu peyzajda, daha dominant durum aldığına dikkat edilmelidir. Ayrıca yeşil rengin çeşitli tonlarına ve yoğunluklarına dayanan renk uyumunda nasıl bir fark ortaya çıktığına da dikkat edilmelidir [5, s. 19-20].

Çizgi ve formin, tekstür ile rengin algılanma kolaylığı elde edildikten sonra, eklenilmesi gereken bir başka boyut da orandır. Oran, bitkilendirme lerde, yapılarda veya diğer herhangi bir objede incelenebilir. Objenin en fazla görüleceği noktadan kompozisyonun formu gözlenir. Detaylarla uğraşmayı ve detaylarda boğulup

kalınayı önlemek için, mesafeyi seçerken çok dikkatli olunmalıdır. Bir birinin etkişi bir bütün olarak incelenmelidir. Yani kontur çizgileri, silüet, oranlar ve ışık gölge şekilleri hepsi birden göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle objenin yüksekliği ile genişliği arasındaki oransal ilişkiye dikkat edilmelidir. Objenin bütün unsurları arasındaki iyi bir oransal ilişkisinin, tasarımın bütünlüğünü ve uyumunu belirlediği kabul edilmeli ve unutulmamalıdır. Rengin ve detayların miktarı ne olursa olsun, esas itibarıyla hoşagiden oranlar her tarafa tatanlamıyla telafi edilemez ya da yerleri doldurulamaz.

Bir bitkisel kompozisyonda da aynı yaklaşım takip edilmelidir. Silüet, gözün hareketi, ışık ve gölge şekli ve kitlenin açık mekana olan oranına dikkat edilir. Kompozisyona daha da yaklaşıldığında arka, orta ve ön fondaki materyaller arasındaki ilişkiler incelenir. Bitkilerin formları ve açık ve koyu yeşillerin bıraktığı renk izlenimleri, tekstür ve renklerin derece derece (tedrici) olarak değişmesi ve diziler oluşturmaları dikkatli bir şekilde gözlenmeli ve incelenmelidir. Aynı şekilde, çizgi, form tekstür ve renkteki ani değişiklikler de gözlenmelidir. Yakın ve orta mesafeden görünümde değişikliklerin hangi dereceye kadar görülebileceği karşılaştırılmalıdır. Her üç mesafeden görünümde, yani yakın, orta ve uzak mesafeden görünümde, tasarımı, anlaşılmasını kolaylaştırmak için materyalleri başarıyla gruplandırıp gruplandırmadığına ve gözleyen kişinin görsel sınırlamalarıyla uygun olup olmadığına bakılmalıdır. Işık ve gölge oranlarının iyi olup olmadığına, arka fondaki materyallerin yükseklikleri, tarhları, yastıklarının ve daha kısa boylu kitlelerin genişliklerine oranı uygun mudur? Bunlara dikkat edilmelidir [5, s.20].

Bu şekilde yapılacak analiz ve değerlendirmeler, göz alıştırmaları işe yarayacaktır. Çünkü tasarımı, hedefi, tasarına verilmesi istenen ruh, işlenilen tema ve anlatım için gerekli olan unsurlara ve bunların kombinasyonlarına duyarlı olmaktadır. Bu sağlandığında, yaratılacak çeşitli tasarımlar için arzulanan ve düşünülen tema ve anlatımlar daha kolay gerçekleşecektir.

5.4 Bitkisel Tasarımda Görsel Kompozisyon İlkeleri (Sanat Prensipleri)

Tatmin edici bir bitkisel tasarımın üretilmesi, tasarımın yalnızca bitki özelliklerini bilmesine bağlı değildir, aynı şekilde görsel enerjinin kısıtlama ve sınırlamalarını, kompozisyon ölçeklerinin ve net görüş açısının bilinmesine ve anlaşılmasına da bağlıdır. Böyle bir anlayışta tasarım daha sonra, düzenli bir bütün oluşturmak için bitkilerin seçimi ve aranjmanı ile uğraşır. Bu düzen, tek tek bitki bireyleri arasında form, tekstür, renk ve bitki karakterlerinin uyumlu kombinasyonlarına dayanan hoş, sempatik ilişkilerden oluşmalıdır. Bu uyumlu ilişkilere, uyum, zıtlık, tekrar, denge, vurgu, korelasyon ve ölçek v.b. gibi sanat prensipleri vasıtasıyla ulaşılabilir.

Bir tasarım, çok sayıda farklı objeleri birleştirici bir ifade içinde kombine etmeye çalışır. Sanat prensipleri bu amaçla ulaşmada kullanılacak kaynaklardır. Başlangıçta bunlar bilinçli bir şekilde uygulanmalı ve kullanılmalıdır, fakat daha sonra bunların uygulanması tasarım yönteminin doğal bir parçası olacaktır. Tasarımın gelişmesinde ilerleme kaydederken, kendi kendini otomatik olarak uygun olan prensibi uygularken bulacağız. Sanat prensipleri katı, kesin değişmeyen yasalar olarak görülmemelidir.

Peyzaj tasarımı çok farklı birimleri kombine etmekle uğraşır. Kompozisyon ilkeleri yani sanat prensipleri öyle bir araya getirilmelidir ki, gözleyen kişi tek tek bireysel objeler ve birimlerden çok, kompozisyonun tümünde dikkatini yoğunlaştırabilmelidir [5, s. 21-22].

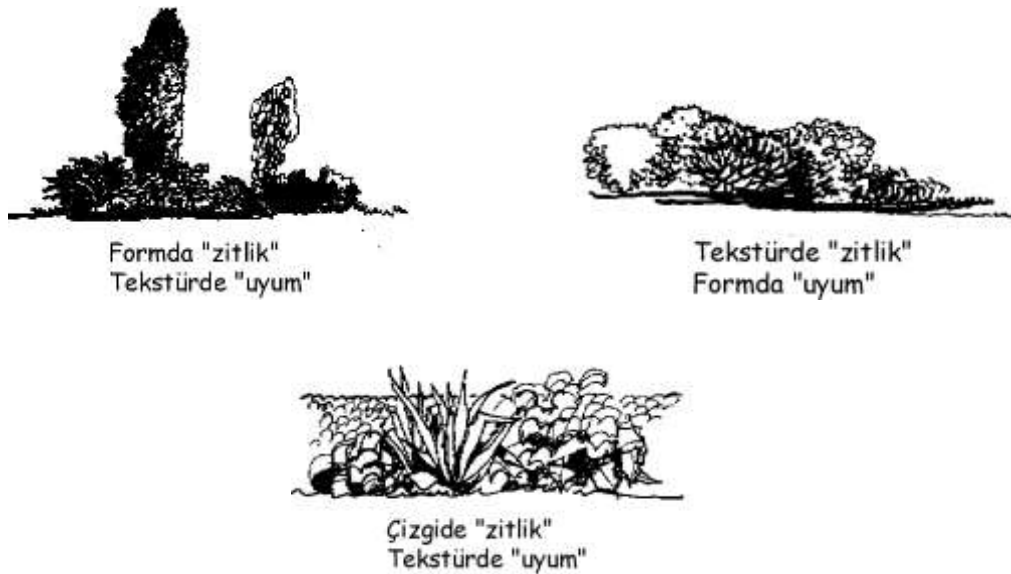
5.4.1. Uyum ve Zıtlık (Kontrast)

‘‘Uyum’’, tasarım öğelerinin birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerindeki uygunluktur [17, s. 84]. Uyum genellikle benzer bitki formları, benzer tekstürler, benzer çizgi özellikleri arasında bulunur ve renk ile de yakında ilgilidir. Fakat uyumun başarısı sadece nesneler arasındaki benzerliğe dayanmaz, aynı zamanda özdeşlik (aynı yet) ve farklılık arasındaki dengeye bağlıdır. Bu yüzden uyum ve zıtlık beraber işler. Onlar hem kutuplaşırlar, hem de birbirleri olmadan var olamazlar [1, s. 104].

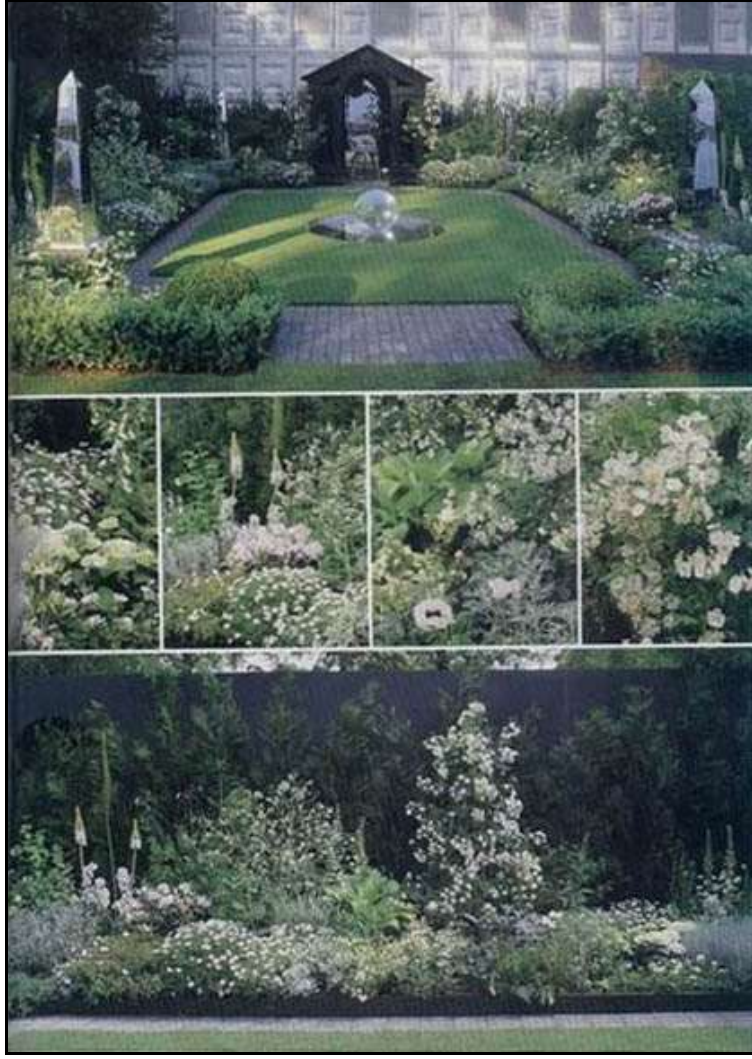
‘‘Kontrast’’ yani zıtlık birbirine bitişik veya yakın öğeler arasındaki farklılıktır. Bitkisel tasarımda kontrast farklı bitki formları, farklı çizgi yönleri ve özellikleri ile

farklı tekstür ve renk özellikleri arasında bulunur. Fakat kontrast, ‘çatışma’ anlamına gelmez. Tamamlayıcı, farklı özellikler arasındaki karşılıklı destekleyici bir ilişkiden doğan zıtlık çekici ve hoş olabilir. Eğer kontrast bir gerginlik yaratıyorsa ve herhangi bir düzen ve estetik bir amaç içermiyorsa bu çatışma olarak algılanır ve karışmaya yol açar.

Bitki kompozisyonunda uyum ve zıtlıkta doğru dengeyi başarmayı amaçlarız. İki bitki türü arasındaki zıtlık, eğer belli bir miktarda uyum varsa daha gözle görülür olacak ve kompozisyonda daha büyük bir etkiye sahip olacaktır. Bu ilişki özellikle, tasarımöğelerinden herhangi birindeki zıtlığın, örneğin tekstürde, bir diğer öğedeki uyumla, örneğin renk, kombinasyonu sonucu başarılı olacaktır. Bunun tam tersi olarak, uyumlu renk kullanımı fakat form ve tekstürde zıtlıklar oluşturarak da aynı başarı elde edilebilir (Şekil 5.55) [1, s.104-105]. Örneğin Boğaz peyzajındaki Fıstık Çamıyla, Servinin uyumlu olduğu görülür. Çünkü bu iki ağacın renkleri birbirine yakındır, yetişme ortam istekleri aynıdır ve her ikisi de iğbeldir. Sadece formları farklıdır ve bu da kontrastı yaratır. (Şekil 5.56) da Chelsea Flower Show’da bahçe tasarımı ödülü almış olan bir bahçe görülür. Aynalı parlak dikilitaşların ve simetrik köşelerinde tekrar tekrar yansıttığı beyaz temalı bu çalışmada, renkte uyum bunun yanı sıra formda ve yer yer de tekstürde oluşturulan zıtlıklarla ortaya uyumlu ama aynı zamanda monoton veya karışık olmayan ve göze hoş gelen bir tasarımı karılmıştır [62, s.72-75].

Şekil 5. 55. Tasarımöğelerindeki zıtlık, eğer belli bir miktarda uyum varsa daha gözle görülür olacaktır [1, s.105].

Şekil 5. 56. Aynalı Bahçe, Chelsea Flower Show 2000 (Alison Armour Wilson) [62, s. 75]

Kontrast, kompozisyonda dikkat çekmek ve monotonluğu azaltmak için kullanılır. Fakat çok fazla kontrast okunmaz, çünkü çok az bağlantılı öğe mevcuttur ve bunlar bir bütünün içinde algılanmaz. Bu da tasarımı karışmaya veya kaosa sürükler ve hem bir bütün olarak kompozisyondan hem de bireysel bitki özelliklerinden hoşlanmakta zorlanabiliriz. Bu tip kompozisyonlar sürekli bir şaşkınlığa sebep olur. Bu sebeple, tasarımı devam ettirmek ve ferahlatmak için anahtarlardan yani öğelerden biri düzenlenmelidir (Şekil 5.57; 5.58) [1, s. 105-106].

Şekil 5. 57. Tekstür ve yeşil tonlarıyla renk olarak uyumlu olan kompozisyonda sarılgı gülün sarkan formu ve yazın açan çiçek rengi ile oluşturduğu kontrast [32, s. 125].

Şekil 5. 58. Robert Irwin'in bu tasarımımda renk uyumu için sabit tutulmuş fakat tekstür ve formdeğiştirilerek kontrast oluşturulmuştur [32, s. 111].

5.4.2 Tekrar

Tekrar kopyadır. Benzer veya aynı objelerin yanyana getirilmesi sonucu oluşur. Zihnin bir kompozisyonu bir bütün olarak kavrayabilmesi için, hiçbir şey daha önceden karşılaşmış olduğu bir şeyi ya da bazı şeyleri tekrar görmesinden yararlı olamaz [5, s. 23].

Bitki kompozisyonlarında tekrar, birbirinin aynısı olan objelerin tekrarı şeklinde olabileceği gibi aslında daha çok belirli karakterlerin veya bir bitkinin çizgi, form, tekstür, renk gibi niteliklerinin tekrarıdır (Şekil 5.59).

Şekil 5. 59. Tekrar [2, s.114]

Tekrarın dereceleri vardır. Tam ve güçlü kesin veya zayıf ve az olabilir. Birincisi söz konusu ise, çizgi ve form tekstür ve renk tamamen birbirinin aynısıdır ve kompozisyonun tamamında tekrar edilir. Bu monotonluğa yol açabilir. İkincisinde ise, tasarım öğelerinin tekrarı ve benzerliği çok zor fark edilir veya çok azdır ve bu da düzensizlik yaratır. Eğer özel bir fonksiyon veya konsept için kullanılmayacaksa her iki aşırı durumdan da kaçınmak gerekir [2, s.115; 5, s.23].

Sadece bitki formunun tekrarı mimari duvarlar, koridorlar, tavan veya zeminler oluşturur. Çizginin tekrarı ‘hareket’ yaratır. Bir rengin tekrarı küçük mekanları olduğundan büyük gösterebilir. Herhangi bir tasarım öğesinin düzenli veya düzensiz aralıklarla belli bir modele göre tekrarı ise ‘ritim’ yaratır (Şekil 5.60) [2, s.115].

Şekil 5. 60. Tasarım öğelerinden birinin düzenli veya düzensiz aralıklarla belli bir modele göre tekrarı ile oluşan ‘ritim’ [32, s.75; 63, s.73]

Tekrar tek başına güzellik sağlamayacaktır, fakat her güzel tasarım tekrarın kullanımının bir demonstrasyonudur, yani göstergesidir ve ayrıca kompozisyonda

uyum ve birlik için gerekli olan şeydir. Aşırı derecede fazla veya az tekrardan kaçınılmalıdır. Bir kompozisyondaki birimlerin sayısı her ne olursa olsun, bunlar arasında bir ilişki olmalıdır. Bu ilişki ancak, kompozisyon için bitkiler seçilirken bir tasarım ögesini sabit tutarken, diğerlerinin değişken olmasına izin vererek sağlanabilir (Şekil 5.61). Benzer karakterlerde bitkiler seçmek suretiyle de herhangi bir nitelik veya karakter alanın her tarafında tekrar edebilir ve bu da tüm kompozisyonun etkilerini birleştirir ve haki miyeti altına alır. Sonunda, farklı birimler arasında yalnızca küçük değişiklikler yapılarak var olan ilişkiler korunabilir. Bu, aynı bitki tekrar kullanılacaktır anlamına gelmez. Bunun yerine, diğer bitkiler kullanılır, fakat bunların tasarım öğeleri, kendisine kontrast oluşturanlardan daha fazla tekrar edilir (Şekil 5.62). Örneğin, form olarak yuvarlak form renk olarak da zümrüt yeşilini tekrar öğeleri olarak kullanmayı seçmişsek, bu tek türde bitki kullanarak olmalıdır. Gözleyene ana formun yuvarlak, ana rengin de zümrüt yeşili olduğu algılatılır ama bunu yaparken aynı özelliklere sahip değişik türde bitkiler kullanılır, ayrıca seçilen tekrar renginin değişik tonları da kullanılabilir. Birliği oluşturabilmek için seçilen bitkilerin benzer taraflarının farklı taraflarından daha fazla olmasına dikkat edilmelidir [5, s. 23].

Şekil 5. 61. Yukarıdan bakış temel alınarak oluşturulmuş olan bu çatı bahçesine üstten bakışta; renk ve form öğeleri sabit tutulup ‘tekrar’ yapılmış, bu tekrarın monoton olmasını önlemek adına da tekstürde değişiklik yaratılarak kompozisyon daha güzel bir hale getirilmiştir. Bahçenin iç kısmına baktığımızda ise yine aynı prensip göz önünde bulundurularak renkte ‘tekrar’, tekstürde ise ‘‘zıtlık’’ yaratılmıştır (Federal Rezerv Bankası Çatı Bahçesi, Dallas-Texas) [64, s. 32].

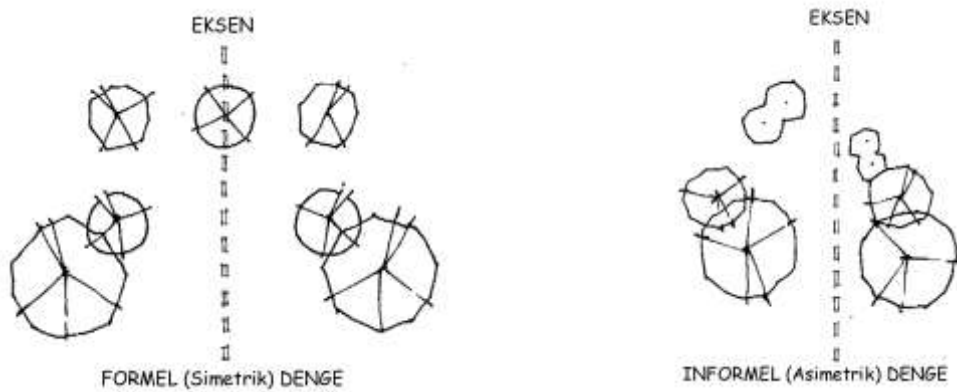

Şekil 5. 62 Formda tekrarın değişik türde bitkilerle sağlanması [33, s. 87]

5.4.3 Denge

Kompozisyonu oluşturan parçaların tüm alana eşit bir dikkat çekicilikte dağıtılmasıdır. Kompozisyonu oluşturan parçalar öyle bir şekilde bir araya getirilmelidir ki ortaya çıkan bütün, bir stabilite ve huzur duygusu vermeli [40, s. 70].

Peyzajda her objenin çizgi, form, tekstür ve renk olarak belli bir çekici gücü vardır. Dengenin rolü ise, az veya çok birbirleriyle yarışan güçleri eşitlemektir. Dengenin iki farklı türü vardır. Bunlardan biri gerçek ya da hayali dikey bir eksenin her iki tarafında oluşan dengedir ki, bu ‘simetrik’ ve ‘asimetrik’ denge olmak üzere ikiye ayrılır (Şekil 5.63). Diğer ise ‘perspektif’ dengedir [1, s. 106; 5, s. 24].

Şekil 5. 63 Simetrik ve Asimetrik Denge [40, s. 70]

‘‘S metrik ya da for mel’’ dengede eksenini her iki tarafında t m nen birbirini aynısı olan bir kompozisyon söz konusudur, yani bir başka deyişle eksenini bir tarafındaki kompozisyon, diğer tarafın aynadaki görüntüsü gibidir. S metrik denge genellikle for mel bahçelerde görülür ( ekil 5.64) [15, s. 122].

Şekil 5. 64. S metrik dengede eksenini bir tarafındaki görüntü diğer tarafın aynadaki yansıması gibidir [1, s. 108; Erba , Keukenhof- Hollanda, 2002].

‘‘Asimetrik ya da informel’’ dengede ise kompozisyonun her iki tarafının görsel a rlı ı eşittir, fakat kullanılan bitki materyalinin tipi, miktarı, yerle ini ve tasarımı    eleri gibi birbirini dengeleyen objeler birbirini aynı değildir ( ekil 5.65) [15, s. 122]. Asimetrik dengede eşitlik çizgi, form, tekstür ve rengin, yani tasarım    elerinin her birinin görsel enerjisini temel alarak yapılan seçme ve aranjman vasıtasıyla sağlanabilir ( ekil 5.66). Peyzajların bir çoğu informel bir dengeye sahiptir, çünkü for mel denge yapay ve çok d      p hesaplanmış gibi görünür ve bu yüzden de insan elinden  ıktı  çok belirgindir [5, s.24]. ( ekil 5.67) de ise, for mel ve informel dengenin başarılı bir kombinasyonu görülmektedir. Bunun yanı sıra kompozisyonda çok fazla odak noktasının olması dengeyi bozar ve tasarımı karmaşaya sürükler ( ekil 5.68).

Şekil 5. 65. Asimetrik denge [65]

Dikkat çekici form
kaba tekstürü dengeler

Tek bir güçlü form birkaç tane
zayıf formu dengeler

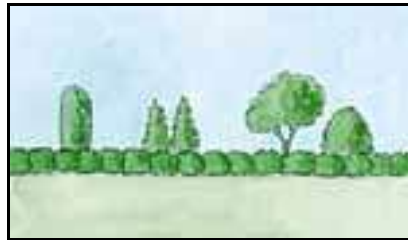

Az sayıda bitkinin dikkat çekici pozisyonu
büyük bitki topluluğunu dengeler

Şekil 5. 66. Asi metrik dengede eşitlik tasarımı möhelerini her birinin görsel enerjisi ni temel olarak yapılan seçme ve aranjman vasıtasıyla sağlanabilir [1, s. 108].

Şekil 5. 67. Si metrik (for mel) denge ile Asi metrik (infor mel) dengenin başarılı bir kombinasyonu [55, s. 185]

Şekil 5. 68. Odak noktalarının fazlalığı dengeyi bozar [65].

Dengenin diğ er bir tipi ‘perspektif’ dengesidir. Perspektif denge, bir peyzajın tamamını oluşturan ön fon, orta fon ve arka fondaki kompozisyon birinin dengesini kapsar. Eğer ikinci derecede öneme sahip olduğu düşünülen bir birimön

fonda ise, fakat orta ve uzak mesafedeki görünümlerde yer alan elemanlara göre daha fazla dikkati çekecek olursa, kompozisyon iyi bir perspektif dengeye sahip olmayacaktır. Örneğin, yakın görünümde güçlü renklere sahip bir çiçek yastığı gözleyen kişinin dikkatini orta ve uzak mesafede bulunan daha önemli özelliklere yönelmesini önler. Bu yüzden belli bir hiyerarşi belirlenerek gösterilmek istenen fona göre düzenleme yapılmalıdır [1, s. 106; 5, s. 24].

Denge belirli ve kesin kurallarla gerçekleştirilemeyecek bir prensiptir. İyi bir denge yakalamak, tasarının görsel his ve deneyimlerini geliştirmesine bağlıdır. Bir objenin çizgi, form, tekstür ve rengin görsel enerjisini tasarımı tahmin etmeyi ve değerlendirmeyi öğrendikten sonra, kompozisyon içindeki diğer objelerde karşıt nitelikleri daha iyi kullanabilir ve sonuçta ortaya çıkan kompozisyon dengelidir [5, s. 25].

Görsel stabilite durumunun başarıldığı kompozisyonlar dengelidir ve bu tip stabil kompozisyonların başarısı, dinamik elemanlar ve heyecan verici zıtlıklar içerirken aynı zamanda bütünde bir birlik oluşturmaktan kaynaklanmaktadır [1, s. 106].

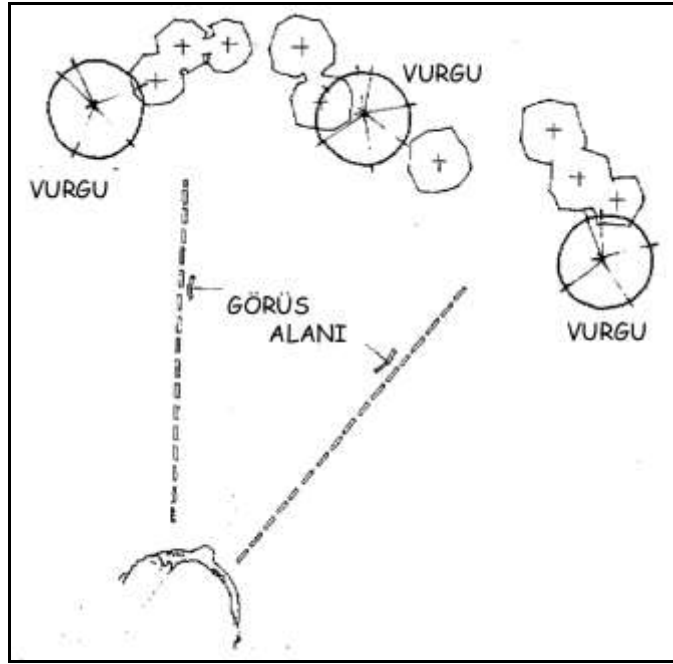
5.4.4 Vurgu

Vurgu daha önemli olanı, az önemli olandan ayırma işlemidir. Bazı elemanların gittikçe artan derecede dominant olması ve geriye kalan elemanların yani daha az ilgi çekenlerin tali duruma düşmesi, gözleyen kişiye göre yaratılmış açık bir vurgudur [2, s. 115]. Vurgu kompozisyonu canlandırır ve ona görsel farklılık katar.

Bütiklendirme görsel ilgi bakımından eşit birimler şeklinde oluşturulmalıdır. Kompozisyonun bazı parçaları, daha fazla duygusal tepki uyandırabilmesi için daha fazla güce sahip olmalıdır. Bundan dolayı vurgu, dominant yani ‘‘baskın olan kısım’’ ve ‘‘tabii olan kısım’’ olmak üzere iki parçalı düşünülebilir. Vurgunun bu iki önemli unsuruna dikkat edilirse, gözleyen kişi neyin önemli olduğunu kolayca görebileceğinden kompozisyonu kavraması kolaylaşacaktır ve böylece kompozisyondan alacağı haz artacaktır [5, s. 25].

Vurgu, tasarımdaki dominant noktaların sayılarının sınırlandırılmasıyla yaratılır, çünkü çok fazla vurgu, bakan kişiyi iten ve rahatsız eden bir karışmaya yol açar. Bu

nedenle görme alanı içinde sadece ‘bir’ vurguya yer verilmalıdır (Şekil 5. 69) [40, s. 64].

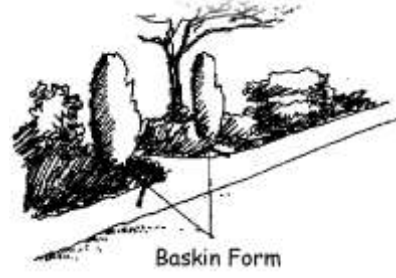
Şekil 5. 69. Görme alanı içerisinde sadece ‘bir’ vurguya yer vermek kompozisyonu karıştırmadan kurtaracaktır [40, s. 64].

Vurgu, alışılmamış ve beklenmedik objeleri kompozisyona getirerek, çeşitli elemanları gruplandırarak, elemanların büyüklükleri arasındaki farkı vurgulayarak ve yoğun renkler, dramatik tekstürler ve güçlü, dikkat çekici formlar önerilerek veya bir manzarayı çerçeveleyerek oluşturulabilir (Şekil 5.70) [40, s. 64-65]. Kontrastla vurgu arasındaki temel fark, kontrastın sadece vurguyu oluşturan özelliklerden biri olmasıdır.

Vurgu için seçilecek elemanı etkili bir şekilde kullanabilmek ve objelerin çizgi, form, tekstür ya da rengini vurgulayabilmek için elemanlar dikkatli bir şekilde incelenmelidir. Ancak bu şekilde vurgu için seçilecek eleman etkili bir şekilde kullanılabilir [5, s. 25].

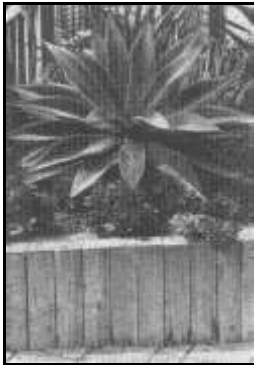
Renk ile yapılan vurgu

Form ile yapılan vurgu

Tekstür ile yapılan vurgu

Boyutla ve grup oluşturularak yapılan vurgu

Şekil 5. 70. Değişik şekillerde yapılan ‘vurgu’ örnekleri [1, 3, 33, 63]

5.4.5 Dizi - Sıra (Koram)

Sıra ya da dizi, tasarım öğelerindeki geçişin, hareketin ve değişimin üniform yani aynı şekilde olması halidir. Bu hareket veya değişim bir yöne doğru olabilir, ya da vurgunun bulunduğu bir alana doğru yönelir, gider [5, s.25].

Peyzaj tasarımının tümü bakımından, bir obje, bir alan ya da bir kitleden diğerine geçiş veya harekettir ve böylece koram tasarım unsurlarını birbirlerine bağlar. Bitkisel tasarımda koram, bir bitki den diğerine zevkli bir geçiş ve hareketi amaçlar. Koram gözü bazı yönlere veya bazı dikeye değer hedeflere doğru götürmelidir. Bir başka deyişle koram bir kompozisyondaki küçük elemanları vurgu noktasıyla bağlantılandırma için en uygun araçtır (Şekil 5.71). Kompozisyondaki rolü ise, gözün bir detaydan diğerine hareketini kolaylaştırmasıdır [40, s.69].

Şekil 5.71. Form ve tekstürün kontrollü bir şekilde dizilişi (koram) gözü istenen vurgu noktasına götürür [1, s.111].

Birinin formları, tekstürleri, renkleri, pozisyonları ve büyüklüklerinde kompozisyonun bir parçasından, diğerine doğru olan değişiklikler vasıtasıyla dizi ve sıralar yaratır. Dizi oluşturulurken bu özelliklerin herhangi biri kullanılabilir. Ama eğer, değişim bunların hepsinde veya bu özelliklerin çoğunda söz konusu ise, üniformetki ve düzenli değişim kaybolur. Bazı durumlarda dizi, iki ya da daha fazla özellikteki az miktarda değişikliği içerebilir. Çok fazla sayıda değişiklik, karışıklığı önlemek için dikkatli bir şekilde planlanmalıdır [5, s.26].

Üç tip dizi vardır;

1. Tekrarlayan dizi ve sıralar,
2. Tedrici, derece derece ilerlemeler sonucu oluşan sıralar ve
3. Değişim ve değişiklik vasıtasıyla oluşan sıralardır.

‘‘Tekrar ile oluşan dizi’’ aynı özelliklerin devam etmesinden başka bir şey değildir. Bu tip dizi ve sıraların oluşturulması ve takibi kolaydır., fakat tek düze yani monoton olabilirler. Doğrusal hatlarda olduğu gibi, göz üzerinden hızlıca hareket edip geçer, fazla ilgi çekmezler. Bu tip dizi ve sıralar genellikle doğrusaldırlar ve daha çok tasarının çeşitli parçaları arasında bağlantı oluşturmak amacıyla kullanılırlar. Buna örnek olarak çitler verilebilir [5, s. 26].

‘‘Derece derece’’ değişim ve ilerlemeler şeklinde oluşan dizi ve sıraya örnek olarak her basamakta veya adımda bir niteliğin ritmik olarak değişimi gösterilebilir. Örneğin tekstürü derece, derece değişecek şekilde kullanmamız gerekirse, kaba tekstürlüden orta tekstürlüye ya da orta tekstürlüden ince tekstürlüye doğru olan değişimler söz konusu olabilir. Renk değişimi ise açıktan koyuya doğru veya tam tersi şekilde olabilir. Her bir durumda, gözün bir değişiklikten diğer bir değişikliğe çok yumuşak ve düzenli bir şekilde geçmesine yani hareketine izin verecek çok az miktarda bir değişiklik vardır (Şekil 5.72). Bir basamaktan diğerine ya da bir adımdan diğer adıma derece derece ilerleme olurken, birbirini takip eden alan ve birimlerde miktar bakımından oransal bir artış olmalıdır. Diğer bir deyişle kaba tekstürlüden orta tekstürlüye geçişte, orta tekstürlü elemanın miktarı oransal olarak artacaktır. Bu artış bir aritmetik veya da geometrik dizi şeklinde olur [5, s. 26].

Şekil 5. 72. Derece derece değişim ve ilerlemeler şeklinde oluşan dizi veya sıra (kora n) [53]

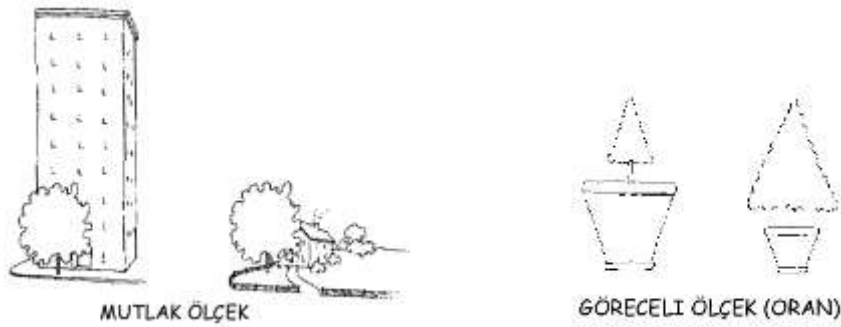
‘‘Değişiklikle oluşturulan dizi veya sıra’’, iki veya daha fazla farklı for m tekstür ve renk tekrarından başka bir şey değildir. Değişimde tekrarlanan bir özellik ya da niteliğin düzenli bir şekilde belirli aralıklarla, farklı nitelik ve özelliklerin bir araya girmesi sonucu kırılma sııyla oluşur. Daha sonra bu farklı olan nitelik birinci özelliğin

tekrarı sonucu kesilir, fakat bu birincide olduğu gibi aynı miktar ve düzende olmayabilir. Bu değişim tüm kompozisyonda sürebilir. Becerikli bir şekilde yapıldığında, müzikteki ne benzer bir rit ortaya çıkarır. Değişimin başarısı düzenli aralıklarla, farklı özelliği olan objeler tarafından kesilen, bir özelliğin tekrarıyla yattır [5, s. 26].

Sıra ya da dizinin algılanmasından alınacak haz ve doyum büyük ölçüde niteliğe geçişte yattır. Etkili olması için değişimler kesintisiz olmalıdır. Birbirinden farklı ilgi noktalarına, karışık detaylara veya engellere müsaade edilmelidir. Çünkü bunlar hareketin durmasına neden olabilirler [5, s. 26].

5.4.6 Ölçek

Ölçek bir mekânın boyutlarını ya da objenin büyüklüğünü ifade eder. Ölçek ‘‘mutlak’’ ya da ‘‘göreceli (relatif)’’ olabilir. ‘‘Mutlak ölçek’’ bir objenin ya da mekânın alışılmış ölçü birimiyle ölçülmesi sonucu ortaya çıkar ve peyzajla, bakan kişi arasındaki ilişkiyi ifade eder. Bir başka deyişle tasarımın insan boyutlarıyla uygunluğudur [2, s. 115]. ‘‘Göreceli ölçek (oran)’’ ise, aynı kompozisyon içindeki bir mekân ya da objenin diğer bir mekân ya da obje arasındaki orantılı ilişkidir. Göreceli ölçek, büyüklük, alan ve renk açısından aktüel objeler arasında bulunan oranın görsel algılanmasıdır (Şekil 5.73).

Şekil 5.73. Mutlak ve Göreceli Ölçek [2, s. 114-115]

Ölçek, her bir tasarımda çözülmesi gereken en önemli konudur. Birimler arasındaki oransal ilişkiler iyi olmadığı sürece, tasarımdaki uyum harmonide iyi olmaz. Bundan dolayı tasarıma getirilecek olan elemanlar hem mutlak hemde göreceli ölçek bakımından çok iyi bir şekilde düşünülmelidir. Mutlak ölçek, çeşitli objeler ve

tasarı mparçaları arasında büyüklük bakımından kendi aralarında ve tasarı mın tümü ile uyumlu olmasını sağlar. Relatif yani göreceli ölçek, aktüel ölçülerle belirlenemeyeceğinden, parçalar arasındaki oransal ilişkilere dikkat edilmelidir. Bu oransal ilişkiler ölçüleniz, yalnızca hissedilir [5, s.27].

Relatif yani göreceli ölçek, bir kompozisyondaki objelerin ya da obje gruplarının miktar, büyüklük, alan ve kütleleri arasındaki orandır. Göreceli ölçek hemiki, hem de üç boyutlu kompozisyonlarda uygulanır.

Mutlak ölçek, standart ölçü birimlerini kullanan gözleyicinin takdir ve değerlendirmesine dayanır. İnsan vücudunun boyutları gibi. İnsanlar uzak ya da yakındaki her objenin büyüklüğünü, kendi vücutlarının boyutlarına göre ölçerler. Buna dayanarak bir objenin aktüel büyüklüğünün iyi ya da kötü olduğu konusunda karar verebiliriz. Eğer kompozisyonda insan boyutu yoksa tasarımı, buraya belirli büyüklükte objeler getirebilir. Örneğin bir oturma bankı, bu oturma bankı burada standart bir ölçü oluşturun ve kişi bununla peyzajda diğer objeleri ölçebilir. Bankları ve belli büyüklükteki diğer elemanları her peyzaj tasarısına katmak pratikte mümkün olmadığından, peyzaj tasarımı, kişilerin ağaç ve çalıların görünümüne bağlı olarak büyüklüğü tahmin ve takdir etme yeteneğine dayanmalıdır [5, s. 27]. Yol ağaçları bu konuda önemli bir role sahiptir. Kent peyzajı için oldukça önemli olan yol ağaçları özellikle büyük şehirlerde bulunduğu yerdeki ölçeği küçülterek insan kullanımı açısından daha rahat mekanlar oluştururlar [7, s. 46]. Relatif ölçek, yalnızca bir birinin büyüklüğünün tahmin ve takdir etme yeteneğine dayanmalıdır. Relatif ölçek, yalnızca bir birinin büyüklüğünün yanındaki ya da komşu birinin büyüklüğü ile karşılaştırılması değildir. Bu aynı şekilde çizgi ve form tekstür ve rengin oransal değeri de olabilir. Örneğin herhangi bir tabloda diğer renklere göre, bir renkten ne oranda kullanılmalıdır? Açık bırakılan alana, göre ne miktarda alan bitkilendirilmelidir? Aynı görsel tablo içinde bir obje, büyüklük bakımından diğer objelerle ne derece uyum içindedir? Örneğin, bir ağacın yüksekliği bulunduğu mekanın boyutlarıyla orantılı olmalıdır ya da bir çalı topluluğu yanındaki bir bitki yatağının boyutlarına uygun olmalıdır [2, s.117]. Yani alçak boylu bir bitki topluluğunun, uzun boylu bir topluluğun yanında değil de daha orta boylu olanın yanında olması kompozisyonu ölçek bakımından dengeli kılar [15, s. 135].

Bir önceki konu başlığında belirtildiği üzere mesafe de ölçeği etkileyen faktörler arasındadır. Bahsedilen kompozisyonla gözleyici arasındaki mesafenin önemi dir ki buna da ‘ ‘kompozisyon ölçeği’ ’ denir. Kompozisyonun yakın, orta ve uzak mesafeden algılanması farklılık gösterir ve bu da tasarımı tarafından mutlaka dikkate alınması gereken bir durumdur (Şekil 5. 74). Mesafeye bağlı olarak; küçük ölçekli tasarımlarda (konut bahçesi gibi) daha çok çeşitliliğe ve daha az tekrara yer verilebilir, çünkü bakış mesafesi kısadır ve detaylardaki değişiklik daha kolay algılanır. Ayrıca bu tip küçük mekanlarda büyük ölçekli bitki materyali kullanmanın mekanı boğacağı ve daraltacağı unutulmamalıdır. Bununla birlikte büyük ölçekli tasarımlarda ise (kent parkı gibi) daha çok grup halindeki bitki topluluklarına yer verilmesi dir, çünkü bakış mesafesi artar ve detayların algılanması zorlaşır (Şekil 5. 75) [3, s. 149].

Şekil 5. 74. Görüş mesafesine bağlı olarak bitki gruplarının algılanması [1, s. 112]

Şekil 5. 75. Küçük ölçekli tasarımlarda bakış mesafesi kısaldığı için daha çok detaya ve çeşitliliğe yer verilebilir; kent parkı gibi daha büyük ölçekli tasarımlarda ise görüş mesafesi arttığından dolayı daha az çeşitliliğe ve daha çok tekrara yer verilip büyük bitki kitleleri oluşturulması daha doğru olacaktır [Erbaş, Hollanda-2002].

Özetle, bitkisel bir kompozisyonda relatif (göreceli) ölçek bakımından bitki - bitki, bitki - insan, bitki - bina ve doluluk - boşluk arasındaki oransal ilişkilerin iyi düşünülmesi gerekmektedir [15, s. 135].

Ölçek ve oran bakımından başarılı bir tasarım gözleyen kişiye ölçeği zihninde tartımadan, kendini rahatsız hissetmeden veya o mekanda kaybolmadan özgürce hareket etme imkanı sağlar. Tabi ki belli amaçlar için oluşturulan tasarımlarda istisnalar söz konusu olacaktır. Örneğin, bir tasarımın heybeti vurgulanmak istendiğinde, ölçek abartılarak insanın kendini çok küçük ve ezik hissetmesi sağlanabilir (Şekil 5.76) [2, s. 117].

Şekil 5. 76. Tasarımın heybetini vurgulamak amacıyla ölçeğin abartıldığı bir örnek [55, s. 154]

Mutlak ve göreceli ölçek, orta, sıradan bir tasarımla, fevkalade güzel bir tasarım arasındaki farkı yaratan, tasarımdaki ince ilişkileri kontrol eder. Eğer bir kişi mutlak ve relatif ölçek bakımından iyi bir oranın varlığını yokluğunu fark etme yeteneğine sahipse iyi bir tasarım hissetmesi ve duyması da mümkündür [5, s. 27].

5.4.7. Birlik ve Çeşitlilik

Tasarımda birlik ve çeşitlilik bazen bitkisel kompozisyon ilkelerinden biriymiş gibi düşünülür. Fakat, bu iki terim arasında birer kompozisyon ilkesi olmaktan çok, bütün ilkeleri destekleyen ve kompozisyonda ulaşılmak istenen ‘‘amaç’’tır. Birlik ve çeşitlilik tüm tasarımın temelini oluşturur, ve tüm materyaller, tasarım ilkeleri ve metodları bu iki ayrılmaz amaca ulaşmak için kullanılırlar [1, s. 116]. Çünkü bitkilendirmenin amacı sadece herhangi bir sebeple o mekanda ve planda görmek

veya kullanmak istediğimiz farklı pek çok bitkiyi bir araya getirmek değildir. Tüm bu bitkiler, mekanları birleştiren ve süregelen (deva meden) bir iskelet içerisinde bir araya gelmelidirler [30, s.236]. Aslında tasarım birlik ile çeşitlilik arasındaki ilişkidir. Birlik ve çeşitlilik iç içe geçmiştir ve birbirlerine yol gösterirler (Eckbo, 1950) [34, s.104].

‘‘Birlik’’, ayrı ayrı olan tasarım elemanlarının tüm kompozisyon içinde bir bütün halinde algılanmasını ve kavranmasını sağlayan, bu elemanlar arasındaki güç birliğidir [17, s.82]. Tasarımda birlik, estetik özelliklerin uyumundan, değişik kısımları bir bütüne bağlayan kompozisyonun dengesi, kompozisyondaki baskın elemanların vurgulanmasından, düzenli bir mekan ve bitkilendirme sırasından, çeşitli öğelerin tekrarı, ve kompozisyon ölçeğinin hem insan boyutlarıyla hem de çevresindeki peyzajla orantılı olacak şekilde seçimi, denge, vurgu, korama ölçek) tasarım öğelerine (çizgi, form, tekstür, renk) doğru uygulanması sonucu oluşur (Şekil 5.77) [5, s.23].

Şekil 5. 77. Sanat prensiplerinin tasarım öğelerine başarılı bir şekilde uygulanması sonucu birliğin sağlandığı bir kompozisyon [33, s. 70].

Tasarım öğelerinin herhangi bir kısıtlama veya sınırlama yapılmaksızın karıştırılması, bir araya getirilmesi çatışmalara, çirkinliklere ve de görsel ilginin kaybolmasına neden olur. Fakat, dikkatli yapılan seçim ve düzenleme, ince bir

anlatı m ve tat mın edici etkileri ortaya çıkarır [5, s.23]. Bitkilerin bireysel olarak di kkat çekmesi nden ziyade tasarımı öğeleri nin (izgi, for m tekst r, renk) birbirini destekleyecek şekilde seçi m daha çok tercih edil meli dr, yani her tasarım elemanı bt n n bir parçası ol malıdır [15, s.125]. Anlatılan tüm prensiplerin ğrenil mesi, kavranması ve doğru bir şekilde uygulanması tasarımı nın zamanla edineceği deneyi msayesinde olacaktır.

Gözün ve zihni n, uyarıcıları n karışıklı ėı ve kombi nasyonları nı kavrayabil mesi ne kadar kolay ol ursa, tat mın ol ma derecesi de o kadar fazla ol ur. Bunu gerçekleştirmek için tasarımı birlik ve benzerli ėi ol uştur mak a macı yla bazı öğeleri tekrarla malıdır, ama aynı zamanda yeterince farklılık ve çeşitlilik eklemeli dr ki, böylece kontrastlar vasıtasıyla zihni meşgul edebilsin [5, s.21]. Birbirinin benzeri ol mayan öğelerin çeşitli şekillerde bir araya gel mesi, knelenmesi sonucu birlik içinde çeşitlilik duygusu ortaya çıkar [44, s.109].

‘‘eşitlilik’’ bir kompozisyondaki tasarımı öğeleri nin farklılı ėıdır (ekil 5.78) [2, s.117]. Bir başka deyişle çeşitlilik gözün di kkatini çekmek, gözleyici nin di kkatini üzerinde tut mak ve zihni n değiş mi i n duyduğu gereksinimi tat mın et mek için çizgi, for m tekst r ve renkteki kontrast yani zıtlık veya değiş meler [5, s.24].

Şekil 5.78 eşitlilik [2, s.116]

Sıkça kullanılan bir söz vardır: ‘‘eşitlilik hayatın tadıdır.’’ Tasarı m açısından düşündüğümüzde de çeşitlilik kompozisyona zevk ve yaşam katar. Zihni birli ėi n içinde değişiklikler arar ve değişikli ėi, çeşitlili ėi keşfetti ėinde haz duyar. Tekrarın tam tersi olan çeşitlili ėi sağlamak, birli ėi sağlamaktan daha kolaydır. Fakat, eşitlilik ne dereceye kadar yapılmalıdır? Burada l şu ol malıdır. Çeşitlilik hiçbir zaman karışıklık yaratacak derecede çok fazla ol namalı (ekil 5.79), ama algılanabil mesi çok fazla çaba sarf etmeyi gerektirecek derecede de az ol namalıdır [5, s.24]. Yani ilgiyi kaybetmeden birlik, birli ėi kaybetmeden de ilgi sağlanmalıdır (ekil 5.80) [30,

s. 236]. Unutulmazdır ki '' Basitlik her hangi bir sanat çalışmasının gerçek değerini ölçen özelliktir' (Frank Lloyd Wright, 1908).

Şekil 5. 79. Fazla çeşitliliğin yol açtığı karmaşa [66, s. 112]

Şekil 5. 80. Birliğin ve ilgi nin beraberce sağlandığı iki örnek [33, s. 55; 67, s. 55]

5.5 Bölüm Sonucu

Bitkilerin peyzaja getirilirken görsel kompozisyon ilkelerinin ya da sanat prensiplerinin nasıl uygulanacağı bu bölüm boyunca anlatılmasına rağmen unutulmaması gereken nokta bu prensiplerin diğer peyzaj yapı elemanlarının kullanılmasında da geçerli olduğudur. Peyzajda kullanılan her materyal, ister bitkisel isterse de diğer yapısal materyalleri olsun aynı temel tasarım möhelerine sahiptir. Bu sebeple, bir bütün olarak peyzaj kompozisyonunun ne kadar başarılı olacağı, sanat prensiplerinin bu ögelere ne derece başarılı bir şekilde uygulanacağına bağlıdır.

BÖLÜM 6. BİTKİSEL TASARI MSÜRECİ

*“Seçil miş sözcüklerin listesi nasıl şiir olamazsa,
seçil miş bitkilerin koleksiyonu da peyzaj olamaz.”*
Nan Fairbrother

6.1. Kompozisyon (Geriye Doğru Yöntemi)

Bitkisel tasarım sürecinin son aşaması bir kompozisyonu geliştirme'deki teknik ve detaylarla ilgilidir. Sürecin seri aşamasının başarılı olması, daha önce anlatılmış olanın anlaşılmasına bağlıdır. Bunlar temel bilgilerdir, hiçbir kesin formül ve kural olarak düşünülmemelidir. Bunlarla yalnızca muhakeme edebilir, iyi karar verebilir ve iyi bir zevkin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bundan sonraki aşamada amaç ise, bitkisel tasarıma ilgili fikirlerin üretilmesi tekniğidir. Bu teknik “Geriye Doğru Yöntemi” diye adlandırılmaktadır. Zira pratikte çoğunlukla uygulananın aksine, hangi bitkinin kullanılacağı konusunda karar verme yapılacak en son iş olmaktadır.

Bir kompozisyonda her bir obje diğer bir obje ile görüş açısı içinde ilişkili olarak görülür. Kompozisyondaki hiçbir obje izole edilmiş bir eleman olarak görülemez. Bu yüzden yapılacak bitkilendirme sonucunda birbiriyle ilgisi olmayan karma karışık bir yığının ortaya çıkmasını önlemek için kullanılacak materyallerin çizgi ve form, tekstür ve renklerinde tekrar, zıtlık, uyum, denge, korama vurgu ve ölçek bulunmalıdır. Görsel yönden tatmin edici ve hoşagiden, beğenilen ve mekan duyguları veren kompozisyonların yaratılabilmesi için farklı bitkilerin kombin edilmesi, alfabenin harflerinin kombin edilmesi ne çok benzerdir. Nasıl harfler özel anlam olan farklı sözcükleri oluşturabilirken için sayısız kombinasyonlar oluşturacak şekilde kombin edilebilirlerse, aynı şey bitkilerle de yapılabilir. Seçilen bitkilere ve bunların nasıl kombin edildiğine bağlı olarak sayısız kombinasyonlar oluşturmak mümkündür. Bu kombinasyonların her birinin kendine özgü bir anlamı vardır. Bunu yaparken kullanılan yararlanılan yöntem “Geriye Doğru Yöntemi”dir [5, s.28].

“Geriye Doğru Yöntemi” ne başlamadan önce kompozisyonun ölçeğı saptanmalı ve net görüş açısından etkisi belirlenmelidir, Ana görüş hatlarına, yani akslara göre bitkilendirilecek alanın konumuna dikkat edilmelidir. Bitkilendirilen birinin konumu gözleyiciye göre dik midir? yoksa herhangi bir açı yapmaktadır? Bunları göz önünde bulundurarak yapılacak düzenleme, bitkilendirilecek alanların ana bakış hatlarına yani akslara bağlı olarak maksimum düzeyde görsel etki yaratmak için aranje edilmesini kolaylaştıracaktır. Daha sonraki aşamada ise bitkisel kompozisyonun bütün peyzaj tasarımı içindeki önem derecesi düşünülmelidir. Örneğin kompozisyonun ayrıca herhangi bir özel fonksiyonu olacak mı veya estetik yönde rolü olacak mı? gibi konular göz önünde bulundurulmalıdır. Daha sonra da bu kompozisyon ünitesinden peyzajın diğer parçalarına geçerken görüntü takip edeceği hattın (çizginin) yani gözün hareketinin belirlenmesi gerekir.

Son olarak bitkilendirmenin “Tema”sı yani neyi ifade edeceği belirlenmelidir. Canlı, renkli ya da karanlık, uyarıcı, rahatsız edici, ya da huzur verici, dinlendirici; ağır başlı ya da sıradan alışılmış; ya da formal veya informal mi olacak bu konuda karar verilmelidir. Tüm bunlar belirlendikten sonra açıklanacak olan “Geriye Doğru Yöntemi”ne geçilebilir.

Genel olarak, bir kompozisyonda çözülmesi gereken ilk problem vertikal (düşey) düzeydedir. Başlangıçta yapılacak ilk iş odunsu bitkilerin kitle ve silüetlerin farklı büyüklükte ve oranda soyut dikdörtgen bloklar serisi halinde düşünmektir. Yapılacak tasarımı bitkilerin gelişmiş durumundaki boylarına ve tepe genişliğine göre yapılmalıdır. Bu soyut formların kombinasyonları bir parça kağıda eskiz olarak çizilebilir. Bunların büyüklüğünün, asıl ana planının ölçeğine göre olması yararlıdır.

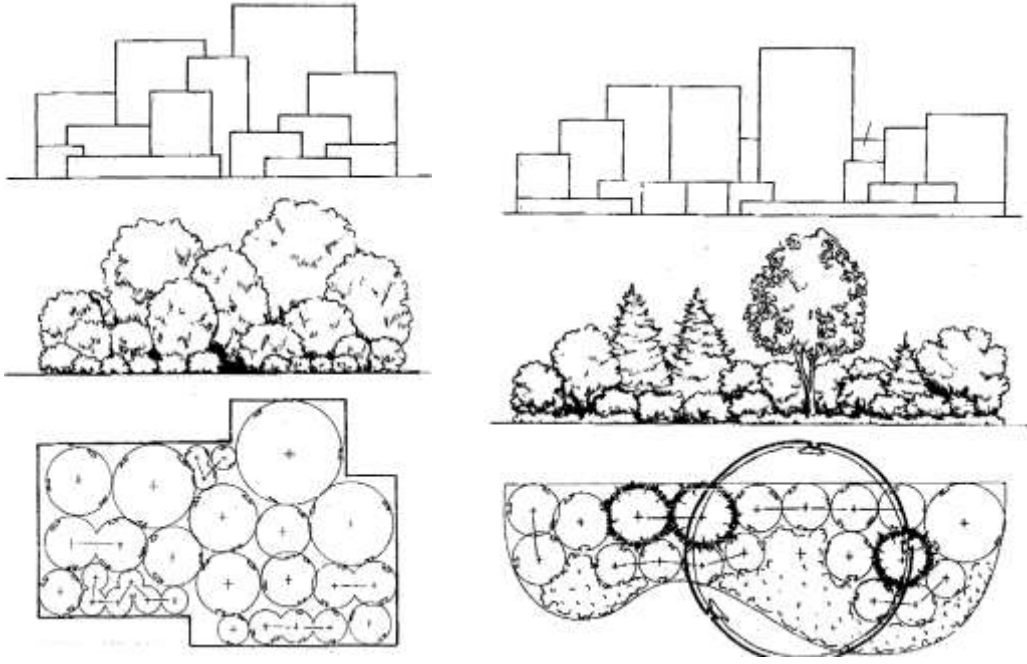
Belli bir ölçekle çalışıldığından, Önce bitkilendirilecek alanın uzunluğu işaretlenir. Bu aşamada, bitkilendirilecek alanın derinliğini ve tasarımı şeklini düşünmeye gerek yoktur. Bitkilendirilecek alanın, horizontal, yani yatay boyutu ana plandan alınır, tasarımı şekli ise çoğunlukla arazinin morfolojisiyle birlikte yapıların konumu, ayrılmış kullanımlar alanları, sirkülasyon modelleri sonucu oluşan şekiller tarafından belirlenir [5, s. 28].

Bunlar yapıldıktan sonra, soyut formlar, hoş, sempatik bir silüet oluşturacak şekilde kombin edilmeyle başlanılır. Uzun boylu dikdörtgen formlar bir çatı ya da ağacı temsil edebilir. Eğer form bir ağaç olarak düşünülmüş ise ağacın tam genişliğini ya da tepe çatısının örtme derecesini göstermek gerekmez. Çünkü burada öncelikle silüetin yüksekliğiindeki varyasyonlar çok önemlidir. Kısa boylu, alçak yatay dikdörtgen formlar ya da şekillerin formlar ve formların bitki sırasını gösterir. Diğer kare ve dikdörtgenler çalı bireylerini temsil ederler. Bütün tasarımı tek tek çalıların olgun çağda alacağı büyüklüğe göre yapılır.

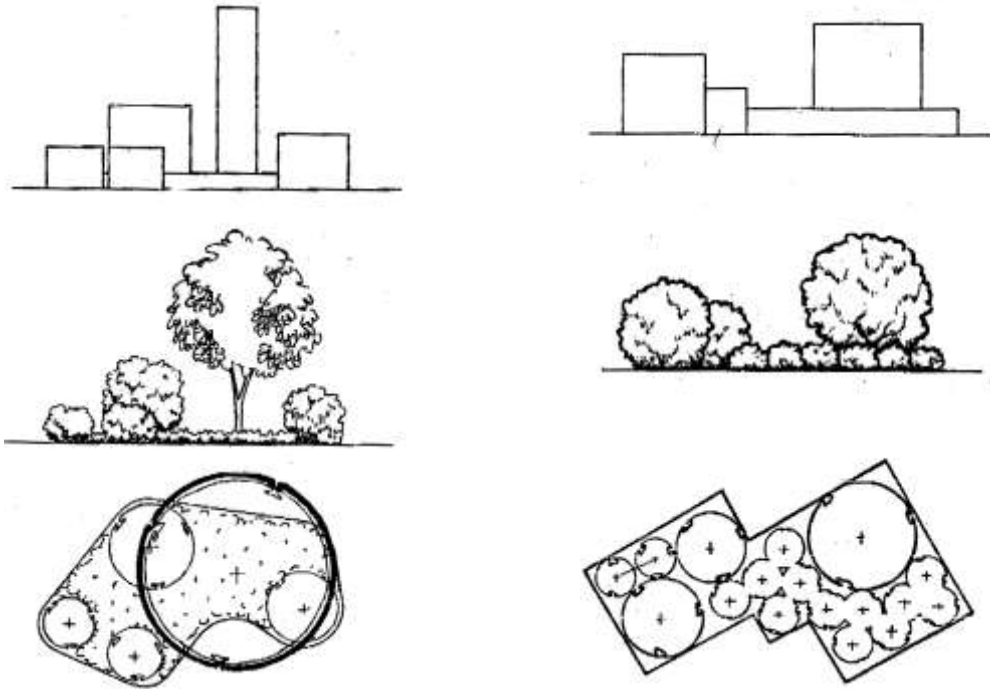
Soyut blokların nasıl düzenleneceği kısmen yapılmak istenen bitkilendirme tipine ve göreceği fonksiyona bağlıdır. Bitkilendirme iki tipi vardır. Bunlardan biri çalı kitlesi, diğeri de gruptur.

“Çalı kitlesi” hem boy, hem de en bakımından daha büyüktür. En az üç farklı çalıdan başlayıp otuz çalıya kadar sahip olabilir. İstenirse, büyük kitlelerde bir ya da iki küçük ağaç ilave edilebilir (Şekil 6.1). Çalı kitlesinde bitkiler birbirine oldukça yakındırlar. Her bir bitki hafifçe diğerinin içine girer ya da bitkiler geliştikleri zaman 1/8 ya da 1/4 oranında birbirlerini içine girecek şekilde düzenlenirler. Bitkiler önden arkaya ve yana doğru da boyları bakımından da değişiklik, farklılık göstermelidirler. Arka fonu oluşturan boylu çalıları tatmin edici bir gökyüzü silüeti ve ön fondaki daha kısa boylu çalılarla değişik güzel kombinasyonlar elde etmek için değişik (farklı soyut) blok aranjmanları denenebilir. Bu soyut bloklarla denemeler yapılırken gözün ve zihnin fazla sayıdaki objeyi küçük, kullanılabilir üniteler şeklinde organize etme ihtiyacını duyduğu unutulmamalıdır. Bu gruptandırma net görüş açısına bağlı olup, bitkilerden oluşan büyük koleksiyonların görülmesini ve anlaşılmasını sağlar [5, s. 29].

“Grup Bitkilendirme” ise gerek büyüklük gerekse kullanılan bitki sayısı bakımından en küçük bitkilendirme ünitesidir. Bir grupta, kompozisyonun bir parçası olarak küçük bir ağaç veya boylu bir çalı ile birlikte daha az boylu her dem yeşil ve yaprağını döken çalıları bulunur. Bitkiler birbirinden ayrılmış serbest duracak vaziyette bulunabilir. Bazı aranjmanlarda ise bitkiler hem birbirlerini temas edecek hem de birbirini hafifçe örtecek şekilde olabilirler (Şekil 6.2) [5, s. 29].

Şekil 6.1 Çalı kitlesi örnekleri

Şekil 6.2 Grup bitkilendirme örnekleri

Burada belirleyici olan bitkilendirmenin yerine getireceği fonksiyonel roldür, yani bölünme, ayırma mı yoksa perdelene, kuşatma m fonksiyonlarını yerine getireceğidir. Blokların nasıl düzenleneceğini belirleyen diğer faktörde oluşturulmak istenen “siluet” yani çizgidir. Bu aynı zamanda en boylu bitkilerin nerelere konulacağı ve boylarının ne kadar olacağı konusunda tasarımcıya rehberlik edecektir. Bütün süreç esnasında gözlemin yapıldığı birincil noktadan çıkan önemli bakış eksenleri, kompozisyon ölçekleri ve net görüş açısı unutulmamalıdır. Çünkü bunlar da soyut blok aranjmanlarını etkilemektedirler. Bu konuda deneyimi olmaları soyut blok kompozisyonuna en boylu birilerden başlaması yerinde olur. Boylu bitkilerden, hangi alanlarda görsel yönden nerelerde siluet etkisinden dolayı yararlanmak gerekiyorsa, bu alanlar birbiriyle ilişkili yani bağlantılı olmalıdır.

En boylu bitkiler yerleştirildikten sonra, orta ve daha kısa boylu soyut bloklara geçilir. Bu bloklar, hemen boyluların yanlarına hem de ön tarafına getirilmelidir. Her bitişik bloğun daha öncekinden daha kısa olacak şekilde merdiven basamağı şeklinde tekrarlanması sonucu oluşacak düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Böyle bir düzenleme yapmaktır bir etkisi olacağından dikkatlice kullanılmalıdır. Bloklar konumlandırılırken boylulardan daha kısa boylulara ve oradan da orta boylulara doğru geçişler ve geriye dönüşler olmalıdır. Bitki aranjmanındaki bu değişiklikler görsel yönden hoş, sempatik bir biçimde ve ilginç bir siluet yaratırlar. Gözleyen kişi tarafından kazanılan ilk izlenim genel dış hat ve siluet çok önemli olduğundan sanat prensipleri bakımından iyi kompoze edilmiş ise, düşey kesitte “birlik” açıkça görülecek ve bitkilendirmenin verdiği haz belirgin bir şekilde artacaktır.

Ölçeğe göre hoş sempatik bir siluet çizdikten sonra, her soyut bloğun eni ve boyu istenen bitkinin kesin boyutları yani büyüklüğü ifade edecek şekilde olacaktır, en azından birkaç tane soyut blok eskizleri hazırlanmalı ve bunlar dikkatli bir şekilde ölçeğe göre, sonra her bir taslağın ve sanatın altı prensibi ile uygunluk gösterip göstermediğine göre değerlendirilmelidir. Hangi soyut denemenin tercih edileceği kararlaştırılıp, alan analizi ve plan ile kontrol edilir. Tasarımı istediği yerlerde arzulanan yüksekliğe, bölünmeye ve açıklığa sahip olup olmadığı konusunda emin olmalıdır [5, s. 30].

Soyut blok çalışmalarında silüet yani hat ya da çizgi belirlendikten sonra sırasıyla form, tekstür ve renk çalışmalarına geçilir. Fakat bir istisna, eğer kompozisyonun konseptinde var olan bir temada rengin baskın eleman olarak kullanılması gerekiyorsa, o zaman tekstürden önce renk çalışması yapılmalıdır [1, s. 173].

6.1.1. Form İncelemeleri

Soyut blok kompozisyonu kağıdının üst kenarına yerleştirilir. Alt kısmında ikinci bir deneme yapmak için yeterince yer bırakılır. “Geriye Doğru Yöntemi”nin bundan sonraki safhasında soyut blokların yerine geçecek olan ağaç ve çalıların formları belirlenir. Bunlar her demyeşil ya da yaprağını döken türler olabilirler.

Buralarda bitkinin formunun yuvarlak mı? Pramidal mı? Silindirik mi? ya da diğer bir formda mı? olacağına karar verilir. Kitleyi oluşturan ünitelerin büyük bir kısmının yuvarlak ve horizontal formlara sahip olması gerekir. Tekrar (ritim) ve kolayca birbirini takip eden hareketi sağlaması bakımından çeşitlilik ve vurgu için birbiriyle kontrast teşkil eden formlar az kullanılmalıdır. Bitkilerin formlarının karakterlerine, duygusal etki ve tesirlerine ve de görsel enerjilerine göre kombine edilip edilmediği konusunda emin olmak gerekir. Bunun için tekrar bitki formları kontrol edilir. Yeterince tekrar, zıtlık ve denge için potansiyel var mı? buna bakılır.

Vurgu noktalarını belirleyip iyi bir koram ile bu vurgu noktalarına ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilir. Son safhada da her bir bitkinin diğer bitkilere göre büyüklüğü yani mutlak ölçeği, ve kitlenin tüm mekana göre ne oranda olacağı, yani göreceli ölçeği incelenir.

Birkaç form denemesi yapılır. Bu esnada formların çeşitli kombinasyonu ile ilgili tüm imkanları araştırması için çeşitli form kombinasyonları oluşturulur. Bitki form etüplerinde soyut formların yerine geçecek olan bitkilerin genişlik ve yükseklik bakımından tamamen eşdeğer olduğu unutulmalıdır. Soyut blokların merkezinden geçen ve kesik çizgilerle gösterilen bir dik doğru bitki form etüdü yapılan kısma indirilir. Bu her şeyi aynı hizada tutmaya yardımcı olacaktır. Bu noktada, bitki formu ya da çalı formu uzun dar ve dikdörtgen şeklinde gösterilir. Fakat burada soyut blokların

boyları aynen korunmalıdır. Eğer herhangi bir soyut blok üzerinde karar verilmişse, bunun asla değişmesi gerektiği düşünülmemelidir.

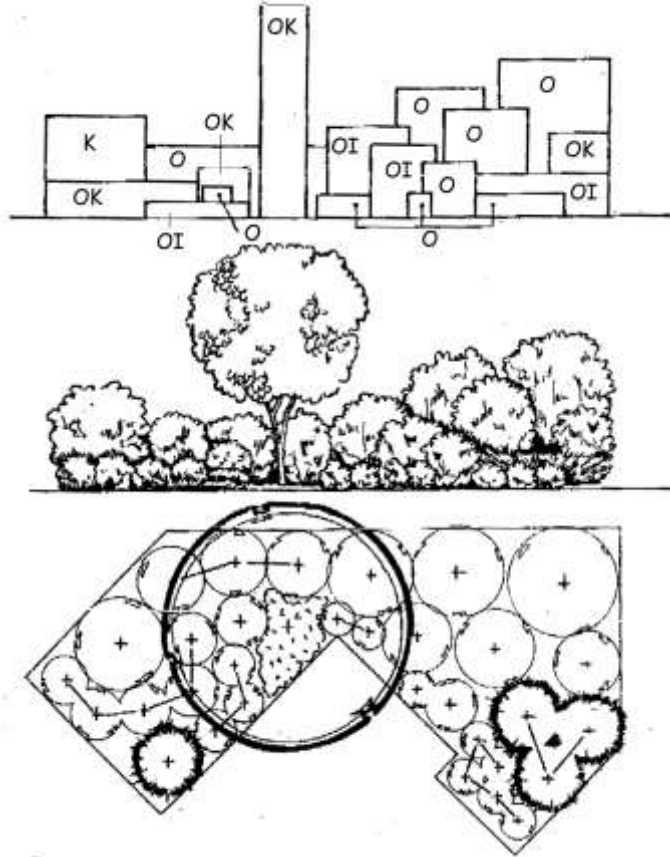
Soyut formların yerine bitki formları konulduğunda, bazen sorunlar ortaya çıkabilir. Bunlar ancak soyut etüd üzerinde yapılacak değişikliklerle çözümlenebilir. Çok sık rastlanan bir problem orta boylu ya da orta-uzun boylu materyalin en uzun boylu ünite etrafında toplanmasıdır [5, s. 30].

Bu problem genellikle soyut etüde bazı üniteleri değiştirmekle çözümlenebilir. Bu aşamada, soyut blok ve formlar arasında mümkün olan en iyi sonuçlara ulaşabilmek için ileri geri değişiklikler ve dönüşler olabilir, yani formkompozisyonu modifi edilebilir ya da değiştirilebilir.

Formve tekstüre geçmeden önce, kompozisyonun ikincil akslardan ve görüş açılarından nasıl görüldüğü kontrol edilmelidir. Ön veya arka ya da yandan veya arkadan görünüş olabilir. Hızlı bir şekilde çizilmiş olan soyut blok ya da formeskizi bitkilendirmenin ikincil derecede önemli noktalarından da iyi görünmesini sağlar ve güvence altına alır. Yapılan düzenlemede, öndeki kısa boylu çalırlardan arkadaki uzun boylu çallara doğru tedrici bir geçiş var mıdır? Buna dikkat edilmelidir. Uzun boylu bitkiler daha kısa boylu bitkilerin arkasına yerleştirilmelidir. Fakat, dar basamaklara benzer şekilde bir geçiş olmalıdır. Önden arkaya doğru değişiklikler orta boylu bitkilerden kısa boylulara daha sonra da daha boylu üniteler arasına konularak sağlanabilir. Bu varyasyon daha çok önden arkaya doğru değil de, yanlara doğru yapılır. Bir diğer kontrolde çalı kitlelerinin son kısımlarında yer alan bitkilendirilmiş parçaların kompozisyonunda yapılıır. Son parçaların kısa boylu materyal den oluşmasına çalışılmalıdır. Orta boyluların görsel gücü, stabiliteyi sağlayacağından bunlar tercih edilebilirler. Daha büyük boylu olanlar çerçeve oluşturmaya ve bir bütün kompozisyon olan kitleyi tespit ve tayin etmeye yarar. Bu düzenlemeye istisna olarak, gözü peyzajın diğer parçalarına yöneltmek için, uzun boylu ağaçların bulunduğu uçtan, kısa boylu ağaçların bulunduğu uca doğru yöneltmek için düşünülecek sıradır, yani tedrici geçiştir [5, s.31].

6.1.2. Tekstürün İncelenmesi

Form incelenmesini arzu edilen şekilde tanımladıktan sonra tekstür incelenmesi için soyut bloklara geçilebilir. Bu incelemede (K= Kaba, O= Orta, I =ince, Ara Tekstürler için, OrtaKaba= OK, Ortaİnce= Oİ) her bir soyut ünite için önerilen tekstürleri belirtmektedir (Şekil 6.3).

Şekil 6.3 Soyut bloklarda tekstür incelenmesine bir örnek

Bu tekstürlerin dağılımı yapılacak bitkilendirmenin tipine, (grup ya da çalı kitlesi) bağlıdır ve yüksek görsel ilgi, denge, zıtlık, tekrar, vurgu ya da koraman amaçlanıp amaçlanmamasına bağlıdır. Birbirleriyle ilgisi olmayan bitkilerin sayısı çalı kitlesinde altıyı geçtiğinde genellikle algılama mesafesini aştığı için, göz bütün kompozisyonu tek bir biri molarak görmez. Zihnimizi çalılar görsel alt birimleri şeklinde tanımlayarak tertip etmesini kolaylaştırmak için tekstür ve renk bu alt grupların dış sınır hatlarını belirlemede kullanılır. Bunun için kaç tane alt grubun gerekeceği kompozisyon ölçeği

tarafından belirlenir. Böylece gözleyenin net görüş açısı da saptanır. 3 ya da 5-6 tane alt grup olabilir.

Bir alt grubun dış sınırları, diğer alt gruplarla görsel olarak belirginleştirilmelidir. Bir taraftan kaba tekstürlerin, diğer taraftan da görsel enerjisi yüksek renklerin kullanılması, buna bir örnek olarak gösterilebilir. Formlar ve bitkilerin farklı boyları da bu sınırların oluşturulmasında yararlı olabilirler. Alt grupları arka arkaya birbirini takip eden noktalar şeklinde oluşturmadan kaçınılmalıdır. Bunun yerine çeşitli karışık alt gruplar planlanmalıdır. Böylece gözleyen kişiye çalı sınıflarında hareket etme ve tertip etmede muhtelif farklı seçenekler sunabilmek için ön fondaki alt gruplar diğerlerini örterler. Sonuçta her gözleyici bitkilendirilmiş kitleyi görsel olarak aynı noktada kaydetmez [5, s. 31].

Bundan dolayı, tasarımı birçok alt grup seçenekleri sunmalıdır. Böylece göz hangi yönde seçilmişse o yönde ilerletebilir. Bu örtmeyi oluşturmak için, kısa boylu çalıların alt grubunu önde, orta boylulardan oluşan alt grubu da bunun arkasında kullanmakla mümkündür, bunun unutulması gerekir. Ayrıca gözümüzde silüetteki en yüksek noktaların çevresinde arka fondaki boylu materyali hemen hemen otomatik olarak gruplandırır. Ön fonda yer alan alt grupların dış sınırlarıyla orta boylu alt grupların dış sınırları birbirinin arkasında olmalıdır. İnce ve kaba tekstürün arasında her tür tekstür çok yakın mesafeden görünümde etkili olabilir [5, s. 31-32].

Bitkilendirilmiş kitle ile bu kitleye dikkatle bakan kişi arasındaki mesafe arttırılırsa, yalnızca kaba tekstürlülerin bir görsel etkisi olur. Eğer mesafe gittikçe artarsa, yani uzak mesafeden görünümde tekstür yalnızca ışık ve gölge olarak algılanır. Belli bir amacı olmayan tekstür karışımının yarattığı huzursuz edici bir etkiden kaçınmak için her bir farklı görsel alt grubu içinde tekstürler oldukça sınırlanmış olmalıdır. Bu gruplar içindeki varyasyonları tedrici bir geçişle sağlar. Örneğin orta tekstürden kaba-orta tekstüre ya da ince tekstürden ince-orta veya orta tekstür şeklinde olabilir. Her bir alt grup aynı tekstüre sahip olmalıdır. Fakat tüm kompozisyonun birliği kaybolmalıdır. Bundan dolayı her birinin arasındaki farklarda aşırı olmalıdır. Tekstürün kullanımı ile ilgili yukarıdaki açıklamalar “grup bitkilendirmeleri” için de geçerlidir. Grup bitkilendirmeleri yalnızca birkaç bitkidenden oluştuğu için, tekstür ve rengin seçimi en

önemli noktalardan biridir. Tekstürün nasıl kullanılacağı hakkında karar verirken, dramatik kontrastlara mı yoksa kompozisyonu dengelemeye ihtiyacı mı önem verilecek, buna dikkat edilmelidir. Dramatik heyecan verici kontrastları için, tekstürün iki aşırı türü yani ince ve kaba tekstür kombin edilmelidir. Bu tip kontrastlar maharetli bir şekilde kullanılmalıdır.

Yetersiz tatminkar olmayan sonuçlardan kaçınmak, dikkat çekici ve kolayca farkedilebilecek kontrastlar oluşturmak için, ince ve kaba tekstürler arasında oransal ilişkileri iyi bir şekilde ayarlanmalıdır. İyi bir oran için, kaba tekstüre göre daha fazla ince tekstürün olması gerekmektedir. Değişik tekstürlerin görsel enerjisini gösteren tablounun yeniden gözden geçirilmesi, tekstür kompozisyonu hakkında karar verirken ve grup içinde bitkilerin tasviini yaparken büyük kolaylıklar sağlar.

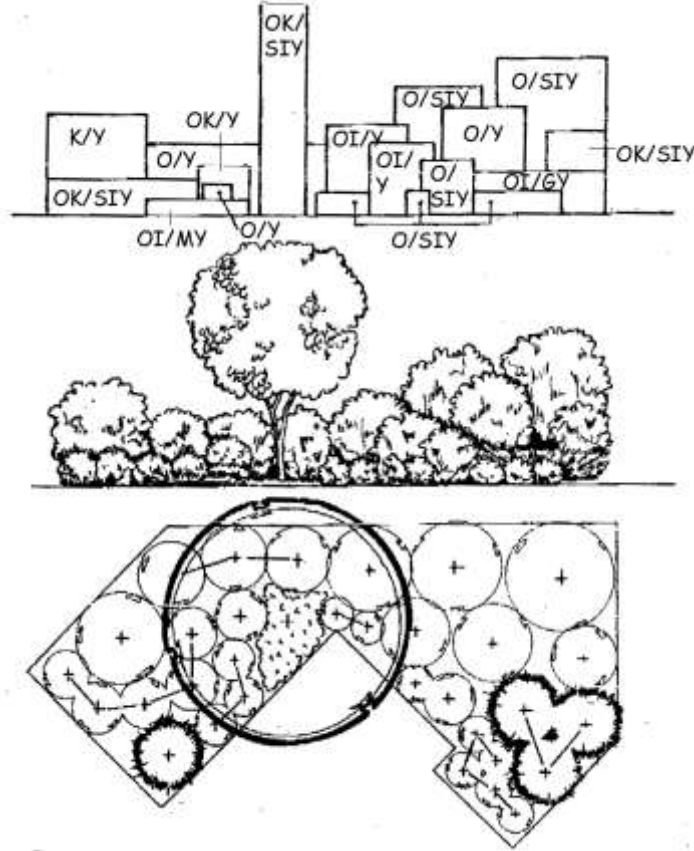
“Denge” için tekstürün görsel enerjisi göz önünde tutulması gereken en önemli noktadır. Örneğin grup şeklinde bir bitkilendirme çiçek açan kısa boylu küçük bir ağaç tekstür ve renk yönünden görsel enerjisi düşük ise, renk ve tekstür yönünden yüksek görsel enerjiye sahip daha kısa boylu bir ağaç tarafından dengelenebilir. İnce tekstürden oluşan büyük bir alan, kaba tekstürden oluşan küçük bir alanın aşırılıklarını azaltarak dengeyi sağlayabilir [5, s. 32].

Renk konusuna geçmeden önce, tekstürel kompozisyonu oluşturmak için sanatın prensipleri tekrar gözden geçirilmelidir. Tekstür; tekrar, zıtlık, denge, koram ve vurguyu sağlamak bakımından çok önemlidir.

6.1.3. Renk İncelemesi

Tekstür incelemelerinden sonra, soyut bloklarda renk incelenmesine geçilebilir. Soyut bloklarda tekstür işaretlerini n arkasına (/) bir çizgiyle düşünülen renkler işaretlenir. Y = zümrüt yeşili, MY = mavimsi yeşil, SY = sarı yeşil, GY = gri yeşil, KY = kırmızı yeşil, SİY = siyah yeşildir (Şekil 6.4). Yaprak renginin, deri gibi parlak, berrak (canlı) ve donuk (mat) olarak sınıflandırılması, renk değeri ve yoğunluğu rengin boyutları olarak önem kazanır. Renkle ilgili ölçülerin tekrar gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. Unutulmalıdır ki, bu arada bitkinin rengi, tekstürü tarafından modifi edilmektedir.

Yaprak yüzünün niteliği, büyüklüğü ve yaprak sapının uzunluğuna bağlı olarak, tekstür ışığın yansıma miktarını etkilenmektedir. Böylece de dolaylı olarak yaprak renginin değeri ve yoğunluğu etkilenmektedir. Tekstür, renklerin seçimi sırasında gözönünde bulundurulması gereken en önemli konulardandır. Seçilen form ve tekstür yaprak renginin seçimini etkiler. Form ve tekstürün ortak etkilerinin olduğu unutulmamalıdır. Eğer bir bitki form ve tekstür yönünden güçlü ise, güçlü bir renk seçiminin uygun ve önerilebilir olup olmayacağını kararlaştırmak gerekir. Görsel enerjisi yüksek bir renk, tekstür ve form bakımından güçlü tasarımlı bitkilerin sahip olduğu bir bitkiye ilave edilirse, bu bitki çevresindeki diğer materyallerin hepsini bastıracak ve ezecektir [5, s.32-33].

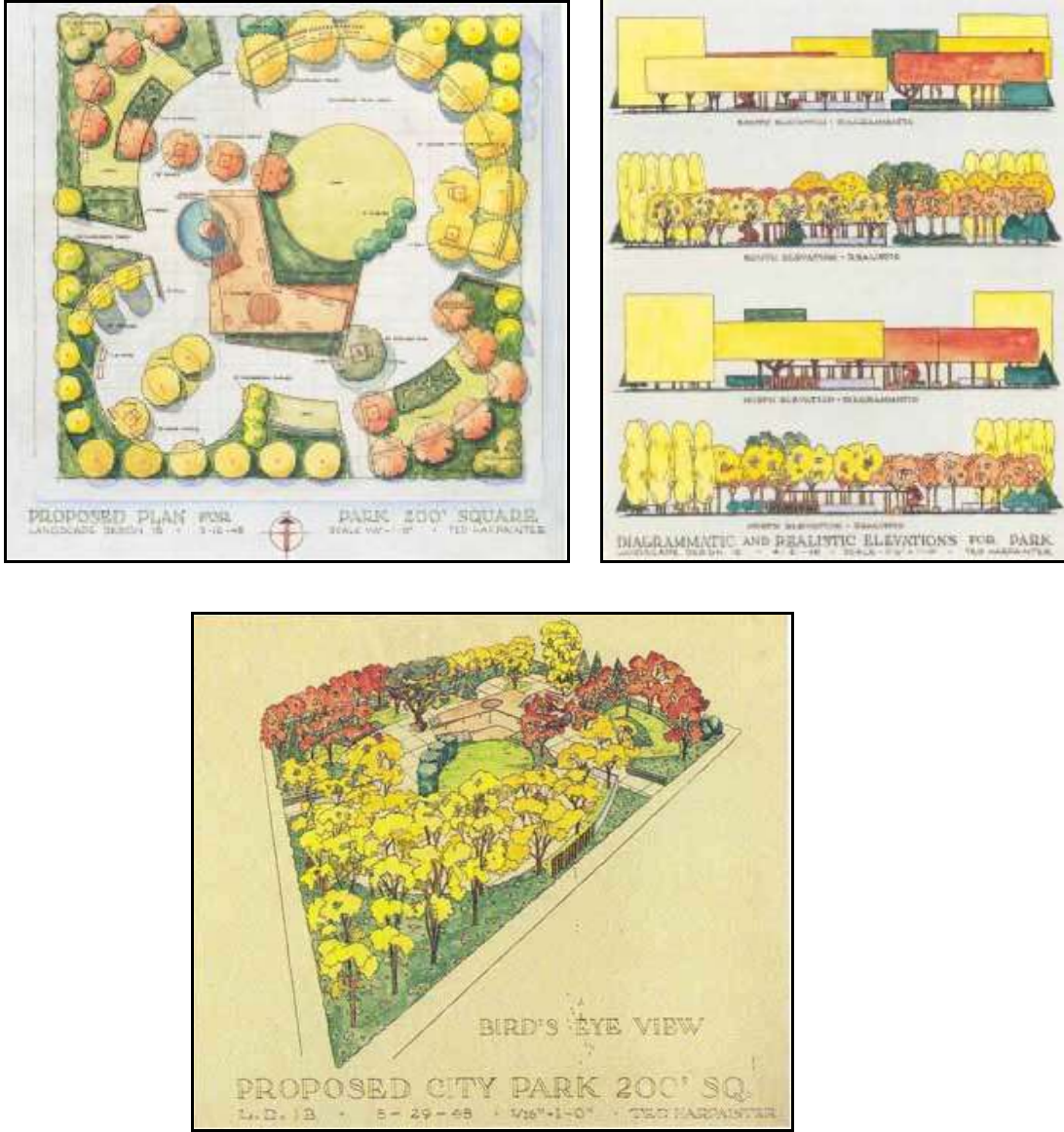
Şekil 6-4 Soyut bloklarda renk incelemesine bir örnek

Fakat bazı durumlarda her üç tasarım öğesinin de yüksek görsel enerjiye sahip olması istenebilir, zira bu oluşturulmak istenen vurgu bakımından arzulanabilir. Form, tekstür ve renk arasındaki karşılıklı etki geliştirildiğinde tasarım olanakları sonsuzlaşacaktır. Tasarımda daha çok, yaprakların yazın aldığı renk kullanılır. Tekstürün kullanılması ile

ilgili düşünce ve prensipler, renk içinde aynen geçerlidir. Yalnızca yapılacak çalışmalar da açıktır (tints) ve düşük görsel enerjiye sahip renkler ince tekstürleri, koyu tonlar (shades) ve yüksek görsel enerjiye sahip renkler, kaba tekstürleri yerine geçmelidir. Örneğin, bir çalı kitlesi içinde bulunan alt grupların dış sınırlarını oluştururken yüksek görsel enerjiye sahip renklere ihtiyaç vardır. Bu şu anlamı taşımaktadır. Bitkinin yaprak rengi orta veya koyu tonlu zümrüt yeşili veya berrak olmalıdır. Bir diğer alternatif seçim kırmızı-yeşil veya siyah-yeşil olabilir. Bu kategoriye giren bitkilerin sayısı sınırlıdır. Buna karşılık zümrüt yeşili kategorisinden ise büyük bir seçim imkanı vardır.

Renk incelemeleri ve renkleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılan deneyler başlangıçta hayal kırıklığıyla sonuçlanabilir. Önce görsel yönden özel olarak güçlü olmasını istediğiniz bitkilerin renklerinin seçimi yapılmalıdır. Daha sonra, her bir bitkiyi çevresindeki bitkilerle alakalı olarak, farklı bir ünite şeklinde öne çıkarabilmek veya okunmasını sağlayabilmek için, hangi renk özelliklerine ihtiyaç duyulacağı düşünülmelidir. Bunu yapabilmek için tasarımın elinde tints, shades, parlak, berrak, canlı, donuk (mat) yüzeyler; yaprak renginin yoğunluğu ve farklı yaprak renkleri bulunmaktadır. Rengin tüm özelliklerini düzenli ve iyi bir şekilde inceleyerek ve araştırarak kullanılması halinde hoş sempatik bir biçim model ya da örnek geliştirilebilir.

Başlangıçta renkli kâğıtlar kullanarak bloklar boyanabilir ve bu yararlı da olabilir. Çünkü ortaya çıkacak olan biçim renklerin seçimi sonucudur. Aştırnalar sonucu oluşan biçimlerin iyi olup olmadığı zihinsel olarak gözönüne getirme ve canlandırma yoluyla yapılır. (Şekil 6.5)' de bir parkın bitkisel tasarımı için form kitle ve renk belirlenmek amacıyla yapılmış plan, soyut blok ve perspektif çalışmalar görülmektedir. Plan aşamasında tek boyutta kalan bitkilere soyut blok çalışmasıyla ikinci bir boyut daha kazandırılarak tasarım geliştirilmiş (özellikle form kitle ve mevsimsel renkler üzerinde çalışılarak), son olarak yapılan perspektif çizimle de tasarımın üç boyutlu bir hal alarak daha iyi anlaşılması sağlanmıştır [2, s. 124-125].

Şekil 6. 5. Bir parkın bitkisel tasarımı için yapılmış plan, soyut blok ve perspektif görünüş çalışması (Park 200 Square- Ted Hardwinter) [2 s. 124-125]

Odunsu bitkilerde, çiçekler birincil ilgi noktası değildir, zira çiçeklenme süresi çok kısadır. Ancak bununla beraber, aynı anda çiçek açan bir çok ünitenin arasında renk uyumuna dikkat edilmelidir. Bir yıllık ve çok yıllık otsu bitkilerin çiçeklerinin gözlleyen kişi üzerindeki etkisi çok daha büyüktür. Çiçek gösterileri uzun süre devam etmektedir ve büyük kitleler halinde kullanılırsa bu gösteri alanları ilk göze çarpan elementlerdir.

Çiçeklerin kompozisyonu için kullanılabilecek farklı renkler, yaprak renkleriyle karşılaştırıldığında çok daha fazladır. Gerçekte, renk çemberi tekrar gözden geçirilecek olursa, çiçek renklerinde, değişik yoğunluk ve değerle renk çemberini tüm renklerinin bulunabileceği fark edilecektir. Renk çemberi üzerinde, renklerin sıralanışı yani arajmanı çiçek renklerine bağlı tasarımı için yol gösterici olabilir. Renk çemberi üzerinde birbirinin karşısında bulunan renkler “tananılayıcı” renklerdir. Bunlar güçlü, ancak hoş ve sempatik kontrastların oluşmasını sağlarlar, zira renklerden biri daha sıcak diğeri ise soğuk renktir. Eğer birbirini tanımayan renklerden biri açığa koyduğu diğeri koyu tonu taşıyorsa birbiri tanımayan renkleri kullanmak daha başarılı getirecektir. Bir diğer koşul ise her birinin kapladığı alanların birbirine eşit olmasıdır. Alanın 1/3 soğuk renklerden, geri kalan 2/3 ise sıcak renklerden oluşabilir ya da tam tersi olabilir [5, s. 33].

Birbirini tanımayan kompozisyonların birçok varyasyonları vardır ve bunlar tasarımı çeşitliliğini arttırmak amacıyla kullanılabilir. Çift tanıyan renkler, renk çemberinde rengin hemiki yanında komşu renk kullanılırsa oluşur. Örneğin turuncu ve sarı bir yanda mavi ve mor diğer yanda bulunur.

Tanıyan renkler ikiye ayrılmış olarak da kullanılabilir. Bu bir rengin tanıyan olan rengin yanındaki iki komşu renkle oluşturulur. Birincil renk olarak sarı kullanılırsa ayrılmış tanıyan renkler kırmızı- mor ve mavi- mor olacaktır. Bu hue’lar sarıyı tanıyan mor’un her iki yanında yer alan hue’lardır. Renkli çiçeklerin oluşturduğu temel renk kompozisyonu analog hue’lar kullanılarak geliştirilebilir. Analog birbirine benzer hue’lar renk çemberinde yan yana yer alırlar. Bir renk kompozisyonunda iki analog renkten daha fazlası kullanılmışsa bu durumda renk kompozisyonu bir progresyon (ilerleme) olmalıdır. Örneğin kırmızı, kırmızı-turuncu, turuncu-kırmızı gibi. Kullanılan analog renklerin sayısına bakmaksızın, renklerin tonlarındaki varyasyonlar da çok önemlidir. Herbir rengin ve tonun kapladığı alan eşit olmalıdır, farklı olmalıdır. Yalnızca iki analog renk kullanılmış ise bunlardan biri (shade) diğeri (tint) olmalıdır. Komşu analog renkler içinde, tanıyan renkler için geçerli olan geçerlidir. Yani alanlar tanıyan renklerde olduğu gibi olmalıdır. İki den fazla analog renk kullanılırsa, bunların herbirinin alanı, kompozisyon görsel enerjisi yüksek ünitelerden, görsel enerjisi düşük olanlara doğru hareket ettikçe artmalıdır.

Progresyonun yani ilerlemenin kırmızıdan, turuncuya doğru olduğunu kabul edersek, kırmızı renk değeri ve yoğunluğu bakımından en büyük görsel enerjiye sahip olacaktır. Kırmızı-turuncu renk, progresyondaki en yakın ikinci renk olarak değer ve yoğunluk bakımından daha az görsel enerjiye sahip olacak, bundan dolayı da bu renkten daha fazla alınması gerekecektir. Benzer şekilde turuncu-kırmızı, daha önceki renkten ve yoğunluk bakımından daha zayıf olacağından bu renkten oldukça fazla bitki kullanmak gerekecektir. Aynı örneği kullandığımızda bitkilerin sayıları şöyle olması gerekir. Kırmızı 7, kırmızı-turuncu 11, turuncu-kırmızı 17 v.b. gibi. Buradaki sayılar keyfidir, yalnızca güçlü görsel enerjiden daha zayıfa doğru gittikçe oransal olarak artması gerektiğini göstermektedir.

Diğer bir renk kompozisyonu da daha önce renk konusunda bahsedildiği gibi bir tek renkten oluşan kompozisyonudur. Yalnızca tek bir hue kullanılır. Monokromatik kompozisyonların başarılı olması için değer ve yoğunluk bakımından güçlü kontrastlar oluşturulmalıdır. Seçilecek olan renklerin değerleri, hemen hemen beyazdan başlayıp siyaha kadar uzanırsa ve yoğunluğu çok düşük doygunluktan çok yüksek doygunluğa kadar değişirse, başarı artacak, tatmin edici olacaktır. Bu aşırı uçlar arasında, rengin boyutları bakımından sınırlı kalacak bir şekilde yapılacak olan seçim oluşturulmak istenen kompozisyonda çeşitlilik ve kontrastlar sağlayacaktır. Bitkilendirmenin yapılacağı alanların küçük olması halinde tüm renkleri kullanmak mümkün olmaz. Tek renkten oluşan kompozisyonu canlandırma için diğer bir yöntemde, bu kompozisyona saf beyazdan oluşan bir alan eklemektir. Kompozisyonun monoton olması için çok dikkat edilmelidir. Tint ve shade'lerin ya da yoğunlukların eşit olacak şekilde, eşit alanlar kaplanması gerekir. İyi bir kararlama, rengin boyutunun görsel enerjisi ne kadar zayıf ise kaplayacağı alanın o kadar büyük olması gerekir, bu unutulmalıdır [5, s. 34].

Farklı renklerden bir kompozisyon oluşturulacaksa, her bir renk bir kitle halinde, hepsi beyaz, hepsi mavi, hepsi kırmızı olacak şekilde kullanılmalıdır. Renkler kitle içine dağılmış bir şekilde karışım halinde kullanılmamalıdır. Bu tuz ve biber karışım sonucunu yaratır, dikkati başka tarafa çeker, zihni meşgul eder ve etkisizdir.

Renk kompozisyonuna birçok çeşitli hue'lar katılırsa, bu kitlelerin aranjmanı ve tasarımı nın başarısında büyük önem kazanır. Bir renk kitlesinin diğerinin içine akması gerekmektedir. Her bir renk kitlesi, bitkilendirilecek alanı rahat bir şekilde kapatacak, kuşatacak ve birbirinin içine akacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu ortaya çıkabilecek yapmacık düzenlemeleri önler. Bu yapmacık düzenlemelerde renkler bloklar halinde bitkilendirilecek tarhlarda da ma tahtası şekilde oluşur.

Serbest formda oluşturulan bitki kitleleri eğri kıvrımlı, informal peyzaj biçimlerine en iyi uyan formdur. Eğer tasarımı yapılan bir alanda hatlar ve düz hatlardan oluşan biçim ve modeller baskın ise, serbest formda düzenlenmiş çiçek kitleleri amaca uygun değilmiş gibi görülebilir. Hem çalı hem de çiçekleri kapsayan geniş bir alanda serbest şekilde düzenlenmiş çiçek kitleleri dümdüz doğrular halindeki hatların sertliğini ve katılığı azaltırlar. Diğer taraftan dikdörtgen şeklinde büyük bir tarh göz önünde getirilirse, ve bu tarhda yalnızca mevsimlik çiçekler kullanılırsa, bu durumda serbest olarak şekillendirilmiş kitleler ve birbirini içine giren renkler uygunsuz olur.

Bu durumda birbirinin içine giren şekiller, düz çizgilerden oluşan kitleler temeline dayanmalıdır. Yani bu kitleler ne birbirlerini bağlanmalı, ne de birbirini örtmeli ve kuşatmalıdır. Herşeyden önce, bilhassa rasgele yapılmış renk karışımları önlenmelidir. Kontrastlardan ortaya çıkabilecek talihsiz sonuçların önlenmesi için aynı anda çevredeki renkler dikkatli bir şekilde gözden geçirilmeli ve düşünülmelidir.

Peyzajda hiçbir şeyi zole edilmiş vaziyette bulunmaz. Bu yüzden herşey, genel görünümde, onu çevreleyen şeylerle uyumlu bir şekilde planlanmak zorundadır.

Son olarak sanat prensipleri de özenli bir şekilde mevsimlik çiçek ve renk kompozisyonuna katılmalıdır. Çeşitlilik ve ölçek dışında, ki bunlar daha önce anlatıldı ve tartışıldı, uyum, tekrar, zıtlık, denge, vurgu ve kora da buna eklenmelidir.

Bitki seçimi ve aranjmanını tartışmadan önce, tasarımı son kez tekrar gözden geçirmek gerekir. Tasarıma ilgili ilk incelemede, birincil yani asıl görüş noktası dışında diğer yönlerden nasıl görüneceği araştırılmalıdır. Bu ikincil noktalardan görünüşler pek önemli olmasa da kompozisyon bütün yönlerden tatmin edici bir görünüm gösterecek

şekilde oluşturulmalıdır. Bu özellikle grup şeklinde yapılmış bitkilendirmelerde ve küçük çatı kitlelerinde çok önemlidir. Bordür bitkilendirmesinde kullanılan büyük çalı kitlelerinin genellikle yalnızca bir yönden görülmesi önemlidir ve mümkündür.

Çalı kitlelerinin aranjmanı kontrol edilmelidir. Güçlü, kuvvetli ve stabil bir görünüm sahipleri buna bakılmalıdır. Güçlü görünüm orta ya da daha büyük boyda materyali ve kaba tekstürleri bitkilendirmelerin sonunda ya da sonuna yakın yerlerde kullanarak temin edebilir. Bu güçlü görünüm tüm kompozisyonda yer yer tekrarı, tasarımı birleştirici bir nitelik verir. Bununla beraber kitlenin iç parçasının gücünü uçlardaki aranjmanın birliğine dayanan bir model halinde yaparak sağlamak en kolay yoldur [5, s. 35].

Gözleyen kişinin tasarımı kavramasına yardımcı olan bir birliğe kompozisyon sahip mi? Gözleyen kişi bütün parçaları düzenli gruplar ve alt gruplar halinde organize edebiliyor mu? Bunlara dikkat edilir. Net görüş açısı sınırlı olduğu için, çok sayıda bitki kullanıldığında alt gruplar oluşturulmalıdır. Alt gruplar görsel enerjileri yüksek olan bitkiler tarafından belirtilmektedir, buna bakılır. Gerek ön fonda, gerekse orta fonda, ilk göz kontağının nerede gerçekleştiğine bakmaksızın, gözleyen kişiye, yardımcı olabilecek alt gruplar var mıdır? Bitkiler bir araya toplanmış mıdır? Çalı kitlesi çok sayıda bitkiden oluşuyorsa, bitkiler o şekilde aranje edilmelidir ki, dallar ya birbirine temas etmeli ya da birbirini içine girmeli ve örtmelidir. Örtmesi halinde, tek tek bitki bireyleri bütüne tabi olmalıdırlar. Tasarımın herhangi bir parçası bitkileri bir araya getirmiş vaziyette bulunmuyorsa, bu parça yeniden düzenlenmelidir [5, s.35-36].

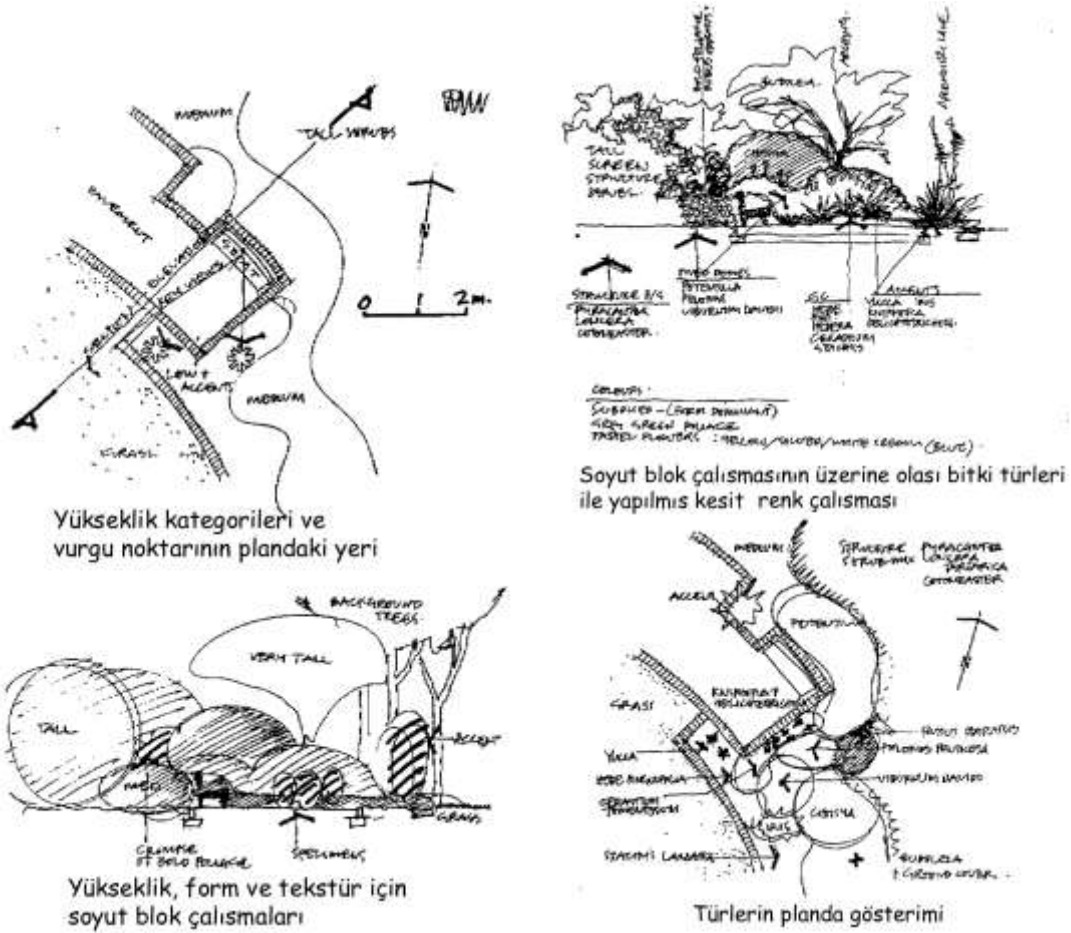
Koram(sıra, dişi) prensibi ne derece bütüne dahil edilebilmiştir? Göz baktığı herhangi bir form ya da grubun otomatik olarak dış hatasını takip eder. Bundan dolayı silüet tekrar gözden geçirilmelidir. Tüm kitle üzerindeki görsel hareket yüksekte alçağa kolay geçişlerle ve nötr bitki formlarıyla olmalıdır. Bunlar kişinin dikkatini gerektirmezler. Silüet de herhangi bir vurgu formu kullanılmışsa, bu form çok aşırı olmalıdır. Zira bu, gözü bu noktada tamamen durdurur. Gözün hareket şekliyle bitkilendirilecek tarh ve yastıkların şekilleri arasında ilişki olmasına gayret edilmelidir.

Gözün hareketi doğrusal olabilir (yani bir uçtan diğer bir uca) ya da göz son noktadan odaya doğru hareket edebilir. Son bahsedilen söz konusu olursa, bir iç odak noktası geliştirilmesi ve göz bu odak noktasına yönelebilecek şekilde hareket hatları aranje edilmiştir [5 s.36].

6.1.4 Bitki Seçimi ve Aranjmanı

“Ceriye Doğru Yöntemi”nin son aşaması kullanılacak olan bitkilerin seçimi ve bunların aranjmanlarının plan üzerinde gösterilmesi dir. Her bitkinin sahip olması gereken karakteristikler bilindiği için, bitkileri seçmek şimdi pek güç değildir. Soyut tasarımdan olgun çağda erişeceği boy ve genişlik her bir bitki için saptanabilir. Renk ve tekstür tabii ki daha önceden seçilmiş olmalıdır. (Şekil 6.6)’da boy, form tekstür ve renk çalışmaları tanımlanmış bir bitkisel tasarım çalışmasında tür seçiminin en son safhada yapılmış olduğu görülmektedir. Hazırlanacak bitki materyali listesinden ve diğer referanslardan uygun olabilecek bir çok bitki bulunacaktır. Tüm bitki ünitelerinin araştırılması bitinceye kadar bu bitkilerin listesi yapılır. Eğer aranan boy, genişlik, tekstür ve renk karakteristiklerine sahip bitki bulunmazsa, başa dönülerek yapılan çalışma tekrar gözden geçirilir ve gerekirse değişiklikler yapılır.

Bitkiler seçildikten sonra bitkilendirilecek yastığa bitkiler aranje edilmeye hazırdır. Bitkilerin aranjmanı, plan görünüşünde, yani yatay kesitte gösterir. Semboller ölçeğe göre çizilir ve daha bitkinin olgun yaşta erişeceği genişlik gözönünde bulundurulur. Bitkilendirilecek yastığın tasarımı, tüm alan için düşünülmüş, geliştirilmiş genel peyzaj modeli tarafından önceden belirlenebilir. Hatta bir genel peyzaj modelinin gelişimi esnasında bile bazı özel bitki birlikleri, gruplar için kendi yastıklarının özel tasarımı gerekebilir. Eğer böyle bir durum söz konusu ise, bu durumda yeni yaratılacak olan tarh tasarımı alanın genel planında düşünülmüş olan peyzaj örneklerine uygun olmalıdır [5, s. 36].

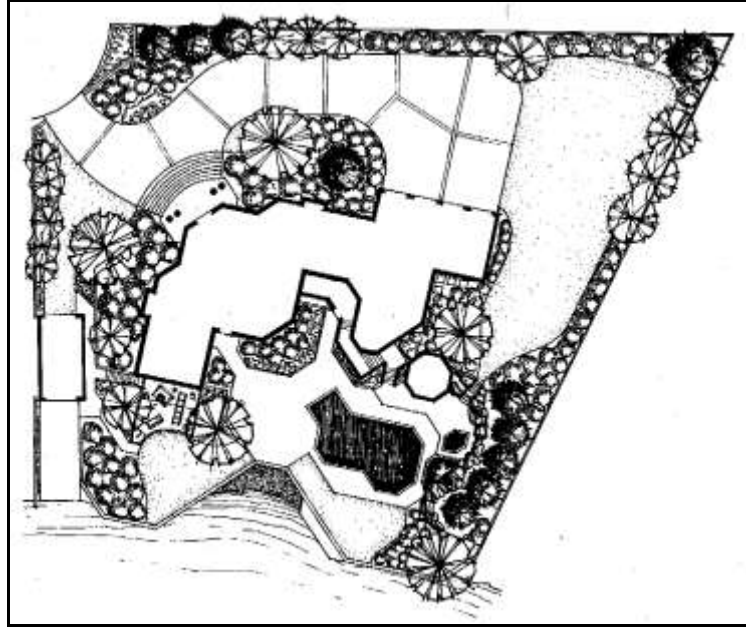

Şekil 6. 6. Soyut blok çalışması tanımlanmış (form, tekstür, renk seçimi) bir kompozisyonda tür seçimi [1, s. 174-175]

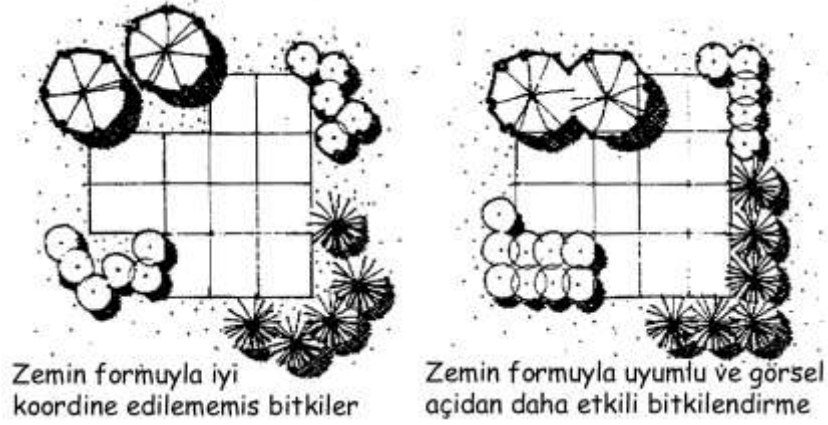
Genel olarak modeller hakkında yapılacak birkaç deneme doğal karşı geometrik şekil ve modellerle ilgili soruların açıklığa kavuşmasına yardımcı olacaktır. Deneyimsiz tasarımcılar, mekana bakmaksızın yalnızca uygun peyzaj örneği ya da biçimi olarak kavisleri kullanmak zorundaymış gibi hissederler. Sonuçta oluşan şekiller ise daha hoş ve sempatik değildir. Kavisli hatlar, çoğunlukla binalar, yaya yolları, kaldırımlar ve taşıt yolları sınırlanmış mekanların güçlü geometrisiyle ilgili kuramaktadır. Geometri öncelikle, birincil derecede doğru hatlardan oluşur ve bu doğru hat eğer kavisler cesur, dramatik ve kesin değilse, bu eğri hatları bastıracaktır. Yarı çapları, sık yuvarlak dalgalı kavisler ve kararsız teğetlerin peyzaj tasarımlarında yeri yoktur. Kavislerin tasarımı başarılı bir şekilde entegre olabilmesi için çok fazla miktarda mekana ihtiyaç

duyulmaktadır. Eğer bu sağlanırsa dışarıya doğru çıkan ve içeriye doğru giren, geniş ve iyi bir şekilde sınırlanmış kavisler birbirini bütünüyle p, tana mlayacaktır [5, s. 36-37].

Bu söylenenler, eğrisel hatlardan oluşaniyi bir tasarı mntemeli olarak görül meli dir. Eğri hatlar mekânın karakterine nerede uygunsa orada kullanılmalı ve bunlar cesur bir şekilde kullanılmalıdır. Böyle yapmakla, tasarı mndan çok, dalgalı, ondüeli bir karikatüre benzeyen şekillerin ortaya çıkmasına müsaade edil nemiş olur. Doğrusal hatlardan oluşan şekil bir dörtgenin geometrik formuna dayanmaktadır. Bu şekiller doğru hatlar, dik açılar ve düz yüzey şekilleri, tarafından karakterize edilir. Bunlar ni maride ve yapıların bitişi ğinde bir çok mekanda da bulunan, görülen for mların aynıdır. Bu nedenle yapıların yakınındaki doğru hatlardan oluşan peyzaj şekilleri güçlü bir “birlik” yaratmaktadır. (Şekil 6.7)’ de konut çevresinde oluşturulan doğru ve eğrisel hatların yerinde ve doğru kullanı m görül mektedir. (Şekil 6.8)’ de ise bitkilerle yapılan düzenleme nin zemin döşeme şekli ile hangi şekillerde uyumlu veya uyumsuz olabileceği görül mektedir.

Şekil 6. 7. Bir konut çevresinde oluşturulan doğru ve eğrisel hatların yerinde ve doğru kullanı m [17, s. 118]

Şekil 6. 8. Bitkilerle yapılan düzenlemenin zemin döşeme şekli ile uyumlu ve uyumsuz olduğu durumlar [6, s. 125].

Yay ve teğet örneği gerçekten akıcı kavisli hatların üsluplaştırılmış bir ifade şeklidir. Doğru hatlardan (teğet) ve kavislerden (yay) teşkil edilir. Tasarımın seçimine göre, yayın yarıçapı küçük ve dar kavislerden geniş kavislere kadar değişiklikler gösterebilir. Teğet hatları yön değiştireceklerinde yay geçişi sağlar. Bu yay ve teğet örneği, mimari de doğrusal hatlarla ve 90°'lik açılarla güzel bir uyum oluşturur, ama açık peyzaj mekanına da aynı güzellikte uyumsağlar.

Bir çalı kitlesinin form çalışmalarını (inceleme-araştırma), bitkilendirilecek bir tarhın veya iç yastığın tasarımı için, arajnan plana aktarırken, tasarımın değişmesine dikkat edilmelidir. Tasarımın tahrip olmasını önlemek için, tarh örneğini ince kağıda çizilmiş kopyası direkt olarak form çalışmasının altına yerleştirilir. Sol köşeden başlayarak, arka fonda yer alan büyük bitkiler, tarhın arka kenarına, genişliğine yerleştirilir. Kesik çizgilerle, form çalışmasında tespit edilen bitki merkezlerinden, yatay kesitteki senbollerin merkezlerine dikler çizilir. Bu, genel tasarımın doğru bir şekilde hizalanmasını güvence altına alacaktır. Aynı işlemler ön tarafa yerleştirilecek olan kısa bitkilerle de yapılır. Bu işleme, form çalışmasındaki tüm bitkilerin dikey kesitte gösterildiği yerler, aynen yatay kesitte de belirlenir. Bitkiler planda yani yatay kesitte aranje edilnek istenirse, yeni bir problem ortaya çıkacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, soyut form çalışmaları bitkilendirilecek alanın derinliği ile, boyu ile olduğu kadar ilgilenmemiştir. Şimdi ise derinlik konusunda uyumu sağlanmalıdır.

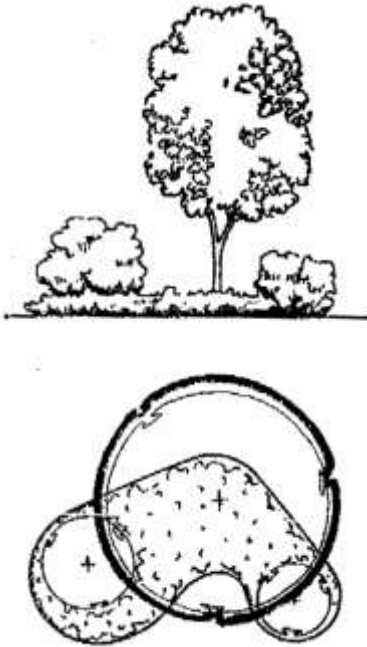
Çalı kitlesindeki bitkilerin hepsi form çalışmasındaki karşılıklarla aynı hizada olacak şekilde plan görünüşünde yerleştirildiğinde, bitki birliklerinin bazılarında ya da tamamında muhtemelen birkaç açık mekan ve boşluklar bulunabilir. Bu boşluklar tarh tasarının ve tarhın derinliğinin sonucudur. Tarhların tasarımı, peyzajın tümünün gelişimi ile birlikte düşünülerek yapıldığından bunların tasarısında büyük değişiklikler yapmak mümkün değildir. Küçük değişikliklere, eğer bunlar tarhların ana formunu ve boyutlarını değiştiriyorlarsa müsaade edilebilir. Bu alternatif dışında kalan tek opsiyon, bu boşlukları doldurmak için yeni bitkiler ilave etmektir.

Burada tasarımı, iyi tasarımı ve iyi muhakeme etme yeteneklerini kullanmak zorunda kalabilir. Zira, burada şu sorulara yanıt aranacaktır. Hangi bitkilerin sayısı arttırılmalı ve bu eklenecek kitle hangi dış görünüşü almalıdır. Orijinal tasarımın bütünlüğünü korumanın önemli olduğunu, burada unutmamak gerekir. Bunu yapabilmek için, bir temiz kağıt parçasını soyut form çalışmasının, üzerine yerleştiririz. Yeni ilavelerin, dikey kesitte nasıl görünecekse, o şekilde eskizlerini çizeriz ve değişiklikten ortaya çıkacak sonuçların kabul edilebilir olup olmayacağı hakkında karar veririz [5, s.37].

Herhangi bir değişikliğin bazı alt grupları odadan kaldırmayacağı ve etkisiz hale getirmeyeceği konusunda emin olunması gerekir. Zira bu alt gruplar gözleyen kişinin çok sayıda farklı bitkileri organize etmesine yardımcı olurlar. Eğer bu değişiklik kabul edilmeyecek ise, diğer alternatifler araştırılmalı ve incelenmelidir. Diğer alternatifler, olgun çağdaki genişliği daha büyük olan farklı bir bitkiyi seçmek ya da denenmiş olan bitkinin yerine, komşu olacak bir bitki ilave etmek olabilir. Bu aşamada çok sayıda değişken olduğu için kesin olarak alternatiflerin taslaklarını çizmek güç olacaktır. Tüm mekanları dolduruncaya ve tasarımı istenilen niteliğe ulaşmaya kadar değişikliklerin denenmesi sürdürülmelidir.

Grup şeklinde yapılan bitkilendirme de aranje etme işlemi çalı kitleleri için anlatılan işlemin aynısıdır. Bu tür bitkilendirme de bitkilerin çoğu diğer bitkilerden ayrılmıştır. Bunlar kasıtlı olarak kontrast ya da vurgu amacıyla kullanılmak üzere bırakılmış açık mekanlar ve boşluklardır. Aynı zamanda boylu bitkiler grup bitkilendirmelerinde bitkilendirilen yastık ya da tarhın arkasında bulunmak zorunda değildir. Bunlar arkada ya da önderi arkaya doğru herhangi bir yerde olabilir. İstenilen tasarım etkisi burada

karar verecek olan faktördür. Küçük ağaçlar ister grup içinde isterse çalı kitlesi içinde kullanılsın alt tabakadaki çalıların tepesi ile ağaçların en alt dalları arasında yeterince açık mekan bulunmalıdır. Çalılar, ağaçların tepe çatılarını içine doğru girmelidir. Bir çalı kitlesinde ağaç bitkilendirilecek tarh ya da yastığın önüne, ileriye doğru yerleştirilecektir. Ağacı daha iyi gösterebilmek için kısa boylu çalıların tepe çatısının altındaki mekanları kapatması, doldurması gerekir (Şekil 6.9). Bir başka seçenek de ağaç altında yer örtücülerin kullanılmasıdır. Çıplak ya da malçlanmış toprak ise kabul edilemez [5, s.38].

Şekil 6.9. Ağacın görsel etkisini tanımlamak için kullanılan iki çizim. Üst çizim, bir ağacın silüetini göstermektedir. Alt çizim, ağacın çatısının altındaki alanı kapatan ve dolduran çalıların yerleştirilmesini göstermektedir.

6.2 Tipik Peyzaj Bitkilendirmeleri

Ağaç ve çalıların farklı düzenlemeleri görsel ilgi sağlar, fonksiyonel sorunları çözer ve iklimin etkisini azaltır. Görsel ilgi, estetik niteliği tanımlamak için kullanılan bir başka terimdir. Estetiğin temel felsefesi ve tasarım öğeleri arasındaki ilişkiler daha önceki bölümlerde açıklandı ve tartışıldı. Bir tasarımın kaygısı yalnızca güzeli yaratmada

yoğunlaşmalıdır. Bunun yerine tasarımı ağaçların ve çalılarının tasarlanacak alan ve peyzaj mekanlarıyla ilgili problemlerin çözümüne ne gibi yararlı katkıları olabilir, bunları araştırmalıdır. Bitkiler ile problemlerin nasıl çözülebileceği saptandıktan sonra, tüm tasarımı katkıda bulunacak güzelliği yaratmak için bitkilerin seçimine özen göstermek ve kompozisyona ciddi bir şekilde eğilmek uygun olur.

Estetik öznel bir meseledir ve bireylerin duygularıyla yakından ilgilidir. Kişinin yetiştiği aile çevresi, geçmişi, eğitimi, amaç ve niyetine bağlı olarak değişiklikler gösterir. Kişiden kişiye farklı olmasına rağmen, tasarımcı bitkilerin fonksiyonel ve estetik kullanımını birleştirip bir araya getirebilir ve pozitif bir reaksiyondan emin olabilir. Daha önce de bahsedildiği üzere görsel bağlamda bitkiler, hem pozitif hem de negatif elemanlar olarak tanımlanmaktadır. Eğer bir bitki ya da onun parçalarından biri, gözlenen önemli bir bileşense pozitif, eğer kendisi fark edilmiyor, aynı başka peyzaj elemanı için fon olarak hizmet ediliyorsa negatiftir. Pozitif anlamda bitkiler, estetiğin kaynağı olarak plastik nitelikleri dolayısıyla kullanılabilirler. İki boyutlu gölgeleri ve yansıyan şekil ve biçimleri, tekstür (doku) ve renk etkileri, gözleyen kişi üzerinde bıraktığı etkiler ve izler, çiçek ve meyvelerin renkleri özel ilgi noktaları olabilir. Negatif elemanlar olarak, bitkiler diğer peyzaj elemanlarına özellik verebilir. Tasarımın parçalarını çerçeveleyerek, gizleyerek ya da meydana çıkararak, diğer birimlerle karıştırarak ve tanımlayarak bir arka fon sağlanmaktadır. Böylece tasarımı belirlemekte, tasarımı ruh vermekte ya da stil oluşturmaktadır [5, s. 38-39].

Bölüm 4’de bahsedildiği gibi, bitkilerin fonksiyonel kullanımları mimari, mühendislik ve ekoloji (çevre) dallarında olmaktadır. Bitkiler mekan yaratmak ya da mekanı vurgulamak, mevcut ya da önerilen tasarımı düşünce ve konseptlerini detaylandırmak, inceltmek, artırmak ve kuvvetlendirmek için ve de gizliliğini sağlamak, istenmeyen görüntüleri perdellemek amacıyla kullanıldığında, mimari elemanlar olarak kullanılmış olurlar. Mühendislikle ve çevreyle ilgili problemlerde bitkiler, rüzgar ve su erozyonunun azaltılmasına ve kontrol altına alınmasına yardımcı olabilir, gürültü seviyesinin ve hava kirliliğinin düşürülmesinde, trafik kontrolünde, gözetici ışıkların yansımalarının önlenmesinde ve iklimin düzenlenmesinde katkıları olabilir. Tasarımcının bunu yapabilmesi için tüm alanı çok iyi tanıması gerekmektedir. Bu tanımayı sağlayacak araç

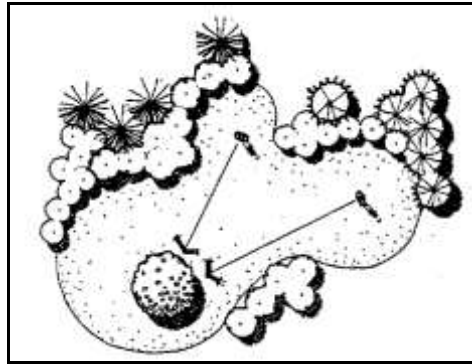
da, alanda yapılacak olan sörvey ve analizdir ki, tasarımı sürecinin başlangıcında tanımlanması gerekir.

Bu estetik ve fonksiyonel kullanımları bir araya getirebilen çim kullanımlar temel peyzaj bitkilendirmeleri soliter bitkiler, grup bitkilendirmeleri, monotip bitkilendirmeler, çalı kitleleri ve ağaçlardır. Aşağıda bunların herbirinin ana karakteri açıklanmaktadır. Fakat bitkisel kompozisyonların bu kategorilerle sınırlı olduğu düşünülmelidir. Bunlar daha çok esas tipler olup, bunlar alanın kendine özgü şartlarına ve isteklerine göre ve de ne şekilde kullanılacağına ve görsel isteklere bağlı olarak genişletilebilirler ya da değiştirilebilirler.

6.2.1. Soliter Bitkiler

En basit bitkilendirme arajmanı herhangi bir bitkinin ya da çalının tek başına soliter olarak kullanılmasıdır. Soliter bir bitki, otürütensil eden kusursuz bir ferttir, örnektir ya da bir türün pitoresk (resimsi) bir varyasyonu olabilir. Bu formlaşımın dışındadır ve tekdir. Diğer bir durumda gerek form gerek tekstür, gerek renk ya da bu tasarım öğelerinin herhangi bir kombinasyonu sonucu önemli ve göze çarpıcı alması halidir.

Soliter bitki tasarımı dikkate çekmek amacıyla kullanılır. Herhangi bir açık çim alanında tek başına olabilir (Şekil 6.10) ya da bir çalı kitlesi içinde özel ilgi çekmek amacıyla kullanılan eleman olabilir (Şekil 6.11). Bir çalı kitlesinin parçası olduğunda, bir araya toplanmış materyal den yeterli mesafede ayrı olarak bulunmalıdır. Böyle olması halinde gözü kendine çeker ve ayrıca bu bitkinin dikkati çekme yeteneği artar.

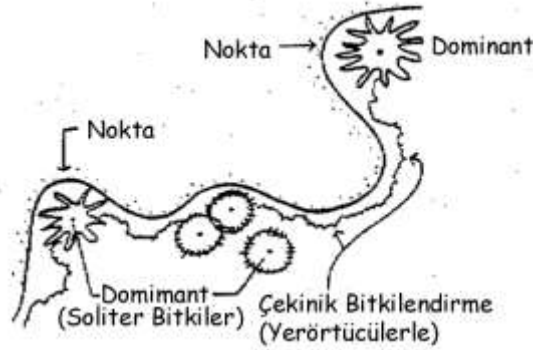

Şekil 6.10. Açık çim alanında tek başına kullanılan “soliter” bitki [6, s. 115]

Şekil 6. 11. Bir çalı kitlesi içinde özel ilgi çekmek amacıyla kullanılan “soliter” bitki [6, s. 87]

Eğer soliter bitki, kitledeki diğer bitkilerden farklı ise, aşağıdaki özelliklerden en azından biri bakımından benzerlik göstermelidir. Örneğin büyüklük (boy) formu şekil, yaprak, tekstür ve renk bakımından benzerlik bulunmalıdır. Soliter bitki ile çevreleyen materyal arasında uygunluğun bulunmaması kabul edilecek bir kontrast yaratır. Çevreyle uyumunun bozulması ve kesilmesi zevkin çok uzağında kalır, çünkü armoniye (uyum) gereksinim duyan gözleyiciyi tatmin etmez. Soliter tür, kitle halinde yapılmış bitkilendirmenin bir parçası ise bu durumda ya bir çalı ya da küçük bir ağaç kullanılabilir. Çalı, daha öncede belirtildiği gibi asıl bitkisel kitleden biraz mesafeli olmalıdır. Diğer yandan küçük bir ağaç, eğer soliter olarak kullanılacaksa, kitle halindeki materyalin önünde yer almalıdır ve tepe genişliğinin yarısına eşit mesafede bulunmalıdır. Bir ağaç ile ilgi noktası oluşturmak istediğimizde, tepe çatısı ile yer arasındaki açıklık çok önemlidir. Ağacın altındaki alan bir yer örtücü ile bitkilendirilmelidir (Şekil 6.12).

Şekil 6. 12. Yerörtücü bitkiler soliter bitkilerin altında kullanılarak onların amacıyla ulaşılacak görsel olarak kompozisyonda baskınlık yaratılmasında etkili olabilir [18, s. 75].

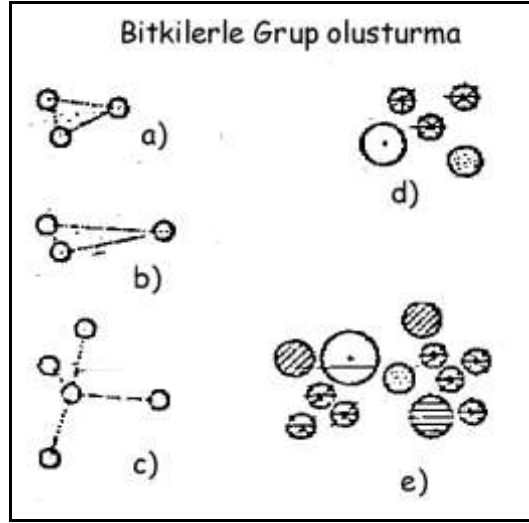
Soliter bitkilendirmede, eğer tepe çatısının altı, aynen çatının iz düşümü şeklinde bitkilendirilirse, soliter bitkinin yapacağı etki azalacaktır. Kompozisyonun geriye kalan kısmıyla bütünleşebilmesi için yer örtücülerin tepe çatısı alanının dışına en azından bir yönde taşması ve genişlemesi gerekir. Bunun alacağı şekil tasarının amacına bağlıdır. Yer örtüsünün biçimi bitkisel kitlenin görünüşü, şekli ve bitkilendirilen alanın çevre çizgisi ile kontrast oluşturmalıdır. Açık bir çimalanında soliter olarak yalnızca ağaçlar kullanılmalıdır ve ağaç daha önce söylenmiş olan tüm niteliklere sahip olmalıdır. Çalıların kitle oluşturmaları halinde bitkilere dayanak olacak ağaç da bulunmadığından, seçilecek türün güçlü bir kişiliği ve karakteri olması gerekir. Şu özellikler bu bireyin odak noktası olarak kullanılmasını haklı gösterecek özellikler olmalıdır [5, s. 40].

Buna ek olarak, ağacın ölçeği de dikkatli bir şekilde seçilmelidir, çünkü yer alacağı açık mekanın büyüklüğü ile uyum göstermesi gerekir. Ağacın soliter olarak güçlü bir görsel ilgi noktası oluşturmaları söz konusu ise, ağaç de aynı görüş sahası içinde kalan diğer elemanlara müsaade edilmemelidir. Bu dikkati çeken elemanlar arasında rekabet yaratır. Bu rahatsız edici ve can sıkıcı olabilir. Bir soliter herhangi bir aksın sonunda çarpıcı bir özellik olarak ya da yapılar, açık çimalanlar, meydanlar ve iç avlularla ilişkili olarak “vurgu elemanı” gibi kullanılabilir. Çünkü soliter bitkileri dikkati kendi üzerlerine çekerler ve bulunduğu mekanları canlandırır ve vurgularlar. Bundan dolayı, soliter bitkilerin getirileceği yerler dikkatli bir şekilde incelenmeli ve seçilen yerin vurgulanmaya değer olduğu konusunda emin olunmalıdır. Eğer alan soliter bitkiye izin vermiyorsa ya da çok fazla sayıda vurgu noktaları varsa, sonuç karışık, rahatsız ve huzursuz edici olabilir [5, s. 40-41].

6.2.2 Grup Bitkilendirme

Bir kompozisyonda, tek bir bireyden 3, 5 ve muhtemelen 7 bitki den oluşan aranjmanlara doğru doğal bir ilerleme vardır. Bu bitkisel kompozisyonu, birbiriyle temas halinde bulunan bitkiler yığından ayırt edebilmek için, bu tür aranjmanlara “grup bitkilendirme” adı verilmiştir. Birkaç bitki den oluşması yanında, bitkilerin düzensiz şekilde aranjmanı ve aralarında bir boşluk ya da mekan bulunması “grup bitkilendirme” için çok tipiktir.

Düzensiz arajman, bitkilerin organizasyonunun kesintisiz ya da çizgi şeklinde olmadığı anlamına gelmektedir. Bir bitki ileriye doğru çıkarılmış olabilir ve arkada bulunan bir bitkinin merkezi ile üçüncü bitki kenarları birbirine eşit olmayan çeşitkenar üçgenin köşesinde bulunabilir (Şekil 6.13). Böyle bir düzenlemenin sonucu olarak, her bir bitki arasında bir boşluk, bir mekan vardır. Bitkiler arasındaki bu boşluk, görsel bir gerilim oluşturur. Zihin ise her bir birimi bütün ile ilişkilendirmeye çalışır kontrastları ölçer, muhakeme eder, karşılaştırır ve arasındaki farkları değerlendirir.

Şekil 6.13. Çeşitkenar üçgen yöntemiyle oluşturulmuş bitki grupları [11]

Grup bitkilendirmesinde bitkilerin hiç biri tek üniteler olarak kullanılmaz. Eğer bir kaç değilse bile en azından bir bitki ünitesi küme ya da yığın halinde bir arada toplanacaktır. Eğer seyrek, aralıklı dağınık ya da benekli lekeli bir görünüşten kaçınmak isteniyorsa, bu kural çok önemlidir. Burada tek istisnayı çok küçük grup bitkilendirmeleri, yani yalnızca üç bitkinin kullanıldığı bitkilendirmeler oluşturur. Bu durumda, her üç bitki birbirinden tüm bitkilendirilecek alanı aşan yer örtüsü ile ayrılabilir. Yer örtücülere ya da yer örtüsü burada üç üniteyi bir araya getirmeye yardımcı olur ve birleştirici bütünleştirici bir nitelik sağlar.

Bir grup bitkilendirmesi, gözleyen kişinin yakınında bulunuyorsa yakın mesafeden yapılacak tetkik ve yatay düzlemde oluşan biçim görsel bilginin bir başka boyutunu oluşturduğundan bir başka olanak sağlamaktadır. Tasarım bu durumda nokta-karşı nokta

ilgi halinde gelişmektedir. Böylece yer şekilleri, “grup bitkilendirme”nin düzey düzleminde yarattığı ilgiye paralel olarak yatay düzleminde ilgiyi arttırmaktadır. Bu değişik düzlemlerdeki karşılıklı etkinin sonucudur.

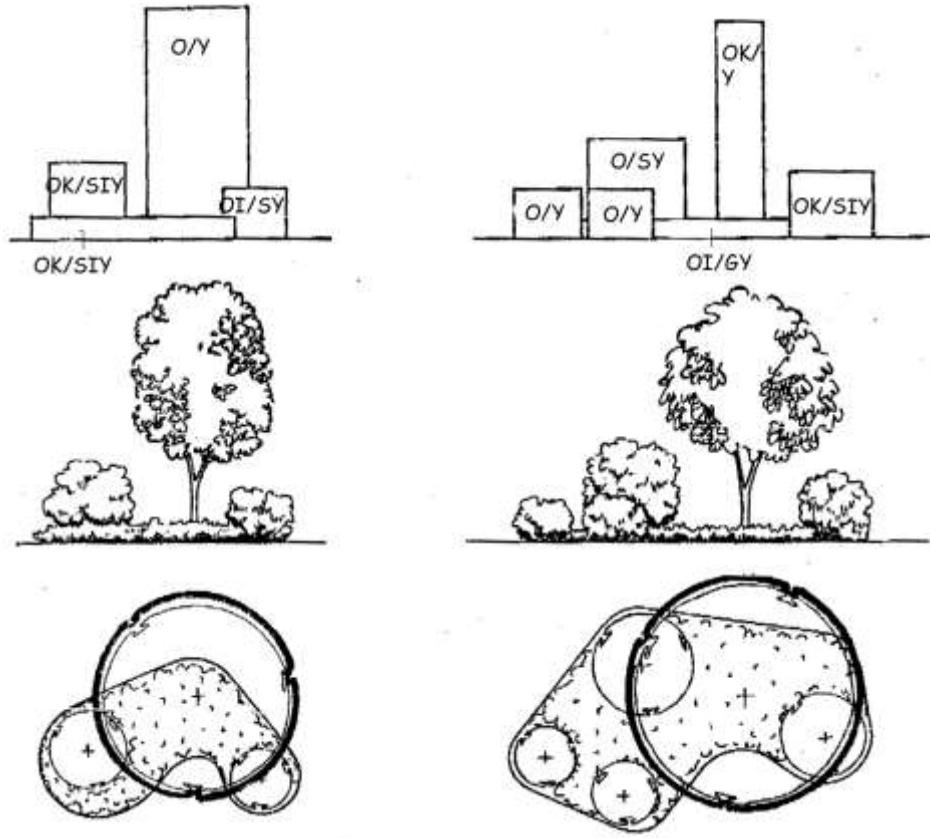
Bunların her biri, görsel ilgi bakımından birbirine karşı olmasına rağmen çok güçlüdür. Yer şekilleri bitkilendirilecek alanların daha küçük alanlara ayrılmasından başka bir şey değildir. Bu tekrar bölünme, parçaları birbirine bağlamalıdır. Bunlar dik, diagonal, kavisli, ya da yay ve teğet olabilir. Burada her bir alanın kaplama materyali tekstür bakımından birbirine kontrast teşkil etmesi gerekir. Böylece yatay düzlemindeki biçimlerin önemi belirtilmiş olur ve de yatay ve dikey ilgilerin birbirini karşılıklı olarak etkilemesini sağlar.

Bu tür yer önüşekillerinin sürekli bakıma ihtiyacı olacağını tasarımcının bilmesi gerekir. Her bir modeldeki yer örtüsüne periyodik olarak kenar çekilmesi ve makaslanmalıdır ki, böylece modelin şekli görülsün ve modellerin birbirine bağlandığı, kilitlendiği açıkça ortaya çıksın. Şöyle bir bakımlaması halinde yer örtücüler çok geçmeden büyüyecek ve düşünülmüş olan alanın dışına taşacaktır ve sonra da birbiriyle karışacaktır. Bunun sonucu tek tek modeller (şekiller) tümanlanımı yitirecek ve karma karışık bir durum ortaya çıkacaktır [5, s. 41].

Grup şeklindeki bitkilendirmede son unsur tarh ya da yastığın tasarımıdır. Bu bitkilendirmeye, özellikle kompozisyona büyük bir ilgi sağlar. Kompozisyon bir açık alanda yer alıyorsa, bu durumda tasarımı bitkilendirilecek alan modellerini genel tasarımı içinde yaratma özgürlüğüne sahiptir. Tarh ve yastıkların tasarımı geliştirirken, tüm model seçenekleri araştırmak gerekir. Örneğin eğriler, düz çizgiler, yay ve teğetler hangi model kullanılırsa kullanılsın, genel peyzajın diğer modelleriyle birlikte uyum gösterip göstermeyeceği ve pratikte grup bitkilendirmenin yerine getireceği fonksiyonları gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği daima kontrol edilmelidir.

Grup şeklindeki bitkisel kompozisyon tekniğini pekiştirebilmek için (Şekil 6.14) deki örnekleri inceleyelim. Burada birçok farklı bitkiler kullanıldığı görülmektedir. Her bir birey diğerlerine göre yükseklik, form, tekstür ve renk bakımından belirgin bir kontrast oluşturmaktadır. Grup aranjmanı seçilmiş olan birçok bitkinin oluşturduğu karışık bir

resim olmalı ve bitkiler birbirlerinin etkilerini değiştirmeli ve güçlendirmelidirler. Bunun sonucu oluşan grup bitkilendirme tek bir bitki bireyi ne göre daha güçlü ve görsel açıdan daha ilginç olma potansiyeline sahiptir [5 s. 42].

Şekil 6.14. Grup bitkilendirme için iki örnek

6.2.3. Monotip Bitkilendirme

Tek tip bitkilendirme, tek bir tür ya da varyeteden oluşur ve tüm uzunluğu boyunca tekrarlanır. Birçok durumda bitkilendirilen alanın derinliği seçilen bitkinin genişliği ile sınırlandırılmıştır. Makaslanmaması halinde alacağı genişlik ne kadar olursa, bitkilendirilecek alanın eni o kadar olur. Çitler ve perdeler tek tip, monotip bitkilendirmeleri için iki farklı örnek oluşturmaktadır. Çitler makaslanmış ise (formel) makaslanmamış ise (informel) olabilirler. Perde bitkilendirmelerinde canlı bir duvar yaratılmak ve katı bir yaprak kitlesi oluşturmak amacıyla genellikle boylu çalıların aranje edilmesiyle tesis edilirler. Eğer çit veya perde göz seviyesinin üzerinde ise, bunlar

diğer peyzaj elemanlarının görülebilmesi için bunların karşısında duvar oluştururlar. Bu nedenle bitkilerin renk ve tekstürü kullanılacağında, kuşatılacak mekân ya da bu mekân içine yerleştirilmiş objeleri abartılmış derecede güçlendirilmekten kaçınılmalıdır.

Birçok durumda, yaprağın rengi ve tekstür düşük ya da orta görsel enerjiye sahip olmalıdır. Yaprak renginin ve tekstürün birleşmesi aşağıdaki gibi analiz edilmelidir. Eğer bitkinin yaprak rengi orta görsel enerjiye sahip ise, ideal tekstür tipi orta-ince olmalıdır. Tam tersine olarak, eğer bitkinin yaprak rengi düşük görsel enerjiye sahipse, tekstür orta olabilir, ancak her ne pahasına olursa olsun, bu örnek takip edilecektir diye anlaşılmalıdır. Fakat bu görsel enerji ilkelerine bağlı kalarak, farklı tasarım niteliklerinin kombine edilmesi nedenini açıkça göstermektedir. Bitki seçiminde en önemli kıstas tasarımının bitki hakkındaki bilgisi ve bitkinin görsel etkisi olacaktır. Burada amaç, öyle bir bitki seçilmelidir ki bu dikkati çekmeyecek ve dikkat etmeyi gerektirmeyecek bir bitki olmalıdır. Görsel ilgi bakımından nötr olup, renk ve tekstür etkisinin kombine edilmesi halinde bir ton oluşturacaktır, ki bunun karşısına diğer peyzaj elemanları yerleştirilebilir. Bir çerçevelenecek resmin kenarına gelecek paletin gerek rengi gerekse tekstürü dikkatli bir şekilde kontrol edilmeli ve güvence altına alınmalıdır ki, bu resmi büyüksün ve değerini arttırsın, onunla rekabet eder durumda olmasın [5, s. 42-43].

Göz seviyesinin altında kalan monotip (tek tip) bitkilendirme, yatay bir karaktere sahiptir. Eğer alçak boylu blok, nakaslanmış çit şeklinde ise yatay karakter daha zımmi kuşatma olarak adlandırılabilir. Gözleyici mekân sınırlanmış ya da çevredeki alanlardan ayrılmış olarak algılar, fakat onun dışındaki ya da arkasındaki peyzajın görünümünü kapamaz. Büyük mekânları daha küçük, anlaşılabilir ve insanı ölçü alan sahalara böler ve organize eder. Bu alt mekânlara tipik örnek olarak, iç avlu, servis alanı ve giriş meydanı verilebilir.

Bu zımmi kuşatmalar yatay karakteri zorlayan bir düz formortaya çıkarır ki bunu göz otomatik olarak takip eder. Bu güçlü yatay arajmanın farklı elemanları görsel olarak bir araya toplama yeteneği vardır. Örnek olarak, çok sayıda iyi düşünülmüş niş nişari değişikliklerin hakim olduğu bir yapının önünde çit kullanılması halinde, gözün bu binadaki tasarımla ilgili sorunların farkına varmaksızın geçip gitmesine yardımcı

olacaktır. Aynı şekilde, alçak boylu monotip bir bitkilendirme de, bitki bireyleri bakımından büyük çeşitlilik gösteren bir bitki kompozisyonunu bir araya getirmeye ve bir araya toplamaya yardımcı olacaktır. Ya da tasarımda birbirinden ayrı elemanları birbiriyle bağlanmada kullanılabilir, yoksa lekeli, benekli bir görünüş alır.

Yapraklardan oluşan masif bir kitle yaratabilmek için perdelerin bitkilendirilmesinde boylu çalılar kullanılır. Bunlar hareketi önlerler, görünüşleri görünmeyecek şekilde kapatırlar ve mahremiyeti sağlarlar. Ya da çiçekler ve heykeller için arka fonu oluştururlar. Eğer burada amaç zayıf bir görünüşü kapatmak ise materyalin seçimi ve boyu gözlemci ile görünüş arasındaki mesafeye bağlıdır. Yani gözlemci görünüşün altında mı yoksa üstünde mi bulunuyor, zayıf görünüşteki elemanların yükseklikleri ve gözleyicinin görünüşü hangi hızla geçtiğine bağlıdır.

Eğer görünüş gözleyici den uzakta ise, perde materyalinin yüksekliği (boyu) ana bakış noktasından bu perdenin ne kadar uzakta olmasına bağlıdır. Eğer perde gözleyiciye yakın olacaksa, çirkin manzara çok aşırı bir yüksekliğe sahip olmadıkça, 2 m yükseklik yeterli olacaktır. Eğer ana bakış noktası çirkin manzaradan oldukça yüksekte ise, perde için gerekli olan materyalin yüksekliği, bitkilendirilecek olan perdenin yeri, ana bakış noktasından aşağıya doğru hareket ettikçe artacaktır. Diğer taraftan, eğer çirkin manzara gözleyiciye oranla yukarıda ise, etkin bir perdenin oluşturulması için bitkilendirmede kullanılacak materyalin yüksekliği bitkilendirilecek yer, bakış noktasında yukarıya doğru çıktıkça azalacaktır. Çirkin görünüşün gerektirdiği dikey mesafe bitkilendirmenin boylarında alanın kendine özgü şartlarına bağlı olarak ayarlanmalar yapılması gerekmektedir, ki bunlar daha önce tartışılmıştır.

Son olarak, gözleyici hareket halinde iken perdelenmiş alanlar, net görüş açısının ve hareket hızının incelenmesini gerektirmektedir. Bu durumda perdeleyen eleman bir tane olamaz, sürekli bir bitki kitlesi olabilir, ama sıra halindeki bitkisel kitleyi belli mesafelerde ayırmakla, hareket de engellerle duraklatmalar sağlar. Bu tür perdelemeler için çalılardan, çok ağaçlar kullanılır [5, s. 43].

Perdenin boyu kuşattığı mekânın büyüklüğü tarafından etkilenir. Bitkilendirme ne kadar boylu olursa, kuşatılmış mekânın görünürdeki büyüklüğünü o kadar daraltacaktır.

Örneğin küçük bir alan, çok uzun boylu bitkiler tarafından perdelenerek olursa, bu mekan olduğundan çok daha küçük görünecektir. Herde yeşiller bu daralmayı daha da artırırlar.

Perde oluştururken yapılan bitkilendirme genellikle nötr materyalden oluşursa, bitkiler çok fazla dikeylik çekmezler. Bitki den oluşan ideal perde, boylu, nispeten dar, fakat yere kadar yoğun olarak yapraklanmış olanıdır. Eğer toprak yakınında yaprağı bulunmayan bitkiler kullanılmak zorunda kalırsa, daha kısa boylu, çalılar ön tarafa dikilmelidir. Eğer tüm yıl boyunca perdelenen, kapatma gerekiyorsa, bu durumda herde yeşil türler kullanılabilir. Yalnızca yaz aylarındaki perdelemenin önemi olması halinde, hem yaprağı döken, hemde herde yeşil bitkiler kullanılabilir.

Yaprağı döken ve herde yeşil bitkiler arasındaki seçimde verilebilecek kesin bir ilke yoktur. Verilecek kararı, aynı peyzaj alanının ne kadarlık kısmında herde yeşil bitkilerin düşünüldüğü etkileyecektir. Herde yeşillerden oluşan önemli miktarda alanlar var ise, büyük bir herde yeşil perde tasarımı bastırabilir. Çünkü herde yeşillerinin görünüşlerinde tüm mevsimler boyunca bir değişiklik olmamaktadır ve bir çok türün yaprağı koyu renktedir, bu yüzden bunlar tüm alana kasvetli hüzünlü bir duygu saçabilir. Diğer taraftan herde yeşil bitkilendirmeler açık renkli yapraklar, çiçekler ve kışın meyve veren ön fon bitkileri için fevkalade güzel bir fon oluşturur.

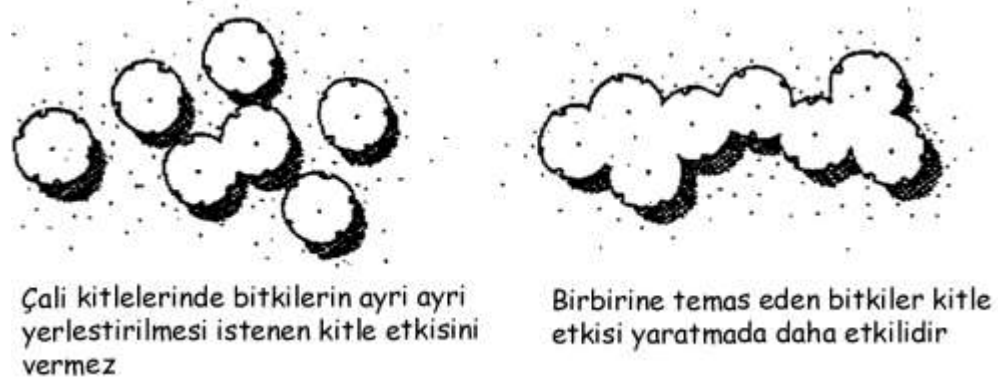
Bitkilendirme den beklenen fonksiyon monotip bitkilendirme için seçilecek olan bitki formunu etkiler. Makaslanmış bir çit için form pek önemli değildir. Buna karşılık bitkinin sık ve karışık dallı oluşu dikeylik edilmesi gereken konulardandır. Formel çit şeklinde makaslanması halinde yatay bir form oluşturur. Makaslanmamış çitler ve yaprağı döken perdeler sütunvari ve yuvarlak tepeli bitkilerden oluşur.

Yuvarlak tepeli bitkilerin tepelerinden geçen dış çizgiler sert kesik ve engebeli değildir, bu bitkilendirmenin nötr özelliğini korumaya yardımcı eder. Sütunvari formlar birbirlerini örtecek şekilde dikilmişler ise tatmin edicidir. Genel olarak tepeleri bir noktaya doğru uzayan sivri tepeli bitkileri kullanmaktan kaçınmak gerekir. Zira bu durumda silüette testere dişi etkisi yaratır. Bir çok herde yeşil bitki piramidal forma sahip olduklarından sivri tepeler kaçınılmaz olur. Fakat bu bitkiler boylandı kça ve olgunlaştıkça bu durum

daha az göze çarpar. Son olarak göz önünde bulundurılması gereken bir başka nokta da, maksimum etkiyi yaratabilmesi için bitkiler birbirinden ne kadar ayrı mesafelerde olmalıdırlar. Hem çitler hem de perdeler için bitkiler arasındaki mesafe, yani merkezinden merkezi ne, bitkinin olgun çağıdaki genişliğinin 2/3 eşit olmalıdır. Bir kez daha tekrarlayalım Tek tek bireylerin performansı ve büyüme şeklinin bilinmesi durumunda bu genel tavsiyede değişiklikler gerekli olabilir [5, s. 43-44].

6.2.4 Çalı Kitleleri

Birçok çalının, çalı kitlesi halinde tertip edilmesi bitkisel kompozisyonun ilk örneğidir ve peyzaj bitkilendirmelerinin çoğu buradan ortaya çıkmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere, bu kompozisyon ünitesi, birçok farklı bitkiyi bir araya getirerek tek bir tasarım ünitesi yaratır. Çalı kitlesi iki üç farklı bitkiden ya da çok büyük ölçekli durumlarda 20 veya 30 farklı tür ve varyeteden oluşabilir. Çalı kitlesini grup bitkilendirmeden ayırtan özellik bitkilerin arajmanı, yani dizilişidir. Çalı kitlesinde tüm bitkiler birbirine temas ederler, örterler ve tek bir tasarım ifadesi içinde kaybolurlar (Şekil 6. 15). Bitkiler arasında en az olgun çağıdaki genişliğinin 2/3, en fazla genişliğine eşit bir mesafe bulunmalıdır. Çizgi, form, renk ve tekstür gibi tasarım nitelikleri arasındaki kontrastlar, grup bitkilendirmenin temel kuralı iken, çalı kitlesi öyle tasarlanmalıdır, ki tek tek bitkilerin tasarım nitelikleri total kitlenin niteliklerine boyun eğmelidir, tabi olmalıdır. Burada tek istisnayı odak noktası olarak gösterilecek soliter bitki teşkil eder ve bu bütünden farklı olan tek bitki olacaktır. Tasarım sürecinde tek tek bitkilerin tasarım niteliklerinin bütünün yararına tabi olması, çizgi, form, renk ve tekstürün önemini azaltmaz. Gerçekte, tam tersi geçerlidir. Her bir bitkinin komşusu ile mantıksal bir sıra içinde birbirine uyması ve birbirini tanıması ya da kontrastlar oluşturmaları güvence altına almak için, bitkilerin seçimi dikkatli bir şekilde yapılmalıdır. Burada yaratılmak istenen çizgi, form, renk ve tekstürden oluşan bir kanaviçedir, ki bu gözleyicinin duygusal ve zihinsel reaksiyon göstermesini sağlayan kıvılcıkları sağlar. Geriye doğru yöntemdeki soyut tasarıma ulaşma erişilebilirlik için burada önemli bir araç olur [5, s. 45].

Şekil 6. 15. Çalı kitlesini grup bitkilendirmeden ayırt eden özellik çalı kitlesinde tüm bitkilerin birbirine temas edecek, örtecek şekilde düzenlenmesidir [6, s. 122].

6.3. Bölüm Sonucu

Kanaviçe, sözlükte renkli iplikler etası mortaya çıkar nakışın örülmüş bir bezdir diye tanımlanmaktadır. Bitkisel tasarımda renkli iplikler yerine bitkileri koyuyoruz ve böylece form ve tekstürü ve de rengi tasarımı üretmek için kullanıyoruz. Bitkisel tasarımı öğelerini öğrenmek, söylenildiği kadar güç değildir. Daha önce anlatıldığı gibi, renk ve tekstür incelemelerini geliştirirken, bu da doğal olarak oluşacaktır. Örnek olarak 18 farklı bitkinin kullanıldığı büyük bir çalı kitlesini alalım. Burada iki seçim vardır. Birincisi, 18 bitki rasgele bir araya getirilip toplanabilir ve bitkilendirilecek alanda tertip edilebilir. Sonuç geliş güzel yeşil ya malarından başka bir şey olmayacaktır. Kullanılmış olan bitkilerden birinin yaprak renginin, tekstürünün ve de muhtemel enformunun dikkat çekme mesinden dolayı değerlerinden ayırt edilmemesi ihtimal dahilindedir. Sonuç olarak, bitki koleksiyonuna sahip olabilirsiniz, ama tasarımı da görsel ilgiye sahip olamazsınız. Burada çözüm “Geriye Doğru Yöntemi” ile çalışmaktır. Önce bu bitkilerin dikey kitlelerini ve silüetleri tanzim ve tertip edilmelidir. Daha sonra vertikal (düşey) kompozisyonu en iyi şekilde ifade edecek, bitki formu hakkında karar veririz. Daha sonra her bir bitkinin sahip olması gereken tekstürü, rengi kararlaştırırız. Kanaviçeyi nasıl geliştirmeye başlıyoruz, bu odur. Amaç ise sonunda bitkileri öyle seçip tertip etmektir, ki bunlar bir değerinden ayırt edilebilir olsun.

Tekstür ve rengin seçimini “Geriye Doğru Yöntemi”nin gereğini yerine getirmek için yalnızca rasgele kararlar vermekten, daha fazla bir şey olduğu açıktır. Kararlar hangi renk ve hangi tekstür görsel olarak bu bitkiyi onu saran çevreleyen diğer bitkilerden ayırt edecektir. Eğer bir bitki kompozisyonun arkasında yer alıyorsa, koyu zümrüt yeşil tahsis edilebilir. O zaman ön tarafa gelecek bitkiler daha açık yeşil renge sahip olmalıdırlar. Bir diğer alternatif de bu iki bitkinin yaprak tekstürleri farklı olabilir. Son seçenek de, iki bitki arasında görsel ayırım yapabilmek için hem tekstür hem de renk kullanılabilir.

Verilecek her kararı, sanatın prensiplerine karşı tartmak ve bitki bireylerinin tasarımı niteliklerinin bütün kitlenin ki ne tabi olması gerektiğini ve bunları gözden kaybetmeden takip edilmesi gereken kural ve ilkeler olduğu unutulmamalıdır.

Geriye doğru yönteminin daha önceki tartışmasında, eğer birbiriyle ilgisiz alakasız bitiklerin sayısı altıyı aşıyorsa, alt grupların oluşturulması gerektiğine işaret edilmişti. Bunun anlamı, objelerin sayısı altıyı aştığında beyin bunları otomatik olarak tekrar gruplandırır. Örneğin eğer görüş alanında sekiz obje bulunuyorsa beyin bu objeleri üç ve beş bireyden oluşan üniteler halinde tekrar gruplandıracaktır. İyi bir tasarımı bitkilendirmeyi öyle tertip ve tanzim edecektir ki, bitkilerle alt gruplar oluşturarak gözlemcilere, kompozisyonun görünüşünü ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır [5, s. 45].

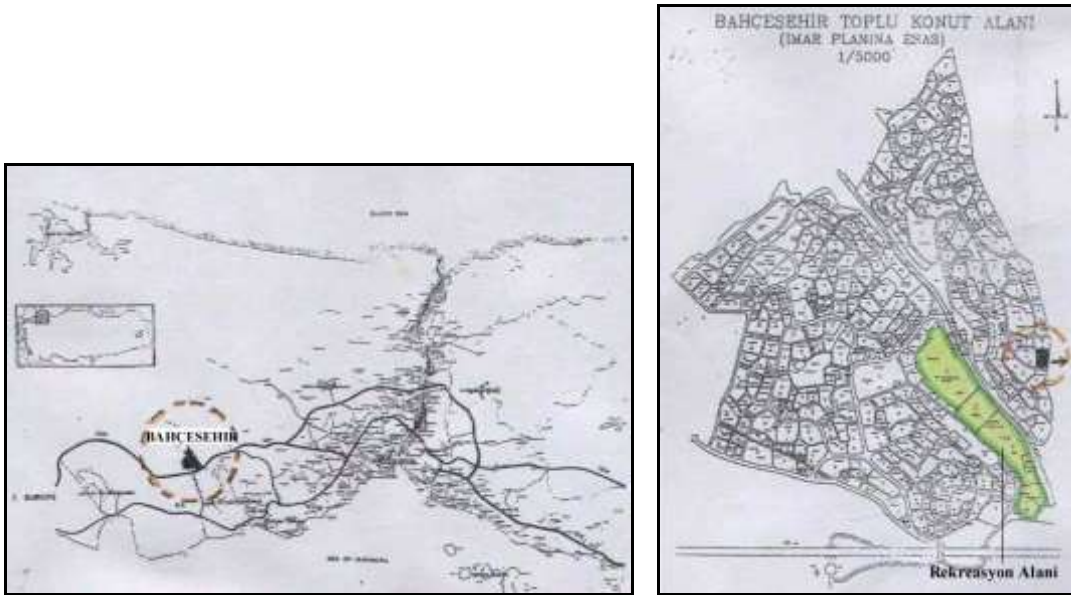
Nan Fairbrother’in söylediği gibi “*Seçilmiş sözcüklerin listesi nasıl şiir olamazsa, seçilmiş bitkilerin koleksiyonu da peyzaj olamaz.*”

BÖLÜM 7. BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI'NIN BİTKİSEL TASARIMININ İŞLEVSEL VE GÖRSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

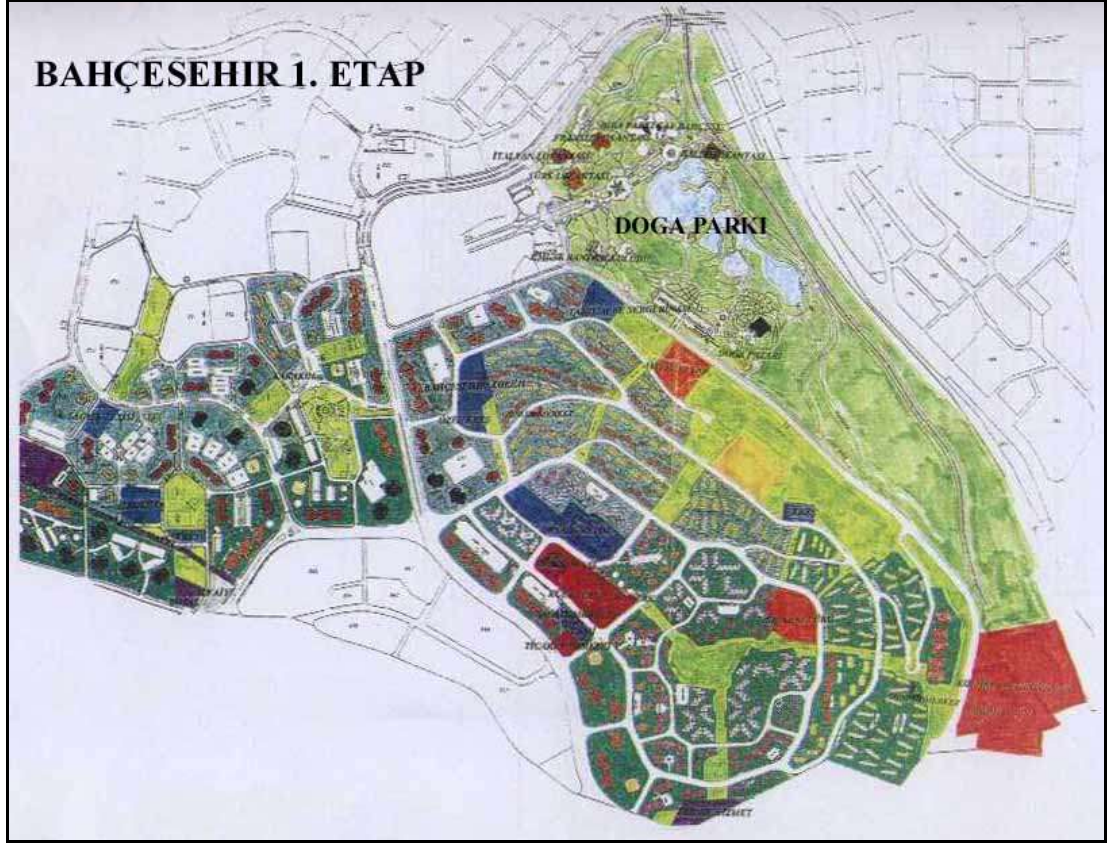
7.1. Parkın Konumu ve Genel Özellikleri

Bahçeşehir Doğa Parkı, İstanbul kent merkezine 25 km uzaklıkta bulunan ve toplam alanı yaklaşık 470 hektar olan Bahçeşehir toplu konut alanının 1. Etap yerleşimi içerisinde 20 hektarlık bir alan üzerine düzenlenmiştir. Parkın bulunduğu alan, güneydoğu – kuzeybatı yönünde ve vadi tabanı oluşumunda düz bir topografyaya sahiptir (Şekil 7.1) [68].

Projesi Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN uygulaması ise MESA Mesken Sanayi A.Ş. tarafından gerçekleştirilen park, Bahçeşehir toplu konut projesi kapsamında rekreasyon alanı olarak ayrılmış olan 314 Ada kısmında mümkün olduğunca az yapılaşma, doğal malzeme ve renklerle, doğal görünüm bozulmadan Bahçeşehir sakinlerinin nefes alacağı, kentin “merkez yeşil alanı” olarak düşünülmüştür (Şekil 7.2) [69, s. 96].

Şekil 7.1. Bahçeşehir Doğa Parkı'nın konumunu gösteren haritalar

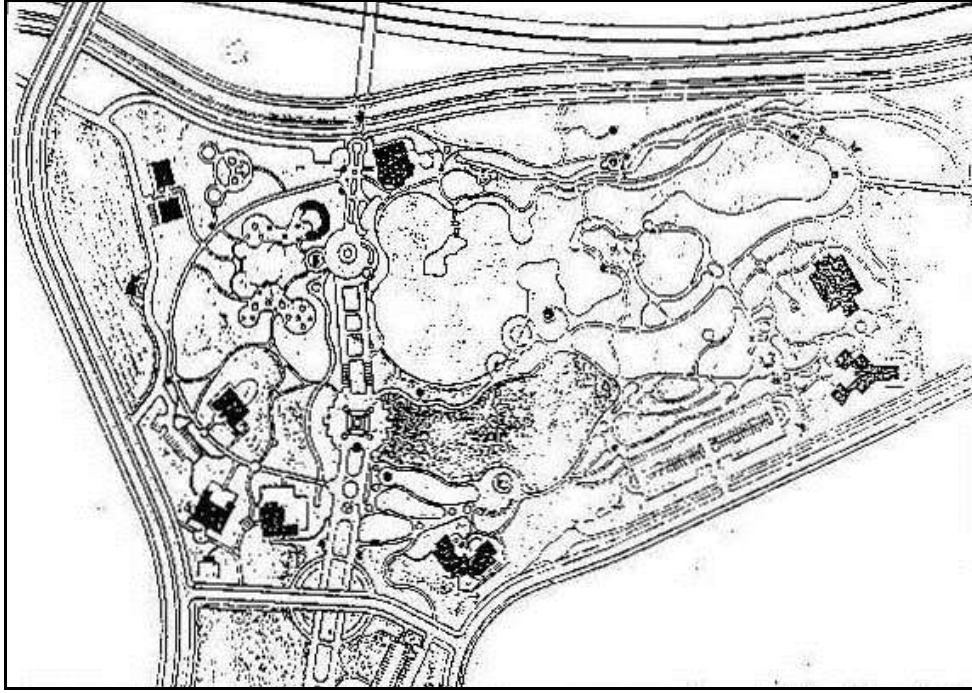
Şekil 7. 2 Doğa Parkı'nın Bahçeşehir toplu konut alanı 1. etap içerisindeki konumu [71]

Bahçeşehir Doğa Parkı, çağdaş yaşam koşulları ile sosyal ve kültürel açıdan kendine yeterli olma anlayışını örneklenme çabasında olan Bahçeşehir yerleşimi için bir “kent parkı” niteliğinde düşünülmüş ve bu nedenle peyzaj tasarımlarları açısından “kent parkı” için gerekli olan nitelik ve olanaklar ile yılboyu kullanımı özendirerek bir ilgi odağı yaratma durumu özellikle göz önünde bulundurulmuştur [68].

Bahçeşehir Doğa Parkı için öngörülen iç ve dış mekan kullanımları konusunda ve ihtiyaç programı saptanmasında konut sahiplerinin eğilimleri belirlenmiş ve çağdaş ve çok yönlü bir park tasarımı oluşturmak planlama anlayışını yönlendiren ana ilke olmuştur (Şekil 7.3). Bu anlayış içinde “Bahçeşehir Doğa Parkı” için;

- Park bütününde yeşil dokunun yaratılması,
- Bahçeşehir yerleşimi ile park arasında görsel ve fiziksel bütünlüğün sağlanması,
- Yılboyu ve gece-gündüz kullanımları için ilgi odaklarının oluşturulması,

- Çağdaş park anlayışı için nitelik ve nicelik açısından belirli düzeyde bazı iç ve dış mekan kullanımlarının örneklenmesi,
- Parkın normal kullanımlar ve programlanmış etkinliklerle yılboyu kültürel ve sosyal açıdan işlevselliğinin yaratılması,
- Park içinde yer verilen bazı tesislerin rant ile birlikte sosyal ve kültürel yönden de katkı sağlaması,
- Park bütünü açısından kendine özgü bir kimliğe kavuşturularak, Bahçeşehir için olduğu kadar, İstanbul için de ilgi odağı yaratması vb. gibi hususlar öngörülmüştür [68].

Şekil 7. 3 Bahçeşehir Doğa Parkı [72, s. 180]

Bu ilkel çerçevesinde düzenlenen projede yer verilen kullanımların amaç ve tipleri şu şekildedir:

1) Bilişsel ve Kültürel Amaçlı Kullanımlar

- Arboretum(ağaç ve çalı bitkileri koleksiyonu)
- Özel Bahçeler

Türk Bahçesi

Japon Bahçesi
İngiliz Bahçesi
Ü ke Lokantaları Bahçesi
Gül Bahçesi
Soğanlı, Yumru lu Btkiler Bahçesi
İris Bahçesi
Şifalı Btkiler Bahçesi
Kokulu Btkiler Bahçesi
Kelebek Bahçesi
Renkli Btkiler Bahçesi
Su İçi ve Kıyısı Btkileri Bahçesi
Nilüfer Bahçesi
Sarımsık Btkiler Bahçesi
Sukkulent Btkiler Bahçesi

• Su Hayvanları

Kuş

Ördek

Balık

2) Sosyal Amaçlı Kullanımlar

• Ü ke Lokantaları – Türk İtalyan Ç n ve Meksika (yapı-bahçe- müzik ve yemek konularının ülkesel örnekleri)

• Doğa Klübü

• Çok Amaçlı Ç m Alan (geleneksel toplantılar, bahçe partileri, kokteyl, konser, dans, sergi, ker nes, uçurtma, serbest oyunlar, seremoniler vb. gibi etkinlikler)

3) Rekreatif Amaçlı Kullanımlar

• Doğa Pazarı

• Çay Bahçesi

• Hra Parkı

• Çocuk Oyun Alanı

• Koşu Yolu

- Gezi Yolu
- Balıkçı Koyu
- Maket Gemi Koyu
- Konser Bahçesi
- Oturma Yerleri (ahşap ırhtı m ahşap teraslar, mer mer ırhtı m)
- Bakı Terasları

4) Ekonomik Amaçlı Kullanımlar

- Türk, İtalyan, Çin ve Meksika Lokantaları
- Çay Bahçesi
- Bira Parkı
- Doğa Pazarı
- Satış Büfeleri
- Gezici Satış Olanakları
- Fidanlık

5) Yönetim Amaçlı Kullanımlar

- Park Yönetim Birimi
- Doğa Kulübü

6) Estetik Amaçlı Kullanımlar

- Yeşil Doku
- Göl
- Mimari Elemanlar
- Arazi Plastiki

Bu kullanımlar doğrultusunda parkın başlıca bölümleri aşağıdaki gibidir (Şekil B1) ;

- Park içinde yer verilen önemli birçok işlevlere olan dağılım ve bağlantılar açısından parkın odak noktası ve si ngesel bir kesimi olan ve gül bahçesi, kuş evi, Türk bahçesi, ırhtı m iskele meydanı, su oyunları, oturma yerleri ve yakın çevresindeki bira parkı, çay bahçesi ve çocuk bahçesi pek çok işlevi üzerinde bulunduran “Ana Griş ve Park Alesi”,

- Kuğu gölü, iki ahşap teras, gezinti yolları ve oturma alanları, bando yeri, nilüfer koyu, maket gemi koyu, filaningo gölü ve üç boyutlu arazi plastiği ile parkın dominant ilgi odağı olan “Göl et Bölgesi”,
- Toplantı, kokteyl, parti, konser, dans, açık hava sergileri, keremes, uçurtma, çeşitli seremoniler, serbest oyunlar, güneşlenme, dolaşım vb. gibi pek çok işleve hizmet eden geniş çim alanıyla “İngiliz Bahçesi”,
- Lale, sümbül, nergis, çiğdem kardelen, safran, süsen, zambak vb. gibi soğanlı ve yuvarlı bitkilerin bulunduğu “Soğanlı ve Yuvarlı Bitkiler Bahçesi”,
- Parkın güney kesiminde yer verilen “Seralar ve Doğa Pazarı”,
- Tıbbi bitkiler, kokulu bitkiler, gölge bitkileri, çimbitkileri, renkli yapraklı bitkiler, endüstri bitkileri vb. gibi türlerin yer verildiği “Tematik Bahçeler”,
- “Arboretum”,
- Japon ve İngiliz bahçelerinin yer verildiği “Ülke Bahçeleri”,
- Bitkilerin mevsimsel özelliklerini vurgulamak için, bu mevsimlerde etkili olan ağaç ve çalı türleri kullanılmak suretiyle düzenlenmiş olan ve İlkbahar Yolu, Yaz Yolu ve Sonbahar Yolu gibi isimlerle alanda bulunan “Mevsimler Yolu”.

7.2 Parkın Btkisel Tasarımın İşlevsel Kullanımlar Açısından Analizi

Bu bölümde bitkilerin işlevsel kullanımlarıyla ilgili park genelinde irdelenen yapılacaktır. Bu işlevsel kullanımlar Bölüm4’te de belirtildiği üzere 1. Mühendislik ve Ekolojik(Çevresel) 2. Manari 3. Estetik Kullanımlar olmak üzere üç temel başlık altında değerlendirilecektir.

7.2.1. Mühendislik ve Ekolojik Kullanımlar Açısından Değerlendirme

Bu başlık altında park genelinde bulunan kullanımlar şunlardır;

- Trafik Kontrolü
- İklim Kontrolü
- Havayı Temizleme
- Doğal Hayatı Koruma

Bölüm 4’te anlatılan tüm mühendislik ve ekolojik kullanımların bir kent parkında hepsinin birden olması beklenemeyeceğinden, yukarıda sayılan mevcut kullanımlar üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

7.2.1.1. Trafik Kontrolü

Bitkiler araç ve yaya trafiğini düzenlemeye “yönlendirme” ve “vurgulama” etkisi yaratarak her iki tür trafik ve hareket üzerinde kontrol edici etkiye sahiptirler. Araç trafiğinin bulunmadığı parkta sadece yaya sirkülasyonu mevcuttur. Yayaaların park içinde yönlendirilmesi ve yaya sirkülasyonunun diğer fonksiyon alanları ile ilişkileri açısından bakıldığında parktaki bitkilendirme önemlidir. Yayaalar, özellikle ağaç ve çalıların mevcut sirkülasyon sistemini destekler şekilde kullanımı ile istenilen yöne ve mekana doğru yönlendirilmekte ve hatta yer yer farklı fonksiyon alanları arasında oluşturulan bitkisel bariyerlerle yayaalara “senin gideceğin yön burası” hissi kuvvetli bir şekilde verilmektedir (Şekil 7.4 ve 7.5).

Şekil 7. 4. Yaya yolunda boylu ağaçlarla ve kısa boylu çalılarla yapılmış yönlendirme

Şekil 7. 5. Park Allesi’nin bitkilendirme sayesinde kazandığı yönlendirici etki

7.2.1.2 Havayı Temizleme

Bahçeşehir projesi genelinde açık ortak kullanı mal anlarını oluşturan yeşil alanlar iki ana grupta toplanmıştır. Bunlardan birincisi, kentin merkez rekreasyon alanı, ikincisi ise ada içlerindeki yeşil ve spor alanlarından oluşan ada içi yeşil alanlardır. “Doğa Parkı” ise bahsedilen rekreasyon alanı içinde bulunmaktadır ve bu yüzden toplu konut alanının merkez ana yeşili-parkı durumundadır. Park bütününde yaratılan yeşil doku ile hem İstanbul’dan özellikle pis havası ve yeşil alanının az olması nedeniyle kaçıp buraya yerleşen kent sakinlerine temiz hava soluyabilecekleri bir ortam sunmakta hem de alan içindeki araç trafiğinin, konutların vb. gibi çeşitli etkenlerin sebep olduğu kirliliği bir nebze olsun azaltmaktadır.

7.2.1.3 İklim Kontrolü

Bitkilerin ekolojik (çevresel) kullanımlarından biri olan iklim kontrolü daha önce açıklandığı üzere sıcaklık kontrolü, rüzgar kontrolü, güneş radyasyonunun kontrolü, gölge etkisi ve yağış ve nem kontrolü şeklinde olmaktadır. Bu bakımdan ele alındığında; parkta oturma elemanları ve mekanları üzerinde kullanılan yapraklı ağaçlarla yazın gölge etkisi, kışın ise güneş ışınlarının bu mekanlara girmesi sağlanmıştır (Şekil 7.6). Fakat gölge etkisi yaratma amacıyla bazı oturma elemanları arkasında kullanılan iğbrelili ve yere yakın dallanma yapan ağaçlar yanlış bir seçim olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 7.7). Bu tip ağaçlar oturma bankasına çok yakındaki kolları ve de aşağı doğru sarkan ve oturan insanların kafasına kadar gelen dalları ile hem insanların rahatsız etmekte hem de yeterli gölge etkisi vermemektedir.

Şekil 7.6 Boylu ve geniş yapraklı ağaçların gölge amaçlı kullanımı

Şekil 7. 7. Bazı oturma elemanları arkasında kullanılan iğneli ve yere yakın dallanan ağaçlar

Bununla birlikte parktaki mekanların fonksiyonlarına uygun olarak da gölge veya güneş etkisi yaratılmıştır. Örneğin toplantı, parti, kokteyl, sergi, konser, güneşlenme, uçurtma, serbest oyunlar vb. gibi işlevler için oluşturulmuş İngiliz Bahçesi içerisindeki ve parkın merkezindeki “çok amaçlı çim alan”, üstlendiği kullanımlara hizmet vermek amacıyla tamen üstü açık ve güneş alan bir alanken (Şekil 7. 8), koşu parkurunun olduğu bölge rahat spor olanağı sağlamak amacıyla yer yer gölge etkisi yaratan boylu ve geniş yapraklı ağaçlarla bitkilendirilmiştir.

Şekil 7. 8 Çok Amaçlı Çim Alan

Alandaki hakim rüzgar yönü kuzeydir. Parkın kuzey kesiminde oluşturulan “Arboretum”, gerçek işlevinden başka, kışın kuzeyden esen soğuk rüzgarların önlenmesi için de düşünülmüştür [68]. Arboretumun parkın kuzey kesiminde,

ibrelilerle yapraklıların beraberce kullanıldığı ve soğuk rüzgarları kesen yoğun bitkilendirme açıkça görülmektedir (Şekil 7.9).

Şekil 7. 9. Parkın kuzey kesiminde bulunan Arboretum kuzeyden gelen rüzgarları kesme işlevini de görmektedir.

7.2.1.4 Doğal Hayatı Koruma

Bahçeşehir Doğa Parkı'nda su içinde barınan balık türleri ve suda yüzen ve su kıyısında barınan ördek ve kuğu gibi kuş türleri bulunmaktadır.

Göl etrafında bulunan dört farklı koyda (Kuğu Gölü, Nilüfer Koyu, Maket Geni Koyu, Flamingo Koyu) yapılan su içi ve kıyısı bitkilendirme ile bu hayvanların yuurtlama, üreme ve beslenmeleri için gerekli biyolojik ortamlar oluşturulmuştur (EK A2) (Şekil 7.10). Sağlanan bu ortam sayesinde hem parktaki kuş türlerinin popülasyonunda önemli derecede artış sağlanmıştır hem de özel olarak buraya konmasa da daha sonradan parkı doğal ortam olarak benimseyen pek çok kuş ve hayvan türünün barınmasına da olanak sağlanmıştır. Değişik türde hayvanların varlığına ve yaşamlarını devam ettirmelerine olanak sağlayan bitkilendirme sayesinde özellikle ördek, kuğu gibi kuş türleri rahatça parkın içinde dolaşabilmekte, insanlarla ilişki kurabilmektedir ki bu hem hayvanlara sağlanan doğal ortam hem de insanlara sağlanan doğayla iletişimi açısından oldukça olumludur ve parkı daha yaşanabilir bir yer haline getirmektedir (Şekil 7.11 ve 7.12)

Şekil 7. 10. Su kıyısında yapılan bitkilendirme

Şekil 7. 11. Parkta ördek, kuğu vb. gibi kuş türlerine rahatça yaşabilecekleri bir ortam sunulmuştur.

Şekil 7. 12. Kuğuların barınakları (ahşap kuğu evi) dışında su kenarında rahatça hareket edebilecekleri ortam yapay tepelerin üzerindeki bitkilendirme ile sağlanmıştır.

7.2.2 Mimarî Kullanımlar Açısından Değerlendirme

Bu bölümde bitkilerin mimari kullanımlarına dayanarak parkın bitkilendirme değerlendirilecektir.

7.2.2.1 Mekan Oluşturma

Bitkileri dış hacimleri oluşturmada birer taban, duvar ve taban elemanı olarak kullanabileceğinden bahsetmiştik. Meksal anlamda parkın geneline bakıldığında park alanının iki tarafında yükselen kuzey ve güney yamaçların parka kattığı güçlü ve etkili mekan oluşumunun yapılan bitkilendirmeyle daha da kuvvetlendiği görülmektedir. Özellikle boylu ağaçların alanın kuzey ve güney yamaç sınırlarına doğru artması ve alanın ortasında değil de buralarda yoğunlaşması yamaçların yarattığı mekan etkisini daha da arttırmaktadır.

Parkta gerek sadece bitkilerin kullanılmasıyla, gerekse diğer peyzaj yapısı elemanların bitkilerle desteklenmesiyle yaratılmış pek çok değişik mekan oluşumları görülmektedir. Bunlardan birçoğu Bölüm 4'te anlatılan bitkilerle oluşturulan mekan tiplerine örnektirler. Bitkilerle oluşturulan mekanlar yine alanların işlevleri göz önünde bulundurularak düşünülmüş ve buna dayanarak yer yer meksal kapalılığın yaratıldığı yer yer de aktivitelere uygun olark tamen açıklığın sağlandığı değişik tipte mekanlar oluşturulmuştur (Şekil 7. 13, 7. 14, 7. 15, 7. 16 ve 7. 17).

Şekil 7. 13. Göl çevresindeki mekan oluşumunu destekler şekilde bitkilendirme

Şekil 7. 14. Sadece yapraklı ağaçlarla oluşturmuş bir mekan örneği

Şekil 7. 15. Fiziki olarak bir tarafı alçak su kenarı bitkileriyle kapalı diğer tarafı ise boylu ağaçlarla kapatılmış, görsel olarak ise sadece bir tarafa açık bu mekan bakışın istenen manzaraya yani göle yönelmesini sağlamaktadır ve yarı açık mekan tipine örnek verilebilir [1, s. 49].

Şekil 7. 16. Kapalılığın sadece bir tarafta iğbrelili ağaçlarla sağlandığı ve kuğular için oluşturulmuş bir mekan örneği

Şekil 7. 17. Parkta ağaçlarla oluşturulmuş üst ü örtülü mekan ve tamamen açık mekan örnekleri

Özellikle İngiliz Bahçesi'nin bulunduğu alan, bu ülke bahçesine özgü engin çimenliği, büyük ağaçlarla oluşturulan kitle-boşluk bütünlüğü ve yalınlık, diñlendirici ve güçlü ve açık bir mekan olgusu oluşturmaktadır (Şekil 7. 18).

Şekil 7. 18. İngiliz Bahçesi'ndeki tamamen açık çim alan

Ayrıca gölün çevresinde düz bir topografyaya sahip olan alana üçüncü bir boyut kazandırmak ve gölün güçlü bir mekan içinde algılanmasını sağlamak için yer yer oluşturulan değişik yükseklikte yapay tepeler üzerinde bu tepeleri destekleyecek şekilde yapılan bitkilendirme ile de park alanının ve gölün mekan hissi güçlendirilmiştir. Bu yapay tepeler üzerindeki bitkilendirme, mekan etkisini güçlendirmenin yanı sıra, görüşü yer yer değişik objelere ve noktalara yönlendirerek park içinde sürprizli mekanların oluşumuna da izin vermektedir (Şekil 7. 19).

Şekil 7. 19. Yapay tepelerden oluşan topografyanın oluşturduğu mekan hissinin bitkilerle kuvvetlendirilmesi

7.2.2.2 İlişkilendirme (Bağlama)

Bitkilerin dış mekanda birbirinden bağımsız durumdaki yapıları birbiriyle ilişkilendirmedeki kullanımanın park içerisindeki yapılar arasında da sağlandığı görülmektedir. Özellikle “Park Ale”sinin solunda bulunan ve parkın bina açısından en yoğun kısım olan alandaki Üke Lokantaları (Türk, Çin, Meksika, İtalyan) olarak düşünülmüş olan yapılar arasında kalan boşluklar, bitkilendirme yoluyla ilişkilendirilmiş ve böylelikle bu yapılar arasında kalan boşlukların tanımlanarak mekan oluşumuna izin verdiği ve bu mekanlarında değişik rekreatif kullanımlara hizmet ettiği gözlemlenmiştir.

7.2.2.3 Perdelendirme

Alanın çeşitli yerlerindeki istenmeyen veya çirkin görünen obje ve alanları maskeleyerek (perdelenerek) amacıyla değişik tipte bitkiler kullanılmıştır. Özellikle de parkın içinde değişik yerlerde kullanılan alçak spot aydınlatma elemanları yer örtücü bitkilerle sarılarak çirkin metal görüntüsü yok edilmiş ve bu elemanlar başarılı bir şekilde perdelenmiştir (Şekil 7.20). Fakat bunun yanında aynı başarının alanda bulunan hem kapalı hem açık otopark alanını perdelenmekte gösterildiği söylenebilir (Şekil 7.21). Otopark önünde bir sıra yapraklı ağaç yapının hoş olmayan çıplak beton görüntüsünü gizlemek konusunda yeterli olamamaktadır ve bu çözüm sadece yaz ayları boyunca çok güçlü daksızın etkisini göstermektedir.

Şekil 7. 20. Aydınlatma elemanlarının yer örtücü bitkilerle perdelenmesi

Şekil 7. 21. Otoparkı perdelmekte yetersiz kalan bitkilendirme

7.2.2.4 Mahremiyeti Sağlama

Alanda kullanıcılara yer yer açık mekanlar sağlanırken yer yer de peyzaj elemanları ile destekli mekansal kapalılık sağlandığından bahsetmiştik. Parkın çeşitli yerlerinde bitkilerle daha içe dönük-dışa kapalı mekanlar yaratılarak, kullanıcıların zaman zaman ihtiyaç duyabileceği mahremiyet duygusu verilmiştir. Örneğin (Şekil 7. 22) de görüldüğü üzere Park Aliesinde bulunan ahşap iskelede oluşturulan oturma mekanı çevresine yerleştirilen bitki grubuyla daha mahrem ve içe dönük bir mekan haline getirilmiştir ve böylelikle mekandaki bakış istenen yere yani “göle” odaklanmıştır.

Şekil 7. 22 Bitkilerle mahremiyetin sağlandığı bir mekanın dışarıdan ve içeriden görünüşü

7.2.3 Estetik Kullanımlar Açısından Değerlendirme

7.2.3.1 Tanımlama

Bitkiler bir düzenlenmeyi, bir bina formunu ve bir manzarayı tanımlamak için kullanılabilirler. Bu açıdan ele alındığında Doğa Parkının içerisinde bulunan binalarda bitkilerin bu tip bir kullanıma rastlanmaktadır. Fakat bunun yanı sıra parkın dominant ilgi odağı olarak oluşturulan “göl” ün değişik formlarda su yüzeyleri, hareketli kıyı çizgileri, çağlayanları, fıskiyeleleri, hayvan türleri, üç boyutlu arazi plastifi ve çevresindeki oturma alanları ile oluşturduğu manzara mevsimlere göre farklı etki yaratan bitki örtüsüyle tanımlanmaktadır (Şekil 7.23).

Şekil 7. 23 Göl manzarasının bitki örtüsü ile tanımlanması

7.2.3.2 Birleştirme

Parkın dış kısımlarına doğru boylu ağaç kullanımı n arttığından, orta alanlarda ve iç kısımlarda daha çok çim, yerörtücü ve çalı türü bitkilerin kullanıldığından bahsetmiştik. Bu durum sürekli etkileşim halinde bulunan ya maçlardaki konut yerleşimleri ile park alanı; park alanı ile yerleşimler arasındaki görsel ilişkiler üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Parkın içinden bakıldığında ya maçlarda bulunan konut alanlarının çok çeşitli görüntüsü, boylu ağaçların parkın dış sınırlarına doğru daha yoğun kullanımı sayesinde daha uyumlu ve düzenli bir görüntüye kavuşmuş ve böylelikle binalar çevreye entegre edilerek daha insancıl görüntülerin oluşması sağlanmıştır (Şekil 7.24).

Şekil 7. 24. Bitkilendirme sayesinde ya maçlardaki binaların çevreye entegrasyonu

7.2.3.3 Vurgulanma

Bitkilerin en etkin kullanımı biçimlerinden biri olan bu işlev, park alanının hemen her yerinde gözlemlenmektedir. Zira girişten itibaren başlayarak önce parkın ana girişinin ve park allesinin yer yer değişen bitkilerle etkin bir yeşil bant halinde vurgulanması (Şekil 7.25) ve daha sonra da parkın çeşitli yerlerinde gerek işleve yönelik gerekse estetik amaçlı pek çok noktanın bitkiler kullanılarak vurgulanması parkta istenilen yerlerin algılanması açısından önemli bir etki yaratmıştır. Özellikle alandaki giriş noktalarında bitkilerle değişik şekillerde yapılan vurgulamaya sıkça rastlanmaktadır. Bu durum kullanıcının park sirkülasyonu içindeki önemli giriş noktalarını algılamasını kolaylaştırmaktadır (Şekil 7.26). Fakat parkta bazı alanlarda vurgu ile belli edilmek istenen giriş noktaları yanlış bitki seçimi ile tam tersine

kapatılmıştır. (Şekil 7.27) de görüldüğü üzere özellikle koşu yolu boyunca göl bölgesine çıkan girişlerde *Prunus laurocerasus* (Karayemiş) türü boylu çalılar girişleri belli etmekte yeri ne büyük hacimleri ile girişin algılanmasını önlemektedirler.

Şekil 7. 25 Park Alesinin bitkilendirme ile vurgulanması

Şekil 7. 26 Koşu yolu girişinin sütun formu bitkilerle vurgulanması

Şekil 7. 27. Bazı girişlerde büyük hacimli bitkilerin kullanılması girişlerin algılanmasını zorlaştırmaktadır.

Alanda ayrıca görsel anlamda da form, renk, tekstür vb. gibi tasarım öğeleri kullanılarak yaratılan görsel vurgu elemanları da bulunmaktadır. Fakat bunlara bir sonraki görsel irdelenme başlığı altında değinmek daha uygun olacaktır.

Bitkilerle yapılan vurgulamaya son bir örnek olarak topografyanın vurgulanması gelmektedir. Özellikle gölet ve çevresinde oluşturulmuş yapay tepeler, üzerlerine dikilen bitki materyali sayesinde yükseklikleri daha da vurgulanarak ortada kalan göleti daha belirgin bir hale getirmektedirler (Şekil 7.28).

Şekil 7. 28. Topografyanın bitkilerle vurgulanması

7.2.3.4 Fon Oluşturma

Bitki materyalinin dış çevredeki bir mekana veya önemli bir objeye fon oluşturmak amacıyla kullanılması alan boyunca sıkça başvurulmuş bir özellik olup, yerinde ve doğru kullanımı ile de istenilen obje ve mekanlara dikkati çekebilmehtedir. Örneğin, parkta bulunan Arboretum ağaç türlerini barındırmanın ve daha öncede belirtildiği gibi kuzeyden esen rüzgarı önlenenin yanı sıra, park ve gölü arkalayan yeşil bir fon olarak da işlev görmehtedir (Şekil 7.29).

Şekil 7. 29. Parka fon oluşturan Arboretum

Ayrıca parkın çeşitli yerlerinde gösterilmek istenen önemli obje ve mekanlar da bitkilerin fon oluşturma özelliğinden faydalanılarak açığa çıkarılmıştır (Şekil 7.30 ve 7.31).

Şekil 7. 30. Parktaki bir heykelle fon oluşturan ibrel ağaçlar

Şekil 7. 31. Bitkilerin fon oluşturduğu mekan örnekleri

7.2.3.5 Yumuşatma

Bitkilerin dış çevrede mimari den kaynaklanan sert hatları ve keskinliği kırmak ve yumuşatmak amacıyla kullanılabileceğinden de bahsetmiştik. Bu açıdan ele alındığında park alanında bu tip bir mimari kullanımı sağlayacak bitkilendirmenin gerekli yerlerde ihmal edilmediğini görülmektedir. Örneğin, (Şekil 7.32) de Park Altesinde görülen ve önemli bir odak noktası olan heykelin alt kısmında bulunan taşlar, kısa boylu iğbrelili çalılar kullanılarak yumuşatılmış böylelikle hem heykelin hem de heykeli çevreleyen döşeme elemanlarının sert görüntüsü bir ölçüde kırılmıştır. (Şekil 7.33) de görülen damşın kulübesinin duvarı, sert hatları üzerine dikilen bitkilerle yumuşatılmaya çalışılsa da kullanılan bitkiler henüz yeterli olgunluğa gelmediklerinden bu işlevi tamolarak yerine getirememektedirler.

(Şekil 7.34) de görülen koşu yolundaki kültür-fizik alanının kütükten oluşan duvarının arkasında kullanılan bitkiler ise biraz önce değinildiği gibi mekana fon oluşturma etkisinin yanı sıra aynı zamanda bu ahşap çiti yumuşatma etkisini de sahiptirler. (Şekil 7.35) de de park alanındaki sağır bir duvarın bitkilendirme ile yumuşatıldığını ve daha dekoratif bir görünüme büründüğü görülmektedir.

Şekil 7. 32 Heykeli niibreli çalılarla yumuşatıl ması

Şekil 7. 33 Dış ma kulübesi ni n sert hatları n örtmek için kullanılan bitkiler

Şekil 7. 34 Küt ük çiti n arkası ndaki bitkilerle yumuşatıl ması

Şekil 7. 35. Sağır duvarın bitkilerle yumuşatılması

7.2.3.6 Görüş Çerçeveleme

Park alanında bitkilerin görüşü çerçeveleyerek bir manzara oluşturulmasına özellikle gölet etrafındaki ve kuzey yönündeki bitkilendirilmiş alanda rastlanmaktadır. Yürüyüş yollarıyla kombine bir şekilde oluşturulmuş yapay tepelerin bulunduğu kısımda, göl manzarası bitkilerle yer yer kapatılıp yer yer açılmış, açılan kısımlarda da bitkilerin bu özelliğinden yararlanılarak manzaranın daha etkin bir hale gelmesi sağlanmıştır (Şekil 7.36).

Şekil 7. 36. Parkta bitkilerle görüşün çerçevesine bir örnek

7.2.3.7 Dekorasyon Malzemesi Olma

Bitkilerin estetik açıdan en yaygın kullanımı dekorasyon malzemesi olarak kullanılmasıdır. Bitkiler güzellikleri, mevsimlere göre değişen görünümeleri ile her zaman insanların ilgi odağı olmuşlardır. Daha önce anlatıldığı üzere bitkilerin sahip

olduğu pek çok dekoratif özellik peyzaj düzenlemelerinde önemli bir yere sahiptir ve bu özellikler sayesinde tasarımı mekan ile kullanıcılar arasında iletişimi kurulmasını sağlayabilir ve böylelikle insanların o məkandan aldıkları duygusal haz artmış olur.

Bitkilerin İlkbahar- Yaz- Sonbahar- Kış mevsimlerinde yılboyu değişik görüntüde olmaları (tomurcuk, çiçek, yaprak, meyve, kabuk, sonbahar rengi, yaprak dökümü, vb. gibi) peyzaj düzenlemeleri için önemli bir tasarım olgusudur. Bu açıdan, bitkilerin bu gibi mevsimsel özelliklerini vurgulamak için parkta, bu mevsimlerde etkili olan ağaç ve çalı türleri kullanılmak suretiyle İlkbahar Yolu, Yaz Yolu ve Sonbahar Yolu'na yer verilmiştir (Şekil 7.37 ve 7.38).

Şekil 7. 37. Yaz Yolu'ndan bir görünüş

Şekil 7. 38. İlkbahar Yolu'ndan bir görünüş

Estetik açıdan bu kadar önem taşıyan bitkiler, dış mekanlarda sert mimari materyalleri ve binaları güzelleştirerek görsel açıdan daha dekoratif bir hale getirebilirler. Alanda bulunan “Balık Lokantası” önünde bulunan Japon Bahçesi’nin güzel görüntüsü ile birleşerek daha dekoratif bir hale gelmiştir (Şekil 7.39).

Şekil 7. 39. Balık Lokantası önündeki Japon Bahçesi sayesinde daha dekoratif görünmektedir.

Bunların yanı sıra bitkiler, gölet ve süs havuzları gibi durgun sulara yansiyarak çok hoş ışık-gölge oyunları’nın ortaya çıkmasına sebep olurlar. Bu yansıma ve ışık-gölge oyunları bazen bitkilerin kendisinden bile daha ilgi çekici olabilir. Park alanında ise göletin hemen kenarında kullanılan söğüt ağaçlarının durgun göl suyuna yansıması oldukça hoş görüntüler ortaya çıkarmaktadır (Şekil 7.40).

Şekil 7. 40. Göl kenarındaki söğüt ağaçlarının suya yansıyan gölgeleri dekoratif açıdan parka güzellik katmaktadır.

Yer örtücü bitkiler, çok yıllık ve yıllık çiçeklerde dış mekanlarda oldukça önemli bir dekoratif role sahiptir. “İngiliz Bahçesi”nin güneyinde yer alan “Soğanlı – Yuvarul u

Bitkiler Bahçesi”, “Filaningo Koyu”nun hemen kenarında bulunan “İris Bahçesi” ve parkın çeşitli yerlerinde kullanılan yer örütücü, yıllık ve çok yıllık çiçekler, parkı dekoratif açıdan güzelleştiren önemli unsurlardandır (Şekil 7.41 ve 7.42). Özellikle Mart- Nisan ve Mayıs aylarında “Soğanlı – Yumrulu Bitkiler Bahçesi” parkının en çok ziyaretçi çeken kısımlarından biri olmaktadır. Bununla birlikte alandaki “Gül Bahçesi” de dekoratif amaçlı kullanımlar arasında parkta önemli bir yere sahiptir.

Şekil 7. 41. İris Bahçesi'nden bir görünüş

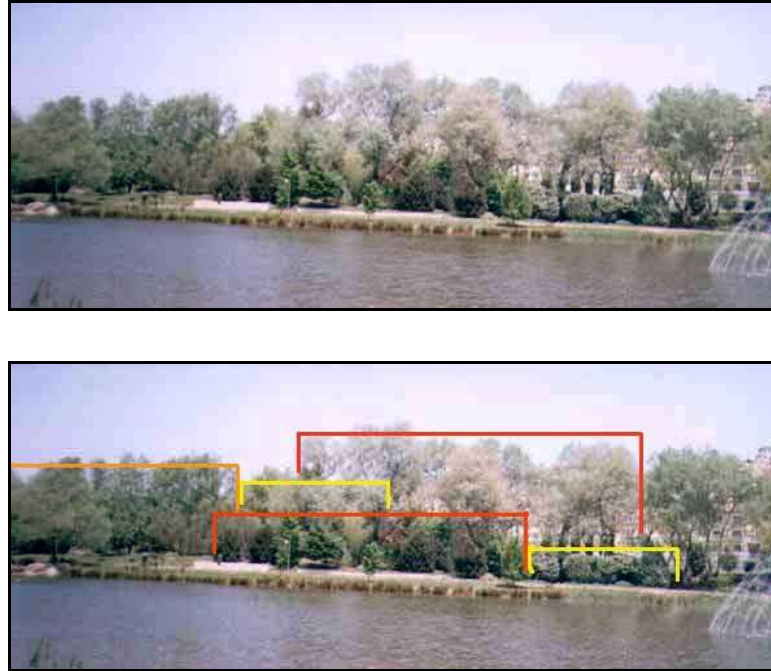
Şekil 7. 42. Alandaki mevcut dere yatağı çok yıllık çiçekler kullanılarak daha dekoratif hale getirilmiştir.

7.3 Parkın Bitkisel Tasarımının Kompozisyon İlkeleri Doğrultusunda Görsel Analizi

Bu bölümde parkın bitkisel tasarımının daha önce 5. Bölümde belirtilen kompozisyon ilkelerine (sanat prensiplerine) uygunluğu değerlendirilecektir. Değerlendirilmede kompozisyon ilkelerinin bitkisel tasarım öğelerine (çizgi, form, tekstür, renk) ne derece başarılı uygulandığına bakılacaktır.

7.3.1. Uyum ve Zıtlık

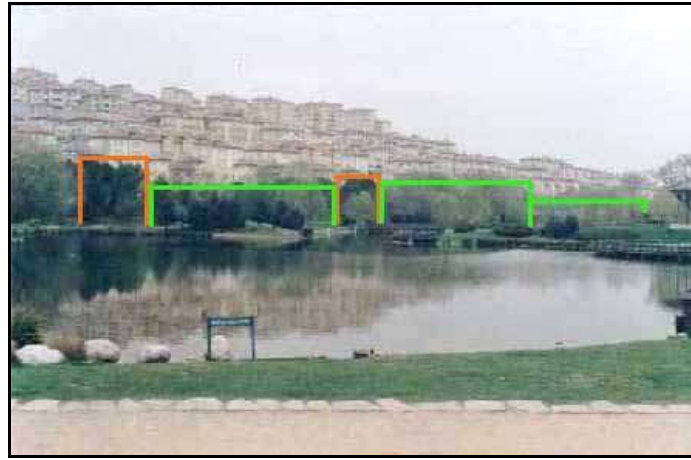
Çizgisel olarak parkın değerlendirilmesinde tek tek bitki bireyleri yerine, bitkilerin beraberce oluşturdukları grupların silüeti yani dış hatları (kontür çizgileri) dikkate alınacaktır. Bu açıdan bakıldığında parkın bitkilendirilmesinde genelde gözü yormayan “yatay hatların” kullanıldığı görülmektedir. Parkın genelinde yatay hatların tekrarı sayesinde “çizgisel” anlamda bir uyum sağlanmıştır (Şekil 7.43 ve Şekil 7.44). Yatay hatlarla silüette yaratılan “uyum” a karşılık yer yer kullanılan düşey hatlar ve özellikle göl çevresinde kullanılan sarkık hatlarla oluşturulan “zıtlık”, tasarımın monoton bir havaya bürünmesini engellemiştir (Şekil 7.45 ve Şekil 7.46). Daha öncede belirtildiği üzere “uyum ve zıtlık” daima birarada düşünülmelidir. Biri olmazsa diğeri de olmaz.

Şekil 7. 43. Park genelinde yatay hatlarla çizgisel olarak sağlanan “uyum”

Şekil 7. 44. Yatay hatların tekrarı ile çizgisel olarak sağlanan “uyum”

Şekil 7. 45. Yatay hatlarla birlikte kullanılan “dişey hatların” yarattığı zıtlık

Şekil 7. 46. Su kenarında kullanılan “sarkık hatların” yarattığı zıtlık

Bununla birlikte, bitki gruplarının oluşturduğu hatların parkın yapısal tasarımıyla da uyumlu olduğu görülmektedir. Şöyle ki, parkın girişinde bulunan ve “Park Allesi” olarak adlandırılan, geometrik ve doğrusal çizgilerin hakim olduğu kısımda, bu

izgilere uygun olarak doğrusal hatlara sahip bir bitkilendirme (Şekil 7.47) ve bunun yanı sıra genelde eğrisel (infor mel) hatlara sahip parkın diğer kısımlarında da buna uygun olarak eğrisel hatlı bir bitkilendirme görölmektedir (Şekil 7.48).

Şekil 7. 47. Park Allesi'nin geometrik çizgileriyle uyumlu "doğrusal hatlı bitkilendirme"

Şekil 7. 48. Parkın diğer kısımlarındaki infor mel çizgilerle uyumlu "eğrisel hatlı bitkilendirme"

Tasarım öğelerinden (izgi, form, tekstür, renk) birini veya ikisini sabit tutup, herhangi başka bir öğede değişiklik yaparak uyumu ve zıtlığı birarada sağlayabileceğimizden bahsetmiştik. Park geneline baktığımızda, özellikle sabit tutulan öğenin tekstür olduğu görölmektedir. Genel olarak kaba ve orta tekstürlü bitkilerin hakim olduğu parkta, aslında form ve renkte de genel bir uyum bulunmaktadır. Buna rağmen, renk bakımından ortatonda bir yeşilin ve formlar olarak da yuvarlak ve oval formların hakim olduğu alanda yer yer bu iki tasarım öğesiyle oluşturulmuş kontrastlar göze çarpmaktadır. Özellikle de renk bakımından mevsimsel değişimler göre yıl boyunca değişen görüntüler bulunmaktadır (Şekil 7.49).

Form ve renkte oluşturulan zıtlıklara, tekstürde çok fazla rastlanmaktadır. Bu da parka uyumlu ama yer yer zıtlıklarla desteklenmiş ve monoton olmayan bir görüntü kazandırmaktadır. (Şekil 7.50, 7.51 ve 7.52) de çeşitli tasarım öğelerinin sabit tutulup, diğerlerinin değiştirilerek uyum ve zıtlığın beraber sağlandığı örnekler görülmektedir.

Şekil 7. 49. Mevsimlere göre değişen renklerle oluşturulan “zıtlık” (İlkbahar Yolu)

Tekstürde Uyum
Form ve Renkte Zıtlık

Tekstürde Uyum
Form ve Renkte Zıtlık

Tekstürde Uyum
Form ve Renkte Zıtlık

Tekstürde Uyum
Form ve Renkte Zıtlık

Şekil 7. 50. Tekstürün sabit tutulup, renk ve formun değiştirilerek “uyum ve zıtlığın” beraber sağlandığı örnekler

Tekstür ve Renkte Uyum
Formda Zıtlık

Tekstür ve Renkte Uyum
Formda Zıtlık

Şekil 7. 51. Tekstür ve rengin sabit tutulup formda değişiklik yapılarak “uyum ve zıtlık” sağlandığı örnekler

Şekil 7. 52. Renkteki ani değişimle yaratılan “zıtlık”

7.3.2 Tekrar

Tekrar, uyum ve birliğin gerekli olan şeydir. Fakat aşırı derecede fazla veya az tekrarı monotoniğe veya karışmaya yol açabileceğinden bahsetmiştir.

Parkta genel de benzer karakterlerde bitkiler kullanılmak suretiyle herhangi bir nitelik veya karakter, alanın hemen her tarafında tekrar edilmekte ve bu da tüm kompozisyonun etkisini birleştirir (Şekil 7.53). Fakat bu tekrar, parkı monotoniğe götürmemektedir. Çünkü farklı birimler ya da mekanlar arasında bitkisel anlamda o mekanın işlevine veya konseptine uygun olarak yapılan değişikliklerle tekdüzelik kırılmıştır. Ayrıca, alanda tekrar edilen özelliklerin aynı türde bitkilerle değil de, aynı veya benzer özelliklere sahip farklı türde bitkilerle yapılması da birlik ve çeşitliliğin beraber sağlanması açısından oldukça olumludur. Örneğin, park genelinde bir önceki başlıkta da belirtildiği üzere form olarak

yuvarlak, tekstürde kaba ve orta tekstür, renk olarak da orta tonda bir yeşil ve onun tonları alanda tekrar unsurudur. Fakat bu yapılırken alanda aynı özelliklere sahip pek çok değişik türde bitki kullanılmıştır (EK A1) (Şekil 7.54).

Şekil 7. 53. Parkta benzer karakterlerde bitkiler kullanılarak herhangi bir nitelik veya karakter, alanın hemen her tarafında tekrar edilmekte ve bu da uyumu ve birliği sağlamaktadır.

Şekil 7. 54. Parkta “tekrar” (Yuvarlak form orta tonda yeşil gibi), aynı özelliklere sahip aynı türdeki bitkilerle sağlanmıştır.

Bununla birlikte girişteki “park allesi”nde bulunan Oya Ağaçlarının iki sıra halinde tekrarı bu mekanın konseptine uygun olarak gözü yönlendirmekte ve hareket yaratmaktadır (Şekil 7.55).

Şekil 7. 55. Oya Ağaçlarının iki sıra halinde tekrarı hareket ve yönlendirme sağlamaktadır.

Su kenarı bitkilendirmesinde de gerek aynı türün kullanılmasıyla, gerekse aynı formun farklı bitki türleriyle tekrarı sayesinde parkta uyumlu bir su kenarı bitki kompozisyonu göze çarpmaktadır (Şekil 7. 56). Özellikle ahşap iskelelerin hemen yanında gölün kenarında kullanılan üç adet aynı türdeki Salık mSöğüt ün tekrarı, su kenarında “vurgu” oluşturarak ilgi çekmektedir (Şekil 7. 57).

Şekil 7. 56. Tekrarla sağlanan uyumlu su kenarı kompozisyonları

Şekil 7. 57. Salık mSöğütlerin “tekrarıyla” oluşan vurgu

7.3.3 Denge

Peyzajda her objenin, çizgi, form, tekstür ve renk olarak belli bir çekici gücü vardır. Dengenin rolü ise az veya çok birbirleriyle yarışan güçleri eşitlemektir. Dengenin iki türü olduğundan bahsetmiştik. Bunlardan biri gerçek veya hayali bir eksenin her iki tarafında oluşan “simetrik ve asimetrik denge”; diğeri ise “perspektif denge”dir.

Parkın geneline bakıldığında denge unsurunun en çok dikkate alınıp uygulanan ilkelerden biri olduğu görülmektedir ve bu özellik alanın pek çok yerinde hissedilmektedir. Tasarım öğelerinin her birinin görsel enerjisi temel alınarak yapılan bitki seçimi ve düzenlemeler, parkta birbirleriyle yarışmaya ama monoton da olmayan dengeli görüntüler oluşmasını sağlamıştır.

Çoğunlukla informal hatlara sahip olan park, bitkilendirme açısından da “asimetrik (informal)” bir dengeye sahiptir (Şekil 7.58).

Dikkat çekici kırmızı rengi, kaba tekstürlü ve boylu çalılarla dengelenmesi

Boylu ağacın bir tarafındaki piramidal formu bitkilerin diğer tarafındaki daha boylu ve kaba tekstürlü bitkilerle oluşturduğu “asimetrik denge”

Piramidal formlu bitki grubunun boylu ve kaba tekstürlü ağaçla dengelenmesi

Yapraklı ağaç grubunun sarkık formlu bitkiyle dengelenmesi

Binanın bir tarafındaki sarkık formlu bitkinin diğer tarafındaki mevsim renklenmesi yapan ağaçlarla dengelenmesi

Şekil 7. 58. Parktaki “asimetrik denge” örnekleri

İnformel denge nin yanı sıra park ın girişinde “Park Alesi” olarak adlandırılan yol üzerindeki bitkisel kompozisyonda, bu mekan ın hatlarına uygun olarak “Simetrik (formel)” bir denge göze çarp maktadır (Şekil 7.59).

Şekil 7.59. Park Alesi'ndeki “simetrik denge” örneği

Ön fon, orta fon ve arka fondaki kompozisyon birilerinin dengesini kapsayan “perspektif denge” bakımından ise alanda gösterilmek istenen bitkiye veya bitkisel karakterin önemi ne göre bir fon sıralaması olduğu, bir başka deyişle perspektif bir dengeye de sahip olduğu söylenebilir (Şekil 7.60).

Şekil 7.60. Sarı kırmızı bitkilerin ve kırmızı renkli bitkilerin parkta önem sırası göz önüne alınarak ön fona yerleştirilmesi sonucu oluşan “perspektif denge”

7.3.4 Vurgu

Vurgu daha önemli olan, az önemli olandan ayırır ve kompozisyona görsel farklılık katarak onu canlandırır. Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, vurgunun kompozisyonda kullanım miktar ve yer bakımından iyi düşünülmelidir. Çünkü fazlası bakan kişiyi rahatsız eden bir karışmaya yol açabilmektedir.

Alandaki bitkilendirme de formla, renkle ve boyutla yapılmış çeşitli vurgu örneklerine rastlanmaktadır (Şekil 7.61, 7.62 ve 7.63). Fakat burada önemli olan nokta, vurgunun kullanımının miktar olarak alanda herhangi bir karışmaya yol açmadığıdır. Bu da, bakan kişinin neyin önemli olduğunu kolayca ayırt etmesi ve kavraması açısından oldukça önemlidir.

Şekil 7. 61. Renkle yapılmış “vurgu” örnekleri

Şekil 7. 62. Formla yapılan “vurgu” örnekleri

Şekil 7. 63. Boyutla yapılmış bir “vurgu” örneği

7.3.5 Dizi – Sıra (Koram)

Tasarım öğelerindeki geçişin hareketin ve değişimin üniform yani aynı şekilde olması anlamına gelen “koram” ilkesi, Doğa Parkı’nın bitkisel kompozisyonunda daha çok tedrici, derece derece ilerlemeler sonucu oluşan sıralar halinde görülmektedir.

Bu anlamda parkta ilk göze çarpan, parkın dış kısımlarına doğru bitki boylarının ve boylu ağaç kullanımı arttığı, dıştan iç kısımlara doğru ise çalı, yerörtücü ve çim gibi daha kısa boylu bitkilerin kullanımı ile bitki boylarının tedrici bir şekilde azaldığıdır. Parkın dışından iç kısımlarına doğru, bitki boylarındaki bu tedrici değişim veya azalma özellikle alandaki mekan hissiyi kuvvetlendirmesi bakımından önemlidir.

Bununla birlikte, parkta renk, boyut, form ve tekstür gibi özelliklerden yararlanılarak da tedrici koramlara yer verilmiştir. (Şekil 7.64 ve 7.65) de görüldüğü üzere değişik şekillerde yapılan koramların ortak noktası gözü, dikeye değer hedeflere veya vurgu noktalarına doğru götürmesidir. Böylelikle, kompozisyondaki küçük elementler vurgu noktasıyla bağlantılandırılmaktadır.

Şekil 7. 64. Bitki boylarının küçükten büyüğe doğru tedrici geçişiyle oluşturulmuş “koram” örnekleri

Şekil 7. 65. Bitki renklerinin açıktan koyuya doğru tedrici geçişle oluşturulmuş “koram” örneği

7.3.6 Öçek

Bölüm 5’te ölçek konusu içerisinde Mutlak, Relatif (göreceli) Ölçek ve Kompozisyon Ölçeği olmak üzere üç tip ölçekten bahsedilmiştir.

Parkın bitkisel tasarımı, insan boyutlarına uygunluk yani “mutlak ölçek” bakımından incelendiğinde genel olarak insan boyutlarına uygun olduğu görülmektedir. Parktaki bitkilerle insan ölçüleri karşılaştırıldığında, en boyu olanların bile insan boyutlarının çok üstüne çıkmadığı ve kullanıcıları rahatsız edecek veya kendilerini ezilmiş veya kaybolmuş hissettirecek bir durum bulunmamaktadır. Özellikle parktaki çocuk oyun alanının bitkilendirmesi buna en güzel örnektir. Çocuk oyun alanında çocuk boyutlarına uygun olarak çok boyu ağaçlar yerine, daha kısa boyu ağaççıklar (Malus floribunda vs.) tercih edilmiştir. Bu ağaççıklar hem alandaki çocuk ölçeğini yakalamakta hem de bahar aylarında açan koyu pembe renkte çiçekleri ile de çocukların ilgisini çekmektedir (Şekil 7.66).

Şekil 7. 66. Çocuk Oyun Alanında çocuk “ölçeğine” uygun boyuttaki bitkiler

“Relatif (göreceli) ölçek” ise bir birinin büyüklüğünün yanındaki ya da komşu birinin büyüklüğü ile karşılaştırılması yanında çizgi, form, tekstür ve rengin oransal değerleri de olabilir.

Alandaki bitki-bitki oransal ilişkilerine bakıldığında; alçak boylu bitki topluluklarının, uzun boylu bir topluluğun yanında değil de daha orta boylu olanların yanında olması, parktaki bitkisel kompozisyonu dengeli kılan unsurlardandır (Şekil 7.67).

Şekil 7. 67. Parktaki “bitki-bitki” oransal ilişkileri

Bitki-yapısal elemanlar arasındaki oransal ilişkilere geldiğimizde ise; parkta özellikle bina veya peyzaj yapı elemanları ile bunlara yakın kullanılan bitkisel elemanlar arasında büyüklük bakımından bir orantısızlık bulunmadığı görülmektedir. Parkta değişik mekanlarda bulunan bitki topluluklarının boyutları, bulundukları mekanların işlevine ve büyüklüğüne uygun olarak yerleştirilmiştir. Bu durumda, kullanıcılara bulundukları mekanda sıklığı vererek yerine, rahatlatıcı bir durum yaratmaktadır.

Bir alanın bitkilendirilmesinde, bitki gruplarının oluşturduğu doluluk ile bırakılan boşluk oranı da relatif ölçek konusu içinde incelenebilir. “Doluluk- Boşluk” oranının

% 50 - %50 olması istenen bir durum değildir. Çok doluluk sıkıcı olabileceği gibi, çok boşluk da insanların kendisini güvensiz hissetmesine sebep olur. Bu nedenle kullanıcının rahat edebileceği bir mekan yaratmak için boşluk oranı kitleden bir miktar daha fazla olmalıdır. Örneğin, %55 (boşluk) - %45 (doluluk) gibi. Doğa Parkı'nda ise bu oranın yaklaşık %60 (boşluk) - %40 (doluluk) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu sebeple doluluk- boşluk oranının parkta iyiye yakın olduğu söylenebilir (Şekil 7.68).

Şekil 7. 68. Parktaki “doluluk-boşluk” oranı

Alana bir de tasarım öğelerinin oransal ilişkileri açısından bakalım. Çizgisel olarak yatay hatlar, dikey hatlara oranla daha fazla; formolarak da yuvarlak ve oval formlar görsel enerjisi daha yüksek olan sütunvari, fastigiata, piramidal ve sarkan formlara oranla daha fazladır. Bu iki tasarım öğesinin oransal ilişkilerinin bu şekilde olması parkta görsel açıdan bir gerilim ve karmaşa yaratmaması açısından önemlidir.

Tekstürel açıdan parktaki kaba ve orta tekstürlü bitkiler, ince tekstürlülere oranla daha fazladır.

Renk olarak ise, bahsedildiği üzere orta tonda bir yeşil alana hakimdir. İbrelilerin oluşturduğu grupların sahip olduğu daha koyu tondaki yeşiller yer yer renksel anlamda monotonluğu kırılmaktadır. Koyu yeşilin orta tondaki yeşillere göre oransal olarak az olması alanın kasvetli bir havaya bürünmesini engellemektedir. Parkta ayrıca mevsimlere göre değişen renklere sahip bitkiler de bulunmaktadır. Bu tip bitkiler sadece belli noktalarda mevsimlere göre vurgu elemanı olarak kullanılmışlardır. Bu bitkilerin oransal olarak mevsimsel renklenme yapmayan bitkilerden az olması istenen bir durumdur. Çünkü bu tip dikkat çekici renklere sahip

bitkilerin fazla kullanım kompozisyonu karmaşaya sürükler. Bununla birlikte parktaki mevsimsel renklenme yapan bitkilerin parkın her tarafına oransal olarak eşit dağıldığı, özellikle birkaç yerde toplandığı göze çarpmaktadır. Bu da, alanın bir kısmının renk açısından daha canlı, fakat diğer kısımlarını ise daha cansız ve monoton bir görünüm kazanmasına yol açmaktadır.

Bitkisel tasarımda kullanılan diğer bir ölçek ise kompozisyonla gözleyici arasındaki mesafenin önemini ifade eden “kompozisyon ölçeği”dir. Küçük ölçekli tasarımlarda (konut bahçesi gibi) bakış mesafesi kısaldığından daha çok detaya ve çeşitliliğe yer verilebileceği, daha büyük ölçekli tasarımlarda ise (kent parkı gibi) bakış mesafesi arttığından dolayı daha az çeşitliliğe ve daha çok tekrara yer verilip büyük bitki kitleleri oluşturulmasının daha doğru olacağına önceki bölümlerde değinilmişti. Doğa Parkı da bir kent parkı niteliğinde büyük ölçekli bir tasarıma olduğu için burada büyük bitki kitlelerinin kullanım daha uygun olacaktır ki zaten parktaki bitkilendirme de bu şekildedir (Şekil 7.69).

Şekil 7. 69. Parkın bitkilendirmesinde daha az çeşitliliğe, daha çok tekrara yer verilip büyük bitki kitleleri oluşturulması kompozisyon ölçeği açısından bu büyüklükte bir park için doğrudur.

Tüm bu değerlendirmeler göz önüne alındığında parkın bitkisel kompozisyonun ölçek ve oran bakımından başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü gözleyen kişiye ölçeği zihinde tartımadan, kendini rahatsız veya parkta kaybolmuş hissetmeden hareket etme i nkam sağlamaktadır.

7.3.7. Birlik ve Çeşitlilik

Birlik ve çeşitlilik birer kompozisyon ilkesi ol makt an çok, büt ün il keleri destekleyen ve kompozisyonda ulaşıl m a k istenen “a m a ç” tır.

Bitkisel tasarı mda birlik estetik özellikleri n uyu munda n, de ği ş i k k ı s ı m l a r ı bir büt üne bağlayan kompozisyonun dengesi nde n, kompozisyondaki bask ı n ele m a n l a r ı n vurgulanmasından, düzenli bir me kan ve bitkilendir m e sırası nda n, çeşitli öğeleri n tekrarı nda n, ve kompozisyon ölçe ğ i ni n he mi nsan boyutları yla he m de çevresi ndeki peyzajla orantılı olacak şekilde seçi m i nde n doğ ar. B i r baş ka deyi ş le, sanat prensipleri ni n veya kompozisyon ilkele ri ni n (uyum, zıtlık, denge, vurgu, kora m, ölçek) tasarı m öğeleri ne (çizgi, for m, tekstür, renk) doğru uygulanması sonucu ol u ş u r.

Yukarıdaki başlıklarda incelendi ğ i üzere park ı n bitkisel tasarı m, birli ğ i n sağ lanması içi n gereken özellikleri n ço ğ u nu bünyesi nde bul undur m a k t a d ı r.

Gözün ve zihni n, uyarıcıları n karış ı kl ı ğ ı nı ve kombi nasyonları nı kavrayabil mesi ne kadar kolay ol ur sa, tat m ı n ol m a derecesi de o kadar fazla ol ur. Bunu gerçekleşt i r m e k içi n tasarı m ı birlik ve benzerli ğ i ol u ş t u r m a k a m a c ı yla bazı öğeleri tekrarla m a l ı d ı r, a m a aynı za m a n d a yeterince farklılık ve çeşitlilik ek le m e l i d i r ki, böylece kontrastlar vasıtasıyla zihni neş gul edebilsin

Bu açıdan bakıld ı ğ ı nda park alanında bitkilendir m e de sağ lanan çeşitlilik, gözü rahatsız et m e yecek m i k t a r d a d ı r, a m a aynı za m a n d a da algılanması içi n fazla çaba sarf et m e yi gerektirecek derecede de az de ğ i l d i r. B i r baş ka deyi ş le, çeşitlilikle ilgi sağ lamırken birlik kaybedil m e m i ş tir ve tasarı m da böylelikle kar m a ş a ya veya monotonlu ğ a yönel m e m i ş tir. Çeşitlili ğ i n dozunun i yi ayarlanması ve tekrara, büyük bitki gruplarına daha fazla a ğ r ı l ı k veril mesi az öncede belirtildi ğ i gi bi bu tip büyük ölçekli parklarda istenen bir durumdur. Çünkü alan ı n büyüklü ğ ü ne ba ğ l ı olarak görüş m e safesi art m a k t a ve detayları n ve çeşitlili ğ i n algılanması zorla ş m a k t a d ı r.

Özetle, Bahçeşehir Do ğ a Parkı’ nı n bitkisel tasarı m d a, kompozisyon ilkele ri ni n, tasarı m öğeleri ile olan ilişkileri göz önünde bul undur ul du ğ u nda kompozisyonun tümü bak ı m d a n ortaya çı k m a s ı gereken “Birlik ve Çeşitlilik” sağ lan m ı ş tır.

7.4 Bölüm Sonucu

Bu bölümde Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkisel tasarımı, öncelikle bitkilerin işlevsel kullanımlarına dayanarak irdelenmiş ve daha sonra görsel açıdan tasarımın kompozisyon ilkelerine uygunluğu değerlendirilmiştir. Her iki incelemede, Bölüm 4 ve 5'te anlatılan kriterler göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Önceki bölümlerde “Başarılı bir Bitkisel Tasarımın”, işlevsel ve ekolojik olmasının yanı sıra estetik açıdan da hoşnutluk verici olması gerektiğinden ayrıca bitki materyalinin yetişme şartlarının da dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurulmasının ve tüm bunlara ek olarak da iyi bir uygulama ve bakım çalışmasının başarıya ulaşmak için şart olduğundan bahsetmiştik.

Tüm bunlara dayanarak Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkilendirmesinin işlevsel, ekolojik açıdan çevresine katkıda bulunan ve aynı zamanda görsel olarak kompozisyon ilkeleri dikkate alınarak yapılmış, bir başka deyişle estetik açıdan da olumlu olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, parkta kullanılan bitki materyalinin yetişme koşullarına uygun olduğu görülmektedir (EK A1). Ayrıca proje ile neredeyse bire bir aynı yapılmış olan bitkisel uygulama ve parkın yapıldığı günden bugüne düzenli olarak sürdürülen bakım çalışmaları parkın bitkilendirmesinin başarıya ulaşmasında önemli olan faktörlerdir.

Sonuç olarak, Bahçeşehir Toplu Konut Alanı içerisinde bir kent parkı niteliğinde düzenlenmiş olan Doğa Parkı'nın bitkilendirmesinde, işlevsel, ekolojik ve estetik açıdan bir bitkisel tasarımda başarıya ulaşmak için gerekli kriterlerin büyük çoğunluğunun yerine getirildiği ve buna ek olarak da yapılan iyi uygulama ve bakım çalışması sayesinde parkın bitkilendirme açısından başarıya ulaştığı görülmektedir.

BÖLÜM 8. BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI ÖRNEKLEM ALANINDA YAPILAN ARAŞTIRMA

8.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, İstanbul “Bahçeşehir Toplu Konut Alanı” içerisinde bulunan “Doğa Parkı” örneklem alanı olarak seçilmiş ve burayla ilgili 25 adet anket soruşturması yapılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde istatistik analiz programı olan SPSS paket programı ve MS Office Excel programı kullanılarak istatistiksel analiz teknikleriyle sıklıklar belirlenmiş ve elde edilen veriler grafiklendirilmiştir. Ayrıca gruplar arasındaki ilişkileri görmek için de Çapraz Tablo değerlendirmeleri de yapılmıştır.

Araştırmadaki aşamalar şu şekildedir:

1. Konu ile ilgili literatür araştırması yapılmış ve elde edilen bilgiler sistematik bir şekilde düzenlenmiştir.
2. Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarınının alana gidilerek analizi yapılmış, fotoğraflar çekilmiş ve video kamerasına alınmıştır.
3. Anlatılan literatür çalışması ışığında parkın bitkisel tasarımı hem işlevsel hem görsel açıdan irdelenmiştir.
4. Profesyonel tasarımcılara sorulmak üzere anket formu hazırlanmış ve çekilen video kamera görüntüleri kullanılarak peyzaj mimarı, mimar ve şehir plancılarından oluşan 25 kişilik bir tasarımı grubuna hazırlanan anketler yapılmıştır.
5. Anket sonuçları değerlendirilerek çalışma tanımlanmıştır.

8.1.1. Anket Formlarının Hazırlanması

Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin anket yoluyla elde edilmesi kararlaştırılmış olup bu amaçla hazırlanan anket soruları ekte sunulmuştur. Anket formunda görüldüğü gibi elde edilecek veriler iki grupta toplanmıştır.

1. Tasarımcıların sosyo-demografik yapısıyla ilgili bilgiler: Bu grupta yer alan cinsiyet, yaş, meslek, akademik kariyer vb. gibi sorular yardımıyla tasarımcıların sosyo-demografik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.
2. Tasarımcıların parkın bitkilendirmesini görsel olarak değerlendirmesine ilişkin görüşlerine ait bilgiler: Bu grupta yer alan değişkenler yoluyla tasarımcıların bitkisel tasarıma dair mesleki prensipleri, parkın bitkilendirmesinden estetik anlamda memnuniyetleri, bitkisel tasarım öğeleri ile kompozisyon ilkelerine ait ilişkiler ve bunların birbirlerine ne derece başarılı uygulandıklarına dair görüşleri değerlendirilmiştir.

8.1.2. Örnekleme Modeli

Araştırmada, Bahçeşehir Doğa Parkı örnekleme alanı olarak seçilmiştir. Parkın bitkisel tasarımının kompozisyon ilkelerine uygunluğu araştırıldığından konuyla ilgili kullanıcılarla değil sadece 25 kişilik bir tasarımcı grubuyla anket yapılmıştır. Tasarımcılarla yapılan toplam 25 anketin 16'sı peyzaj mimarlarıyla, 3'ü mimarlarla, 6'sı da şehir plancılarıyla yapılmıştır. Konuyla ilgili daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek amacıyla “mimar ve şehir plancılarıyla yapılan anketlerde” bu iki tasarım grubundaki insanların ya bu konuyla mesleki olarak ilgileniyor olmalarına ya da peyzaj mimarisi üzerine en az yüksek lisans yapmış olmalarına dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra tüm tasarımcılar için en az lisans mezunu olmak koşulu getirilmiştir. Yapılan anketlerde tasarımcıların parktaki bitkilendirmeyi üç boyutlu ve daha iyi algılayabilmeleri için fotoğraf göstermek yerine video kamera görüntüsü tercih edilmiştir. Bu amaçla tasarımcılara önce kamera görüntüleri gösterilmiş ve anket sorularını bu görüntülere dayanarak yanıtlamaları istenmiştir. Alanla ilgili video kamera görüntüleri, parktaki bitkisel tasarım öğelerinin (çizgi, form, tekstür ve renk) daha iyi yorumlanabilmesi için Mayıs ayında çekilmiştir.

8.1.3 Araştırmanın Hipotezi

Bir bütün olarak bitkisel tasarımın görsel açıdan ne kadar başarılı olacağı, kompozisyon ilkelerinin (sanat prensiplerinin) bitkisel tasarım öğelerine (çizgi, form, tekstür, renk) ne derece başarılı uygulanacağına bağlıdır.

“Alt Hipotez” ise şöyledir:

- Estetik olgusu, kişilerin yetiştiği aile, çevresi, eğitimi gibi faktörlere bağlı olarak değişmesine rağmen, kişiler kompozisyonun başarısı hakkında aynı güçlü duygulara sahip olmayabilirler, ancak genel bir fikir birliği içinde bulunabilirler.

8.2 Verilerin Analizi

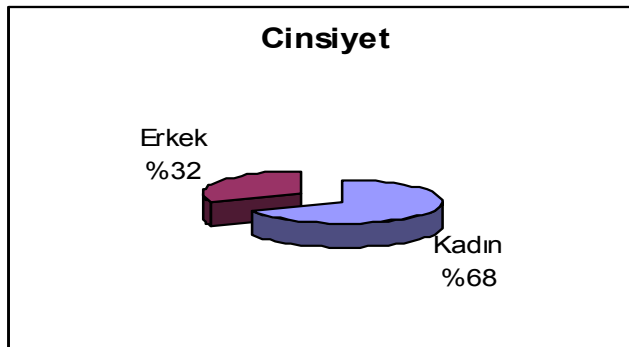
8.2.1. Tasarımcıların Sosyo- Demografik Yapısına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 25 tasarımcıya cinsiyetleri, yaşları, meslekleri, akademik kariyerleri ve kendi mesleklerinde çalışma süreleriyle ilgili sorular yöneltilerek, örnek külenin sosyo-demografik yapısı saptanmıştır (EK C).

8.2.1.1. Cinsiyet Durumu

Tablo 8.1 Tasarımcıların cinsiyeti

Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Kadın	17	68
Erkek	8	32
Toplam	25	100

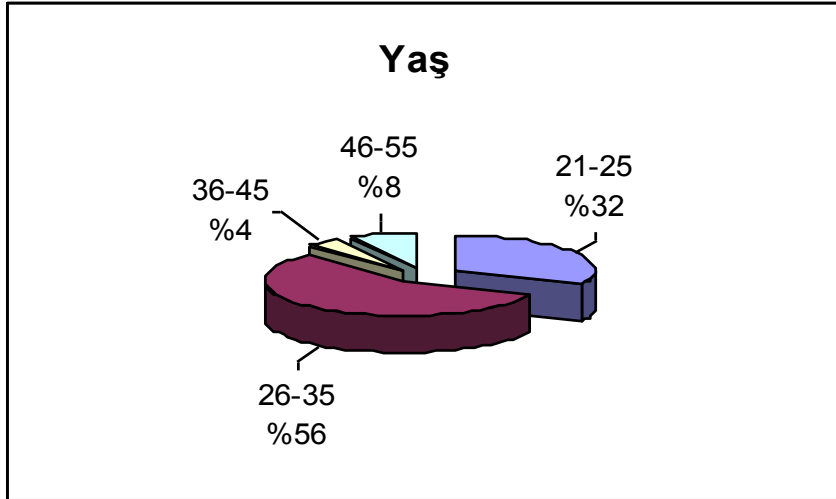
Şekil 8.1 Tasarımcıların cinsiyeti

Anket çalışması ndan el de edil en bilgilere göre cinsiyet aşı sı ndan bir değ erlendir meye gi dildi ğ inde araşt ırma ya katılan tasarı ncı ların %68'ini n kadın , %32'sini n ise erkek oldu ğ u gör ü l mektedir. Bu sonuçlara göre araşt ırma ya katılan kadın ların oran ı erkeklere göre daha fazladır.

8.2.1.2 Yaş Grupları

Tablo 8.2 Tasarı ncı ların yaş grupları na göre dağı lı m

Yaş Grupları	Sıklık	Yüzde (%)
21-25 yaş	8	32
26-35 yaş	14	56
36-45 yaş	1	4
46-55 yaş	2	8
55 üzeri	0	0
Toplam	25	100

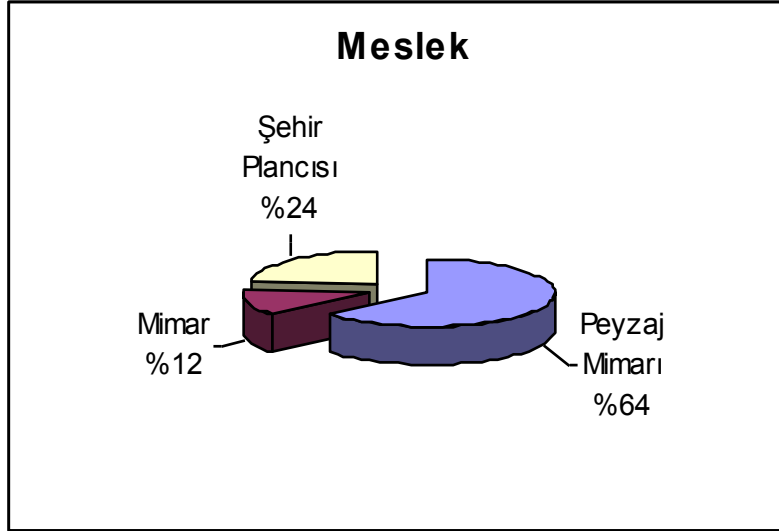
Şekil 8.2 Tasarı ncı ların yaş grupları na göre dağı lı m

Anket yapılan kişilerin yaş grupları na bakıld ığında; %56'lık bir oranla 26-35 yaş arasındaki kişilerin en büyük grubu oluşt urdu ğ u gör ü l mektedir. Daha sonra %32'lik bir oranla 21-25 yaş grubu, %8'lik bir oranla 46-55 yaş grubu ve %4'lük bir oranla da 36-45 yaş grubundaki kişiler gel mektedir.

8.2.1.3 Meslek Durumu

Tablo 8.3 Tasarımcıların meslek durumu

Meslek	Sıklık	Yüzde (%)
Peyzaj Mimarı	16	64
Mimar	3	12
Şehir Plancısı	6	24
Toplam	25	100

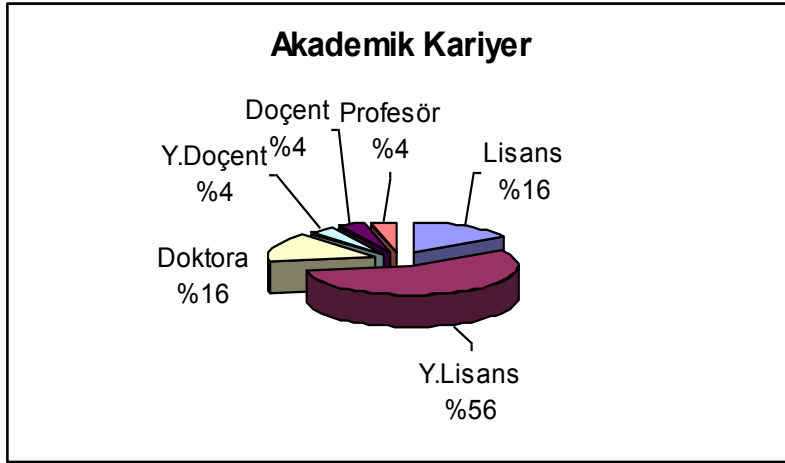
Şekil 8.3 Tasarımcıların meslek durumu

Tasarımcıların meslek durumlarına bakıldığında; %64 oranında büyük çoğunluğunun peyzaj mimarı olduğu görülmektedir. %24'lük bir kısım şehir plancısı, %12'lik bir grup ise mimardır. Bu durumda anket yapılan tasarımcıların çoğunluğu peyzaj mimarıdır.

8.2.1.4 Akademik Kariyer

Tablo 8.4 Tasarımcıların akademik kariyeri

Akademik Kariyer	Sıklık	Yüzde (%)
Lisans	4	16
Y. Lisans	14	56
Doktora	4	16
Y. Doçent	1	4
Doçent	1	4
Profesör	1	4
Toplam	25	100

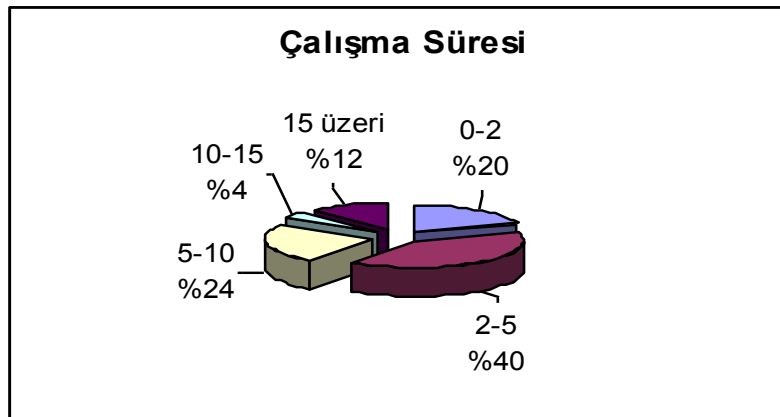
Şekil 8 4 Tasarımcıların akademik kariyer durumu

Tasarımcıların akademik kariyerine bakıldığında; büyük çoğunluğu %56'lık bir oranla yüksek lisans yapmış olanların oluşturduğu görülmektedir. Bunu %16'lık eşit bir oranla lisans mezunları ve doktora yapmış olanlar takip etmekte ve %4'lük eşit bir oranda da yardımcı doçent, doçent ve profesör bulunmaktadır.

8 2 1 5 Çalışma Süresi

Tablo 8 5 Tasarımcıların çalışma sürelerine göre tecrübe durumu

Çalışma Süresi	Sıklık	Yüzde (%)
0-2 yıl	5	20
2-5 yıl	10	40
5-10 yıl	6	24
10-15 yıl	1	4
15 yıl üzeri	3	12
Toplam	25	100

Şekil 8 5 Tasarımcıların çalışma sürelerine göre tecrübe durumu

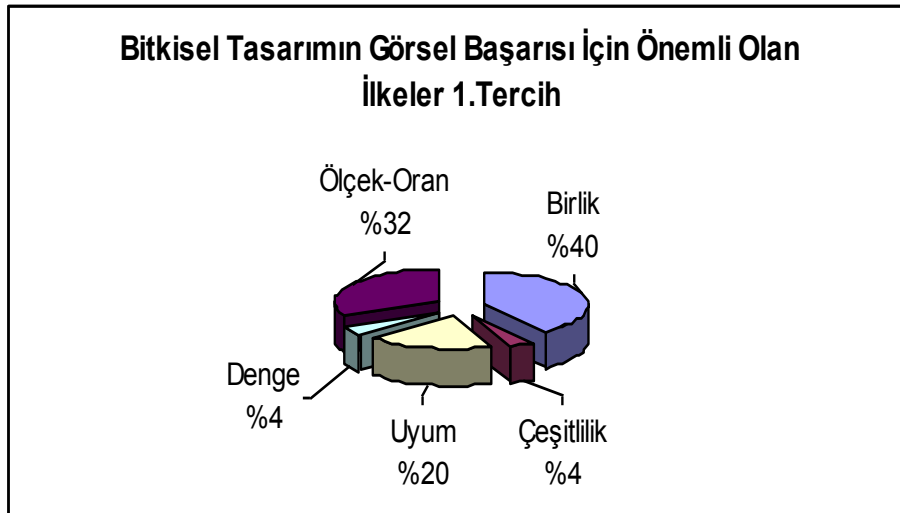
Tasarımcıların %40'ı yani çoğunluğu 2-5 yıldır kendi mesleklerini yapmaktadırlar. %24'lük bir grup 5-10 yıllık bir tecrübeye sahip, %20'lik bir grup 0-2 yıl, %12'si 15 yılın üstünde, %4'lük bir grupta 10-15 yıl arası bir iş tecrübesine sahip bulunmaktadır.

8.2.2 Tasarımcıların Parkın Bitkisel Tasarımın Görsel Açısından Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

8.2.2.1. Bir Bitkisel Tasarımın Görsel Başarısı İçin Öncelikli Olan Kompozisyon İlkesinin Tercih Sırasına Göre Değerlendirilmesi

Tablo 8.6 Kompozisyon İlkesi 1. Tercih

1. Tercih	Sıklık	Yüzde (%)
Birlik	10	40
Çeşitlilik	1	4
Uyum	5	20
Zıtlık	0	0
Denge	1	4
Vurgu	0	0
Koruma	0	0
Tekrar	0	0
Ölçek-Oran	8	32
Toplam	25	100

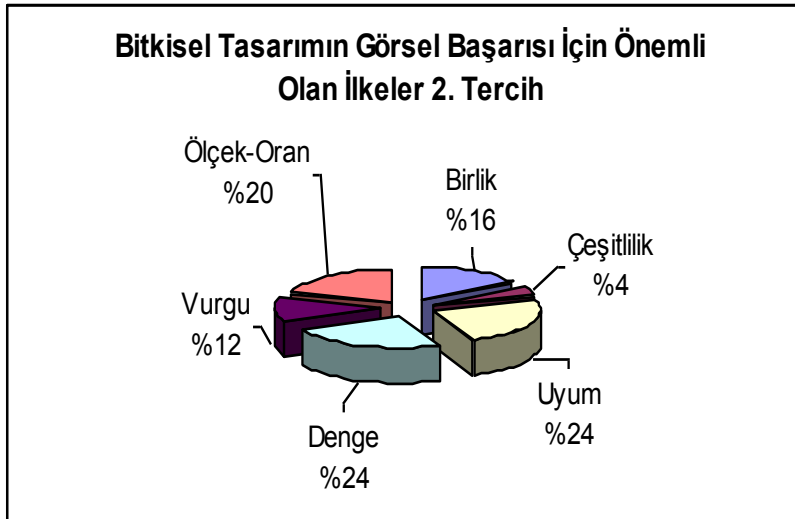

Şekil 8.6 Kompozisyon İlkesi 1. Tercih

Tasarımların bu konuyla ilgili değerlendirmelerinde %40 oranında birinci öncelik “Birlik” ilkesi olmaktadır. Onu %2 ile “Ölçek-Oran”, %20 ile “Uyum”, %4 ile “Denge” ve yine %4 ile de “Çeşitlilik” izlemektedir.

Tablo 8.7. Kompozisyon İlkesi 2. Tercih

2. Tercih	Sıklık	Yüzde (%)
Birlik	4	16
Çeşitlilik	1	4
Uyum	6	24
Zıtlık	0	0
Denge	6	24
Vurgu	3	12
Koruma	0	0
Tekrar	0	0
Ölçek-Oran	5	20
Toplam	25	100

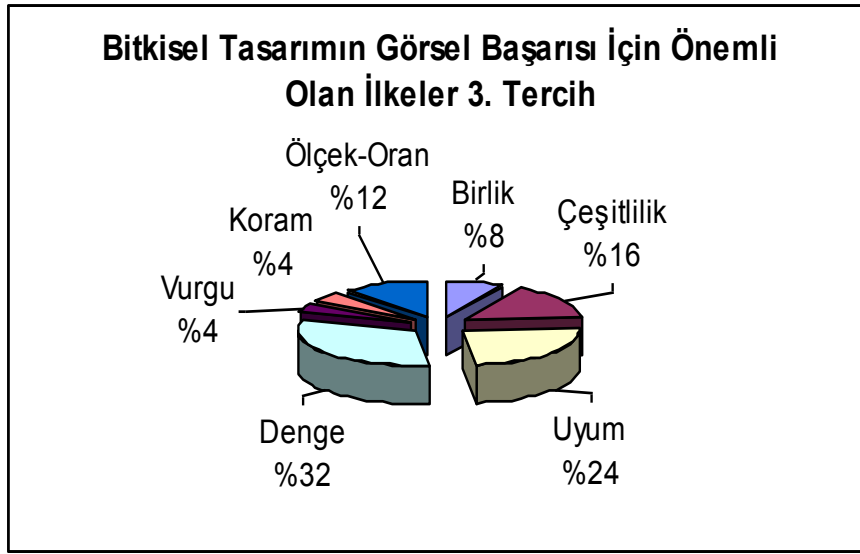

Şekil 8.7. Kompozisyon İlkesi 2. Tercih

Tasarımların konuyla ilgili 2. Tercihlerine bakıldığında; %24'lük bir eşitlikle “Denge” ve “Uyum” prensiplerini seçtiklerini görmekteyiz. Bunu takiben %20 oranında “Ölçek-Oran”, %16 oranında “Birlik”, %12 oranında “Vurgu” ve %4 oranında da “Çeşitlilik” ilkesi gelmektedir.

Tablo 8 8 Kompozisyon İlkesi 3. Tercih

3. Tercih	Sıklık	Yüzde (%)
Birlik	2	8
Çeşitlilik	4	16
Uyum	6	24
Zıtlık	0	0
Denge	8	32
Vurgu	1	4
Koram	1	4
Tekrar	0	0
Ölçek-Oran	3	12
Toplam	25	100

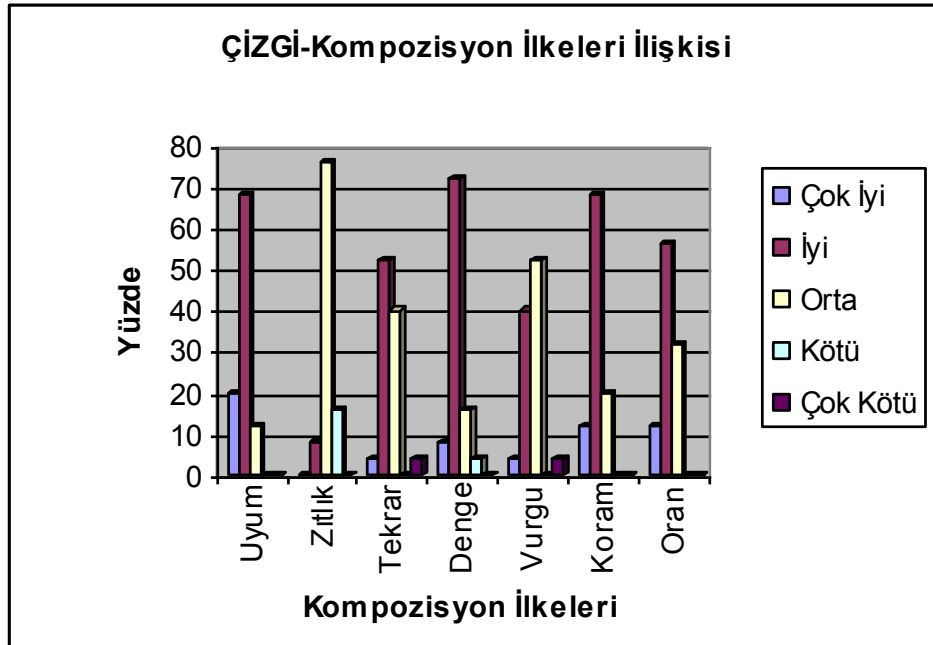
Şekil 8 8 Kompozisyon İlkesi 3. Tercih

Tasarımcıların %32'si “Denge” ilkesini, %24'ü “Uyum” ilkesini, %16'sı “Çeşitlilik” ilkesini, %12'si “Ölçek-Oran” ilkesini, %8'i “Birlik” ilkesini, %4'ü “Vurgu”yu ve yine %4'lük bir kısım da “Koram” ilkesini tasarımdaki önemi açısından üçüncü sıraya koymuştur.

8.2.2.2 Tasarımcıların Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Btkilendirmesini Btkisel Tasarı m Ögelerini n Kompozisyon İlkeleri ile İlişkisi Bakı m ndan Değerlendir mesi

Tablo 8.9 Çizgi ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

ÇİZGİ (HAT)							
	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Kor a m	Or an
Çok İyi	20	0	4	8	4	12	12
İyi	68	8	52	72	40	68	56
Ort a	12	76	40	16	52	20	32
Köt ü	0	16	0	4	0	0	0
Çok Köt ü	0	0	4	0	4	0	0
							Yüzde (%)

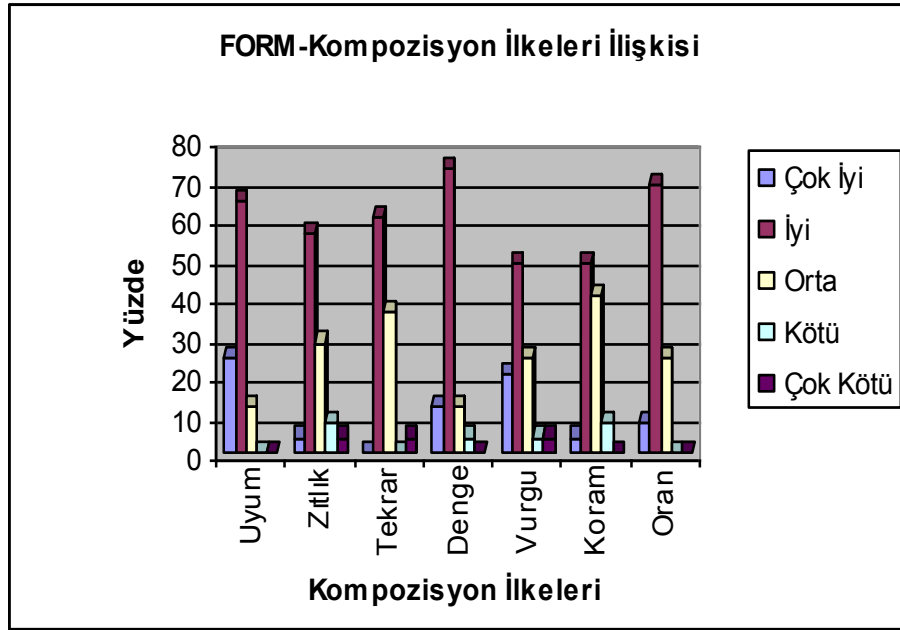
Şekil 8.9 Çizgi ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

Tasarı m öğelerinden “Çizgi (Hat)” ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan bu değerlendirme nin sonucu şöyledir: Anket yapılan tasarımcılardan %68’i parkta çizgi ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi “iyi”, %20 ‘si “çok iyi”, %12’si ise “orta” derecede iyi bulmaktadır. Çizgi ile zıtlık arasındaki ilişki, %76’lık bir grup tarafından “orta”, %16’sı tarafından “kötü”, ve %8’i tarafından da “iyi” bulunmaktadır. Çizgi ile tekrar ilişkisi; %52’si “iyi”, %40’ı “orta”, %4’ü “çok iyi” ve %4’ü de “çok kötü” bulmaktadır. Çizgi ile denge ilişkisini; %72’si “iyi”, %16’sı “orta”, %8’i “ çok iyi” ve %4’ü de “kötü” bulmuştur. Çizgi ile

vurgu ilişkisini; %52'si “orta”, %40'ı “iyi”, %4'ü “çok iyi” ve yine diğer bir %4'lük kısmında “çok kötü” bulunmaktadır. Çizgi ile koram ilişkisini; %68'lik bir grup “iyi”, %20'lik bir grup “orta” ve %12'lik bir grupta “çok iyi” bulunmaktadır. Çizgi ile oran ilişkisini ise; tasarımcıların %56'sı “iyi”, %22'si orta ve %12'si de “çok iyi” bulunmaktadır.

Tablo 8. 10. Form ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

FORM							
	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Oran
Çok İyi	24	4	0	12	20	4	8
İyi	64	56	60	72	48	48	68
Orta	12	28	36	12	24	40	24
Kötü	0	8	0	4	4	8	0
Çok Kötü	0	4	4	0	4	0	0
							Yüzde (%)

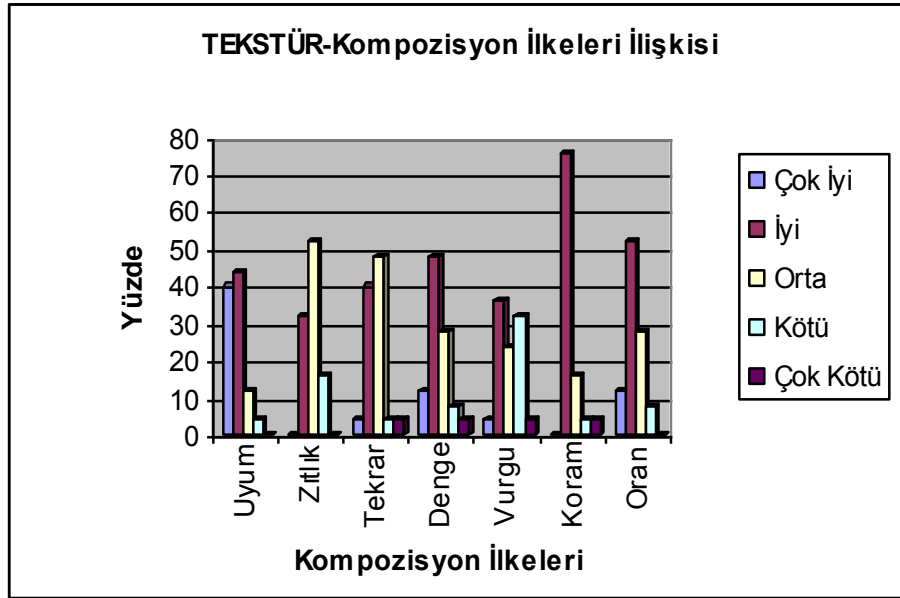
Şekil 8. 10. Form ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

Tasarı möğelerinden “Form” ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan bu değerlendirmenin sonucu şöyledir: Anket yapılan tasarımcılardan %64’ü parkta form ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi “iyi”, %24 ‘ü “çok iyi”, %12’si ise “orta” derecede iyi bulunmaktadır. Form ile zıtlık arasındaki ilişki, %56’lık bir grup tarafından “iyi”, %28’i tarafından “orta”, %8’i tarafından “kötü”, %4’ü tarafından “çok iyi” ve %4’ü tarafından da “çok kötü” bulunmaktadır. Form ile tekrar ilişkisi; %60’ı “iyi”, %36’sı “orta” ve %4’ü de “çok kötü”

bulmaktadır. For mile denge ilişkisini; %72'si "iyi", %12'si "orta", %12'si "çok iyi" ve %4'ü de "kötü" bulmuştur. For mile vurgu ilişkisini; %48'i "iyi", %24'ü "orta", %20'si "çok iyi" %4'ü "kötü" ve yine diğer bir %1'lük kısımda "çok kötü" bulmaktadır. For mile koramilişkisini; %48'lik bir grup "iyi", %40'lık bir grup "orta", %8'lik bir grup "kötü" ve %4'lük bir grupta "çok iyi" bulmaktadır. For mile oran ilişkisini ise; tasarımcıların %68'i "iyi", %24'ü orta ve %8'i de "çok iyi" bulmaktadır.

Tablo 8 11. Tekstür ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

TEKSTÜR								
	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Oran	
Çok İyi	40	0	4	12	4	0	12	Yüzde (%)
İyi	44	32	40	48	36	76	52	
Orta	12	52	48	28	24	16	28	
Kötü	4	16	4	8	32	4	8	
Çok Kötü	0	0	4	4	4	4	0	

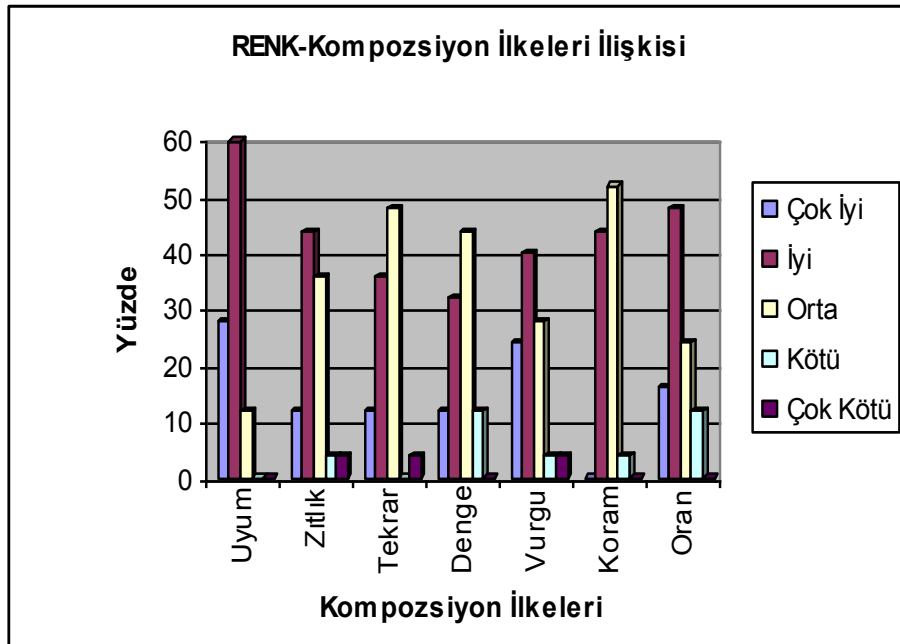
Şekil 8 11. Tekstür ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

Tasarım öğelerinden "Tekstür" ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan bu değerlendirmenin sonucu şöyledir: Anket yapılan tasarımcılardan %44'ü parçatextür ile uyumlilişkisi arasındaki ilişkiyi "iyi", %40'ı "çok iyi", %12'si ise "orta" ve %4'ü de "kötü" bulmaktadır. Tekstür ile zıtlık arasındaki ilişki, %52'lik bir grup tarafından "orta", %32'si tarafından "iyi", ve

%16'sı tarafından da “kötü” bulunmaktadır. Tekstür ile tekrar ilişkisi; %48'i “orta”, %40'ı “iyi”, %4'ü “kötü”, %4'ü “çok iyi” ve %4'ü de “çok kötü” bulunmaktadır. Tekstür ile denge ilişkisini; %48'i “iyi”, %28'i “orta”, %12'si “çok iyi” ve %8'i “kötü” ve %4'ü de “çok kötü” bulmuştur. Tekstür ile vurgu ilişkisini; %36'sı “iyi”, %32'si “kötü”, %24'ü “orta”, 4'ü “çok iyi” ve yine diğer bir %4'lük kısımda “çok kötü” bulunmaktadır. Tekstür ile koram ilişkisini; %76'lık bir grup “iyi”, %16'lık bir grup “orta”, %4'lük bir grup “kötü” ve yine %4'lük bir grupta “çok kötü” bulunmaktadır. Tekstür ile oran ilişkisini ise; tasarımcıların %52'si “iyi”, %28'i orta ve %12'si “çok iyi” ve %8'de “kötü” bulunmaktadır.

Tablo 8 12 Renk ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

RENK								Yüzde (%)
	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Oran	
Çok İyi	28	12	12	12	24	0	16	
İyi	60	44	36	32	40	44	48	
Orta	12	36	48	44	28	52	24	
Kötü	0	4	0	12	4	4	12	
Çok Kötü	0	4	4	0	4	0	0	

Şekil 8 12 Renk ile Kompozisyon İlkeleri İlişkisi

Tasarı möhçelerinden “Renk” ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan bu değçerlendirmenin sonucu şöyledir: Anket yapılan tasarımcılardan %60'ı parkta renk ile uyum ilişkisi arasındaki ilişkiyi “iyi”, %28'i

“çok iyi”, %12’si ise “orta” derecede iyi bulunmaktadır. Renk ile zıtlık arasındaki ilişki, %44’lük bir gruptan “iyi”, %36’sı tarafından “orta”, %12’si tarafından “çok iyi”, %4’ü tarafından “kötü” ve başka bir %4’lük gruptan da “çok kötü” bulunmaktadır. Renk ile tekrar ilişkisi; %48’i “orta”, %36’sı “iyi”, %12’si “çok iyi” ve %4’ü de “çok kötü” bulmaktadır. Renk ile denge ilişkisini; %44’ü “orta”, %32’si “iyi”, %12’si “çok iyi” ve %12’si de “kötü” bulmuştur. Renk ile vurgu ilişkisini; %40’ı “iyi”, %28’i “orta”, %24’ü “çok iyi”, %4’ü “kötü” ve diğer bir %4’lük kısmında “çok kötü” bulunmaktadır. Renk ile koramilişkisini; %52’lik bir grup “orta”, %44’lük bir grup “iyi” ve %4’lük bir grupta “kötü” bulmaktadır. Renk ile oran ilişkisini ise; tasarımcıların %48’i “iyi”, %24’ü “orta”, %16’sı “çok iyi” ve %12’si de “kötü” bulmaktadır.

8.2.2.3 Bahçeşehir Doğa Parkı’nın Bitkisel Tasarımın Mutlak Ölçek (İnsan Boyutlarına Uygunluk) Bakımından Tasarımcılar Tarafından Değerlendirilmesi

Tablo 8.13 Mutlak ölçeğin değerlendirilmesi

Mutlak Ölçek	Sıklık	Yüzde (%)
Çok İyi	4	16
İyi	20	80
Orta	1	4
Kötü	0	0
Çok Kötü	0	0
Toplam	25	100

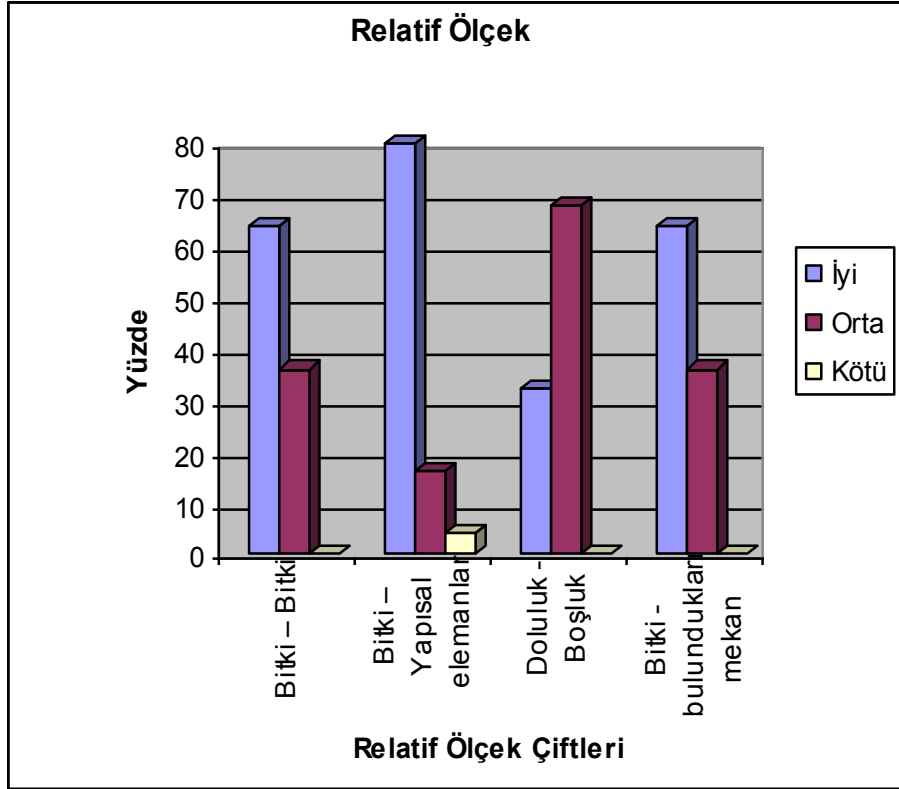
Şekil 8.13 Mutlak ölçeğin değerlendirilmesi

Ankete katılan tasarımcıların %80’i Doğa Parkı’nın bitkisel tasarımın “mutlak ölçek” bakımından “iyi” bulmuştur. Bunun yanı sıra, %16’sı “çok iyi”, %4’ü de “orta” derecede iyi bulmaktadır.

8.2.2.4 Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Bitkisel Tasarımının Relatif (Göreceli) Ölçek Bakımından Tasarımcılar Tarafından Değerlendirilmesi

Tablo 8.14 Relatif ölçeğin değerlendirilmesi

Relatif Ölçek	İyi	Orta	Kötü	Yüzde (%)
Bitki – Bitki	64	36	0	
Bitki – Yapısal elemanlar	80	16	4	
Doluluk - Boşluk	32	68	0	
Bitkilerin bulunduğu mekana oranı	64	36	0	

Şekil 8.14 Relatif ölçeğin değerlendirilmesi

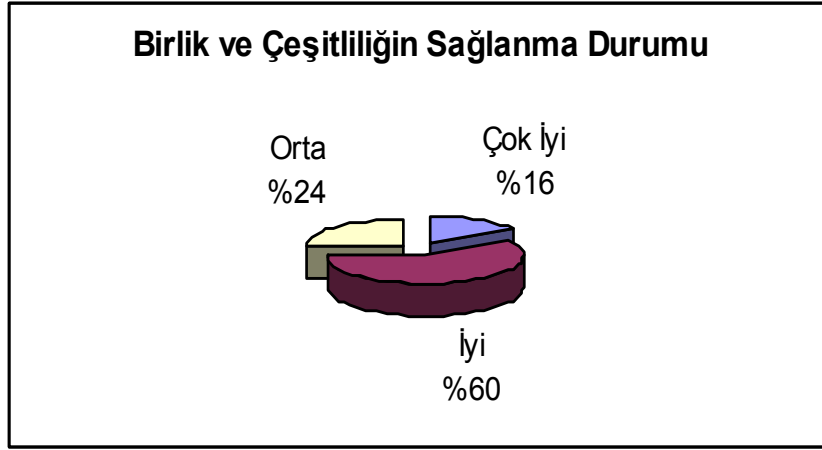
Alanla ilgili relatif ölçek yani oransal ilişkilerin değerlendirilmesi bitkisel tasarımla ilgili dört adet “relatif ölçek çifti” belirlenerek yapılmıştır. Bu çiftler, bitki - bitki, bitki – yapısal elemanlar, doluluk – boşluk ve bitki- bulunduğu mekana olarak belirlenmiştir. Buna dayanarak sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen bulgular şöyledir: Tasarımcıların %64’ü parktaki bitki – bitki oransal ilişkilerini “iyi” olarak, %36’sı da “orta” olarak değerlendirmiştir. Bitki –yapısal elemanlar oransal ilişkisine bakıldığında ise %80’lik bir grubun bu oranı “iyi” bulunduğunu, %16’sının “orta” ve %4’ünün de “kötü” bulunduğunu görmektedir. Bitkilendirme açısından doluluk-boşluk oranı ise; tasarımcıların %68’si tarafından “orta”, %32’si tarafından

ise “iyi” bulunmuştur. Bitkilerin bulundukları mekana oranı ise %64 oranında “iyi” ve %6 oranında “orta” bulunmuştur.

8.2.2.5 Bahçeşehir Doğa Parkı’nın Bitkisel Tasarımında Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Tasarımcılar Tarafından Değerlendirilmesi

Tablo 8.15 Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Durumu

Birlik-Çeşitlilik	Sıklık	Yüzde (%)
Çok İyi	4	16
İyi	15	60
Orta	6	24
Kötü	0	0
Çok Kötü	0	0
Toplam	25	100

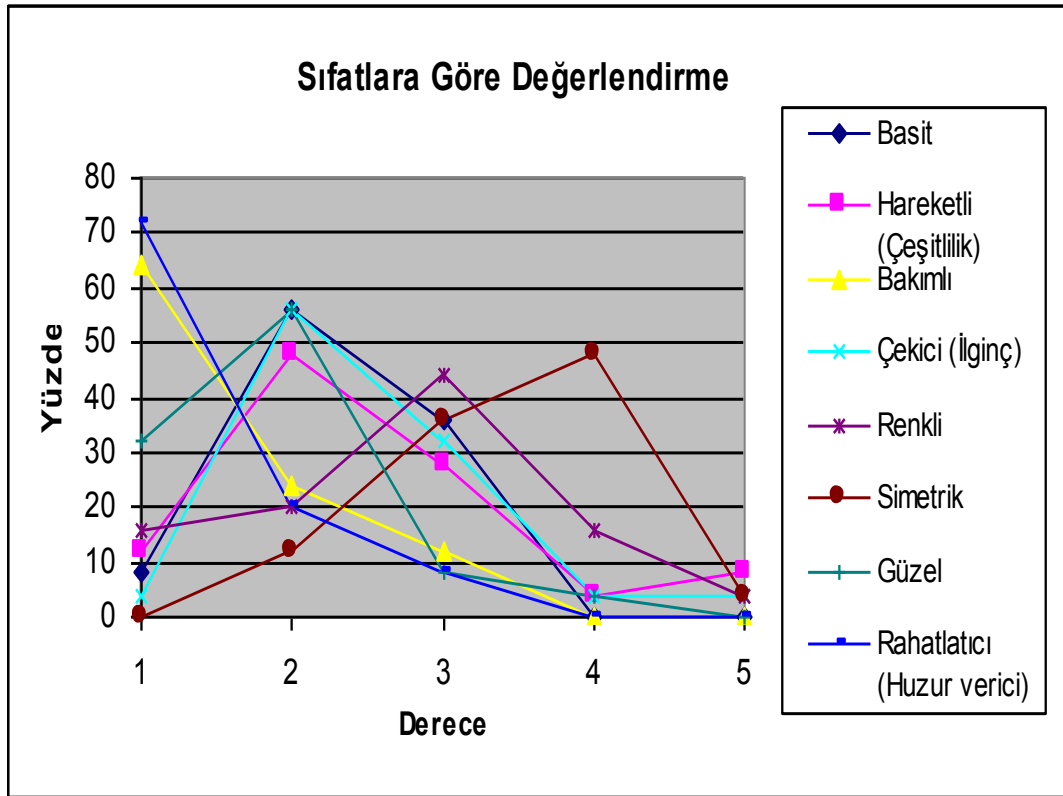
Şekil 8.15 Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Durumu

Tasarımcılara sorulan “Tasarım öğelerinin (çizgi, form, tekstür, renk) kompozisyon ilkeleri ile ilişkileri göz önünde bulundurduğunda kompozisyonun tümü bakımından ortaya çıkması gereken birlik ve çeşitlilik ne ölçüde sağlanmıştır?” sorusuna verilen cevaplardan çıkarılan bulgular şöyledir: Tasarımcıların %60’ı parkın bitkisel tasarımında birlik ve çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünürken, %24’ü “orta” derecede sağlandığını, %16’sı da “çok iyi” derecede sağlandığını düşünmektedir.

8.2.2.6 Bahçeşehir Doğa Parkı'nın Bitkisel Tasarımının Görsel Açısından Sıfat Çiftlerine Göre Değerlendirilmesi

Tablo 8.16 Parkın bitkisel tasarımının görsel açıdan sıfatlara göre değerlendirilmesi

	1	2	3	4	5	
Basit	8	56	36	0	0	Karşıtlık
Hareketli (Çeşitlilik)	12	48	28	4	8	Monoton
Bakımlı	64	24	12	0	0	Bakımsız
Çekici (İlginç)	4	56	32	4	4	Sıradan
Renkli	16	20	44	16	4	Renksiz
Simetrik	0	12	36	48	4	Asimetrik
Güzel	32	56	8	4	0	Çirkın
Rahatlatıcı (Huzur verici)	72	20	8	0	0	Sıkıntı verici
	Yüzde (%)					

Şekil 8.16 Parkın bitkisel tasarımının görsel açıdan sıfatlara göre değerlendirilmesi

Beşli skala kullanılarak yöneltilen bu soruda parkın bitkisel tasarımının basitlik, hareketlilik, bakımlılık, çekicilik, renklilik, simetri, güzellik, rahatlatıcılık açısından değerlendirilmesini sonucunda elde edilen sonuçlar ve cevapların nerede toplandığı yukarıdaki grafikte görüldüğü gibidir. Buna göre parkın bitkilendirilmesini basit,

hareketli, bakımlı, çekici, orta düzeyde renkli, asimetrik, güzel ve rahatlatıcı (huzur verici olduğu) söylenebilir.

8.2.2.7. Parkın Bitkilendirmesine Dayanarak Tasarımcıların Parkta Bulunmayı İsteği ve İsteceklerini Değerlendirilmesi

Tablo 8.17. Parkta bulunma isteğinin değerlendirilmesi

Hoşnutsuzluk	Sıklık	Yüzde (%)
Evet	25	100
Hayır	0	0
Toplam	25	100

Şekil 8.17. Parkta bulunma isteğinin değerlendirilmesi

Tasarımcılara sorulan “Parkın bitkilendirmesine dayanarak bu parkta bulunmak ister miydiniz? veya bu parkta bulunmaktan hoşnutsuzluk duyar mıydınız?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre, anket yapılan kişilerin %100’ü bu soruya “evet” yanıtını vermiştir.

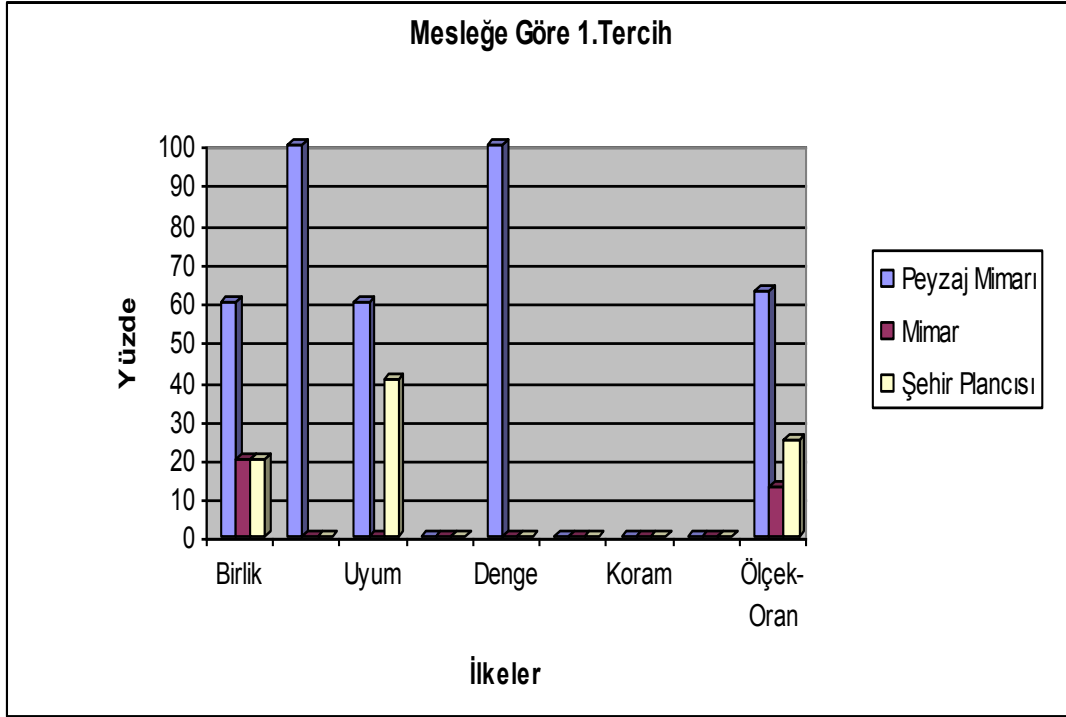
8.2.3. Yapılan Çapraz Tablolardan Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde tasarımcıların sosyo-demografik yapılarının, bir bitkisel tasarımın görsel olarak başarısında öncelikli olan kompozisyon ilkeleriyle ve alanın bitkisel tasarımında birlik ve çeşitliliğin sağlanması derecesi ile ilişkilerinin tespit edilmesi amacıyla “crosstabulation” yöntemi kullanılarak çapraz tablolar oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular şöyledir:

8.2.3.1. Mesleğe Bağlı Olarak Bitkisel Tasarımda Öncelikli Olan İlkenin Saptanması

Tablo 8.18 Mesleğe göre 1. tercih

Mesleğe Göre 1. Tercih										
	Birlik	Çeşitlilik	Uyum	Zıtlık	Denge	Vurgu	Koram	Tekrar	Öçek-Oran	
Peyzaj Mimarı	60	100	60	0	100	0	0	0	62,5	Yüzde (%)
Mimar	20	0	0	0	0	0	0	0	12,5	
Şehir Plancısı	20	0	40	0	0	0	0	0	25	
Toplam	100	100	100	0	100	0	0	0	100	

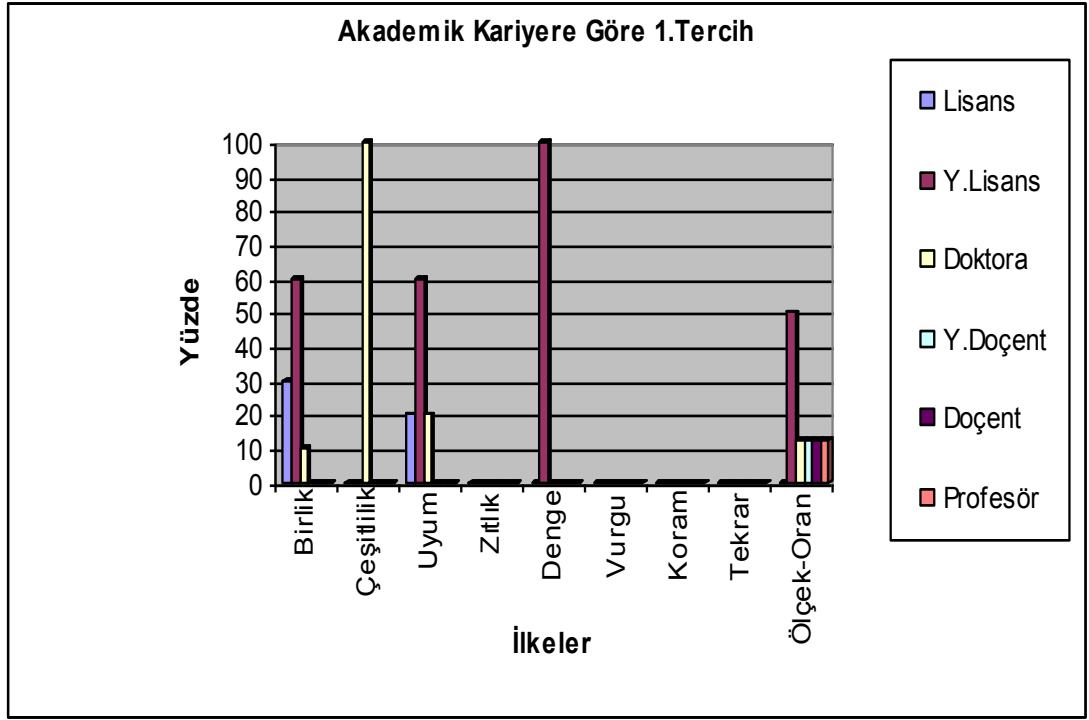
Şekil 8.18 Mesleğe göre 1. Tercih

Tasarımcıların mesleklerine bağlı olarak bir bitkisel tasarımda öncelikli olan 1.tercihin saptanması amacıyla yapılan bu değerlendirmenin bulguları şöyledir: 1. Tercih “birlik” ilkesi olanların %60’ı peyzaj mimarı, %20’si mimar ve %20’si de şehir plancısıdır. 1.tercih olarak “çeşitlilik” seçenlerin hepsi peyzaj mimarıdır. “Uyum” 1.tercih olarak seçenlerin %60’ı peyzaj mimarı, %40’ı ise mimardır. 1.tercihini “dengeden” yana kullananların hepsi peyzaj mimarıdır. “Öçek-Oran” ilkesi ise %62,5’luk bir peyzaj mimarı grubu, %25’lik şehir plancısı grubu ve %12,5’luk bir mimar grubu tarafından 1.tercih olarak seçilmiştir.

8.2.3.2 Akademik Kariyere Bağlı Olarak Bütünsel Tasarımda Öncelikli Olan İlkenin Saptanması

Tablo 8.19 Akademik Kariyere göre 1. Tercih

Akademik Kariyere Göre 1. Tercih										
	Birlik	Çeşitlilik	Uyum	Zıtlık	Denge	Vurgu	Koram	Tekrar	Ölçek-Oran	Yüzde(%)
Lisans	30	0	20	0	0	0	0	0	0	
Y. Lisans	60	0	60	0	100	0	0	0	50	
Doktora	10	100	20	0	0	0	0	0	12,5	
Y. Doçent	0	0	0	0	0	0	0	0	12,5	
Doçent	0	0	0	0	0	0	0	0	12,5	
Profesör	0	0	0	0	0	0	0	0	12,5	
Toplam	100	100	100	0	100	0	0	0	100	

Şekil 8.19 Akademik Kariyere göre 1. Tercih

Tasarımların akademik kariyerlerine bağlı olarak bir bütünsel tasarımda öncelikli olan 1.tercihin saptanması amacıyla yapılan bu değerlendirmenin bulguları şöyledir:

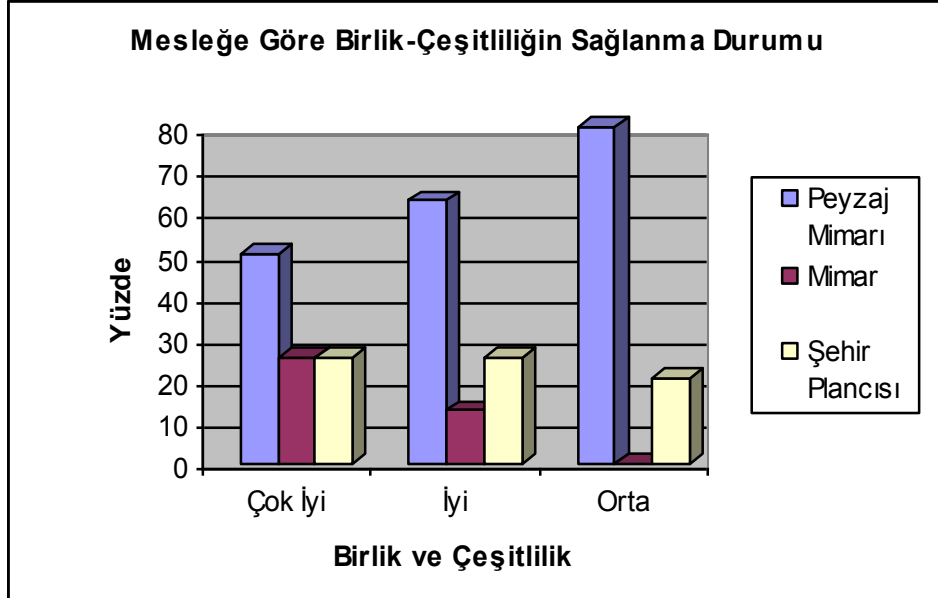
1. Tercih “birlik” ilkesi olanların %60’ı yüksek lisans, %30’u lisans ve %10’u da doktora eğitimi almıştır. 1.tercih olarak “çeşitlilik” seçenlerin %100’ü doktora seviyesindedir. “Uyum” 1.tercih olarak seçenlerin %60’ı yüksek lisans, %20’si lisans, geri kalan %20’si ise doktora’dır. 1.tercihini “dengeden” yana kullananların

hepsi yüksek lisans yapmış kişilerdir. “Öçek-Oran” ilkesi ise %50’lik bir yüksek lisans grubu, %12,5’luk bir doktora, %12,5’luk bir Y. Doçent, %12,5’luk bir Doçent ve %12,5’luk bir profesör kitlesi tarafından 1.tercih olarak seçilmiştir.

8.2.3.3 Mesleğe Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesinin Saptanması

Tablo 8. 20. Mesleğe Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

Meslek - Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi				
	Çok İyi	İyi	Orta	Yüzde (%)
Peyzaj Mimarı	50	62,5	80	
Mimar	25	12,5	0	
Şehir Plancısı	25	25	20	
Toplam	100	100	100	

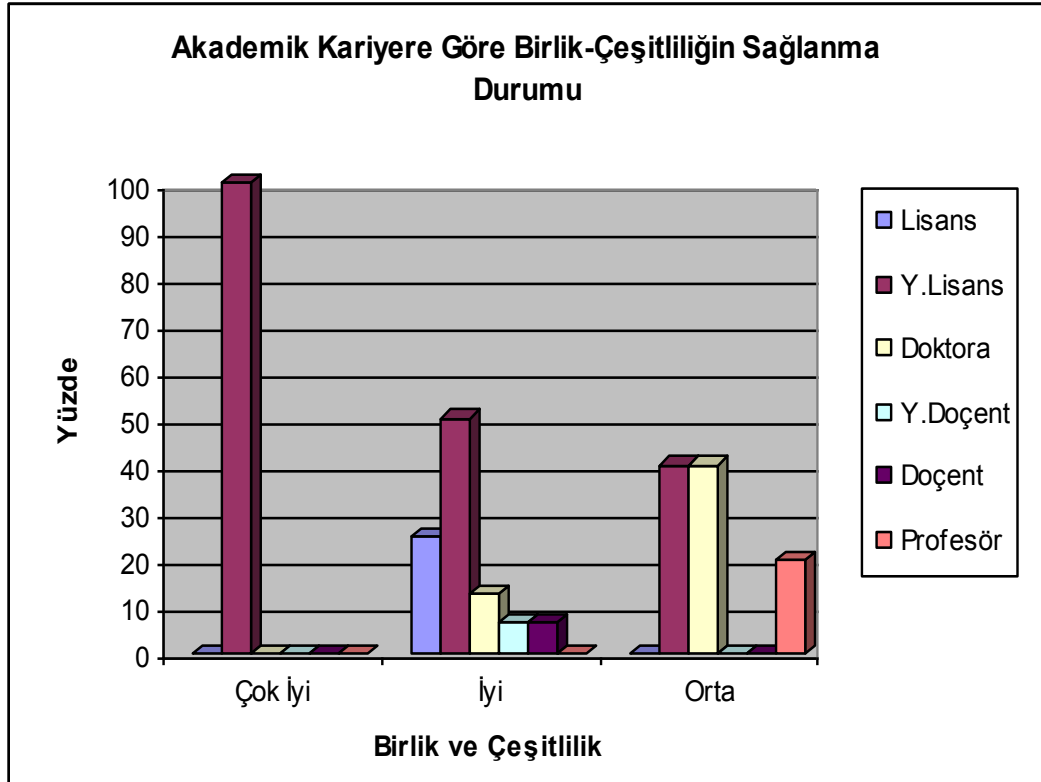
Şekil 8. 20. Mesleğe Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

Tasarımcıların meslek gruplarıyla Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarımında birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular şöyledir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %50’si peyzaj mimarı, %25’i mimar ve %25’i de şehir plancısıdır. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %62,5’u peyzaj mimarı, %25’i şehir plancısı, %12,5’u ise mimardır. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %80’i peyzaj mimarı, %20’si ise şehir plancısıdır.

8.2.3.4 Akademik Kariyere Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi nin Saptanması

Tablo 8-21. Akademik Kariyere Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

Akademik Kariyer - Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi				
	Çok İyi	İyi	Orta	
Lisans	0	25	0	Yüzde(%)
Y. Lisans	100	50	40	
Doktora	0	12,5	40	
Y. Doçent	0	6,25	0	
Doçent	0	6,25	0	
Profesör	0	0	20	
Toplam	100	100	100	

Şekil 8-21. Akademik Kariyere Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

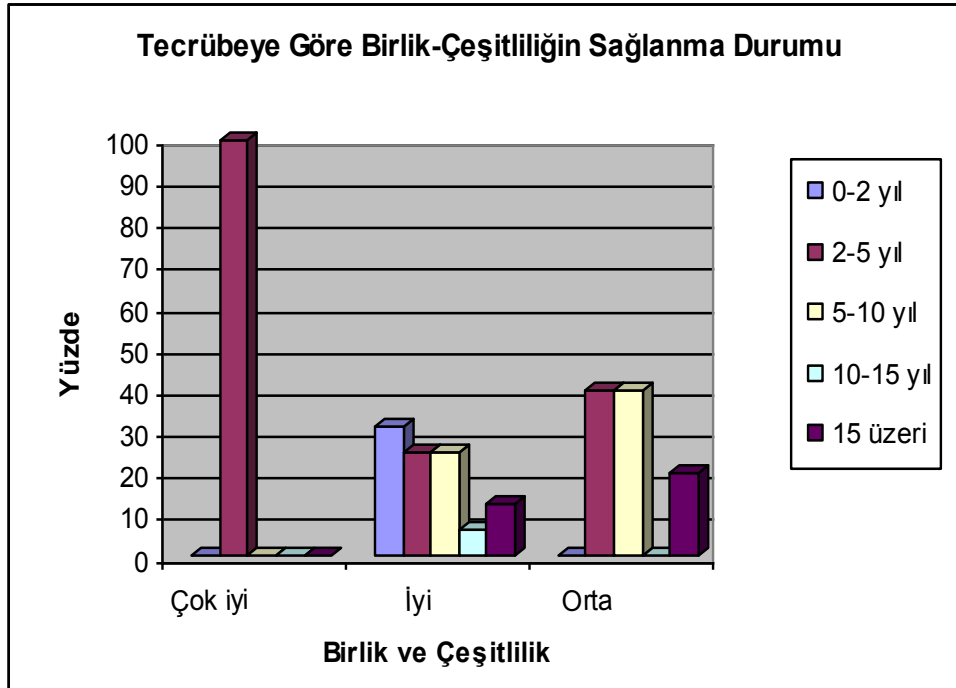
Tasarımcıların akademik kariyerleri ile Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkisel tasarımı da birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular şöyledir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin hepsi yani %100’ü yüksek lisans eğitimi düzeyindedir. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %50’si yüksek lisans, %25’i lisans, %12,5’u doktora eğitimi almış kişiler olup, %6,25’i Y.

Doçent ve %6.25'i de Doçenttir. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %40'ı yüksek lisans, %40'ı doktora seviyesinde kişiler olup, geriye kalan %20'lik bir grubu ise profesörler oluşturmaktadır.

8.2.3.5. Tasarımcıların Çalışma Süresine (Tecrübeye) Bağlı Olarak Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesini Saptanması

Tablo 8. 22 Çalışma Süresine (Tecrübeye) Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

Çalışma Süresi - Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi				
	Çok iyi	İyi	Orta	Yüzde (%)
0-2 yıl	0	31,25	0	
2-5 yıl	100	25	40	
5-10 yıl	0	25	40	
10-15 yıl	0	6,25	0	
15 üzeri	0	12,5	20	
Toplam	100	100	100	

Şekil 8. 22 Çalışma Süresine (Tecrübeye) Göre Birlik ve Çeşitliliğin Sağlanma Derecesi

Tasarımcıların çalışma süreleri yani mesleki tecrübeleriyle Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkisel tasarımında birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular şöyledir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin hepsi yani %100'ü

2-5 yıl arası bir mesleki tecrübeye sahip kişilerdir. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %31,25’i 0-2 yıl arası, %25’i 2-5 yıl arası, diğer bir %25’lik kısım 5-10 yıl arası bir tecrübeye sahipken, %12,5’u 15 yıl üzeri ve %6,25’i de 10-15 yıllık bir mesleki tecrübeye sahip kişilerdir. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %40’ı 2-5 yıl arası, %40’ı 5-10 yıl arası ve geri kalan %20’si de 15 yıl üzeri bir tecrübeye sahip kişilerdir.

8.3 Genel Değerlendirme ve Bölüm Sonucu

Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkilendirmesini görsel açıdan başarısını değerlendirmek amacıyla peyzaj mimarı, mimar ve şehir plancılarından oluşan 25 kişilik bir tasarımcı grubuyla yapılan bu çalışmada, tasarımcıların önce sosyodemografik yapısı daha sonra da konuyla ilgili görüşleri tespit edilme çalışılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

- Anket çalışmasından elde edilen bilgilere göre cinsiyet açısından ankete katılan tasarımcıların %68’inin kadın, %32’sinin ise erkek olduğu görülmektedir.
- Yaş gruplarına bakıldığında ise; %56’lık bir oranla 26-35 yaş arasındaki kişilerin en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra %32’lik bir oranla 21-25 yaş grubu, %8’lik bir oranla 46-55 yaş grubu ve %4’lük bir oranla da 36-45 yaş grubundaki kişiler gelmektedir.
- Tasarımcıların meslek durumlarına bakıldığında; %64 oranında büyük çoğunluğunun peyzaj mimarı olduğu görülmektedir. %24’lük bir kısım şehir plancısı, %12’lik bir grup ise mimardır. Bu durumda anket yapılan tasarımcıların çoğunluğu peyzaj mimarı olduğu görülmektedir.
- Tasarımcıların akademik kariyerine bakıldığında; büyük çoğunluğu %56’lık bir oranla yüksek lisans yapmış olanların oluşturduğu görülmektedir. Bunu %16’lık eşit bir oranla lisans mezunları ve doktora yapmış olanlar takip etmekte ve %4’lük eşit bir oranda da yardımcı doçent, doçent ve profesör bulunmaktadır.
- Tasarımcıların %40’ı yani çoğunluğu 2-5 yıldır kendi mesleklerini yapmaktadırlar. %24’lük bir grup 5-10 yıllık bir tecrübeye sahip, %20’lik bir grup 0-2 yıl, %12’si 15

yılın üstünde, %4'lük bir grupta 10-15 yıl arası bir iş tecrübesine sahip bulunmaktadır.

- Bir bitkisel tasarımın görsel olarak başarısı için öncelikli olan kompozisyon ilkesinin tercih sırasına göre değerlendirilmesi sonucunda tasarımcıların bu konuyla ilgili değerlendirmelerinde 1. Tercihleri şu şekildedir: %40 oranında birinci öncelik “Birlik” ilkesi olmaktadır. Onu %32 ile “Öçek-Oran”, %20 ile “Uyum”, %4 ile “Denge” ve yine %4 ile de “Çeşitlilik” izlemektedir. 2. Tercih olarak ise tasarımcıların %24'lük bir eşitlikle “Denge” ve “Uyum” prensiplerini seçtiklerini görülmektedir. Bunu takiben %20 oranında “Öçek-Oran”, %16 oranında “Birlik”, %12 oranında “Vurgu” ve %4 oranında da “Çeşitlilik” ilkesi gelmektedir. Tasarımcıların %32'si “Denge” ilkesini, %24'ü “Uyum” ilkesini, %16'sı “Çeşitlilik” ilkesini, %12'si “Öçek-Oran” ilkesini, %8'i “Birlik” ilkesini, %4'ü “Vurgu”yu ve yine %4'lük bir kısım da “Koram” ilkesini tasarımdaki önemi açısından 3. sıraya koymuştur.

- Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkilendirmesinin bitkisel tasarım öğelerinin kompozisyon ilkeleri ile ilişkisi bakımından değerlendirilmesi sonucunda tasarımcıların bu konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir: Tasarımcılardan %68'i parkta çizgi ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi “iyi”, %20'si “çok iyi”, %12'si ise “orta” derecede iyi bulmaktadır. Çizgi ile zıtlık arasındaki ilişki, %76'lık bir grup tarafından “orta”, %16'sı tarafından “kötü”, ve %8'i tarafından da “iyi” bulunmaktadır. Çizgi ile tekrar ilişkisi; %52'si “iyi”, %40'ı “orta”, %4'ü “çok iyi” ve %4'ü de “çok kötü” bulmaktadır. Çizgi ile denge ilişkisini; %72'si “iyi”, %16'sı “orta”, %8'i “çok iyi” ve %4'ü de “kötü” bulmuştur. Çizgi ile vurgu ilişkisini; %52'si “orta”, %40'ı “iyi”, %4'ü “çok iyi” ve yine diğer bir %4'lük kısım da “çok kötü” bulmaktadır. Çizgi ile koram ilişkisini; %68'lik bir grup “iyi”, %20'lik bir grup “orta” ve %12'lik bir grupta “çok iyi” bulmaktadır. Çizgi ile oran ilişkisini ise; tasarımcıların %56'sı “iyi”, %32'si orta ve %12'si de “çok iyi” bulmaktadır.

Tasarım öğelerinden “Form” ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise durum şöyledir; tasarımcılardan %64'ü parkta form ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi “iyi”, %24'ü “çok iyi”, %12'si ise “orta” derecede iyi bulmaktadır. Form ile zıtlık arasındaki ilişki, %56'lık bir grup tarafından “iyi”,

%28'i tarafından "orta", %8'i tarafından "kötü", %4'ü tarafından "çok iyi" ve %4'ü tarafından da "çok kötü" bulunmaktadır. For m ile tekrar ilişkisi; %60'ı "iyi", %36'sı "orta" ve %4'ü de "çok kötü" bulunmaktadır. For m ile denge ilişkisini; %72'si "iyi", %12'si "orta", %12'si "çok iyi" ve %4'ü de "kötü" bulmuştur. For m ile vurgu ilişkisini; %48'i "iyi", %24'ü "orta", %20'si "çok iyi" %4'ü "kötü" ve yine diğer bir %4'lük kısımda "çok kötü" bulunmaktadır. For m ile koramili ilişkisini; %48'lik bir grup "iyi", %40'lık bir grup "orta", %8'lik bir grup "kötü" ve %4'lük bir grupta "çok iyi" bulunmaktadır. For m ile oran ilişkisini ise; tasarımların %68'i "iyi", %24'ü orta ve %8'i de "çok iyi" bulunmaktadır.

Tasarım öğelerinden "Tekstür" ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; tasarımlardan %44'ü parkta tekstür ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi "iyi", %40'ı "çok iyi", %12'si ise "orta" ve %4'ü de "kötü" bulunmaktadır. Tekstür ile zıtlık arasındaki ilişki, %52'lik bir grup tarafından "orta", %32'si tarafından "iyi", ve %16'sı tarafından da "kötü" bulunmaktadır. Tekstür ile tekrar ilişkisi; %48'i "orta", %40'ı "iyi", %4'ü "kötü", %4'ü "çok iyi" ve %4'ü de "çok kötü" bulunmaktadır. Tekstür ile denge ilişkisini; %48'i "iyi", %28'i "orta", %12'si "çok iyi" ve %8'i "kötü" ve %4'ü de "çok kötü" bulmuştur. Tekstür ile vurgu ilişkisini; %36'sı "iyi", %32'si "kötü", %24'ü "orta", 4'ü "çok iyi" ve yine diğer bir %4'lük kısımda "çok kötü" bulunmaktadır. Tekstür ile koramili ilişkisini; %76'lık bir grup "iyi", %16'lık bir grup "orta", %4'lük bir grup "kötü" ve yine %4'lük bir grupta "çok kötü" bulunmaktadır. Tekstür ile oran ilişkisini ise; tasarımların %52'si "iyi", %28'i orta ve %12'si "çok iyi" ve %8'de "kötü" bulunmaktadır.

Son olarak, tasarım öğelerinden "Renk" ile kompozisyon ilkeleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan değerlendirme'nin sonucu ise şöyledir: Anket yapılan tasarımlardan %60'ı parkta renk ile uyum ilkesi arasındaki ilişkiyi "iyi", %28'i "çok iyi", %12'si ise "orta" derecede iyi bulunmaktadır. Renk ile zıtlık arasındaki ilişki, %44'lük bir grup tarafından "iyi", %36'sı tarafından "orta", %12'si tarafından "çok iyi", %4'ü tarafından "kötü" ve başka bir %4'lük grup tarafından da "çok kötü" bulunmaktadır. Renk ile tekrar ilişkisi; %48'i "orta", %36'sı "iyi", %12'si "çok iyi" ve %4'ü de "çok kötü" bulunmaktadır. Renk ile denge ilişkisini; %44'ü "orta", %32'si "iyi", %12'si "çok iyi" ve %12'si de "kötü" bulmuştur. Renk ile vurgu ilişkisini; %40'ı "iyi", %28'i "orta", %24'ü "çok iyi", %4'ü "kötü" ve diğer bir %4'lük

kısı mda “çok köt ü” bulmaktadır. Renk ile koramilişkisini; %52’lik bir grup “orta”, %44’lük bir grup “iyi” ve %4’lük bir grupta “köt ü” bulmaktadır. Renk ile oran ilişkisini ise; tasarı mların %48’i “iyi”, %24’ü “orta”, %16’sı “çok iyi” ve %12’si de “köt ü” bulmaktadır.

- Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarı mının “Mutlak Ölçek” (İnsan Boyutlarına Uygunluk) bakımından tasarı mlar tarafından değerlendir nesi sonucunda ankete katılanların %80’inin Doğa Parkı’nın bitkisel tasarı mın “mutlak ölçek” bakımından “iyi” bulduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, %16’sı “çok iyi”, %4’ü de “orta” derecede iyi bulmaktadır.

- Parkın bitkisel tasarı mının “Relatif (Göreceli) Ölçek” bakımından değerlendir nesi, bitkisel tasarı mla ilgili dört adet “relatif ölçek çifti” belirlenerek yapılmıştır. Bu çiftler, bitki - bitki, bitki – yapısal elemanlar, doluluk – boşluk ve bitki- bulundđu mekan olarak belirlenmiştir. Buna dayanarak elde edilen bulgular şöyledir: Tasarı mların %64’ü parktaki bitki – bitki oransal ilişkilerini “iyi” olarak, %36’sı da “orta” olarak değerlendirmiştir. Bitki –yapısal elemanlar oransal ilişkisine bakıldığında ise %80’lik bir grubun bu oranı “iyi” bulduğunu, %16’sının “orta” ve %4’ünün de “köt ü” bulduğu görülmektedir. Bitkilendir ne açısından doluluk-boşluk oranı ise; tasarı mların %68’si tarafından “orta”, %32’si tarafından ise “iyi” bulunmuştur. Bitkilerin bulundukları mekana oranı ise %64 oranında “iyi” ve %36 oranında “orta” bulunmuştur.

- Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarı mında birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesinin ölçmek amacıyla, tasarı mılara “Tasarı möğelerini (çizgi, form, tekstür, renk) kompozisyon ilkeleri ile ilişkileri göz önünde bulundurduğunda kompozisyonun tümü bakımından ortaya çıkması gereken birlik ve çeşitlilik ne ölçüde sağlanmıştır?” sorusu sorulmuştur ve elde edilen bulgular şöyledir: Tasarı mların %60’ı parkın bitkisel tasarı mında birlik ve çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünürken, %24’ü “orta” derecede sağlandığını, %16’sı da “çok iyi” derecede sağlandığını düşünmektedir.

- Parkın bitkisel tasarı mının görsel açıdan sıfat çiftlerine göre değerlendiril nesinde ise beşli skala yöntemi kullanılmıştır. Yöneltilen bu soruda parkın bitkisel tasarı m basitlik, hareketlilik, bakımlılık, çekicilik, renklilik, si netri, güzellik, rahatlatıcılık

açısından değerlendirilmiştir ve elde edilen sonuçlara göre parkın bitkilendirmesinin basit, hareketli, bakımlı, çekici, orta düzeyde renkli, asimetrik, güzel ve rahatlatıcı (huzur verici) olduğu söylenebilir.

- Parkın bitkilendirmesine dayanarak tasarımcıların parkta bulunmayı isteyip istenemelerinin değerlendirilmesi amacıyla tasarımcılara sorulan “Parkın bitkilendirmesine dayanarak bu parkta bulunmak ister miydiniz? veya bu parkta bulunmaktan hoşnutsuzluk duyar mıydınız?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre, anket yapılan kişilerin %40’ü bu soruya “evet” yanıtını vermiştir.

“Yapılan çapraz tablolardan elde edilen bulgular ise şöyledir”:

- Tasarımcıların mesleklerine bağlı olarak bir bitkisel tasarımda öncelikli olan 1.tercihin saptanması amacıyla yapılan değerlendirmenin bulguları şöyledir: 1. Tercih “birlik” ilkesi olanların %60’ı peyzaj mimarı, %20’si mimar ve %20’si de şehir plancısıdır. 1.tercih olarak “çeşitliliği” seçenlerin hepsi peyzaj mimarıdır. “Uyumu” 1.tercih olarak seçenlerin %60’ı peyzaj mimarı, %40’ı ise mimardır. 1.tercihini “dengeden” yana kullananların hepsi peyzaj mimarıdır. “Öçek-Oran” ilkesi ise %62,5’luk bir peyzaj mimarı grubu, %25’lik şehir plancısı grubu ve %12,5’luk bir mimar grubu tarafından 1.tercih olarak seçilmiştir.

- Tasarımcıların akademik kariyerlerine bağlı olarak bir bitkisel tasarımda öncelikli olan 1.tercihin saptanması amacıyla yapılan değerlendirmenin bulguları ise şöyledir: 1. Tercih “birlik” ilkesi olanların %60’ı yüksek lisans, %30’u lisans ve %10’u da doktora eğitimi almıştır. 1.tercih olarak “çeşitliliği” seçenlerin %100’ü doktora seviyesindedir. “Uyumu” 1.tercih olarak seçenlerin %60’ı yüksek lisans, %20’si lisans, geri kalan %20’si ise doktora’dır. 1.tercihini “dengeden” yana kullananların hepsi yüksek lisans yapmış kişilerdir. “Öçek-Oran” ilkesi ise %50’lik bir yüksek lisans grubu, %12,5’luk bir doktora, %12,5’luk bir Y. Doçent, %12,5’luk bir Doçent ve %12,5’lik bir profesör kitlesi tarafından 1.tercih olarak seçilmiştir.

- Tasarımcıların meslek gruplarıyla Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarımda birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %50’si peyzaj mimarı, %25’i mimar ve %25’i de şehir plancısıdır. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin

%62,5’u peyzaj mîmarı, %25’i şehir plancısı, %12,5’u ise mîmardır. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %80’i peyzaj mîmarı, %20’si ise şehir plancısıdır.

- Tasarımcıların akademik kariyerleri ile Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarımı da birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması için yapılan çalışmadan çıkan sonuçlar şöyledir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin hepsi yani %100’ü yüksek lisans eğitimi düzeyindedir. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %50’si yüksek lisans, %25’i lisans, %12,5’u doktora eğitimi almış kişiler olup, %6,25’i Y. Doçent ve %6,25’i de Doçenttir. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %40’ı yüksek lisans, %40’ı doktora seviyesinde kişiler olup, geriye kalan %20’lik bir grubu ise profesörler oluşturmaktadır.

- Tasarımcıların çalışma süreleri yani mesleki tecrübeleriyle Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkisel tasarımı da birlik ve çeşitliliğin sağlanma derecesi arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgular şöyledir: Birlik ve çeşitliliğin “çok iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin hepsi yani %100’ü 2-5 yıl arası bir mesleki tecrübeye sahip kişilerdir. Birlik ve Çeşitliliğin “iyi” derecede sağlandığını düşünenlerin %31,25’i 0-2 yıl arası, %25’i 2-5 yıl arası, diğer bir %25’lik kısım 5-10 yıl arası bir tecrübeye sahipken, %12,5’u 15 yıl üzeri ve %6,25’i de 10-15 yıllık bir mesleki tecrübeye sahip kişilerdir. Birlik ve çeşitliliğin “orta” derecede sağlandığını düşünenlerin ise %40’ı 2-5 yıl arası, %40’ı 5-10 yıl arası ve geri kalan %20’si de 15 yıl üzeri bir tecrübeye sahip kişilerdir.

Özetle; Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkilendirilmesinin görsel başarısını değerlendirmek amacıyla 25 kişilik ve çoğunluğunu peyzaj mîmarlarının oluşturduğu tasarımcılarla yapılan bu araştırmada, tasarımcıların çoğunluğu bir bitkisel tasarımın görsel olarak başarısı için öncelikli olan kompozisyon ilkesinin “Birlik” olduğunu düşünmektedirler. Tasarımcılar için öncelikli olan ilkeler sıralanmasında “Öçek-Oran”, “Uyum”, “Denge” ve “Çeşitlilik”, Birlik ilkesini takiben yer almaktadırlar. Bitkisel tasarım öğeleri (çizgi, form, tekstür, renk) ile kompozisyon ilkeleri ilişkilerine bakıldığında ise cevapların “iyi”, “orta” ve “çok iyi” de toplandığı görülmektedir. Buna dayanarak denilebilir ki, Bahçeşehir Doğa Parkı’nda kompozisyon ilkeleri bitkisel tasarım öğelerine “iyi” bir şekilde uygulanmıştır; bir

başka deyişle parktaki bitkisel kompozisyon bu açıdan başarılıdır. Tasarımcılara göre bitkilendirme, “Mutlak Öçek” (tasarımın insan boyutlarına uygunluğu) açısından da “iyi” bulunmuştur. “Relatif (göreceli) Öçek” açısından ise bitkilendirme “bitki – bitki”, “bitki – yapısal elemanlar” ve “bitki – bulunduğu mekan” oransal ilişkileri bakımından “iyi”, “doluluk – boşluk” oranı bakımından ise “orta” derecede iyi bulunmaktadır. Bitkisel tasarımda ulaşılacak istenen amaç olan “Birlik ve Çeşitliliğin” sağlanmasına dair görüşler ise “iyi” derecede sağlandığı yönündedir. Sıfat çiftlerine göre beşli skala kullanılarak yapılan araştırmada ise parkın bitkilendirmesinin basit, hareketli, bakımlı, çekici, orta düzeyde renkli, asimetrik, güzel ve rahatlatıcı (huzur verici) olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak, tasarımcıların hepsi, parkın bitkilendirmesine dayanarak bu parkta bulunmak istediklerini veya bulunmaktan hoşnutluk duyacaklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkilendirmesi, tasarımcılar tarafından görsel açıdan başarılı bulunmuştur.

BÖLÜM9. SONUÇ

Bitkiler, doğanın bize verdiği en güzel hediyelerden birisidir. Güzellikleri ile insan ruhunu yeniler, rahatlatır ve ilham verirler. Bitki kompozisyonları ise canlı birer heykeldir ve bitkisel tasarım doğadan bize gelmiş en anlamlı sanat dalıdır. Diğer sanat ve zanaat dalları gibi bitkisel tasarımda bir anlam ifade eder ve tasarımcının düşüncelerini ortaya koyar.

Bugün dünyadaki pek çok yaşanabilir peyzaj mekanı, insan baskıları ve yoğun kentleşme yüzünden tahrip olmakta ve hatta yok olmaktadır. Bu yüzden, üzerinde yaşadığımız “Doğa” için artık daha çok dış mekan odasına ihtiyacımız bulunmaktadır. Tasarımcılar, bitkisel tasarımın pek çok yararını ortaya çıkarma becerisine sahip bulunmaktadır ve bunun için de bitkisel tasarım sadece birkaç güzel bitkinin rasgele bir araya getirilmesi olarak görmemelidirler.

Bu çalışmamız işlevsel anlamda aynı zamanda çekici, göze hoş gelen ve sürdürülebilir peyzaj uygulamaları oluşturmamız için yaşayan materyaller olan bitkileri birer “tasarımaracı” olarak görüp onlarla nasıl tasarımı yapılması gerektiğini ve böylelikle bitkisel tasarım sürecinin daha iyi kavranıp iletilmesini amaçlamaktadır. Bu sebeple, bitkisel tasarımın teknik ve bilimsel yönlerine odaklanılmamıştır.

Tezin çalışmamızın alanı olan “Bahçeşehir Doğa Parkı” ile ilgili araştırma ise iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle parkın bitkisel tasarımı, Bölüm4 ve 5’te anlatılan kriterler göz önünde bulundurularak işlevsel ve estetik açıdan irdelenmiş ve daha sonra peyzaj mimarı, mimar ve şehir plancılarından oluşan 25 kişilik bir tasarımcı grubuyla yapılan anketlerle de profesyonel açıdan parkın görsel kompozisyon ilkelerine uygunluğu ve estetik başarısı değerlendirilmiştir.

İşlevsel ve estetik açıdan yapılan irdelenme sonucunda; Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkilendirmesinin işlevsel, ekolojik açıdan çevresine katkıda bulunan ve aynı zamanda görsel olarak kompozisyon ilkeleri dikkate alınarak yapılmış, bir başka deyişle estetik açıdan da olumlu olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, parkta kullanılan bitki materyalinin yetişme koşullarına uygunluğu, proje ile neredeyse bire bir aynı yapılmış olan bitkisel uygulama ve parkın yapıldığı günden bugüne düzenli olarak sürdürülen bakım çalışmaları parkın bitkilendirmesinin başarıya ulaşmasındaki diğer önemli faktörlerdir.

Tasarımcılarla yapılan ve parkın bitkilendirmesinin görsel başarısını değerlendirmeyi amaçlayan anket çalışmasının sonuçlarının da yapılan irdelenmenin sonuçlarıyla paralel olduğu görülmüştür. Anket sonucu elde edilen bulgulara göre tasarımcıların çoğunluğu bir bitkisel tasarımın görsel olarak başarısı için öncelikli olan kompozisyon ilkesinin “Birlik” olduğunu düşünmektedirler. Tasarımcılar için öncelikli olan ilkeler sıralamasında “Öçek-Oran”, “Uyum”, “Denge” ve “Çeşitlilik”, Birlik ilkesini takiben yer almaktadırlar. Bitkisel tasarım öğeleri (çizgi, form, tekstür, renk) ile kompozisyon ilkeleri ilişkilerine bakıldığında ise cevapların “iyi”, “orta” ve “çok iyi” de toplandığı görülmektedir. Buna dayanarak denilebilir ki, Bahçeşehir Doğa Parkı'nda kompozisyon ilkeleri bitkisel tasarım öğelerine “iyi” bir şekilde uygulanmıştır; bir başka deyişle parktaki bitkisel kompozisyon bu açıdan başarılıdır. Tasarımcılara göre bitkilendirme, “Mutlak Öçek” (tasarımın insan boyutlarına uygunluğu) açısından da “iyi” bulunmuştur. “Relatif (göreceli) Öçek” açısından ise bitkilendirme “bitki – bitki”, “bitki – yapısal elemanlar” ve “bitki – bulunduğu mekan” oransal ilişkileri bakımından “iyi”; “doluluk – boşluk” oranı bakımından ise “orta” derecede iyi bulunmaktadır. Bitkisel tasarımda ulaşılmak istenen amaç olan “Birlik ve Çeşitliliğin” sağlanmasına dair görüşler ise “iyi” derecede sağlandığı yönündedir. Sıfat çiftlerine göre beşli skala kullanılarak yapılan araştırmada ise parkın bitkilendirmesinin basit, hareketli, bakımlı, çekici, orta düzeyde renkli, asimetrik, güzel ve rahatlatıcı (huzur verici) olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak, tasarımcıların hepsi, parkın bitkilendirmesine dayanarak bu parkta bulunmak istediklerini veya bulunmaktan hoşnutluk duyacaklarını belirtmişlerdir. Özetle; parkın bitkisel tasarımı, tasarımcılar tarafından görsel açıdan “başarılı” bulunmuştur.

Alanla ilgili yapılan her iki çalışmada sonucunda; Bahçeşehir Toplu Konut Alanı içerisinde bir kent parkı niteliğinde düzenlenmiş olan Doğa Parkı'nın bitkilendirilmesinde, işlevsel, ekolojik ve estetik açıdan bir bitkisel tasarımda başarıya ulaşmak için gerekli kriterlerin büyük çoğunluğunun yerine getirildiği ve buna ek olarak da yapılan iyi uygulama ve bakım çalışması sayesinde parkın bitkilendirme açısından başarıya ulaştığı görülmektedir.

Zamanla gelişerek bugün peyzaj mimarlığının temel disiplinlerinden biri haline gelmiş olan “Bitkisel Tasarım” yardımıyla hem çevremize faydalı hem de güzel peyzajlar yaratabiliriz. Bitkisel tasarım bize insanların günlük hayatlarını zenginleştirmek ve güzel ve özel mekanlar yaratmak için fırsatlar sunar. “Doğa Parkı”, bu anlamda Bahçeşehir Toplu Konut Alanı'na gerek yapısal gerek bitkisel anlamdaki başarılı tasarımıyla büyük katkıda bulunmaktadır. İstanbul'a 25 km uzaklıkta bulunan bu yerleşim alanı, “Doğa Parkı” sayesinde çok fazla uzağa gitmeden insanlara günlük hayatlarını güzelleştirmek ve doğayla bütünleşme fırsatı tanımaktadır. Çağdaş ve çok yönlü bir tasarıma sahip olan Doğa Park'ı benzer niteliklere sahip pek çok kent parkı arasında oldukça olumlu ve başarılı bir düzeyde bulunmaktadır ve tasarımcılara “bitkisel tasarım” sadece bitki dikme eylemi olmaktan öte bir sanat dalı ve çevresel tasarımın önemli bir parçası olduğunu gösterme açısından iyi bir örnektir. Bu gibi parkların varlığı, peyzaj mimarlarına ve çevremizi biçimlendiren diğer tasarımcı gruplarına örnek oluşturmanın yanı sıra insanlara daha kaliteli ve estetik bir çevre sunma açısından da oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- [1] **Robinson, N**, 1992. The Planting Design Handbook, Ashgate Publishing Company, Hampshire, England
- [2] **Leszczynski, N A**, 1999. Planting the Landscape- A Professional Approach to Garden Design, John Wiley & Sons.Inc., New York
- [3] **Carpenter, P L, Walker, T D**, 1998. Plants in the Landscape, Waveland Press, Inc., Illinois, USA
- [4] **Yıldızci, A C**, 1988. Bitkisel Tasarım Atlas Ofset, İstanbul
- [5] **Ayaşlıgil, Y**, 1998. Bitkisel Tasarım Ders Notu, İstanbul.
- [6] **Booth, N K**, 1996. Basic Elements of Landscape Architectural Design, Elsevier, New York
- [7] **Arnold, H F**, 1993. Trees in Urban Design, Van Nostrand Reinhold, New York
- [8] **Bostancı, Y**, 1998. Kentsel Tasarım Elemanı Olarak Bitkilendirme ve İklim Kontrolü, *Yüksek Lisans Tezi*, İ. T. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [9] **Dee, Catherine**, 2001. Form and Fabric in Landscape Architecture, Spon Press, London
- [10] **Robinet, G O, McEnon, C**, 1983. Landscape Planning for Energy Conservation, Van Nostrand Reinhold Company, New York
- [11] **Ayaşlıgil, Y**, 1997. Bitki Kullanım Ders Notları, İstanbul.
- [12] **Pamuk, B**, 1992. Bitki Materyali 1- Ağaçlar ve Ağaççıklar Bölümü, Uyan, İstanbul.
- [13] **Taftalı, L**, 1977. Yapının Yakın Çevresinde Yeşil, Bayındırlık Bakanlığı, Ankara
- [14] **Pamuk, B**, 1979. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- [15] **Ingels, J E**, 1997. Landscaping: Principles and Practices, Delmar-Thomson Learning, New York
- [16] **Ceylan, G**, 1999. Dış Mekan Süs Bitkileri ve Peyzajda Kullanımları, Flora Yayınları, İstanbul.

- [17] **Reid, G W**, 1993. From Concept to Form in Landscape Design, John Wiley & Sons, Inc., New York
- [18] **Simonds, J. O**, 1998. Landscape Architecture: A Manual of Site Planning and Design, McGraw Hill, New York
- [19] **Rutledge, A J**, 1986. Anatomy of a Park: The Essentials of Recreation Area Planning and Design, McGraw Hill, New York
- [20] **Ürgenç, S İ.**, 1998. Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayın No: 444, İstanbul.
- [21] **Çepel, N**, 1994. Peyzaj Ekolojisi Ders Kitabı, İ. Ü Orman Fakültesi Yayın No: 429, İstanbul.
- [22] **Ouren, S**, 1991. Planning Settlements Naturally, Packard Publishing Limited, Chichester, UK
- [23] **Bradshaw A, Hunt, B**, 1995. Trees in the Urban Landscape: Principles and Practice, E & FN Spon, London.
- [24] **Seçkin, B**, 1998. Peyzaj Uygulama Tekniği, İ. Ü Orman Fakültesi Yayın No: 453, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- [25] **Aslanboğa, İ.**, 1986. Kentlerde Yol Ağaçlanması, Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü İstanbul.
- [26] **Aparslan, E**, 1986. Kent İçinde Ağaçların Görsel Etkileri ve İzmir Kenti Örneğinde İncelenmesi, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, **3**, 31-42
- [27] **Çelebi H, Şahin, Ş.**, 1997. Kentiçi Yol Ağaçlarının Görsel ve İşlevsel Etkileri, *Kent Ağaçlandırmaları ve İstanbul' 96 Sempozyumu*, İSFALT, İstanbul, s. 41-53.
- [28] **Booth, N K, Hss, J. H**, 2002. Residential Landscape Architecture: Design Process for The Private Residence, Prentice Hall, New Jersey.
- [29] **Walker, T D**, 1990. Residential Landscaping 1: Planning Design, Construction, Van Nostrand Reinhold, New York.
- [30] **Eckbo, G**, 1956. The Art of Home Landscaping, McGraw Hill Book Co., New York
- [31] www.afcee.brooks.af.mil
- [32] **Cooper, G, Taylor, G**, 2000. Gardens For the Future- Gestures Against The Wild, Conran Octopus Limited, London.

- [33] **Hayward, G**, 2001. Stone in The Garden- Inspiring Designs and Practical Projects, W W Norton & Company, Inc., New York
- [34] **Eckbo, G**, 1950. Landscape for Living F. W Dodge Corporation, New York
- [35] **Hsöl, D**, 1995. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayın, İstanbul.
- [36] **Morris, N A**, 1946. Your Book of Garden Plans, Murray & Gee, Inc. Publishers, California
- [37] **Eckbo, G**, 1969. The Landscape We See, McGraw Hill, New York
- [38] **Evyapan, G A**, 2000. Landscape Design Lectures : Peyzaj Tasarım Ders Notları, METU Faculty Of Architecture Press, Ankara.
- [39] **Yaltınk, E**, 1997. Orman ve Park Ağaçları: Süs Çalıları ve Sarılıcalar, Atlas Dergisi, İstanbul.
- [40] **Austin, R L**, 1982. Designing with Plants, Van Nostrand Reinhold, New York
- [41] **Atay, İ.**, 1988. Kent Ormanlığı, İ. Ü Orman Fakültesi Yayınları, İ. Ü Yayın No. 3512, O F Yayın No. 393, İstanbul.
- [42] **Uzunsoy, O, Görecelioglu, E**, 1985. Havza Islahında Temel İlke ve Uygulamalar, İ. Ü Orman Fakültesi Yayınları, İ. Ü Yayın No. 3310, O F Yayın No. 371, İstanbul.
- [43] **Yılmaz, B N**, 1998. Kentiçi Yol Ağaçlandırma Kriterleri İstanbul'daki Örnek Caddelerin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [44] **Başer, B**, 2002. Bursa Soğanlı Botanik Parkı'nın Sert Peyzaj Tasarımının İşlevsel ve Estetik Açısından Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ. T. Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [45] **Ashihara, Y**, 1983. The Aesthetic Townscape, M T Press, Cambridge, Mass.
- [46] **Baştürk, Ö**, 2000. Peyzaj Tasarım Kriterleri Açısından Açık Mekânlarda İnsan-Çevre Etkileşimi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ. T. Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [47] **Yıldız, D**, 1996. Peyzaj ile Mimarlık-Kentsel Tasarım İlişkileri ve Mimarî Tasarım Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, İ. T. Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [48] www.bryantpark.org
- [49] www.pps.org
- [50] **Tasarım Dergisi**, Sayı: 116, Tasarım Yayın Grubu, 2001, İstanbul.

- [51] **Huckert, E**, 2000. European Garden Design from Classical Antiquity to the Present Day, Könemann, Cologne.
- [52] **Mtloch, J. L.**, 1991. Introduction to Landscape Design, Van Nostrand Reinhold, New York.
- [53] www.rittenhouse.com
- [54] **Taftalı, L.**, 1977. Yapının Yakın Çevresinde Yeşil, Bayındırlık Bakanlığı, Ankara.
- [55] **Bell, S.**, 1993. Elements of Visual Design in The Landscape, E & FN Spon, London.
- [56] **Brickell, C.**, 1992. The Royal Horticultural Society Encyclopedia of Gardening, Dorling Kindersley, London.
- [57] **Büyük Çamlıca Fidanlık Kataloğu**, AGRİCOMsrl, 2000, İtalya.
- [58] **Doyle, ME.**, 1992. Color Drawing: Design Drawing Skills and Techniques for Architects, Landscape architects, and Interior Designers, John Wiley, New York.
- [59] **Gongalov, J., Peterffy, A.**, 1983. Her Çocuk Ressamdır, Baskan Yayınları A.Ş., İstanbul.
- [60] **Thompson, E., Eclare, M.**, 2002. New Decorated Garden, Ryland Peters & Small, London.
- [61] **Country Homes**, Sayı: 7, DBR Yayıncılık, 2001, İstanbul.
- [62] **Country Homes**, Sayı: 3, DBR Yayıncılık, 2001, İstanbul.
- [63] **Kobayashi, H.**, 1990. Contemporary Landscapes in The World, Topran Printing Co., Tokyo.
- [64] **Peyzaj Mimarlığı**, Tasarım Yayın Grubu, 2001, İstanbul.
- [65] www.gardengatemagazin.com
- [66] **Country Homes**, Sayı: 72, DBR Yayıncılık, 2002, İstanbul.
- [67] **Huse Ev ve Bahçe Dergisi**, Sayı: 12, Hürriyet Dergi Grubu, 1997, İstanbul.
- [68] **Öztaş, Y.**, 1994. Peyzaj Mimarlığına İlişkin Alan Kullanım ve Tasarım İlkeleri, Bahçeşehir Doğa Parkı Raporu, İstanbul.

- [69] **Yüksel, Ş.**, 1995. Şehirsel Yerleşmelerde Açık Ortak Kullanım Alanlarının Değişimi Bahçeşehir-Kuzguncuk Örnekleri Üzerine Bir Araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [70] **Canter, D., Stringer, P.**, 1975. Environmental Interaction- Psychological Approaches to Our Physical Surroundings, London.
- [71] **Kellekçi, Ö.L.**, 1998. Toplu Konut Kullanıcılarının Konut ve Çevresinden Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Bahçeşehir Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [72] **Erbaş, E.**, 1999. Peyzaj Mimarlığında Su Kullanımı: İstanbul Kenti Örneğinde, *Lisans Tezi*, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul.
- [73] **Öztaş, Y.**, 1995. *Bahçeşehir Doğa Parkı Projesi*, Ölçek 1: 1000, *Bahçeşehir Doğa Parkı Bitkilendirme Projesi*, Ölçek 1: 500, MESA MİSKEN Sanayi A.Ş. Arşivi, İstanbul.
- [74] **Çöklü, Ö.**, 2003. Kişisel görüşme.

EK A

BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI BİTKİ MATERYELİ LİSTELERİ

EK A1 - BİTKİ MATERYALI LİSTESİ

CİNS ve TÜR

Adet

İBRELİ AĞAÇ VE ÇALI LAR

Abies Bornmülleri ana	15
Abies pinsapo	5
Calocedrus decurrens	10
Cedrus Atlantica "Gauca"	10
Cedrus Atlantica "Gauca pendula"	5
Cedrus Deodora	20
Cedrus Libani	150
Chamaecyparis lawsoniana	20
" " " Alumi	10
" " " Aurea	15
" " " Argentea variegata	5
" " " Elwoodii	5
" " " Erecta-viridis	3
" " " Fletcheri	5
" " " Filifera	3
" " " Golden spire	5
" " " Grays wood gold	5
" " " Grays wood Hillar	5
" " " Lane	5
" " " Lutea	5
" " " Kelleriis gold	3
" " " nana glauca	10
" " " pendula	5
" " " Penbury Blue	5
" " " Royal Gold	5
" " " Somerset	5
" " " Stardust	5
" " " Stewartii	5
" " " notkatensis Aurea	5
" " " " Gauca	5
" " " obtusa	3
" " " pisifera filifera	5
" " " " nana	10
" " " Gold Spangle	5
" " " Squarrosa intermedia	7
" " " thuyoides "Ericoides"	3
Cryptomeria japonica	10
" " " " Elegans"	5
" " " " Lobbi"	3
Cupressus arizonica "Gauca"	10
Cupressus glabra	3
Cupressus goweniana	5
Cupressus macrocarpa "Goldcrest"	7
Cupressus sempervirens	30

Cİ NS ve TÜR**Adet**

G nkgo biloba	25
Juni perus chi nensis	100
" communis "H ber ni ca"	10
" "H or ni brooki"	3
" communis "nana aurea"	25
" " "Rependa"	15
" " "Sueci ca"	5
" conferta	3
" davurica "Expansa Variegata"	5
" foetidssi na	10
" horizontalis	200
" " "Al pi na"	20
" " "Wlt onii"	5
" nedi a "O d Col d"	25
" " "Pfitzeriana"	50
" " "Aurea"	30
" " "Co mpact a"	10
" " Gauca	25
" monosper na	5
" Oxycedrus	15
" procumbens "Nana"	10
" squa mat a "Blue Carpet"	150
" " "Blue Star"	50
" " Meyerii	15
" Virgi niana	10
" " "Grey owl"	3
" " "Skyrocket"	5
Metasequoi a glypt ostroboides	5
H cea abies	50
H cea glauca "Coni ca"	5
H cea omorica	10
H cea orientalis	15
H cea pungens "Gauca"	20
H cea sitchensis	5
H nus brutia	75
" densifl ora	10
" jeffreyi	10
" leucoder mis	5
" mugo var. mughus	50
" " var. pumilio	10
" ni gra ssp ni gra	10
" ni gra	50
" pi nea	30
" pander osa	5
" syl vestris	20
" thunberg i	7
" valli chiana	5
Sequoi adendron gi gant eum	10

CİNS ve TÜR

Adet

Sequoi a se mper vi rens	15
Taxus baccat a	25
Taxus baccat a “Fasti gi ata”	10
Taxus baccat a “Aurea”	15
Thuj a Kor ai ensi s	5
Thuj a occi dent ali s “Fasti gi ata”	3
" " “G obosa”	5
" " “Lut ea”	5
" " “Nana”	10
" " “Rhei ngol d”	7
Thuj a ori ent ali s “Aurea nana”	7
" " “pyra ni dali s Aurea”	9
" pli cat a	15
" " “Aurea”	10
" " “Zebri na”	10
" standi shi i	10
Thuj opsi s dol abrat a	15

GENİŞ YAPRAKLI AĞAÇ VE ÇALI LAR

Acer buer geri anu m	5
" ca mpestre	50
" capilli pes	5
" cappadoci cu m	15
" " “Rubru m”	10
" carpi ni foli u m	5
" circi nat u m	5
" cissi foli m	5
" cori aceu m	5
" davi di i	5
" di ver gens	5
" gi nna l a	15
" gri ser u m	5
" gros seri	5
" hel dre i chi i	10
" japo ni cu m	10
" " “Aureu m”	10
" mac rophyll u m	5
" mon spessul anu m	15
" negundo “Aureo mar gi nat u m”	5
" di veri anu m	5
" opal us	10
" pal raat u m	25
" pl atanoi des	25
" " “Gri nson Ki ng”	10
" " “G obosu m”	5
" pseu do pl at anus	50
" rubru m	10

CİNS ve TÜR**Adet**

" rufi nerve	5
" sacchari num	15
" saccharum	5
" semper virens	7
" sieboldianum	5
" spicatum	5
" stachyophyllum	3
" tataricum	15
" trautvetteri	9
" truncatum	5
" turkistanicum	7
" velutinum	5
" zoeschense	5
Alnus glutinosa	25
Albizia julibrissin	30
Amelanchier alnifolia	15
Aralia sieboldii	75
Aucuba japonica "Gronifolia"	50
Bambusa	100
Berberis darwinii	15
" frikartii "Telstar"	10
" gagnepanii	15
" juliana	20
" stenophylla	15
" thunbergii "Atropurpurea"	30
" " "Nana"	100
" "Atropurpurea"	10
Betula alleghaniensis	7
" ermanii	10
" nigra	7
" occidentalis	15
" pendula "Youngi"	15
" platyphylla var. japonica	15
" populifolia	9
" utilis	9
" verrucosa	30
Buxus sempervirens	30
Callistemon viminalis	7
Calycanthus occidentalis	15
Carpinus betulus	25
Cassia	15
Catalpa bignonioides	15
Celastrus orbiculatus	15
Cercidiphyllum japonicum	15
Cersis siliquastrum	50
Chaenomeles japonica	20
Chaenactis humilis	25
Chimonanthus praecox	15

ÇİNS ve TÜR**Adet**

<i>Cornus alba</i> “Elegantissima”	100
<i>Cornus alba</i> var. <i>sibirica</i>	200
<i>Cornus stolonifera</i>	25
<i>Cotoneaster adpressus</i>	50
<i>Cotoneaster dammeri</i>	1000
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	500
<i>Cotoneaster mollis</i>	100
<i>Cotoneaster microphyllus</i>	150
“ ” “Sreib’s Findling”	50
<i>Cotoneaster salicifolius</i>	50
<i>Crataegus crus-galli</i>	15
<i>Cytisus praecox</i>	50
<i>Davidia involucrata</i>	5
<i>Dipteronia sinensis</i>	5
<i>Bellasombra</i>	3
<i>Caesalpinia gillesii</i>	7
<i>Euonymus alatus</i>	15
“ ” <i>aureus</i>	50
“ ” <i>fortunei</i>	250
<i>Fagus orientalis</i>	50
“ ” <i>sylvatica</i> “Purpurea Latifolia”	5
“ ” “Pendula”	5
<i>Firmitia simplex</i>	10
<i>Hamamelis japonica</i>	10
“ ” <i>mollis</i>	10
“ ” <i>virginiana</i>	5
<i>Hebe (veronica)</i>	50
<i>Hydrangea</i>	250
<i>Hypericum androsaemum</i>	250
<i>Hypericum calycinum</i>	250
<i>Ilex aquifolium</i>	15
<i>Ilex aquifolium argentea marginata</i>	25
<i>Forsythia viridissima</i>	100
<i>Jasminum primulinum</i>	50
<i>Juglans regia</i>	3
<i>Kolkwitzia amabilis</i>	15
<i>Koeleruteria paniculata</i>	25
<i>Lagerstroemia indica</i>	50
<i>Laurus nobilis</i>	10
<i>Leycesteria formosa</i>	5
<i>Ligustrum ovalifolium aurea</i>	25
<i>Ligustrum japonica</i>	25
<i>Ligustrum sinense</i>	25
<i>Liquidambar styraciflua</i>	25
<i>Liquidambar orientalis</i>	15
<i>Liriodendron tulipifera</i>	10
<i>Magnolia grandiflora</i>	10
“ ” <i>soulangiana</i>	15

ÇİNS ve TÜR**Adet**

<i>Mahonia aquifolium</i>	100
<i>Malus baccata</i>	5
<i>Malus floribunda</i>	15
<i>Malus prunifolia</i>	5
<i>Melia azedarach</i>	10
<i>Nerium oleander</i>	50
<i>Poenia</i>	100
<i>Pittosporum tobira</i>	100
" " "Variegatum"	20
" " "Nana"	50
<i>Platanus orientalis</i>	25
<i>Populus alba</i>	15
<i>Populus simonii</i>	7
<i>Corylus maxima</i> var. <i>Aropurpurea</i>	20
<i>Prunus glandulosa</i>	15
" <i>sargentii</i>	15
" <i>serrulata</i> "Kanzan"	50
<i>Prunus persica</i>	25
<i>Prunus laurocerasus</i>	50
" " <i>Zabellana</i>	10
" " <i>Rotundifolia</i>	10
" " <i>Otduykhen</i>	10
" <i>Shipkaensis</i>	10
<i>Prunus cerasifera</i> var. <i>Hssardi</i>	5
<i>Palowia imparialis</i>	20
<i>Pterosyrax</i> sp.	3
<i>Pyracantha coccinea</i>	50
<i>Quercus palustris</i>	15
<i>Quercus rubra</i>	10
<i>Quercus robur</i>	10
<i>Quercus ilex</i>	10
<i>Rosmarinus officinalis</i>	150
<i>Rhus typhina</i>	25
<i>Rhus typhina</i> var. <i>Laciniata</i>	15
<i>Salix alba vitellina pendula</i>	5
<i>Salix caprea</i> "Pendula"	15
<i>Rosa</i> (hybrid)	250
<i>Rosa polyantha</i>	250
<i>Sorbus hupehensis</i>	7
<i>Skinia japonica</i>	50
<i>Spiraea bumalda</i>	50
<i>Stranvaesia davidiana</i>	15
<i>Syringa Afghani</i>	50
<i>Styrax japonica</i>	15
<i>Styrax obassia</i>	10
<i>Tilia argentea</i> (<i>Tomentosa</i>)	25
<i>Tripetaleia</i>	7
<i>Viburnum lantana</i>	60

ÇİNS ve TÜR**Adet**

" farreri	50
" opul us	150
" pli cat um var. to ment os um	120
" ti nus	70
" rhyt ydophyll um	150
Wèi geli a fl ori da	20
Yucca fila ment osa	50
Zant hoxyl um si mul ans	10
Vit ex agnus - cast us	25
Rhodedendr on hybri da	70

SARI LI CI - TI RMANI CI VE YERÖRTÜCÜ Bİ TKİ LER

Pi gnoni a radi cans	5
Cl e natis	
" al pi na	5
" jacraanri	5
" Ma da ne de cul ture	5
" mont ano Rubens	5
" mont ano tetra rose	5
" villa de iyon	5
Fi cus repens	50
He dera helix	2000
Loni cera caprifol ium	
Vi nca maj or var. varie gata	250
W steri a chi nensi s	15
Rosa sp.	20

EK A2 – SUIÇİ VE KİYISI BİTKİ TÜRLERİ LİSTESİ

SUIÇİ BİTKİLERİ

Nymphaea alba
Nymphaea “James Brydon”
Nuphar luteum
Typhalatifdia

SU KİYISI BİTKİLERİ

Alisma plantago
Calla palustris
Butomus umbellatus
Caltha palustris
Iris pseudocarus

NEMLİ ALAN BİTKİLERİ

Agaphanthus sp
Ajuga reptans
Aruncus sylvestris
Aster sp
Astilbe
Bamboo
Gunnera manicata
Heimerocallus lava
Hosta albo marginata
Iris kempferi
Inula magnifica
Mentha sp
Monarda sp
Pri mula denticulata

EK B

**BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI 1/1000, 1/500 ÖLÇEKLİ UYGULAMA
PROJELERİ**

EK C

BAHÇEŞEHİR DOĞA PARKI'NIN BİTKİ KOMPOZİSYONUNUN BİTKİSEL TASARIM İLKELERİ AÇISINDAN PROFESYONELLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ANKET FORMU

A Tasarımcıların Sosyo- Demografik Yapısına İlişkin Bilgiler

1. Cinsiyet

- a) Kadın b) Erkek

2. Yaşınız?

- a) 21- 25 b) 26- 35 c) 36- 45 d) 46- 55 e) 55 üzeri

3. Mesleğiniz?

- a) Peyzaj Mimarı
b) Mimar
c) Şehir Plancısı

4. Akademik kariyeriniz?

- a) Lisans
b) Y. Lisans
c) Doktora
d) Y. Doçent
e) Doçent
f) Profesör

5. Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz ?

- a) 0-2 b) 2-5 c) 5-10 d) 10- 15 e) 15 üzeri

B Tasarımcıların Alanı Görsel Olarak Değerlendirmesine İlişkin Bilgiler

6. Bir bitkisel tasarımda aşağıdaki prensiplerden hangisinin varlığı tasarımın görsel açıdan başarısı için daha önemlidir? (Sırayla en çok 3 tane)

- a) Birlik b) Çeşitlilik c) Uyum d) Zıtlık (Kontrast) e) Denge
f) Vurgu g) Korum h) Tekrar i) Öçek – Oran

(Bu sorudan itibaren verilecek cevapların içeriğini kameraya görüntülenerek dikkate alınacaktır.)

7. Bahçeşehir Doğa Parkı'nın bitkilendirmesini, bitkisel tasarımı öğelerinin (çizgi, form, tekstür, renk) kompozisyon ilkeleri ile ilişkisi bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

								FORM							TEKSTÜR							RENK						
Çok İyi																												
İyi																												
Orta																												
Kötü																												
Çok Kötü																												
	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Öçek-Oran	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Öçek-Oran	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Öçek-Oran	Uyum	Zıtlık	Tekrar	Denge	Vurgu	Koram	Öçek-Oran

8. Tasarımın tümünü “mutlak ölçekte” (tasarımın insan boyutlarına uygunluğu) bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

- a) Çok İyi b) İyi c) Orta d) Kötü e) Çok Kötü

9. Tasarımın tümünü “relatif (göreceli) ölçekte” bakımından değerlendirildiğinde aşağıdaki oransal ilişkiler hakkındaki düşünceleriniz nedir?

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
Bitki – Bitki			
Bitki – Yapısal elemanlar			
Dolu - Boşluk			
Bitkilerin bulunduğu mekana oranı			

10. Tasarım öğelerinin (çizgi, form, tekstür, renk) kompozisyon ilkeleri (sanat prensipleri) ile ilişkileri göz önünde bulundurduğunda kompozisyonun tümü bakımından ortaya çıkması gereken birlik ve çeşitlilik ne ölçüde sağanmıştır?

- a) Çok İyi b) İyi c) Orta d) Kötü e) Çok Kötü

11. Bahçeşehir Doğa Parkı’nın bitkilendirmesini tasarım kriterleri doğrultusunda görsel açıdan aşağıdaki sıfat çiftlerine göre nasıl değerlendirirsiniz?

	1	2	3	4	5	
Basit						Karışık
Hareketli (Çeşitlilik)						Monoton
Bakımlı						Bakımsız
Çekici (İlginc)						Sıradan
Renkli						Renksiz
Simetri						Asimetrik
Güzel						Çirkin
Rahatlatıcı (Huzur verici)						Sıkıntı verici

12. Son olarak, parkın bitkilendirmesine dayanarak bu parkta bulunmak ister misiniz? ya da bu parkta bulunmaktan hoşnutsuzluk duyar mısınız?

- a) Evet b) Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Ebru ERBAŞ, 1978 yılında İstanbul’da doğdu. İlköğretimi Mehmet Akif Ersoy İlkokulu’nda tamamladıktan sonra, 1995 yılında orta ve lise öğrenimini yaptığı Erenköy Kız Lisesi’ni bitirdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde başladığı lisans eğitimi, 1999 yılında tamamlayarak Peyzaj Mimarı ünvanını aldı. 2000 yılında İ. T. Ü. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Yüksek Lisans Programı’nda eğitim malîyaya hak kazandı. Halen bu üniversitede öğrenimine devam etmektedir. İngilizce ve İtalyanca bilmektedir.